

1990

శ్రీః

7/14/20

శ్రీమతే శ్రీలక్ష్మీహయవదన వరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమదాపస్తంబ గృహ్య నూత్ర, తద్వ్యాఖ్యా, కపర్దికాఢికా,
శ్రీమదాష్టాంగిభ్య పుయోగవృత్తి, గృహ్యరత్న కణ్ఠ భూషణాది
గ్రంథస్థ సర్వస్వసమైశన పూర్వకం తత్తత్ప్రకరణానుగుణ
ప్రమాణ జాతైశ్చ సమైశితా.

“పూర్వప్రయోగానుక్రమణికా”

శ్రీమదనూబిల శ్రీస్మరింహస్థాన నిర్వహణ ధురంధర
శ్రీమచ్ఛ్రవమథన, శివారామావరజ, శ్రీమద్వీర
రఘూద్వహ శతజిత్సంయమిన్త్ర

దివ్య చరణారవిన్దకేణునా,

‘తూప్పల్, వెంకటాచార్యదాసేన’

తిరునారాయణపురమ్. శ్రీ-ఉ-వే-పి.

కోమాంఢూరు - ఇశయవల్లి,

వక్కరణె - సంపత్కుమారాచార్యాణాం

సోపానమైన సజ్జగిహితా, యథామతి సంశోధితాచనతీ

బెంగళూరు, ఐడిష్ ముద్రా శాలాయామ్

ముద్రితా ప్రకటికృతాచ.

అస్యా పునర్ముద్రాధికార స్వగోపి స్వాధ్యక్షత.

[1910.] (Copy Right Reserved.)

ఏతద్దృష్ట ముద్రణ విషయే
పుస్తకాది ప్రదానేనోపకారిణః.

శ్రీ-ఉ-కక్క-దాసం శ్రీమన్నల్లా చక్రవర్తి శ్రీనివాస చక్ర
వర్యచార్యాః.

„ ముక్త్ర్ వాఢ్యార్ - రామస్వామయ్యంగార్.

„ కుమారర్ శామణ్ణః.

„ వాఢ్యార్ - వీరరాఘవాచార్యర్.

విషయసూచికా.

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటము.
1	ప్రయోగచంద్రికా పరిభాషా	1
2	ఉదకశాంతి ప్రయోగః	4
3	అఙ్కురార్పణమ్	9
4	అఙ్కుర జపమంత్రాః	13
5	పీజావాపన మంత్రాః	14
6	ప్రతిసర ప్రయోగః	16
7	ప్రతిసర జపమంత్రాః	17+24
8	ప్రతిసర బంధః	25+26
9	ఘృత సూక్తమ్	26
10	అభ్యుదయ శ్రాద్ధమ్	27
11	పుణ్యహవాచన ప్రయోగః	30
12	జాతకర్మాదీనాం స్వస్వకాలేష్వకరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్	33
13	శ్రీవిష్ణు క్షేనారాధనమ్	"
14	జాతకర్మాదీనాం స్వస్వకాలేష్వకరణ ప్రాయశ్చిత్త హోమః	35
15	అగ్ని సంధాన ప్రయోగః	39
16	దేవానాం ప్రయోగః	43
17	జాతకర్మ	45
18	నక్షత్రనామ నిర్దేశః	48

విషయసంఖ్యా.	విషయము.	పుటసం.
19	నక్షత్రనామ్నాం శ్లోకాః	49
20	ఛాళికరణ హోమః	51
21	జాతకర్మణి దానాదావాశౌచాభాసః	54
22	నామకరణమ్	51
23	ప్రవాసాదాగ తేన కార్యం పుత్రాద్యభి మంత్రణమ్	55
24	అన్న ప్రాశనం	56
25	పంచాయుధ ధారణాద్యబ్ధ పూర్వ్యత్వప పర్యంతానాం కర్మవ్యానాం సంగ్రహః	57+58
26	స్త్రీణాం జాతకర్మాద	59
27	చౌల ప్రయోగః	60
28	ప్రధాన హోమమంత్రాః	61
29	జయూదయః	62
30	జయూద పరసంఖ్యా	"
31	దిగ్విపసం	66
32	చాళికర్మణి బ్రహ్మోద్వాసన కాలవిచారః	68
33	ఉపసయన ప్రయోగః	69
34	ఉపసయనేనయః ఋతుశ్చ	"
35	యజ్ఞోపవీత ధారణమ్	"
36	చాళికర్మద్విగ్దవసనమ్	70
37	అశ్మస్తాపనపాసః పరిధాన మాంజ్యాదిధారణాని	71+72
38	కుమారహస్త గ్రహణమ్	73
39	దేవతాభ్యః పరీక్షానం	"
40	ఉపసయనమ్	74

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటలు.
41	ప్రశ్న ప్రతివచనాని	74
42	ప్రధాన హోమః	76
43	జయాదయః	77
44	బ్రహ్మోపదేశానుగ్రహః	78
45	సావిత్రుపదేశః	80
46	దండ ధారణమ్	81
47	అడిత్యోపస్థానం	82
48	కామ్యహస్త గ్రహణం	83
49	నమి దాధానం	„
50	అగ్న్యూపస్థానం	84
51	ఉపనయనాగ్నేస్త్ర్యహధారణం	„
52	కుమారసంశాసనం	85
53	భిక్షా చరణం	„
54	గురవే వాసోదానం	86
55	ఉపనయన ప్రయోగానుబంధ్యనుశాసనీయ సంగ్రహః	„
56	ఉపనయనేనసహ చౌలకరణ విధిః	„
57	లింధబధిరజడమూకానా ముపనయనక్రమః	87
58	పాలాశంకర్ప	88
59	ఉపాకర్ప	„
60	అధ్యయన హోమః	89 + 90
61	ఇషే త్వేత్యాద్యనువాకాః ౪	90 + 92
62	వ్రతారంభః	93
63	బ్రహ్మచర్యవ్రతలోప ప్రాయశ్చిత్తం	94

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటలు.
64	ప్రాజాపత్య ప్రతారంభః	95
65	ప్రాజాపత్య ప్రతోత్సర్జనం	97
66	సామ్యవ్రత ప్రయోగః	98
67	సామ్యవ్రతోత్సర్జనం	106
68	ఆగ్నేయవ్రత తదుత్సర్జన	108-9
69	వైశ్యదేవవ్రత తదుత్సర్జన	110-1
70	ప్రాజాపత్యాదివ్రత సమానతంత్ర ప్రయోగ కారికాః	112
71	తాదృశ ప్రయోగః	118
72	స్నానకర్మ	115
73	స్నాన్యతోవ్రజ ప్రవేశాది	116
74	మేఖిలా విస్రంసనం	117
75	దన్తధావనస్నానవాసః పరిధానాని	118
76	ఆజ్య హోమః	121
77	కుండలధారణం, స్రగ్గాదిధారణాది	122
78	వాగ్యమోత్సర్గా	123
79	మిత్రేణసంభాష్యాశ్రమాంతరగమనం	124
80	స్నానాను కల్పః	125
81	వివాహః	127
82	వరప్రేషణం	128
83	కన్యాదానం	131
84	మధుపర్కః	132
85	కన్యానిరీక్షణం	133
86	నైమిత్తికో జపః	134

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటలు.
87	జలానయనాయ ప్రేషణం	133
88	దర్శేణ్యాద్యాధానాది	"
89	స్నాపనం, వాసనాఽఽచ్ఛాదనం	134
90	మాంగల్య ధారణం	"
91	యోక్తృనన్నహనం	135
92	అగ్నేఃపశ్చాత్కన్యావరయోరుపవేశన ప్రకారః	"
93	ఉపనమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే కన్యాభి మంత్రణం	136
94	కామ్యహస్త గ్రహణం	"
95	సప్తపదీ	137
96	వధూపాదస్పర్శస్యానౌచిత్య ప్రతిపాదనమ్	"
97	వైవాహిక ప్రధానహోమః	138
98	సబ్రహ్మగ్ని ప్రదక్షిణ విచారః	"
99	అశ్మస్థాపనం లాజహోమశ్చ	140-1
100	యోక్తృ విమోహః	142
101	ప్రవిశ్యహోమ ప్రతిపాదక సూత్రార్థ విచారః	143
102	ఉత్తమృనాది మంత్రజపః	144
103	యదృతాది హోమః	145
104	ప్రవిశ్య హోమారమ్భః	146
105	గృహప్రవేశాది ప్రకార నిరూపణం	147
106	తత్రప్రధాన హోమః	148
107	బాలకాయకదళ్యాది ఫలదానమ్	149
108	ధృవారంధరీ దర్శనమ్	150
109	గంధర్యారాధనమ్	"

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటలు.
110	ఆగ్నేయ స్థానీపాకః	151
111	దర్శపూర్ణ మాసారమ్భః	153
112	పూర్ణపాత్ర లక్షణమ్	"
113	నవాగ్రయణ స్థానీపాకః	154
114	ఔపాసనారమ్భః	"
115	దమ్పత్యోర్నియమః	155
116	వివాహాదినమారభ్య త్రిరాత్ర ముభయో కేశ్చిత్కకటే శయనమ్	"
117	శయ్యామధ్యే దండస్థాపనం	156
118	వివాహ శేష హోమః	"
119	దమ్పత్యోరన్యోన్య నిరీక్షణమ్	157
120	తామూర్బలచర్వణం	158
121	ఆత్మ సమారోపణమ్ - అగ్నిప్రార్థన మంత్రః - సమిత్స మారోపణమంత్రః, కన్యాయారజోదర్శనే కర్తవ్యమ్	159
122	పునర్వివాహ నిమిత్తాని	160
123	వివాహాగ్ని భార్యాగ్ని నాశే ప్రాయశ్చిత్తమ్	161
124	ప్రస్థపరిమాణం - ఔపాసనాగ్నిద్వయ సంసర్గ ప్రాయ శ్చిత్తమ్	162
125	ఔపాసనాగ్నే రాక్షసాగ్ని సంసర్గే	"
126	భార్యాద్వయాగ్ని సంసర్గః	"
127	సంసృష్టాగ్ని విభాగః	"
128	స్నానాది వివాహాంతానాంకర్మణాం ప్రతిపాదక ప్రమా ణోపన్యాసః	164

షయసంఖ్యా.	వి వ యాః .	పుటమ్.
29	రజస్వలాయూః ప్రతిషిద్ధాని-ముతుసమావేశనం	168
30	గర్భాధాన ప్రయోగః	169
31	పుంసవన ప్రయోగః	170
32	సీమంత ప్రయోగః	172
33	గృహారమ్భః	174
34	గృహప్రవేశః, తదంగ హోమః	177-179

అగ్నిముఖ ప్రకరణమ్.

135	పరిషేచన ప్రకరణమ్	185
136	అగ్నిజలబిందుపతన ప్రాయశ్చిత్తమ్	186
137	ఆఘారాది వివరణం	"
138	ఆజ్యభాగ, జయాదయః	187-188
139	లేపకార్య క్రమః	188
140	సంసౌవ ప్రాయశ్చిత్త హోమా	189
141	ప్రణీతామోక్షణమ్	"
142	ఏతత్ప్రకరణే ప్రయోగవృత్తిస్థ విశేష విషయాః	190-191
143	ఆజ్యాహుతి ప్రమాణాదిః	192
144	ప్రయత్నమృతేణాగ్ని ప్రజ్వలితే ప్రాయశ్చిత్తమ్	194
145	ప్రణీతపాత్రంభిన్నంచేత్ప్రాయశ్చిత్తమ్	"
146	పరిస్తరణ పరిధి, దర్వ్యాదీ నాందాహే	"
147	సర్వ ప్రాయశ్చిత్తమ్	195
148	యజ్ఞోపవీత నిర్మాణాది విధిః	"
149	యజ్ఞోపవీతధారణ క్రమః	198

విషయసంఖ్య.	విషయము.	పుటలు.
150	యజ్ఞోపవీతవిధానాద్విప్రతిపాదకప్రమాణవచనాని	199-204
151	పుత్ర స్వీకారము	204-207
152	అర్క వివాహము	207-208
153	నాశవేష్టన శాంతి:	210
154	రోహిణీనక్షత్ర జననశాంతి:	213
155	మూలనక్షత్ర జననశాంతి:	214
156	సంగ్రహతస్పర్శనక్షత్ర సాధారణ శాంతిక్రమ:	215
157	పంచనంస్కార ప్రయోగవిధి:	216
158	ఆశీర్వాద మంత్రా:	223
159	శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశిక విరచితాను గ్రహ పరిపాటి	226
160	పూర్వాచార్య సంభావనా క్రమ:	229
161	వధూవర పూజాకాలే పత్యమానాశీర్వాద మంత్రా:	234
162	స్వస్తివాచన మంత్రా:	238
163	పంచశాంతి మంత్రా:	244
164	నాందీ తర్పణమ్	245
165	వైవాహికాగ్నినష్ట ప్రాయశ్చిత్త మంత్రా:	246
166	శ్రీగోదావైవాహిక గాథా	250

“పూర్వప్రయోగానుక్రమణికా”

మంత్రప్రతీకానాం వర్ణమాలికా.

అగ్న ఆయాహి	(సామవేదః)
అగ్నయే జనివిదేస్వాహ	(మం 1-4-3)
అగ్నయే త్వాపరిదదామి	(మం 2-3-13)
అగ్నయే బృహతే	(మం 2-6-9)
అగ్నయే రక్షోఘ్నేస్వాహ	(సం 1-8-13)
అగ్నయే సమిధం	(మం 2-6-2)
అగ్నయే స్వాహా కృత్తికాభ్యస్వాహ	(అప్త 3-1-27)
అగ్నయే స్వాహ	(తై ఉ 4-87)
అగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహ	(మం 2-18-31)
అగ్నిః ప్రాశ్నాతు ప్రథమః	(మం 2-10-7)
అగ్నిమీశే పురోహితం	(ఋగ్వేదమంత్రః)
అగ్నిరగో ప్రథమః	(అష్ట 2-4-23+24)
అగ్ని రాయస్మాక్	(సం 2-3-40)
అగ్నిరైతు ప్రథమః	(మం 1-4-7)
అగ్నిర్నః పాతుకృత్తికాః	(అప్త 3-1-1)
అగ్నిర్భూతానామధిపతిః	(సం 3-4-16)
అగ్నిష్ట ఆయుః	(మం 2-4-4)
అగ్నిష్టే హస్తమగ్రభీత్	(మం 2-3-3)
అగ్నేత్వ మస్మత్	(అప్త 2-8-10)

అగ్నేత్వం పారయా	(అష్ట 2-8-11)	(తై ఉ 4-11)
అగ్నేనయ సుపథా	(సం 1-4-44)	(అష్ట 2-8-9)
అగ్నే ప్రాయశ్చిత్తే		(మం 1-10-3)
అగ్నేభ్యా వర్తి		(సం 4-2-1)
అగ్నేయశస్వి		(సం 5-7-15)
అగ్నేయాహి దూత్యం		(అష్ట 2-8-43)
అగ్నే అంగిరశ్యతంతే		(సం 4-2-2+3)
అగ్నే ర్మన్వే ప్రథమస్య		(సం 4-7-33)
అగ్నే వ్రతవతే		(అష్ట 3-7-30)
అఘోరచక్షురపతిఘ్ని		(మం 1-1-4)
అజ్గాదంగాత్సమృభవసి	(మం 2-11-33)	(2-14-3)
అచ్చాగిరోమతయః		(అష్ట 2-8-10)
అధ్వనామధ్వపతే		(మం 2-3-29)
అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం		(అష్ట 3-7-115)
అన్నపతే అన్నస్య		(సం 4-2-10)
అన్నాద్యాయ పూహాధ్వం		(మం 2-7-19)
అపశ్యంత్యా + పుత్రకామే		(మం 2-11-1)
అపాశోస్యరోమే		(మం 2-7-26)
అపో అద్యాన్వచారిషం		(మం 2-6-6)
అపః ప్రణయతి	(అష్ట 3-2-28 + 30)	
అప్రజస్తాం పౌత్రమృత్యుః		(మం 1-4-11)
అప్సరస్సుయోగంధరి		(మం 2-7-24)
అప్సరాసుచయామేధా		(మం 2-4-6)
అభివర్ధతాంపయసా		(మం 1-8-7)

అభాత్యక్షీం	(మం 1-1-3)
అమృతాపిధానమసి	(మం 2-10-4)
అమృతాహుతి మమృతాయా	(మం 2-15-14)
అమృతోపస్తరణమసి	(మం 2-10-30)
అయమగ్ని ర్గృహపతిః	(మం 1-8-4)
అయాశ్చాగ్నే స్యనభిశస్తీః	(మం 1-5-18)
అయంకలిం	(మం 2-13-7)
అయంకుమారోజరాం	(మం 2-13-2)
అయంతేయోనిః	(సం 4-2-16) (అష్ట 2-5-41)
అయంనోదేవస్సవితా	(మం 1-7-15)
అయంపురోహరి కేశః	(సం 4-4-7)
అయమగ్ని ర్గృహపతిః	(మం 1-8-4)
అయశ్శండోమర్కః	(మం 2-13-9)
అర్యమణంసుదేవం	(మం 1-5-7)
అర్యమౌ అగ్నింపతి	(మం 1-1-8)
అనృథమసౌ సౌమ్య	(మం 2-4-14)
అపాథరయథ్సు	(అష్ట 2-4-28)
అస్మిన్నహంసహస్రం	(మం 2-11-32)
అహమస్మి ప్రథమజా	(అష్ట 2-8-59)
అహేబుద్ధియమంత్రం	(అష్ట 1-2-26)
అక్షితోఽస్యక్షిత్యై	(సం 1-6-10)
ఆగస్త్యాసమగన్తహి	(మం 2-3-1)
ఆగన్తోవృంమహిషీగోభిః	(మం 1-8-3)

ఆతిష్ఠేమ మశ్శానం	(మం 1-5-6) (1-5-11)
ఆత్వాకుమారస్తరుణః	(మం 2-15-4)
ఆదిత్య ప్రాయశ్చిత్తే	(మం 1-10-5)
ఆనోవిశ్వే అస్కాగ్మంతు	(అష్ట 2-8-42)
ఆపథిద్వా	(ఋగ్వేదం)
ఆప ఉదంతుజీవనే	(మం 2-1-2)
ఆఃస్సుప్తేషు	(మం 2-13-6)
ఆపో అస్మాక్ మాతరః	(సం 1-2-1)
ఆపోజనయథాచనః	(ఆర 5-88)
ఆపోవా ఇదగ్ంసర్వం	(తై ఉ 4-37)
ఆపోవైశాంతాః	(సం 5-4-16)
ఆపోహిష్మామయోభువః	(సం 4-1-18)
ఆపః పాదావనేజినీః	(మం 2-9-14)
ఆస్యాయస్వ సమేతుతే	(సం 4-2-32)
ఆభిర్గీర్భిర్యదతోన ఉఃనం	(అష్ట 3-7-114+115) (ఆర 7-89)
ఆమాగ్నాయససా	(మం 2-9-16)
ఆయుర్ద్వాదేవ	(మం 2-2-1)
ఆయుష్యం వర్చస్యం	(మం 2-3-1)
ఆయుష్మంతం వర్చస్వంతం	(అష్ట 1-4-63+64)
ఆరాత్తే అగ్నిరస్తు	(మం 1-14-7)
ఆరోహోరుముపబర్హస్వ	(మం 1-12-1)
ఆవామగన్ముమతిః	(మం 2-7-14)
ఆళాసానా సౌమనసం	(మం 1-2-7)

అశిషమేవైతామాశాస్త్రే	(అష్ట 3-3-74)
అశుశ్శిశానః	(సం 4-6-16)
ఇడాదేవహూః	(సం 3-3-3)
ఇడామగ్నే పురుదగ్ంసగ్ంసనిం	(సం 4-2-16)
ఇదంబ్రహ్మ పునీమహే	(అష్ట 1-4-49)
ఇదమహం యాత్వయి	(మం 1-1-5)
ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే	(సం 1-2-25)
ఇంద్రోదధీచో అస్తభిః	(అష్ట 1-5-36)
ఇంద్రంవిత్వా అవీవృధః (సం 4-6-15)	(అష్ట 2-7-53+57)
ఇంద్రంవోవిశ్వతస్సరి	(సం 1-6-46)
ఇమగ్ంస్తామమర్హతే	(మం 2-7-1)
ఇమమగ్న ఆయుషే	(మం 2-4-2)
ఇమంమే వరుణ	(సం 2-1-65)
ఇమామగ్నిస్తాయతాం	(మం 1-4-8)
ఇహాంత్య మింద్రమిధ్యః	(మం 1-4-6)
ఇయమోషధేత్రాయమాణా	(మం 2-7-25)
ఇయంగీః	(సం 1-2-31)
ఇయందురుక్తాత్	(మం 2-0-9)
ఇయంనార్యపబూతే	(మం 2-5-2)
ఇషేత్వోజేత్వా	(సం 1-1-1)
ఇహగావః ప్రజాయధ్వం	(మం 1-9-1)
ఇహప్రియం ప్రజయాతే	(మం 1-9-4)
ఇహైవంతమావ్యోష్ఠం	(మం 1-8-8)
ఇహైవతిష్ఠనిమితతిల్వలా	(మం 2-15-3)

ఉక్థ ఉక్థే	(సం 1-4-52)
ఉచ్చైర్వాదిపుతనాజి	(మం 2-8-2)
ఉత్తమే శిఖరే దేవి	(తై ఉ 4-47)
ఉనాయుషా స్వాయుషా	(మం 2-5-11)
ఉదీర్వాతో విశ్వావసో	(1-10-1)
ఉదుత్తమం వరణపాశం	(సం 4-2-3)
ఉదుత్యంజాతవేదసం	(సం 1-4-44)
ఉదుత్తరమారోహంతీ	(మం 1-6-2)
ఉద్దిప్యస్వజాతవేదః	(మం 1-9-9)
ఉద్బుద్ధ్యస్వాగ్నే	(సం 4-7-28)
ఉద్ధియనూణ ఉద్ధర	(మం 2-15-12)
ఉపావరోహజాతవేదః	(అష్ట 2-5-41)
ఉప్తాయ కేశాః	(మం 2-1-8)
ఉష్ణేనవాయ ఉదకేన	(మం 2-7-4)
ఋతాపాద్యతథామా	(సం 3-4-19 + 20)
ఋతేనసూక్ష్మావధిరోహ	(మం 2-15-5)
ఋద్ధ్యాస్మహవైత్రి	(అష్ట 3-1-13)
ఏకమిషేవిష్ణుస్తాన్వేతు	(మం 1-3-7)
ఏతాన్ఘృతైతాః	(మం 2-13-12)
ఏతేనవైదేవాః	(అష్ట 2-7-48)
ఏతేశతంవరుణయేనహస్రం	(ఋగ్వేదం)
ఏథోస్యేధపీమహి	(మం 2-6-3)
ఏష తే దేవసూర్య	(మం 2-4-8)

ఏషహి దేవః	(తై ఉ 4-3)
ఏషా తే అగ్నే	(మం 2-6-11)
ఓముఢ్స్పృజత	(మం 2-10-11)
ఓషధయస్సోమరాజ్ఞేః	(సం 4-2-28)
ఓంకల్పయత	(మం 2-10-15)
ఓంభూర్భువస్సువః	(తై ఉ 4-44)
కన్యలాపితృభ్యః	(మం 1-4-4)
కర్మణేవాం దేవేభ్యః	(సం 1-1-5)
కృణుష్వపాజః	(సం 1-2-28)
కేశిసీశ్వల్లోమినిః	(మం 2-13-10)
కోనామసి	(మం 2-3-27)
భేనసః భేరథః	('మం 1-1-9)
గృభ్ణామితేసుప్రజాస్త్యాయ	(మం 1-3-3)
గృహాన్భద్రాన్భువనసః	(మం 1-8 2)
గోమృగకంఠేన	(అష్ట 3-9-43 + 45)
గౌరస్యపహతపాష్ట్రా	(మం 2-10-6)
గంధర్వాయజనివిదే	(మం 1-4-2)
ఘర్మో దేవాగ్ం అవ్యేతు	(సం 1-5-46)
చత్వారిశృంగాత్త్రియః	(తై ఉ 1-23)
చరణం పవిత్రం	(అష్ట 3-12-14)
చక్షుషోహేతే	(అష్ట 2-4-12)
చాతయమానాః	(సం 4-2-25)

చిత్తంచ చిత్తిశ్చ (సం || 3-4-15)

జాతవేదనేనునవామ (తై || ఉ || 4-11)

జానాతిసుమతీయవిష్ట (సం || 1-2-30)

జీవాగ్ంరుదంతి (మం || 1-1-6)

తఆతస్థరాత్మానం (సం || 4-2-27)

తచ్చక్షుర్దేవహితం (మం || 2-5-12)

తచ్చంయోరావృణీమహే (ఆర || 1-40)

తదస్యప్రియం (అష్ట || 2-4-52)

తత్త్వాయాని బ్రహ్మణా (మం || 2-4-8)

తంతుంతస్వః (సం || 3-4-6)

తవేమేలోకాః (అష్ట || 2-8-3)

తామగ్నివర్ణాం (తై || ఉ || 4-11)

తాసూర్యా చంద్రమనా (అష్ట || 2-8-71)

తిరగపవిత్రమతిసీతాః (అష్ట || 3-7-37)

తుభ్యమగ్రేపర్యవహ్న్యే (మం || 1-5-13)

తేజోసి తేజోమయి (మం || 2-6-5)

తేనభూ తేనహవిషా (మం || 1-8-6)

తంభజసా (సం || 4-2-9)

త్రయ్యైవిద్యాయై (మం || 2-10-1)

త్రాయుషంజమదగ్నేః (మం || 2-7-2)

త్ర్యంబకంయజామహే (సం || 1-8-11)

త్వగ్ంసోమక్రతుభిః (అష్ట || 2-4-28)

త్వమగ్నే అయూసి	(మం 1-4-16)
త్వమర్యమాభవసి	(మం 1-5-12)
త్వమిమా ఓషధీః	(అష్ట 2-8-15)
త్వయిమేధాం	(మం 2-12-5)
తప్తజాయామజనయత్	(మం 1-8-10)
త్వంనో అగ్నే పరుణస్య	(సం 2-5-72)
త్వేసుపుత్రశవసః	(సం 1-4-52)
దధిక్రావ్ణో అకార్షం	(సం 1-5-50)
దక్షంమే అస్య	(ఆర 5-85)
దివస్సరిప్రథమం	(సం 4-2-6+9)
దేభుః	(సం 1-2-33)
దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవ ఉవసయే	(మం 2-3-24)
దేవస్యత్వాసవితుః	(అష్ట 2-6-20+21)
దేవయఃతస్త్యేమహే	(ఆర 5-2)
దేవాస్త్యేంద్రజ్యేష్ఠాః	(సం 5-5-41)
దేవీష్వదుర్వీరురుణః	(మం 2-9-9)
ద్యావాపృథివీభ్యాం	(మం 2-6-10)
ద్యుభిరుక్తుభిః	(ఆర 5-86)
ద్యౌః పితః పృథివి	(అష్ట 2-8-44)
ద్యౌస్తేపృష్ఠగ్గోరక్షతు	(మం 1-4-10)
ధాతాదదాతు దాశుషే	(సం 3-3-34)
ధాతాదదాతునోరయింప్రాచీం	(సం 3-3-34)
ధాతాదదాతునోరయిమీశానః	(సం 3-3-33)
ధాతాప్రజాయాః	(సం 3-3-33)

ధృవక్షితిర్ధృవయోనిః	(మం 1-9-6)
ధృవైధిపోష్యామయి	(మం 1-8-9)
నకర్మణా నప్రజయా	(తై ఉ 4-24)
నమస్సదసే	(సం 3-2-14)
నమోఽస్తునర్వేభ్యః	(సం 4-2-35)
నమోగ్రహాయచ	(మం 2-7-21)
నమోబ్రహ్మణే	(ఆర 2-12)
నక్షంతచారిణ ఉరస్వేశాన్	(మం 2-14-1)
నమోనాచే	(ఆర 5 ప్రపాఠకారంభః)
నవో నవోభవతి	(అష్ట 3-1-24)
నాకేసుపర్ణం	(అష్ట 2-5-38)
నామయతి నరుదతి	(మం 2-13-5)
నిశీథచారిణీస్వసా	(మం 2-14-2)
పరమేష్ఠ్యసిపరమాం	(మం 2-18-1)
పరిణోరుద్రస్య	(సం 4-5-24)
పరిత్వాగిర్వణోగిరః	(మం 1-2-6)
పరిత్వాగ్నే పరిమృజామి	(మం 2-6-1)
పరిత్వాగ్నే పురంవయం	(సం 1-5-24)
పరీదంవాసః	(మం 2-2-8) (2-7-32)
పర్యాప్త్యా ఽనంతరాయాయ	(సం 5-4-58)
పవమానస్సువర్జనః	(అష్ట 1-4-46)
పాహినో అగ్నవకయా	(తై ఉ 4, అష్ట పాతే)
పాహినో అగ్నవనసే	(తై ఉ 4-15)

పాహినో విశ్వవేదసే	(తె ఉ 4-15)
పితావిరాగామృషభః	(అష్ట 2-8-66)
పుగ్ంసవనమసి	(మం 2-11-14)
పునరగ్నిశ్చక్షురదాత్	(సం 3-2-19)
పునరూజానివర్తస్వ	(సం 4-2-3)
పునస్త్వాదిత్యారుద్రావసవః	(సం 4-2-13)
పురుషసమ్మితో యజ్ఞః	(అష్ట 3-7-115)
పూషాత్స్వేతోసయతు	(మం 1-2-8)
పూష్ణః పూషేణమహ్యం	(అష్ట 1-2-19)
పృథివీసమిత్	(ఆర 5-78)
పృథ్వీసువర్చాయవతిః	(అష్ట 3-17-12)
ప్రకారవోమననా	(అష్ట 2-8-11)
ప్రజాపతిం ప్రథమం	(అష్ట 2-8-4)
ప్రజాపతేతన్వంమేజుషస్వ	(మం 1-11-4)
ప్రజాపతేత్వంనిధిపాః	(అష్ట 2-8-3)
ప్రజాపతేనత్వదేతాన్యన్యః	(సం 3-2-21) (అష్ట 2-8-2)
ప్రజాపతేశ్వరణమసి	(మం 2-9-7)
ప్రజాపతే ప్రాయశ్చిత్తే	(మం 1-10-6)
ప్రజాయా ఆభ్యాం	(మం 1-8-5)
ప్రతద్విష్ణుస్త్వవతే	(అష్ట 2-4-24)
ప్రతిష్ఠేస్థా దేవతానాం	(మం 2-9-6)
ప్రత్వాముంచామి వరుణస్య	(మం 1-5-16)
ప్రవశ్యక్రాయభానవే	(అష్ట 2-8-9)
ప్రసవశ్చోపయామశ్చ	(మం 1-10-7)

ప్రసాధనై యదేవై య	(మం 2-8-7)
ప్రసుక్తంతాధియసా	(మం 1-1-1)
ప్రస్వస్థఃప్రేయం	(మం 1-9-3)
ప్రాణానాంగ్రంధిరసి	(తై ఉ 4-52)
ప్రాణోరక్షతివిశ్వమేజల్	(అష్ట 2-5-1)
ప్రియంమాదేవేషుకురు	(మం 2-8-4)
ప్రేతోముంచాతినాముతః	(మం 1-4-5)
భువో యజ్ఞస్య	(సం 4-4-10)
భువస్సాస్వహా	(మం 2-22-22)
భూతంభవ్యంభవిష్యత్	(సం 7-3-33)
భూతం, సావిరాట్	(మం 2-10-12)
భూమిహ్నూహ్నాద్యోః	(సం 1-5-10)
భూరగ్నయే	(తై ఉ 4-13)
భూరగ్నించ	(అష్ట 3-10-5)
భూరసాంత్యేషధీనాం	(మం 2-14-11)
భూర్భువస్సువోరాకామహం	(మం 2-11-9)
భూర్భువస్స్వో, ఓజోబలం	(అష్ట 3-10-10)
భూస్సాస్వహా	(మం 1-10-10)
బృహత్సమక్షత్రభృత్	(సం 4-4-34)
బృహస్పతేసవితః	(సం 4-1-27)
బంధుతావజోభిః	(సం 1-2-32)
బ్రహ్మచర్యమూగాం	(మం 2-3-26)
బ్రహ్మచార్యసి	(మం 2-6-14)
బ్రహ్మజ్ఞానం	(అష్ట 2-8-66 సం 4-2-34)

బ్రహ్మణ ఆణీస్థః	(మం 2-4-15)
బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ంహితం	(అష్ట 1-4-51)
మఖాయత్వా	(ఆర 5-3+4)
మదేచిదస్యప్రరుజంతి	(సం 1-2-34)
మధుశ్చమాధవశ్చ	(మం 1-10-8)
మనోజ్యోతిర్జ్వలతాం	(సం 1-5-44)
మమాగ్నేవర్చః	(సం 4-7-9)
మహాగ్ం ఇంద్రః	(సం 1-4-42)
మాతేకుమారగ్ంరక్షః	(మం 2-12-1)
మాతేగ్ంహేనిశీఘోషః	(మం 1-4-9)
మానోహిగ్ంసీత్	(మం 1-9-10)
మిత్రస్యచక్షుః	(మం 2-2-11)
మిత్రీవాససః కౌబేరకాః	(మం 2-13-11)
మేధాంతే దేవస్సవితా	(మం 2-12-2)
మేధాదేవే	(తై ఉ 4-54)
మేధామహ్యమంగిరసః	(మం 2-4-5)
య ఉదగాన్మహతోర్ణవాత్	(ఆర 5-89)
యజ్ఞస్యఘోషదసి	(సం 1-1-2)
యజ్ఞస్య పదేస్థః	(ఆర 5-6)
యజ్ఞోపవీతం పరమం	(బలమంత్రః)
యజ్ఞంపాహి విభావసా	(తై ఉ 4-15)
యత ఇంద్రభయామహే	(అష్ట 3-7-114)
యత్ర వేత్థవనస్సతే	(అష్ట 3-7-14)
యత్తస్మేహా ప్రవృజ్యతే	(ఆర 8-108)

యత్పాకత్రామనసా	(అష్ట 3-7-115)
యత్కురేణమర్చయతా	(మం 2-1-7)
యత్తే అగ్నే	(సం 3-5-11)
యదగ్నింపూర్వం	(అష్ట 1-4-20)
యదస్యకర్మణః	()
యదాంజనం	(మ 2-8-11)
యద్యతేచిదభిశ్శిషః	(మం 2-7-4)
యదేకాదశేహా	(ఆర 8-109)
ఋద్భూమేఽహారం	(మం 1-15-1)
యద్భూమేర్హృదయం	(మం 2-13-3)
యస్మ ఆత్మనః	(సం 3-2-19)
యస్మధునోమధవ్యం	(మం 2-10-5)
యస్మేవర్చః పరాగతం	(మం 2-9-5)
యశ్చందసామృషభః	(తై ఉ)
యస్యతేప్రథమవాస్యం	(మం 2-6-15)
యస్తావృహదాకీరిణా	(సం 1-4-52)
యస్మిన్భూతంచభవ్యంచ	(మం 2-5-13)
యస్మైత్వగ్ంసుకృతే	(సం 1-4-52)
యఃపూర్వాయవేధసే	(అష్ట 2-4-29)
యా అకృంతన్నవయన్	(మం 2-2-5)
యాజాతాఽషధయః	(సం 4-2-24 + 23)
యాతిరశ్చనిపద్యసే	(మం 2-3-5)
యాతే అగ్నేయజ్ఞియాతనూః	(అష్ట 2-5-41)
యాతేధామానిదివియా	(అష్ట 2-8-16)

యా తేధామనిహవిమా	(సం 1-2-18)
యావామింద్రావరుణా	(సం 2-3-48)
యాః ఫలినీర్యా అఫలాః	(సం 4-2-27)
యః జితేమనః	(ఆర 5-1)
యే అర్వా ఉతవా	(ఆర 2-12)
యే గంధర్వా అప్సరసశ్చ	(మం 2-7-11)
యే దేవాః పుగన్దవః	(సం 2-8-12)
యేః పూమాబృహస్పతేః	(మం 2-1-4+6)
యేన భూయశ్చ రాత్యయం	(మం 2-7-8)
యేనావపథ్యవి తాక్షు రేణ	(మం 2-1-3) (2-7-5)
యేన వితుస్సత్యసవనస్య	(అష్ట 2-8-43)
యో అన్త్యగ్నేమాకిష్టే	(సం 1-2-29)
యో బ్రహ్మ బ్రహ్మణః	(ఋగ్వేదః)
యో మాగ్నేభాగినం	(మం 2-6-12)
యోరుదో అగ్ని	(సం 5-5-39)
యో రాయతశే	(అష్ట 2-8-4)
యోఽస్యకౌష్ఠ్యజగతః	(ఆర 6-12)
రజసి తస్థివాగ్ంసం	(సం 4-2-7)
రయీణాం పతిం	(అష్టకం-2-8-3)
రాజాత్వావరుణోనయతు	(ఆర 3-15)
రాష్ట్రభృదసి	(మం 2-4-12)
రేవతీస్తావ్యక్షా	(మం 2-2-3)
వషట్తేవిష్ణు వాసఆకృణోమి	(సం 1-9-౬౭)
వా యోప్రాయశ్చిత్రై	(మం 1-10-4)
వాస్తోష్పతే ప్రతరణోనవధి	(మం 2-15-20)

వాస్తాష్పతే (ప్రతిజానీహి	(సం॥ 3-4-36)
విద్యున్మేఅన్యదేవాః	(మం॥ 2-6-8)
విరాజోదోహాసి	(మం॥ 2-9-17)
విశ్వావసుగ్ంసోమగన్ధర్వం	(ఆర॥ 7-44)
విశ్వేత్తా తేనవనేషు	(ఋగ్వేదః)
విశ్వేదేవాశ్శృణుత	(అష్ట॥ 2-8-44)
విష్ణుర్యోనింకల్పయతు	(మం॥ 1-13-1)
విష్ణోర్నుకంవిర్యాణి	(సం॥ 1-2-27)
వైశ్వదేవోవాఅశ్వః	(అష్ట॥ 3-9-8)
వైశ్వానరోరశ్మిభిర్మాపునాతు	(అష్ట॥ 14-48)
పుష్కత్కూరం	(మం॥ 1-1-7)
శతమానంభవతి	(అష్ట॥ 1-7-46 + 47)
శతమిన్నుశరదోఅన్తి	(మం॥ 2-4-3)
శతాయుధాయశతపీర్యాయ	(సం॥ 5-7-6)
శన్నోదేవావిశ్వదేవాభవన్తు	(అష్ట॥ 2-8-42)
శన్నోదేవీరభిష్టయే	(ఆర॥ 4-87)
శన్నోవాతఃపవతాం	(ఆర॥ 5-84)
శర్మవస్త్రేదమాహర	(మం॥ 1-8 1)
శివోనామాసి	(మం॥ 2-7-3)
శుభికేశిరఆరోహ	(మం॥ 2-8-9)
శునమహగ్ంహిరణ్యస్య	(మం॥ 2-3-3)
శున్దధ్వందైవ్యాయకర్మణే	(సం॥ 1-1-4)
శంచమేమయశ్చమే	(సం॥ 4-7-5)
శండేరథశ్శండికేరః	(మం॥ 2-13-8)
శంతేహిరణ్యం	(మం॥ 1-1-10)

సఖాసప్తపదాభవ	(మం 1-13-4)
సగ్ంరాధనైత్యదేవైత్య	(మం 2-8-6)
సజోషాఇంద్రసగణః	(సం ౧ ౪ ౧౩)
సత్యేనోత్తభితాభూమిః	(మం 1-6-1)
సత్త్వంనోఅగ్నే	(సం 2-5-72)
సదసస్వతిమద్భుతం	(మం 1-9-8)
సదసినస్మేభూయాః	(సం 4-1-15)
సనఃపరిషదతిదుర్గాణివిశ్వా	(తై ఉ 4-11)
సప్తఋషయఃప్రథమాం	(మం 1-9-7)
సప్తతేఅగ్నే	(సం 1-5-11)
సప్రథసభాంమేగోపాయ	(అష్ట 1-2-26)
సమింతగ్సంకల్పేభాం	(సం 4-2-18)
సమిదసిసమేధిషీమహి	(మం 2-6 4)
సమిధమాధాయాగ్నే	(మం 2-6-13)
సమీచీనామాసి	(సం 5-5-42)
సముద్రాదూర్ఘిరి	(మం 2-3-2)
సముద్రంవఃప్రహిణోమి	(మం 2-9-18)
సమంజంతువిశ్వేదేవాః	(మం 1-11-3)
సంమాగ్నేవర్చసాస్పృజ	(మం 2-6-7)
సప్రమాజంచవిరాజంచ	(మం 2-8-8)
సరస్వత్యైవాచోయం	(సం 1-7-42)
సరిషఃపాతునక్తం	(సం 1-2-34)
సర్వంపాహితశత్రతో	(సం తై ఉ 4-15)
సర్వస్యాప్త్యైవసర్వస్వజ్యైత్యై	(సం 5-4-58)

సర్వస్మాదాత్మనస్సంభూతాఽసి	(మం॥ 2-14-10)
సవితాభూత్వా	(ఆర॥ 8-107)
సహరయ్యానివర్తన్వ	(సం॥ 4-2-3)
సహిరత్నానిదాశుషే	(ఋగ్వేదః)
సిగ్ంహేవ్యాఘ్రు	(అష్ట॥ 2-7-16)
సుదుఘాహిపయస్వతీః	(అష్ట॥ 1-4-50)
సుప్రజాఃప్రజయాభూయాః	(మం॥ 2-3-25)
సుమంగలీరియంవఘాః	(మం॥ 1-9-5)
సుశ్రవస్సుశ్రవసంమాకురు	(మం॥ 2-5-1)
సోమస్యతనూరసి	(మం॥ 2-7-20)
సోమోధేనుం	(అష్ట॥ 2-8-15)
సోమాయజనివిదే	(మం॥ 1-4-1)
సోమేనాదిత్యాబలినః	(మం॥ 1-9-2)
సోమఽప్రథమోవివిదే	(మం॥ 1-3-1)
సంకాశయామివహతుం	(మం॥ 1-7-13)
సంరాజంచవిరాజంచ	(మం॥ 2-8-8 2-22-20)
స్థనయదామయతిష్కృత	(సం॥ 4-2-26)
స్వస్తిదావిశస్వతిః	(అష్ట॥ 3-7-114)
స్యోనాపృథివి	(మం॥ 2-15-2)
స్మృతంచమేఽస్మృతంచమే	(మం॥ 2-5-2)
హిరణ్యవర్ణాగ్ంహరిణీం	(శ్రీసూక్తం ఖలం)
హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః + బలమోజోనిధత్త	(సం॥ 5-6-1)
హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః	(మం॥ 1-2-1)
హేతయోనామస్థ	(సం॥ 5-5-44)
క్షేత్రియైత్వా	(మం॥ 2-12-6)

శుద్ధా శుద్ధప త్రికా.

పుటమ్,	పత్రికా.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
2	5	గామి త్యై	గామి త్యై
„	7	అథా	అథా
„	21	గర్భి	గర్భి
3	11	అశ్వే	అశ్వే
„	18	పరుత్పరా	పరుత్పరా
4	19	త్పతంతర్	త్పతంతమ్
„	20	దూతం	దూతం ।
„	21	స్సోమ	స్సోమ
„	22	సంగధే	సంగధే
„	23	అప్పు	అప్పు
5	2	స్సముద్ర	స్సముద్ర
„	3	గ్గోరభీనాం	గ్గోరభీనాం
„	„	జానాగ్	జానాగ్
„	8	ఇదగ్	ఇదగ్
„	9	శ్చందాగ్	శ్చందాగ్
„	10	జ్యోతీగ్	జ్యోతీగ్
9	9	అముక	అముకక
13	3	మహాగ్	మహాగ్
„	7	పాగ్	పాగ్
14	1	అవిత్తి	అవిత్తి

పుటమ్.	పజ్జీ.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
„	18	వత్సం	వఘం
14	20	మహే	మహే
„	21	ఊతయే	ఊతయే
„	21 + 22	స్పతిర్వృత్ర	స్పతిః-వృత్ర
„	22	నస్స్వస్తి	నః స్వస్తి
15	1	శ్రశో	శ్రవో
„	5	శ్రుధీ	శ్రుధీ
„	6	రాచకె	రాచకె
„	10	ధేనుగ	ధేనుగం
„	11	విదధ్యగ్	విదధ్యగం
16	14	బ్రాహ్మ	బ్రాహ్మ
22	17	శ్చిప్రే	శ్చిప్రే
25	3	త్రియంబకం	త్ర్యమ్బకం
„	20	సూన	సూత్ర
„	24	ఆపరంతి	ఆచరంతి
28	8	సత్యాఖ్య	సత్యాఖ్య,
31	20	దాశీన్సు	దాశీన్సు
32	„	రణ్యయా	రణ్యయా
37	13	ధేషజ్గం	ధేషజం
38	3	యదాజ్ఞాతం	యదాజ్ఞాతం
„	4	తధగ	తధగం
„	5	యజ్ఞోయజ్ఞః	యజ్ఞః యజ్ఞః
38	6	తధగ	తధగం

గటమ్.	పక్కి.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
38	7	దక్షాణ	దక్షాన
„	13	ఏధిసా	ఏధిస్వా
„	15	గ్రోత్రా	గోత్రా
41	2	విచక్షణ పాతాన్తరమ్	జాతవేదస ఇతి కేచిత్.
„	4	అగ్నింద్రా + ఇదం	ఆత్మన ఇదమితి కేచిత్
„	8	రుజాసి	రుజాసి
43	12	శీర్షే	శీర్షే
„	15	అచిరా	అజరా
46	4	రశౌ	రాశౌ
„	16	దుశ్చక్రేణ	దుశ్చక్రేణ
47	2	స్రియ	ప్రియ
„	14	1-5-1	1-15-1
48	3-4	పక్కి అధికే	
49	3	త్తరైర్మత్తైః	ఉత్తరైర్మత్తైః
50	1	మూచి	మూచి
„	10	ర్యాధేను	న్యాధేను
„	„	సారిణిః	సారిణి
„	16	సుశీ	సుసీ
53	20	కార్షేషు	గార్షేషు
56	9	త్తరైః	త్తరైః
„	12	భువాపాం	భువాపాం
„	15	తసచ్య	తస్యచ
61	21	అగ్నయేజాతవేదస	ఇదమిద కేచిత్.
62	3	అగ్నయేజాత వేదస	ఇదమితి కేచిత్.

పుటమ్.	పక్కి.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
62	20	పరేపర	పరేపర
"	25	సావిష	సావిష్ట
64	1	పరేపర	పరేపర
"	10	సూర్య	సూర్య
"	11	భేగుర	భేగుర
"	15	తాళదం	తాళదం +
"	17	స్తస్యర్ఖాన	స్తస్యర్ఖాన

జయూదిహోమేషు సర్వత్రచాప్సర శృబ్దస్థాన (అప్పర) శృబ్దోద్ధి-
నుసంధేయః

65	20	షత్స్వి	ప్రత్స్వి
72	2	అధిధా	అధిధా
"	"	మాంజ్య	మాంజ్య
"	4	నినామ్యో	నిచార్యో
"	6	వనానిచ	వనానిచ
"	8	వరూధం	వరూధం
75	10	అత్త	అత్త
76	14	ర్తుధా	ర్తుధా
"	16	నప్తర్ష	నప్తర్ష
80	7	ర్వరేణ్యమ్	ర్వరేణ్యమ్
81	4	సుశ్రవో	సుశ్రవస్సుశ్రవో
"	8	వ్రతగ్ం	వ్రతగ్ం
"	9	"	"
83	8	ఉల్లి	ఉల్లి
88	16	సహిచార్వ	సహిచార్వ

శ్రుతమ్.	పక్షి.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
91	13	దేవ	దేవ
"	14	తనచ్చీత్యత్ర కషుచి లోకేషుమకారోలుప్తః.	
98	22	వితథ్య	విదథ్య
"	24	వృజనస్య	వృజనస్య
99	12	యాజ్ఞకీభ్యో-యాజ్ఞకీభ్యోవారుణీభ్యః	
104	1	మాఘణం	మాఖణం
"	17	అపోయ	అపోయా
105	23	అథ	అథ
109	1	ద్వ్యాజినీ	ద్వ్యాజినీ
"	6	అగ్నేయ	అగ్నేయ
"	8	"	"
114	11	స్వా	స్వా
"	24	యంజత	యంజత
115	20	ప్రవి	ప్రవి
116	4	సాన	స్నాన
118	1	మపగూ	ముపగూ
122	6	కామా	కామ
123	5	కృణోతు	కృణోత
125	4	బ్రహ్మజి	బ్రహ్మజ
128	18	ప్రక్షౌ	ప్రక్షౌ
137	21	పత్నాః	పత్నాః
138	18	కురు	కృణు
145	15	శ్రుధీ	శ్రుధీ
149	14	అథా	అథా
150	1	గాహ	గార్హ
"	17	శుచీః	శుషీః
151	9	అగ్నేయ	అగ్నేయ

పుటమ్.	పక్కి.	అశుద్ధమ్.	శుద్ధమ్.
"	12	ద్యాజ్యభాగాంతే	దిముఖాంతే
158	5	దిదేష్టు	దిదేష్టి
"	11	శన్నవధి	శన్నోభవ
162	23	నమస్తరై	నమస్తఱుపై
163	1	స్వధాయైత్వా	స్వధాయైత్వా
"	"	స్తదృషాస	స్తదృషాప్రోషాస
"	3	ఉదుబధ్య	ఉద్బుధ్య
176	14	కృత్య	కృత్య
194	13	క్షేమా	క్షేమా
197	"	నవా	నమావా
208	"	బ్రహ్మ	బ్రహ్మణా
"	"	అస్మాకం	సాస్మాత్సం
204	16	విషు	విష్ణు
217	18	స్సువ	స్సువ
218	3	మృషభో	మృషభో
220	8	స్పతే	స్పతే
"	9	అశ్నుతే	అశ్నుతే
"	11	తేపితైమాం	తేపితైమాం
203	23	కృత్వో	కృత్వో
204	17	గృహీత్వే	గృహీత్రే
226	1	పూర్ణ	పూర్ణ
236	1	పశవా	పశవ
"	4	జనాతి	జనాతి
239	6	అస్తు	అస్తు
"	16	పుత్రం	పుత్రం
"	22	తీవ్రాం	తీవ్రా

శ్రీ యై న మః.

శ్రీలక్ష్మీహయవదన పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ ప్రయోగచంద్రికా.

శ్రీనివాసగురుంసత్వా సీతారామంచసానుజం ।

ప్రయోగచంద్రికాం తేషాంకరోమిక్మపయా ఽధునా ॥

గంధకర్తృ ప్రతిజ్ఞా.

శ్రియఃపతింభూమినీశానమేతంప్రణమ్య గర్భాధాన పుంసువన
సీమంతోన్నయన జాతకమణామకరణాన్నప్రాశన చాళోపనయన
వ్రతసమావతేనో ద్వాహ గృహప్రవేశానాం తత్రతత్రోపయోగి
నా మన్యేషాముదకశాంత్యాదీనాంచ ప్రయోగంవక్ష్యే.

అథ పరిభాషా.

సర్వత్ర కర్మాదా స్నాతశ్శుద్ధ వస్త్రధరో ధృతోర్ధ్వపుండ్ర
స్సత్తరీయో బద్ధశిఖిఃపాదాప్రత్యుశ్య ద్విరాచమ్య బ్రాహ్మణైరను
జ్ఞాతః ప్రాగగ్రేషు దర్భేషు ప్రాజ్ఞుఖ ఉపవిశ్య భగవంతంధ్యాత్వా
కరిష్యమాణస్య కమణః నిర్విఘ్నేన పరిసమాప్త్యథాం సపరివారం
శ్రీవిష్వక్సేన మావాహ్యసనాదినైవేద్యవీటికాంతైరభ్యర్చ్య త్రి
ప్రాణానాయమ్య హరిరోమిత్యుపక్రమ్య గోవిందంత్రిస్సంకీర్త్య దక్షి
ణేజానునిదక్షిణోత్తరాపాణీకుర్యాత్, తత్రచ సవ్యసృపాణేరంగుష్ఠ
తఙ్ఘానీమధ్యే దక్షిణస్యపాణేరంగుష్ఠవర్జితాశ్చత్రసాంగుళీకృత్వా స
వ్యాంగుష్ఠందక్షిణాంగుష్ఠేనావేప్త్య అస్యేత్యాద్యుచ్చార్యసంవత్స
రాయనర్తుమాసపక్షతిథివార నక్షత్రయోగకరణాన్యుక్త్వా శ్రీభగ
వదాజ్ఞాయా భగవత్ప్రీత్యథాం భగవత్కైంకర్యరూపం కరిష్యమా
ణం కమణ సంకల్ప్య బలమంత్రమనుసంధాయ భగవానేవ మయై

తత్కర్మ కారయతీతిబుద్ధ్యా కర్మకృత్వాఽంతే భగవదర్పణంకు
ర్యాత్. భగవాన్ స్వశేషతైకరసేనమయేతిమంత్రద్వయం కర్మ
ణామాదావంతేచ క్రమేణానుసందధ్యాత్, క్రియాఫలస్యాత్మగామి
త్యే కరిష్యేతి సంకల్పయేత్ - 'ఉద్వాహకర్మకరిష్యేతి' త్యాది. ఆ
స్యగామి త్యే కరిష్యామితి, జాతకర్మాణా సంస్కరిష్యామిత్వాది.
కృచిచ్ఛేదనానుసారేణసంకల్పయేత్ - నామధాన్యావహే ఉపన
ష్యే సమిధ అధాన్యామిత్వాది. జాతకర్మాదీనాం స్వస్వకాలే
వ్యవహారే ప్రాజాపత్యకృచ్ఛింకృత్వా తాకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పరిస్తీ
ర్యాజ్యందర్శించసంస్కృత్య పరిషిచ్య వ్యస్తాభిసమస్తాభిర్వాహృతి
భిః, 'పాహినో' అగ్నీ వససేస్వాహా పాహినోవిశ్వవేదసేస్వాహా యజ్ఞం
పాహివిభావసోస్వాహా సర్వంపాహిశతక్రతోస్వాహా, పాహినో' అ
గ్నీ వకయాపాహ్యుతద్వితీయయా పాహ్యుర్జంతృతీయయా పాహిగీ
ర్భిస్తీసృభిరూర్జాంపతయే, పాహిచతస్సభిర్వసాస్వాహే'తి పాహిపంచ
కేనపునర్వ్యస్తాభిసమస్తాభిర్వాహృతిభిరిత్యేతైః పాహిత్రయోదశ
కైః, త్వన్నో' అగ్నే సత్వన్నో' అగ్నే త్వమగ్నే అయా స్యుదుత్తమం యే
తేశత' మిత్యేతైశ్చహుత్వా సర్వప్రాయశ్చిత్త మనాజ్ఞాతాదిభిశ్చహు
త్వా పరిషిచ్యాతీతంకర్మకృత్వా తత్కాలికంకర్మ కుర్యాత్ - ప్రా
యశ్చిత్తస్యసర్వస్య ప్రతినిమిత్తమావృత్తిః. పుంసువన సీమంతాకర
ణే స్త్రియాం ప్రనూతాయాం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛింపాహిత్రయోద
శక హుమంకృత్వా తస్యాజ్ఞేశుంనిధాయ పుంసువనసీమంతంచ
కుర్యాత్. గర్భిణ్యాః స్త్రియా భర్తరి దేశాంతరం లోకాంతరంవా గ
తే పతితేవా తస్యాః పితృభ్రాతృవా అన్యోబంధుః శోశ్రియాగా
రాదాహృతేగ్నా పుంసువనసీమంతంచ కుర్యాత్. అన్నప్రాశనచౌ
ళోపనయనోద్వాహేషు అంకురార్పణం, ఏతేషు పుంసువనసీమంత

యోశ్చప్రతిసరబంధం, సీమంతాన్నప్రాశన చౌళోపనయనేష్వభ్యుదయం, పుణ్యాహవాచనంచాదౌ, గర్భాధానపుంసువన జాతకర్మనామ కరణోపాకర్మవ్రతసమావర్తనోద్వాహగృహప్రవేశేషు అంతే అభ్యుదయం పుణ్యాహవాచనంచ కుర్యాత్. ద్వయోర్భహూనాంవాకర్మణాం సహకరణే అంకురాదీని సకృదేవకుర్యాత్ - ప్రవృత్తం కర్మాజ్ఞానాదన్యథాకృతంచే ద్యతతరభ్యాన్యథాకృతం తతతరభ్య యథావత్కుర్యాత్, ఏకదేశాన్యథాకరణే తావదేవ యథావత్కుర్యాత్. ప్రధానవిస్మరణేసాంగంపునఃకుర్యాత్. అంగవిస్మరణే సర్వప్రాయశ్చిత్తంజహుయాత్. 'ఇదంవిష్ణు' రితిమంత్రంవా జపేత్. సర్వత్రవాగ్యమనాదినియమలోపే తమేవమంత్రంజపేత్.

ఆధానే చోదితే నస్వాహాకాగో హోమద్రవ్యానుక్తా ఆజ్యే నజహుయాత్ - సర్వత్రగవ్యంగాహ్యం తదభావే మాహిషం తదభావేఆజం తదభావేతైలం. మంత్రాజ్ఞానే ప్రణవోవ్యాహృతిర్వా. ముఖ్యద్రవ్యాభావే రూపేణ వర్ణేన క్షీరేణ పుష్పేణ ఫలేన గంధేన వాతత్సదృశం పూర్వపూర్వాభావే పరంపరం గాహ్యం-పాలాశఖాదిరాశ్వత్థేదుంబర వైకంకత బైల్వశమ్యర్క వెతసాపామార్గదర్భాః పూర్వపూర్వాభావే పరాః పరాః ప్రాదేశమాత్రాస్సత్వచః కీటవర్జితా అసుషిరా అవ్రణాః పరుట్పరాస్సమిధోగాహ్యః, జీర్ణాః స్వయంపతితాశ్చ సమిధోవర్జయేత్ - క్రయక్రీతైశ్శుద్రావృత్తైర్వా సమిద్దర్భాదిభిః కర్మకుర్వౌపతితస్యాత్ - మాషస్థూలాశ్చతురంగులదీర్ఘధారా ఆజ్యాహుతయః - అర్ధ్రామలకమాత్రా అన్నాహుతయః ద్వాదశపర్వపూరితాః పాణ్యాహుతయశ్చకార్యాః.

ఇ తి ప్ర యో గ చ ం ద్రి కా యాం

ప్రథమః ఖండః.

పూర్వప్రయోగానుక్రమణికాయాం

అథోదకశాంతి ప్రయోగః.

గర్భాధానాదిషు పూర్వేద్యుస్తస్త్రికాదినేవా ఉదకశాంతిః - నమస్తదనంత్యాది విష్వక్సేనారాధనాంతం కృత్వా - (అత్ర కరిష్యమాణ ఏతత్కర్మ సాధుణ్యార్థం (ఆదిత్యాదీనాంనవానాంగ్రహాణామానుకూల్యసిద్ధ్యర్థం యేయేగ్రహ శ్శుభేతరస్థానేషుస్థితాస్తేషాంగ్రహాణాం శుభఫలావాప్త్యర్థం యేయేగ్రహ శ్శుభస్థానేషు స్థితాస్తేషాంగ్రహాణా మతిశయశుభఫలావాప్త్యర్థం, ఇతిచాత్రకేచిత్పఠంతి) ఏభిశ్శ్రీవైష్ణవైస్సహబోధాయనోక్తప్రకారేణోదకశాంతి జపకర్మకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధి మనుగ్రహణేత్యత్రానుజ్ఞాప్రకారః. దర్శేష్వాసీనో దర్భాధారయమాణః పవిత్రపాణిః పాణినాయమ్య - శ్రీగోవిందేత్యాది సజ్జల్ప్య . . . వీర్యార్థం కరిష్యమాణ ఏతత్కర్మసాధుణ్యార్థం (ఆదిత్యాదీనాంనవానాంగ్రహాణామిత్యాదిచాత్ర యథాచారంపాఠ్యః) ఏభిః శ్రీవైష్ణవైస్సహ బోధాయనోక్తప్రకారేణ ఉదకశాంతిజపకర్మ కరిష్యామితి (క్రియాఫలస్యాస్యగామిత్యాత్పరస్మైపదీ) సంకల్ప్య- గోమయోపలిప్తే రంగవల్ల్యాద్యలంకృతే స్థండిలే వీహితండులాన్నిక్షిప్య, తదుపరి, బ్రహ్మజ్ఞానంప్రథమంపురస్తాద్విసీమతస్సురుచోవేనఆవః - సబుద్ధియాఉపమాఅస్యవిష్టాస్సతశ్చయోనిమనతశ్చవివః, ఇతిమధ్యే. 'నాకేసుపర్ణముపయత్సేతంతగ్' హృదావేనంతోఅభ్యచక్షత త్వా-హిరణ్యవక్షంవరుణస్యదూతం యమస్యయోనా శకునంభురణ్ముం, ఇతిదక్షిణతః. 'అప్యాయస్వనమేతుతే విశ్వతఃసృమవృష్ణియం - భవావాజస్యసంగధే' ఇత్యుత్తరతః (పాచీన్తిసో)రేఖాః. 'యోరుద్రోలగ్నా యోలప్పుయఃపథీషు యోరుద్రోవిశ్వా భువనావివేశ తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు' ఇతిమధ్యే, అప ఉపస్పృశ్య-

‘ ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే త్రేధానిదధేపదం- సమూఢమన్యపాగ్ంనురే ’
 ఇతివశ్చాత్, ‘ ఇంద్రంవిశ్వాఅవీవృథస్సముద్రవ్యచసంగిరః- రథీతమ
 గ్రింధీనాంవాజానాగ్సత్పతింపతిం, ఇతిపురస్తాత్, ఉదీచీస్తిస్త్రోరే
 ఖాలిఖత్వా - అద్భిరవోక్ష్య కుంభంప్రోక్ష్య ధూపయిత్వా -
 ‘ బ్రహ్మజజ్ఞానంప్రథమంపురస్తా ద్విసీమతస్సురుచోవేసతః- సబుద్ధి
 యాఉపమాలన్యవిష్ణౌ సతశ్చయోని మసతశ్చవివః, ఇతితత్రమధ్యే
 కుంభంనిధాయ తస్మైగాయత్ర్య తిరఃపవిత్రంనిధాయ, ఆపోవా
 ఇదగ్సర్వం విశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణావాఆపః పశవఆపో మృత
 మాపోన్న మాపస్సమ్రాడాపో విరాడాపస్సరాడాపశ్చందాగ్స్యా
 పోజ్యోతీగ్మ్యాపస్సత్యమాప స్సర్వాదేవతాఆపాభూర్భవస్సవరా
 పటమ్-అపః ప్రణయతి - శ్రద్ధావాఆపః - శ్రద్ధామేవారభ్య ప్రణీ
 యప్రచరతి - అపఃప్రణయతి - యజ్ఞోవాఆపః - యజ్ఞమేవార
 భ్య ప్రణీయప్రచరతి - అపః ప్రణయతి - వజ్రోవాఆపః - వజ్రమే
 వభ్రాతృవ్యేభ్యః ప్రహృత్యప్రణీయ ప్రచరతి - అపఃప్రణయతి -
 ఆపోవై రక్షోఘ్నీః - రక్షసామపహత్యై - అపఃప్రణయతి - ఆపో
 వై దేవానాంప్రియంధామ - దేవానామేవప్రియంధామప్రణీయప్రచ
 రతి- అపఃప్రణయతి, ఆపోవై సర్వాదేవతాః - దేవతావారభ్యప్ర
 ణీయప్రచరతి-(ఆపోవై శాంతాశ్శాంతాభిరేవాన్య శుచగ్ం శమయతి)
 ఇత్యద్భిరాపూర్య దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవే ల్వినోర్బాహుభ్యాం
 పూజ్ఞోహస్తాభ్యాం ’ ఇత్యుర్ధ్వాగ్రం కూర్చంనిక్షిప్య - ‘ భువో
 యజ్ఞస్య రజసశ్చనేతాయత్రానియద్భిస్సచనేశివాభిః - దివిమూర్ధా
 నం దధిషేనువమాం జిహ్వమగ్నేచక్రమే హవ్యవాహం ’ ఇత్యా
 మ్రువల్ల పంనిధాయ - ‘ యాఃఫలినీ ర్యాఅఫలాఅపుష్పా యాశ్చ పు
 స్పిణీః । బృహస్పతి ప్రసూతాస్తా నోముంచత్వగ్ం హసః ’ ఇతిసజ్జ

లంవారి కేళఫలంనిధాయ-: సహితాన్నిదాశుషే సువాచసవితా
భగరి-తం భాగం చిత్రమిమహే' ఇతిహితేనకుంభరత్నమస్త
ర్థాయ-(అత్రకేచిత్, 'కూర్చగే'రాక్షసాస్థోరాన్ ఛిందికర్మవి
ఘాతినః । త్వమర్పయామి కుంభేస్త్రిసాఫల్యం కురుకర్మసు ॥ వృ
క్షరాజసముద్భూతాశ్శాఖాయాఃపల్లవత్వచరి । యుష్మాక్కుంభేష్వ
ర్పయామిసర్వపాపాపనుత్తయే ॥ నాశికేరసముద్భూత త్రినేత్రహర
సమ్మత । శిఖియాదురితంసర్వం పాపంపీడాంచమేనుద ' ఇతిశ్లోకైః
క్రమాత్కూర్చాప్రవల్లవ ఫలనిక్షేపం కుర్వంతి.) ఓంభూర్భవస్సువ
రోం ఇత్యక్షతాన్నిక్షీప్య-గంధాక్షతపుష్పేరలంకృత్య- దూర్వా పు
ష్ప ఫలైరవకీర్య-దూర్వాదభైఃప్రచ్ఛాద్య , శన్నోదేపి రభిష్టయ
ఆపోభవంతువీతయే - శంయోరభిస్రవంతునరి ' ఇత్యభిమృశ్య-ప్రా
చ్యాందిశిజపకర్తారంత్యాంవృణీమహాఇత్యాదిక్రమేణ దక్షిణస్యాం ప
శ్చిమాయా ముత్తరస్యాం దిశిజపకర్తృన్ సాక్షతదర్శప్రదాన పూ
ర్వకంచతురోబ్రాహ్మణావృత్వా - వృతైస్సప్రతూళితపాణిపాదైః
స్వ్యాచాంతైశ్చతుర్దిక్షాసనేషునిషణ్ణైశ్చతుర్భిర్బాహ్మణైస్సహ
ప్రాణాయామంకృత్వా కుంభమన్వారభ్య గాయత్రీం * పచ్ఛార్ధ
ర్చశో నవసానాముక్త్వా - స్వామినః ఉదకశాంతిమంత్రజపకర్మకురు
ధ్వమితి జపకర్తృప్రార్థ్య వయంకుర్మఐతితైః ప్రత్యుక్తే తైః , ప
ర్యాప్త్య ౭నంతరాయాయ సర్వస్తామో ౭తిరాత్ర ఉత్తమ మహ
ర్చవతి సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్యజిత్యై సర్వమేవతెనాప్నోతి సర్వం జ

* పచ్చః - పాదేపాదేఅవసాయ. అర్ధర్చశః - అర్ధర్చేఅవసాయ - తతస్సర్వాం
సమస్తాం- అనవసానామిత్యర్థః - ఇతి , పచ్ఛార్ధశస్తతస్సర్వాం (గృ||నూ||౧౨||౧౦)
ఇతి సూత్రవ్యాఖ్యాపర్యాయ ఏవాత్రచంద్రికాయామపాతైః - గాయత్ర్యుపదేశవద
త్రాపిగాయత్ర్యై సుసంధేయా.

యతీ ' తిసాక్షతప్రక్షేప పూర్వక మాశీర్వాదంకారయిత్యా తై
 స్సహ , అగ్నిమితేపురోహితం + ధాతమం || ఇషేత్వో + కర్మణే ||
 అగ్న ఆయాహి + బహిఃపి || శన్నో దేవీరభిష్టయ + రభిస్రవంతునః
 ఇతి వేదాదీః జపిత్యా - సావిత్రవేదాదికృణుష్వపాజ ఇంద్రోనువా
 కం యత ఇత్యుభేచ । మహాస్సజోషాశ్చపురస్సదాదీ న్రక్షోహణఃపం
 చభిరాయుషశ్చ । యావాంశ్చయోవాంశ్చయశఋతాషా ట్రిస్రీ
 నమో ౭ స్త్వయంపంచచోడాః । ఆశుశ్చశంచేతి తతోమమాగ్నే
 మన్వేసమిచీశతభూతముక్త్వా || ఇంద్రోదధీచోవ్యథచక్షుషశ్చప్రా
 ణోసిగ్ంహేతి తథా ౭హమస్మి । తాలగ్నిఋధ్యాస్త్రునవో ౭ను
 వాకం నక్షత్రమంతా) ఉపహోమమంతా) ౪ || సురభిమత్యాబ్లింగా
 భిర్వారుణీభిర్నిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభిర్వా ఏహృతిభిః (ఘృత
 సూక్తేనచ) జపః, అత్రచంద్రికా || కృణుష్వపాజ ఇత్యనువాకం, మదేచి
 దస్యేత్యర్ధర్చమహాహ్య ఇంద్రవోవిశ్వతస్పరిహవామహ ఇత్యనువాకం-
 యత ఇంద్ర-స్వస్తిదా-మహాగ్ ఇంద్రః- సజోషా ఇంద్రేతిచతస్రః, యేదే
 వాః పురస్సద ఇతిపంచ, అగ్నయేరక్షోఘ్న ఇతిపంచ, అగ్ని రాయుష్మా
 నితి పంచ, యావామింద్రావరుణేతి చతురో యావామింద్రావరు
 ణావిత్యష్టోపర్యాయాః, అగ్నేయశస్విన్నితిచతస్రః, ఋతాషాడితి
 సానుషంగమనువాకం, నమోఅస్తు సర్వేభ్య ఇతి తిస్రః, అయంపురో
 హరి కేశ ఇతిపంచపర్యాయాః, ఆశుశ్చిశాన శ్శంచమే మమాగ్నేగ్నే
 ర్మన్వ ఇత్యనువాకాః, సమిచీనామాసీతి షట్పర్యాయాః, హేత
 యోనామధ్ధేతి షట్పర్యాయాః, శతాయుధాయేతిపంచ, భూతంభ
 వ్యంభవిష్యదింద్రోదధీచ ఇత్యనువాకా, చక్షుషోహేత ఇత్యా రభ్యభ్రా
 త్యవ్యంపాతయామసీత్యంతం ప్రాణోరక్షతి-సిగ్ హేవ్యాఘే)-అహమ
 స్మి-తాసూర్యాగ్నిర్నః, ఋధ్యాస్త్రునవో నవ ఇత్యనువాకాః, అగ్నయే

స్వాహాకృత్తికాభ్యస్సాహిత్యాద్యుపహోమాన్, దధికాన్వణ్ణఞ్చ
 త్యంచ, ఆపోహిష్ఠామయోభువణ్ణతి తిస్రః, ఉదుత్తమంవరుణాస్త
 భ్నాభ్యాం యత్కించేదం కితవాసో ఒఫతేహేడస్తత్త్వాయామితి
 వరుణసూక్తం, హిరణ్యవర్ణాఃపవమానస్తచ్చం యోరిత్యనువాకాన్,
 యోబ్రహ్మబ్రహ్మణితిస్తుతసూక్తం, ఓమ్ నమోబ్రహ్మణే - న
 మోఅస్త్వగ్నయే - నమఃపృథివ్యై - నమఃషధీభ్యః - నమోవా
 చే - నమోవాచస్పతయే నమోవిష్ణవే బృహతేకరోమి ' ఇతి ప
 రిధానీయాం త్రిజ్జపిత్యా * ప్రణవేనకుంభముత్థాప్య దేవస్యత్వేతి
 వ్యావృతిభిశ్చ యజమానః ప్రోక్షయేత్ - ప్రోక్షణమంతాః ||
 దేవస్యత్వాసవితుఃప్రసవే అశ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యా
 మశ్వినోర్భైషజ్యేనతేజసేబ్రహ్మవర్చసాయాభిషించామి దేవస్యత్వా
 +హస్తాభ్యాంసరస్వత్యైషజ్యేన వీర్యాయాన్నాద్యాయాభి
 షించామి దేవస్యత్వా+హస్తాభ్యామింద్రస్యేంద్రియేణ శ్రియైయశసేబ
 లాయాభిషించామి | చవాజినం సోమగ్ంరాజానం వరుణమగ్ని
 మన్వారభామహే! ఆదిత్యాన్విష్ణగ్ంసూర్యంబ్రహ్మణంచ బృహస్ప
 తిం! దేవస్యత్వా+హస్తాభ్యాం సరస్వత్యైవాచోయంతుర్యం తే
 ణగ్నేస్తాసామాజ్యేనాభిషిం చామింద్రస్యత్వా సామాజ్యేనా
 భిషించామి బృహస్పతేస్తాసామాజ్యేనాభిషించామి, దేవాస్తేవ్ం
 ద్రజ్యేష్టావరుణరాజానో ఒధస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చపాంతనువాపతేనపూ
 తోనమేధ్యస్తేనప్రోక్షితోయదేన మతః ప్రాచీనంప్రోక్షతి యత్సం
 చతిమాజ్యేనప్రోక్షతితేనపూతస్తేనమేధ్యస్తేన ప్రోక్షితః - అమృ
 తాభిషేకో ఒస్తు - ప్రాశనమస్తః - , ఆపణ్ణద్వా ఉభేషజీరాపో

* అత్రజప్యత్వేనోక్తాశ్శాంతిమన్తాః ప్రత్యేకం సముద్ర్య ప్రకాశితే పుస్తకే
 ద్రష్టవ్యాః.

(2)

అంకురార్పణమ్.

ఆమీవచాతనీః - ఆవస్సర్వస్యజేషజీ స్తాస్తేకృణ్వంతు భేషజం' ఇతిమన్త్రేణ తత్తీర్థంప్రాశయిత్వా- యజమానఃపురస్తాదుపవిష్టాయహిరణ్యం దక్షిణతడపవిశతే రజతం పశ్చాదుపవిశతే కాంస్యం ఉత్తరతడపవిశతే వానశ్చదక్షిణాందత్వా కుంభజలేనన్నావయేత్.

ఇత్యుదకశాంతి ప్రయోగః.

అంకురార్పణమ్.

* ప్రాణానాయమ్య - శ్రీగోవిందేత్యాది అస్యాంశుభతిథౌ అముకగోత్రస్యాముకశర్మణఃకుమారస్య - అముకస్మాంగం అంకురార్పణకర్మకరిష్యామితి సంకల్ప్య - శుచాదేశే గోమయేనోపలిప్తేతైజసీర్మణ్యాయార్వా పంచపాలికాస్సంభృత్య - మధ్యేచతుర్దిక్షుచమధ్యాదిప్రదక్షిణ క్రమాన్నిధాయ - తాసాంమూలేదూర్వాశ్వశబ్దవిల్వ శరీషాణిబధ్వా - శ్వేతసూత్రేణ సంవేష్టయిత్వా - శుద్ధాభిర్వస్త్రీకమృత్తికాభిరాపూర్య - ప్రాణానాయమ్య - పంచపాలికాశుద్ధ్యర్థం పుణ్యాహం వాచయిష్యే, పుణ్యాహంవాచయిత్వా పుణ్యాహజలేన పంచపాలికాః ఓషధిద్రవ్యాణిచ కూర్చేనవ్యాహృతిభిఃపోక్ష్య, (పంచపాలికాస్సావర్ణ రజత తామ్ర) మృన్మయీర్వా యథాసంభవంగృహీత్వా) మధ్యే ప్రజాపతింవింద్యాదింద్రం ప్రాచ్యంతఃపైవచ । దక్షిణేతు యమంవింద్యాత్పశ్చాద్వరుణమేవ

* అత్ర ఆపస్తంబేన అంకురార్పణ ప్రతి సరబంధనానుక్తేః 'బోధాయనమతంకృత్వా స్వనూత్రఫలభాగ్భవేత్' ఇతికాత్యాయనపదనాచ్చ బోధాయన పదనోక్తక్రమవివ్రాతసంగ్రహీత ఇతి కంఠభూషణోక్తక్రమోఅనుసంధేయః. (అనేనన్యాయైవైవోదకశాంతి కర్త సిద్ధిరపి.)

చ || ఉత్తరేసోమవవస్యాత్పాలికాసుయథాక్రమం | వస్మీకమృత్తి
 కాంహృత్వా గోమయంచతథైవచ || ఏతానిప్రక్షిపేత్తాసు పాలికా
 నుయథాక్రమం | దూర్వామశ్వత్థపత్రంచ శిరీషం బిల్వ పత్రకం ||
 తాసాంమూలేతుబధ్నియా చ్ఛ్వేతసూతేణవేష్టయేత్ | ఆవాహ
 నాననంపాద్య మర్ఘ్యమాచమనంతథా || స్నానంవస్త్రోపవీతంచ
 గంధపుష్పాక్షతాఽపి | ధూపదీపౌచనై వేద్యం తాంబూలంచపృథ
 క్పృథక్ || పంచపాలికాసుప్రాగ్రంకూర్చంనిధాయ వ్యాహృతిభి
 ర్భ్రష్మదీనావాహయేత్. మధ్యమాయాం, బ్రహ్మణం ప్రజాపతిం
 చతుర్ముఖం హిరణ్యగర్భం, ప్రాచ్యామిద్రంవజ్రీణం శతక్రతుంశచీప
 తిం, దక్షిణస్యాం, యమంవైవస్వతం పితృపతిం ధర్మరాజం, పశ్చి
 మాయాంవరుణం ప్రచేతనం సురూపిణ మపాంపతిం, ఉత్తరస్యాంసో
 మ మిందుం నిశాకర మోషధీశ మావాహయేత్. తత్ప్రకారస్తు.

మధ్యమ పాలికాయాం.

ఓంభూః బ్రహ్మణ మావాహయామి, ఓంభువః ప్రజాపతి
 మావాహయామి, ఓంసువః చతుర్ముఖ మావాహయామి, ఓంభూ
 క్షువస్సువః హిరణ్యగర్భ మావాహయామి, బ్రహ్మదిభ్యోనమః, బ్ర
 హ్మదీనామిదమాసనం.

పూర్వ పాలికాయాం.

ఓంభూః ఇంద్ర మావాహయామి, ఓంభువః వజ్రీణ మావా
 హయామి, ఓంసువః శతక్రతు మావాహయామి, ఓంభూర్భువస్సువః
 శచీపతి మావాహయామి, ఇంద్రాదిభ్యోనమః, ఇంద్రాదీనా మిద
 మాసనం.

ఽక్షిణపాలికాయాం.

ఓంభూః యమ మాహయామి, ఓంభువః వైవస్వత మావా
హయామి, ఓంసువః పితృపతి మావాహయామి, ఓంభూర్భువస్సువః
ధర్మరాజమావాహయామి, యమాదిభ్యోనమః, యమాదీనామిద
మాననం.

పశ్చిమ పాలికాయాం.

ఓంభూః వరుణ మావాహయామి, ఓంభువః ప్రచేతన మావా
హయామి, ఓంసువః సురూపిణ మావాహయామి, ఓంభూర్భువస్సు
వః అపాంపతి మావాహయామి, వరుణాదిభ్యోనమః, వరుణాదీనామి
దమాననం.

ఉత్తర పాలికాయాం.

ఓంభూః సోమ మావాహయామి, ఓంభువః ఇందు మావాహ
యామి, ఓంసువః నిశాకర మావాహయామి, ఓంభూర్భువస్సువః ఓ
షధీశ మావాహయామి, సోమాదిభ్యోనమః సోమాదీనా మిదమాన
నం. ఆవాహనానంపాద్య మర్ఘ్యమాచమనంతథా । స్నానంవ
స్తాప్రవీతంచ గంధపుష్పైరలంకృతం ॥ ధూపదీపంచనై వేద్యంతాం
బూలంచపుష్పధక్ష్ణిధక్ష్ణి ॥ (బ్రహ్మదిభ్యోనమః, ఇదంపాద్యమిదమా
చమనీయ మిదమర్ఘ్య మిదమాచమనీయం; ఇంద్రాదిభ్యోనమః,
ఇదంపాద్యమిదమాచమనీయమిదమర్ఘ్య మిదమాచమనీయం; య
మాదిభ్యోనమః, ఇదంపాద్యమిదమాచమనీయమిదమర్ఘ్య మిదమా
చమనీయం; వరుణాదిభ్యోనమః, ఇదంపాద్యమిదమాచమనీయమిద
మర్ఘ్యమిదమాచమనీయం; సోమాదిభ్యోనమః, ఇదంపాద్యమిదమా

చమనీయమిదమర్హమిదమాచమనీయం. 'దధికా'వ్ ఇత్త్యచం
 'అపోహిష్ఠామయోభువ' ఇతితిస్యభి, ర్హి రణ్యవర్ణాశ్శుచయఃపావకా'
 ఇతిచతస్యభిః 'వవమానస్సువర్జన' ఇ త్యేతేనానువాకేనచ స్నాపయి
 త్వా - బ్రహ్మదిభ్యోనమః ఇదంస్నానం, ఇంద్రాదిభ్యోనమః ఇదంస్నా
 నం, యమాదిభ్యోనమఃఇదంస్నానం, వరుణాదిభ్యోనమః ఇదంస్నా
 నం, సామాదిభ్యోనమః ఇదంస్నానం. బ్రహ్మదిభ్యోనమః, ఇదమాచ
 మనీయమిదం వస్త్ర మిదమాచమనీయ మిదముపవీతమిదమాచమ
 నీయం- ఇంద్రాదిభ్యోనమః, ఇదమాచమనీయమిదం వస్త్రమిద
 మాచమనీయ మిదముపవీతమిదమాచమనీయం- యమాదిభ్యోన
 మః, ఇదమాచమనీయ మిదంవస్త్ర మిదమాచమనీయమిదముపవీ
 తమిదమాచమనీయం- వరుణాదిభ్యోనమః, ఇదమాచమనీయమిదంవ
 స్త్ర మిదమాచమనీయ మిదముపవీతమిదమాచమనీయం- సామా
 దిభ్యోనమః, ఇదమాచమనీయమిదంవస్త్రమిదమాచమనీయమిద
 ముపవీతమిదమాచమనీయం, బ్రహ్మదిభ్యోనమఃఏతేగంధాక్షత పుష్ప
 ధూపదీపాత్ర రీయాభరణాద్యలంకారాస్సర్వోపచారాః, ఏవంఇంద్రా
 దిభ్యోనమః, యమాదిభ్యోనమః, వరుణాదిభ్యోనమః, సామాదిభ్యో
 నమః, ఏతేగంధాక్షత పుష్ప ధూపదీపాత్ర రీయాభరణాద్యలంకారా
 స్సర్వోపచారాః, బ్రహ్మాండ్రయమవరుణ సామాదిభ్యోనమఃయథా
 భాగశః గుడోపహారంనివేదయామి, పూగీఫలతాంబూలంసమర్పయా
 మి, సర్వోపచారాఃసమర్పయామి. ఓషధీస్సంభృత్యోత్థాయ, 'ది
 శాంఘతీ స్నమస్యామి సర్వకామఫలప్రదాః' కుర్వంతు సఫలంకర్మ
 కుర్వంతుసతతంశుభం ॥ ఉపవిశ్య, వీహి యవ మాష తిల ముద్గ
 సర్వ పాదీకామిశ్రీకృత్య, క్షీరేణప్రక్షాళ్య ఓషధిసూక్తేన, 'యాజుతా'
 ఇత్యనువాకేనాభిమంత్ర్య.

అంకురజపమంత్రః.

* యాజాతా ఓషధయో దేవేభ్యస్త్రీయుగం పురామం
దామిబభూః|ణామహాగళతం ధామానిసప్తచ- శతంవో అంబధా
మానిసహస్రముతవోరుహః- ఆథాశతక్రత్వో యూయమిమంమేల
గదంకృత- పుష్పావతీఃప్రసూవతీః ఫలిసీరఫలాడత- అశ్వాథవసజత్వ
రీర్వీరుధఃపారయిష్ణవః- ఓషధీరితిమాతరస్తద్వో దేవీరుపబుగ్రవే- ర
పాగ్ సివిఘ్న తీరితరపః. (సంహి||౪||౨||౬||౨౪) || ౧ ||

చాతయమానాః- అశ్వత్థేవోనిషదనం పరేణోవసతిశృ
తా- గోభాజిత్కిలానథ యథనవథపూరుషం- యదహం వాజయ
న్నిమా ఓషధీర్హస్త ఆదధే- ఆత్మాయత్కృత్యసశ్యతిపురాజీవగృభో
యథా- యదోషధయస్సంగచ్ఛంతేరాజానస్సమితావివ, విప్రస్సఉచ్య
తేభిషగ్గ్రీక్షోహామీవచాతనః- నిష్ఠృతిర్నామవోమాతా- థాయా
యగ్ స్థనఃకృతీః- సరాపత్రిణీః. || ౨ ||

స్థనయదామయతిష్కృత- అన్యోఅన్యమవత్సన్యా-న్య
న్యాడిపావత, తాస్సర్వాఓషధయ స్సంవిదానాఇదంమేపాప్రతావ
చ- ఉచ్ఛృష్మా ఓషధీనాం గావోగోషాదివేరతే, ధనగ్ంసనిష్యంతీనా
మాత్మానంతవపూరుష- అతివిశ్వాఃపరిష్టాస్తే- సథివప్రజమక్రముః- ఓష
ధయఃపాచుచ్యపుర్యత్కించతనువాగ్ంరపః, యాః. || ౩ ||

తతతస్థురాత్మానంయాఆవివిశుఃపరుఃపరుః, తాస్మైయత్కృంవి
బాధంతాముగోమధ్యమశీరివ- సాకంయత్కృప్రపతశ్చేననకిడివినా-
సాకంవాతస్యధ్రాజ్యాసాకంసశ్య నిహాకయా, అశ్వావతీగ్ంసోమవతీ

* అత్ర యాజాతా ఓషధయః ఇత్యనువాక జపానోక్తః. బోధాయనేనా
నుక్తత్వాత్ - ఆకరణే నప్రత్యవాయః, కేచిత్తదనువాక జపంకుర్వంతి. తచ్చింత్య
మితికయ, భూషణే.

మూర్జయంతీముదోజనం. అవిత్తినర్వాటపధీరస్యా అరిష్టతాతయే-
యాఃఫలినీర్యాఅఫలాఅపుష్పయాశ్చపుష్పిణీః బృహస్పతిప్రసూతా
స్తానోముంచంత్యగ్ంహసః, యాః. || ౪ ||

ఓషధయఃసోమరాజ్ఞఃప్రవిష్టాఃపృథివీమను. తాసాంత్యను
న్యూత్తమాప్రణోజీవాతవేనువ. అవవతంతీరవదందివ ఓషధయఃవరి-
యంజీవమశ్నహమహైనసరిష్యాతిపూరుషః. యాశ్చేదమువశ్యణ్ణం
తీయాశ్చదూరంపరాగతాః. ఇహనంగత్యతాస్సర్వాఅస్మైనందత్తభే-
షజం- మావోరివత్థనితాయస్మైచాహంఖనామివః. ద్వివచ్ఛతుష్ప
డస్మాకగ్ం సర్వమస్తవ్నాతురం. ఓషధయస్సంవదంతేసామేననమా
ఈజ్ఞ - యస్మైకరోతిభ్యావ్మాణస్తగ్ం రాజా పారయామసి.
(౨౨)

|| ౫ ||

ఇతిబ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య, బీజావాపనముహూర్తస్సముహూ-
ర్తాస్త్వితి భవంతోమహాంతోనుగృహ్లాంతు.

బీజావాపన మంత్రః.

మధ్యే. 'బ్రహ్మజ్ఞానంప్రథమంపురస్తాద్విసీమతస్సరుచోవేన
ఆవః. సబుద్ధియాఉపమాలస్యవిష్టాస్సతశ్చయోని మనతశ్చవివః. పి-
తావిరాజామృషభోరయీణాం- అంతరిక్షంవిశ్వరూపతీవివేశ. తమ
రైరభ్యర్చంతివత్సం. బ్రహ్మసంతంబ్రహ్మణావర్ధయంతః, బ్రహ్మది-
భ్యోనమః. అయంబీజావాపః సకృన్మంత్రేణ, ద్విస్తూష్ణిం.

పూర్వతః, 'యత ఇంద్రభయామహే తతోనోలభయంకృధి-
మఘవస్పగ్ధితవతన్నఊతయే విద్విషోవిమృథోజహి- స్వస్తిదావిశస్వతి
ర్వ్యత్రహవిమృథోవశీ- వృషేంద్రఃపురవతుస్సస్త్విదాలభయంక-
రః, ఇంద్రాదిభ్యోనమః. అయంబీజావాపఃసకృన్మంత్రేణ, ద్విస్తూష్ణిం.

దక్షిణతః, 'యోస్యకౌవ్యజగతః పార్థివస్యైకఇద్వశీ- యతుం

భంగ్యశ్రవోగాయయోరాజానవరోధ్యః. యమంగాయభంగ్యశ్రవో
యోరాజానవరోధ్యః. యేనాపోనద్యోధన్వాని యేవద్యాఃపృథివీద్వ
ధా, యమాదిభ్యోనమః. అయంబీజావాపః, సకృన్మంత్రేణ,
ద్విస్తూష్ణీం.

వశ్చిమతః, ఇమంమేవరుణశ్రుధీహవమద్యాచమృడయ- త్వా
మవస్యరాచకే తత్త్వాయామి బ్రహ్మణావందమానస్తదాశాస్త్రయజ్ఞ
జమానోహవిర్భిః, అహేడమానోవరుణేహ జోధ్యురుశగ్ సమాన
ఆయుఃప్రమోషీ, వరుణాదిభ్యోనమః. అయంబీజావాపః, సకృన్మంత్రే
ణ, ద్విస్తూష్ణీం.

ఉత్తరతః, 'సామోధేనుగ్ సామోలర్వంతమాశుం సామోవీ
రంకర్మణ్యందదాతు- సాదన్యంవిదద్ధ్యగ్ సభేయం. పితృశ్రవణంయోద
దాశదస్త్రై-ఆప్యాయస్వ సమేతుతే విశ్వతస్సామ వృష్ణీయం- భవా
వాజస్యసంగధే, సామాదిభ్యోనమః. అయంబీజావాపః, సకృన్మంత్రే
ణ, ద్విస్తూష్ణీం.

శుద్ధాభిస్సికతాభిః ప్రచ్ఛాద్య సుమంగలీభిర్జలంప్రక్షిప్య || అ
మంగలాచక్నావచగర్భిణీరోగిణీతథా | పంధ్యాతువార్ధకీశోకీవర్జ
యేదంకురార్పణం | ప్రణవేనపిథాయ ఓమితిసర్వేషామపిథానం,
యావత్కర్మాంతం తావత్ సురక్షితం గోపాయేత్. (అత్రబీజావా
పానంతరం జోధాయనేన విశేషఉక్తః. 'శుద్ధాభిస్సికతాభిః ప్ర
చ్ఛాదయేత్ - పంచగవ్యేనయథాక్రమంసేచయేత్ - ప్రణవేనైవాసా
మపిథానంకృత్వాయావత్కర్మ సమాప్తితా వత్సురక్షితం గోపా
య్య' ఇతి. 'వాస్తుకర్మణిచూడాయాం తథోపనయనేదివా | అం
కురార్పణమన్యత్ర రాత్రౌకుర్యాచ్ఛుభంభవేత్ || గర్భిణీగర్భనం

స్కారం జాతకర్మచనామచ | హిత్యా ఒజ్జురార్పణంకుర్యా ద
న్యత్ర శుభకర్మసు' || ఇత్యాత్రేయఇతికంఠభూషణే.)

ఇత్యంకురార్పణ ప్రయోగః.

అథప్రతిసర ప్రయోగః.

దర్శేష్వానీనోదర్భాధారయమాణః పవిత్రపాణిః ప్రాణా
నాయమ్య - సంకల్ప్య - కీర్తిభగవదాజ్ఞయా + ప్రీత్యర్థం అముక
గోత్రస్యాముక శర్మణో మమ కుమారస్య కరిష్యమాణ అముక
కర్మాంగం ప్రతిసరబంధకర్మ కరిష్యామితి సంకల్ప్య సాత్వికత్యా
గంకృత్వా శుచాదేశేగోమయేన గోచర్మమాత్రం చతురశ్రంస్థం
డిలముపలిప్య - తదుపరి శాలితండుల సంపూర్ణం సతామ్నూలంస
చూర్ణకం | నవకృత్వస్తిగుణితం తంతునాబంధమాచరేత్ ||
తండులోపర్యుదకుంభం నిధాయ - తస్మిన్ వరుణమావాహ్య - యు
గ్మాబ్రాహ్మణాన్సుప్రహేళితపాణిపాదా నాచాంతాన్ప్రతిదిశమాన
నేషూపవేశ్య - పశ్చాత్పశ్చిష్ణుఖ ఆచార్య ఉపవిశతి - (అతో
లైఖనాది దర్భప్రచ్ఛాదనాంతం ఉదకశాంతివత్కుర్యాత్) కుంభ
స్యాత్తరతోనవగుణితం గంధానులిప్తం కార్వాససూత్రం భస్మ హరి
ద్రాచూర్ణగోరజస్వస్వతమంచ సతాంబూలం నిధాయ అస్మిన్
ప్రతిసరమంత్రజపకర్మణి ప్రాచ్యాండక్షిణస్యాం పశ్చిమాయాముత్తర
స్యాం దిశి జపక్ర్త్యావోవృణితి సాక్షత దర్భప్రదాన పూర్వకం
వృతై శ్శుచిభూతై ర్వేదవిద్భిశ్చతుర్భిర్భాహ్మణైస్తపా స్వయందక్షి
ణహస్తేన తత్పాత్రముఖంస్పృశ్ గాయత్రీం వెదాదీంశ్చ జపిత్వా

‘దధికా’వ్ ణ్యో ఇత్యుచం ఆపోహిష్ఠామయోభువ’ ఇతి తిసః; హిరణ్యవ
 రాశ్శుభ్రయః పావకా’ ఇతి చ తస్య; పవమానస్సువర్జనః-కృణుష్యపాజ
 ఇత్యనువాకా ‘అగ్నేయశస్వి’న్నితి చ తస్య; ఉమత్తమ’మిత్యాదివరుణ
 సూక్తం; పరిణోరుద్రస్య హేతిస్సుహీశ్రుతం మీధుష్టమార్హా బిభ
 ర్షిత్వమగ్నేరుద్రఆవోరాజాన’మితిరుద్రసూక్తం; బ్రహ్మజ్ఞాన’మితి బ్ర
 హ్మసమిద్భవత్యాహుతీనా’మిత్యంతం బ్రహ్మసూక్తం; విష్ణోర్నుకింత
 దస్యప్రియం ప్రతద్విష్ణుః; పరోమాత్రయా-చిచక్రమే-త్రిదైవ’ ఇతి విష్ణు
 సూక్తం; జాతవేద సేసున వామసామ’ మితి పంచహిరణ్యవర్ణాం హరిణీ,
 మితి పంచదశర్చం శ్రీసూక్తంచ జపిత్యా- నమోబ్రహ్మణ ఇతి పరిధా
 నీయాం త్రిర్జపిత్యా.

ప్రతిపదము మంత్రము.

‘దధికా’వ్ ణ్యో అకారిషం జిహ్వోరశ్వస్య వాజనః - సురభినో
 ముఖాకరత్ప్రణతియుగ్ంషి తారిషత్ - ఆపోహిష్ఠామయోభువ స్తాన
 ఊర్జై దధాతన - మహేరణాయచక్షసే - యోవశ్శివతమోరసస్
 స్య భాజయతేహనః - ఉశతీరివమాతరః - తస్మా అరంగమామవో
 యస్యక్షయాయ జన్వథ - ఆపోజనయథాచనః - హిరణ్యవర్ణాశ్శు
 చయః • పావకా యాసుజాతకికశ్యయాస్వింద్రః - అగ్నీయాగ
 ర్భందధిరే విరూపాస్తాన ఆపశ్యగ్ంస్యోనాభవంతు - యాసాగ్ం రా
 జావరుణోయాతిమధ్యేన త్యాన్మతే అవపశ్యజనానాం - మధుశ్శు
 తశ్శుచయోయాః పావకాస్తాన ఆపశ్యగ్ంస్యోనాభవంతు - యాసాం
 దేవాదివికృణ్వంతి భక్షంయాలాతరిక్షే బహుధాభవంతి - యాః పృథి
 వీంపయసోందంతి శుక్రాస్తాన ఆపశ్యగ్ంస్యోనాభవంతు - శివేన
 మాచక్షుషా పశ్యతాపశ్శివయా తనువోపస్పృశతత్వచంమే - న
 ర్యాగ్ం అగ్నీగ్ం రఘ్నుషదోహువేవోమయివరోబలమోజోనిధత్త.

పవమానస్సువర్జనః - పవిత్రేణవిచర్షణిః - యఃపోతా నపు
 నాతుమా - పునంతుమా దేవజనాః - పునంతుమనవోధియా - పునం
 తువిశ్వ ఆయవః - జాతవేదఃపవిత్రవత్ - పవిత్రేణపునాహిమా -
 శుక్రేణదేవదీద్యత్ - అగ్నేక్రత్వాక్రతుంగంరను - యత్రైపవిత్రమ
 ర్చిషి - అగ్నే వితతమంతరా - బ్రహ్మ తేనపునీమహే - ఉభాభ్యాం
 దేవనవితః - పవిత్రేణనవెనచ - ఇదంబ్రహ్మపునీమహే - వైశ్వదేవీ
 పునతీదేవ్యాగాత్ - యస్యైబహ్వీస్తనువోవీతపృష్ఠాః - తయామ
 దంతస్సధమా ద్యేషు - వయగ్ంన్యామపతయోరయీణాం॥

వైశ్వానరోరశ్మిభిర్మాపునాతు - వాతః ప్రాణేనేషి రోమ
 యోభూః - ద్యావాపృథివీపయసాపయోభిః - ఋతావరీ యజ్ఞియే
 మాపునీతాం - బృహద్భిస్సవితస్త్రిభిః - వర్షిషైర్దేవమన్మభిః - అ
 గ్నేదత్తైః పునాహిమా - యేనదేవాలపునత - యేనాపోదివ్యంక
 శః - తేనదివ్యేనబ్రహ్మణా ॥

ఇదంబ్రహ్మపునీమహే - యఃపావమానీరధ్యేతి - ఋషిభి
 స్సంభృతగ్ంరసం - సర్వగ్ంసపూతమశ్నాతి - స్వదితంమాతరిశ్వ
 నా - పావమానీర్యోఅధ్యేతి - ఋషిభిస్సంభృతగ్ంరసం - తస్మైసర
 స్వతీ దుహే - క్షీరగ్ంసర్పిర్మధూదకం - పావమానీస్సస్త్రియసీః॥

సుదుఘాహిపయస్వతీః - ఋషిభిస్సంభృతోరసః - బ్రాహ్మ
 ణేష్వమృతగ్ంహితం - పావమానీర్దిశంతునః - ఇమంలోకమథోల
 ముం - కామాన్ధ్యమర్థయంతునః - దేవీర్దైవైస్సమాభృతాః - పావ
 మానీస్సస్త్రియసీః - సుదుఘాహిఘృతశ్చ్యుతః - ఋషిభిస్సంభృ
 తోరసః ॥

బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ంహితం - యేనదేవాఃపవిత్రేణ - అత్తా
 నంపునతేనదా - తేనసహస్రధారేణ - పావమాన్యః పునంతుమా -

ప్రాజాపత్యంపవిత్రం - శతోద్యామగ్ంహిరణ్మయం - తేనబ్రహ్మవి
దోవయం - పూతంబ్రహ్మపునీమహే - ఇంద్రస్సనీతీ సహమాపు
నాతు - సామస్సస్త్వాన్యనరుణస్సమీచ్యా - యమోరాజాప్రమృ
ణాభిఃపునాతుమా - జాతవేదామోర్జయంత్యాపునాతు ॥

కృణుష్వపాజఃప్రసీతినపృథ్వీం యాహిరాశేవామవాగ్ంఇభే
న - త్రివీమనుప్రసీతింద్రాణానోస్తాసివిధ్య రక్షసస్తపిష్ఠైః - తవ
భ్రమాసతశుయావతంత్యనుస్పృశధృషతాశోశుచానః - తపూగ్ం
ష్యగ్నే జహ్వపతంగానసందితోవిసృజవిష్వగుల్కాః - ప్రతిస్సశోవి
సృజతూర్ణితమోభవాపాయుర్విశోలస్యాఅదభః - యోనోదూరే
అఘశగ్ంసః ॥

యోఅంత్యగ్నేమాకిష్టేవ్యధిరాదధర్షీత్ - ఉదగ్నేతిష్ఠప్ర
త్యాతనుష్వన్యమిత్రాగ్ంఓషతాత్తిగ్మహేతే - యోనోలరాతిగ్ంస
మిధానచక్రేనేచాతంధత్యతసన్నశుష్కం - ఊర్ధ్వోభవప్రతివిధ్యా
ధ్యస్మ దావిష్కృణుష్వదైవ్యాన్యగ్నే - అవస్థిరాతనుహియాతుజూ
నాంజామిమజామింప్రమృణీహిశత్రూః - సతే ॥

జానాతిసుమతీంయవిషయఈవతేబ్రహ్మణేగాతుమైరత్ - వి
శ్వాన్యస్మైసదినానిరాయోద్యుమ్నాన్యరోవీదురోఅభిద్యాత్ - సే
దగ్నేఅసుసుభగస్సదానుర్యస్తాన్వితేనహవిషాయఉక్తైః - పివ్రీష
తి స్వతయుషిదురోణేవిశ్వేదస్మై సదినాసానదిప్తిః - అర్చామితే
సుమతీంఘోష్యర్వాఖిం తేవావాతాజరతాం ॥

ఇయంగీః - స్వశ్వాస్త్యాసురథామర్జయేమాస్మేత్రతాణిధార
యేరనుద్యూత్ - ఇహత్వాభూర్యాచరేదుపత్మన్దోషావస్తర్దిదివాగ్ం
సమనుద్యూత్ - క్రీడంతస్త్యాసునునసస్సపేమాభిద్యుమ్నా తస్థివాగ్ం
సా జనానాం - తుస్త్యాస్వశ్వస్సుహిరణ్యోలగ్నఉవయాతివసుమతా

రథేన తస్య త్రాతాభవసి తస్యసఖా యస్త ఆతిథ్యమానుషగుజ్జో
షత్ మచోరుజామి ॥

బంధుతావచోభిస్తన్మాపితుర్గోతమాదన్వియాయ-త్వన్నో అ
స్యవచనశ్చికిడ్ధి హోతర్యవిష్టసుక్రతోదమూనాః - అస్యష్టజస్తరణ
యస్సు శేవాఅతంద్రాసోఽవృకా అశ్రమిష్టాః- తేపాయవస్సద్రియంచో
నిషద్యాగ్నే తవనఃపాంత్వమూర - యేపాయవోమామతేయంతే అ
గ్నే పశ్యంతో అంధందురితాదరక్షా - రరక్షతాన్ఘ్రకృతో విశ్వవే
దాదిప్సంతఇద్రిపవోనాహ ॥

దేభుః - త్వయావయగ్ంనధన్యస్తోవతాస్తవప్రణీత్యశ్వామ
వాజాః-ఉభాశగ్ంసాసూదయసత్యతా తే ఽనుష్ఠయాకృణుహ్యహ్రా
యాణ - అయాతేఅగ్నే సమిధావిధేమప్రతిస్తామగ్ంశస్యమానంగృ
భాయ- దహశసోఽరక్షసఃపాహ్యస్మాక్ ద్రుహోనిదోమిత్రమహో
అవద్యాత్ - రక్షోహణంవాజినమాజిఘర్మిమిత్రంప్రథిష్ఠముపయా
మిశర్మ - శిశాన్ అగ్నిఃక్రతుభిస్సమిద్ధస్సనోదివా ॥

సరిషఃపాతునక్తం- విజ్యోతిషాబృహతాభాత్యగ్నిరావిర్విశ్వా
నికృణుతేమహిత్యా - ప్రాదేవీర్మాయాస్సహతేదురేవాశ్శిశీతే శృం
గేరక్షసేవివిక్షే - ఉతస్వానాసోదివిషంత్యగ్నేస్తిగ్మాయుధార
క్షసే హంతవాఉ - మదేచిదస్యప్రరుజంతిభామానవరం తేపరిబా
ధోఅదేవీః ।

అగ్నేయశస్త్వియశసేమమర్పయేంద్రావతీ మపచితీమిహవ
హ - అయంమూర్ధాపరమేష్ఠీ సువర్చాస్సమానానాముత్తమశ్లోకో
అస్తు - భద్రంపశ్యంతఉపసేదురగ్రే తపోదీక్షామృషయస్సవర్విదః-
తతఃక్షత్రంబలమోజశ్చజాతంతదస్మై దేవా అభిసన్నమంతు - ధా
తా విధాతాపరమోతసందృక్ష్పిజాపతిః పరమేష్ఠీవిరాజా - స్తో

మాశ్చందాగ్ంసినివిదోమఆహుకేతస్మై రాష్ట్రమభిసన్నమామ-
అభ్యావర్తధ్వ ముపమేతసాకమయగ్ంశస్తాధిపతిర్వోలస్మ - అస్య
విజ్ఞాన మనుసగ్ంరభధ్వ మిమంపశ్చా దనుజీవాధసర్వే ॥

ఉదుత్తమంవరుణసాశమన్మదవాధమంవిమధ్యమగ్ంశ్రథాయ-
అథావయమాదిత్యవ్రతేతవానాగసాలదితయేస్యామ - అస్తభా
ద్ధ్యామృషభోలంతరిక్షమమిమితవరిమాణంపుథివ్యా ఆసీదద్విశ్వాభు
వనానిసమ్మా ిద్విశ్వేత్తానివరుణస్యవ్రతాని - యత్కించేదం వరుణ
దైవ్యే జనేభిద్రోహంమనుష్యాశ్చరామసిఅచి త్తీయత్తవధర్మాయ
యోపిమమానస్తస్మా దేనసాదేవరీషః - కితవాసాయద్రిఃపుర్నదీవి
యద్వాఘసత్యముతయన్నవిద్య - సర్వాతావిష్యశిభిరేవదేవాథా
తేస్యామవరుణప్రియానః - అవతేహేడోవరుణనమోభిరవయజ్ఞేభిరీ
మహేహవిర్భిః - క్షయన్నస్మగ్యమసురప్రచేతోరాజన్నేనాగ్ంసిశి
శ్రథకికృతాని - తత్త్వాయానిబ్రహ్మణానందమానస్తదాశాస్తేయ
జమానోహవిర్భిః - అహేడమానోవరుణేహ శోధ్యురుశగ్ంసమాన
ఆయుఃప్రమోషీః ॥

పరిణోరుద్రస్య హేతిర్వృణక్తుపరి త్వేషస్యదుర్మతిరఘాయోః-
అవస్థిరామఘవద్యభిస్తనుష్వపూధ్వస్తా కాయ తనయాయమృడయ-
స్తు హిశ్రుతంగర్తసదంయువానం మృగన్నభీమముహూత్సుముగ్రం
మృడా జరిత్రేరుద్రస్తవానోఅన్యం తేఅస్యన్నివపంతుసేనాః - మిథు
ష్వమశివతమశివోనస్సుమనాభవ - పరమేవృక్షాయుధంనిధాయకృ
త్తింవసాన ఆచరపినాకంబిభ్రదాగహి - అర్హా బిభర్షి సాయకానిధ
న్వ - అర్హన్నిష్కంయజతంవిశ్వరూపం - అర్హన్నిదం దయసే విశ్వ
మబ్భువం - నవాఽజీయోరుద్రత్వదస్మి - త్వమగ్నే రుద్రోఅనురో
మహోదివః - త్వగ్ంశరోధీమారుతంపుక్షుఈశిషే - త్వంవాతైరను

జైర్యాసి శంగయః స్త్వంపూషావిధతః పాసినుత్మనా - ఆవోరాజా
న మధ్వరస్యరుద్రగ్ంహోతారగ్ం సత్యయజగ్ంరోదస్యాః - అగ్నిం
పురాతనయిహోరచిత్రాద్ధిరణ్యరూపమవసేకృణుధ్వం ॥

బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రథమంపురస్తాద్విసీమత స్సరుచోవేనఆవః
సబుద్ధియాఉపమాఅన్యవిష్టా సృతశ్చయోని మసతశ్చవివః పితా
విరాజామృషభోరయీణాం - అంతరిక్షంవిశ్వరూప ఆవివేశ - తమ
రైరభ్యర్చంతివత్సం - బ్రహ్మసంతంబ్రహ్మణావర్ధయంతః - బ్రహ్మ
దేవానజనయత్ - బ్రహ్మవిశ్వమిదంజగత్ - బ్రహ్మణఃక్షత్రంనిర్మితం -
బ్రహ్మబ్రాహ్మణఆత్మనా - అంతరస్మిన్ని మేహోకాః - అంతర్విశ్వమి
దంజగత్ - బ్రహ్మైవభూతానాంజ్యేష్ఠం - తేనకోఽర్హతిస్పర్ధితం - బ్ర
హ్మన్దేవాన్తస్మిన్స్త్రిగ్ంశత్ - బ్రహ్మన్నింద్రప్రజాపతీ - బ్రహ్మన్త
విశ్వాభూతాని - నావీవాంతస్సమాహితా - చతస్రఆశాఃప్రచరంత్య
గ్నయః - ఇమన్నోయజ్ఞంనయతుప్రజానః - ఘృతంపిన్వన్నజగ్ం
సువీరం - బ్రహ్మసమిద్భవత్యాహుతీనాం ॥

విష్ణోర్నకంవీర్యాణిప్రవోచం యకిపార్థివానివిమమేరజాగ్ం
సియోఅస్కభాయదుత్తరగ్ంసధస్తంవిచక్రమాణస్తైశ్రిధోరుగాయోవి
ష్ణోరరాటమసివిష్ణోకి పృష్ఠమసివిష్ణోశ్శృణ్వైశ్రిస్థావిష్ణోఃసూన్యరసివి
ష్ణోర్ధ్వమసివైష్ణవమసిపిష్ణవేత్వా ॥

తదన్యప్రియమపిపాథోలశ్యాం - సరోయత్రదేవయవోమదం
తి - ఉరుక్రమన్యసహిబంధురిథా - విష్ణోఃపదేవరమేమధ్వఉత్సః - ప్ర
తద్విష్ణుస్తవతేవీర్యాయ - మృగోనభీమఃకుచరోగిరిషాః - యస్యారు
షుత్రిషువిక్రమణేషు - అధిక్షీయంతిభువనానివిశ్వా - పరోమాత్ర
యాతనువావృధాన - సతేమహిత్వ మన్వత్సవంశి - ఉభేతేవిద్యర
జినీ పృథివ్యావిష్ణో దేవత్వం - చరమన్యవిత్సే - విచక్రమేపృథివీమేష

వతాం - తేత్రాయవిష్ణుర్మనుషేదిశస్య - ధృవాసాసన్యకీర
యోజనానః - ఉరుక్షీతిగంసుజనిరూచకార - త్రిరేదనఃపృథివీమేష
వతాం - విచక్రమే శతర్చసంమహిత్యా - ప్రవిష్ణురస్తుతవసన్తవీ
యా - త్వేషగ్గంహ్యస్థవిరస్యనామ - జాతవేదసేనునవామసామ
మరాతీయతోనిజహతివేదః - సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వానావేవసిం
ధుందురితాత్యగ్నిః - తామగ్నివర్ణాంతపసాజ్వలంతీంవైరోచనీంకర్మ
ఫలేషుజప్తాం - దుర్గాం దేవీంశరణమహంప్రపద్యే సుతరసితరసేవ
మః - అగ్నేత్వంపారయా నవోఅస్మాన్స్వస్తిభిరతిదుర్గాణివిశ్వా-
పూశ్చపృథ్వీబహులనడిర్వీభవాతోకాయతనయాయశంయోః - వి
శ్వానినోదుర్గహజాతవేదస్సింధుంననావాదురితాతిపర్షి - అగ్నేఅత్రి
వస్త్రవసాగృణానోఽస్మాకంబోధ్యవితాతనూనాం పృతనాజతగంపహ
మానమగ్నిముగ్రగంహువెమపరమాత్మధన్ధాత్ - సనః పర్షదతిదు
ర్గాణివిశ్వాతామదేవోఅతిదురితాత్యగ్నిః || అగ్నిరాయష్మాక్,
ఇత్యాయుష్యసూక్తమంత్రంజపేత్ తతః.

అథ శ్రీసూక్తం.

హిరణ్యవర్ణాంహరిణీంసువర్ణరజతస్రజాం - చంద్రాంహిరణ్య
యీంలక్ష్మీంజాతవేదోమమావహ - తాంమఽవహజాతవేదోలక్ష్మీ
మనపగామినీం - యస్యాంహిరణ్యంవిందేయంగామశ్వంపురుషాన
హం - అశ్వపూర్వారంధమథ్యాంహస్తి నాదప్రబోధినీం - శ్రియందే
వీ ముపహ్వయేశ్రీర్మాదేవీజుషతాం - కాంసాస్మితాంహిరణ్యప్రా
కారామార్ద్రాంజ్వలంతీం తృప్తాంతర్వయంతీం పద్మేష్టితాంపద్మవర్ణాం
త్వామిహలోపహ్వయేశ్రియం - చంద్రాంప్రభాసాంయశసాజ్వలంతీం
శ్రియంలోకేదేవజుష్టాముదారాం - తాంపద్మనేమీంశరణమహం

ప్రపద్యేలక్ష్మీ ర్మేనశ్యతాంత్యాంవృణే - ఆదిత్యవర్ణే తపసాధిజా
తోవనస్పతిస్తవ వృక్షోభవిల్వః - తస్యఫలానితపసానుదంతు మా
యాంతరాయాశ్చ బాహ్య అలక్ష్మీః - ఉపైతుమాందేవసఖః కీర్తి
శ్చమణినాసహ - ప్రాదుర్భూతోస్మి రాష్ట్రే స్మిన్ కీర్తిమృద్ధిందదాతు
మే - త్సుత్పిపాసామలాంజ్యేష్ఠా మలక్ష్మీర్నాశయూమ్యహం - అభూ
తిమనమృద్ధించనర్వాంనిర్ణదమే గృహాత్ - గంధద్వారాందురాధర్వాం
నిత్యపుష్పాంకరీషిణీమ్ - ఈశ్వరీగంసర్వభూతానాంత్యామిహోపహ్వా
యేశ్రియమ్ - మనసః కావమాకూతింవాచస్సత్యమశీమహి - పశూ
నాగంరూపమన్నస్యమయిశీశ్చ శ్రియతాంయశః - కర్దమేనప్రజా
భూతా మయినంభవకర్దమా - శ్రియం వాసయమేకులేమాతరంప
ద్మమాలినీం - ఆపస్సృజంతుస్నిగ్ధాని చిక్రీతవసమేగృహే - నిచదేపిం
మాతరంశ్రియంవాసయమేకులే - ఆర్ద్రాంపుష్కరిణీంయష్టింపింగ
ళాంపద్మమాలినీం - చంద్రాంహిరణ్మయీంలక్ష్మీంజాతవెదోమమా
వహ - ఆర్ద్రాంపుష్కరిణీంపుష్టిం సువణాంహేమమాలినీం - నూ
ర్యాంహిరణ్మయీంలక్ష్మీం జాతవెదోమమావహ - తాంమఆవహ
జాతవెదోలక్ష్మీమనపగామినీం - యస్యాంహిరణ్మయం ప్రభూతం గావో
దాస్యాశ్వావిందేయంపురుషానహం || ఓంతచ్చంధో + శాంతిః.

ఓమ్, నమోబ్రహ్మణే నమోఅస్త్యగ్నాయే నమఃపృథివ్యై నమః
షధీభ్యః - నమోవాచేనమోవాచస్పతయే నమోవిష్ణవైభృహతేక
రోమి - ఇత్యేతాంపరిధానీయామృచంకుంభంస్పృశత్రిర్జపేత్ ||
(అత్రకంతభూషణే 'దధిక్రాన్'ణ్యః - ఆపోహిష్ఠా - హిరణ్యవర్ణాః -
పవమానస్సువర్జనః - విష్ణోర్నుకం - కృణుష్వపాజః - మహాగంధం
ద్రః - సజోహాఇంద్ర - త్రాతారమింద్రం ' ఇత్యేతేమంత్రాగృహీ
తానాన్యే.)

ప్రణవేనకుంభముత్థాప్య కూర్చేనవ్యాహృతిభిః ప్రతిసర
 సూత్రంకుంభజలేన ప్రోక్ష్య వామహస్తేనసూత్రంగృహీత్వా వాసు
 కింధ్యాత్వాదక్షిణహస్తేన , త్రియంబకంయుజామహేనుగంధింపుష్టి
 వధానం ఉర్వారుకమివ బంధనాస్మృత్యోర్మక్షీయమామృతాత్ '
 ఇతి సకృన్మంత్రేణ ద్విస్తూషీణం హరిద్రాదినా త్రిరున్మృజ్య ||
 భస్మనావానిశాచూర్ణైర్గోధూళ్యావావిశేషతః | త్రైయ్యం
 బకేనమన్తేణ కాతుకంత్రిప్రమార్జయేత్ || * , అగ్నిరాయ
 స్మాన్ధనవస్పతిభిరాయుష్మాక్ తేనత్వాయుషాయుష్మంతంకరోమి
 సోమఆయుష్మాన్ధన ఓషధీభిరాయుష్మాక్ తేనత్వాయుషాయుష్మం
 తంకరోమి యజ్ఞఆయుష్మాన్ధనదక్షిణాభిరాయుష్మాక్ తేనత్వాయు
 షాయుష్మంతం కరోమి బ్రహ్మాయుష్మత్తద్భాస్మాకైరాయుష్మతై
 నత్వాయుషాయుష్మంతంకరోమి దేవాఆయుష్మంత స్తేమృతేనా
 యుష్మంతస్తేనత్వాయుషాయుష్మంతంకరోమి || ఇతి (తండులపూ
 ర్ణంహస్తమిత్యాచారాద్భూమి ఇతికంతభూషణే) తండులపూర్ణం
 పుంసః దక్షిణం హస్తంగృహీత్వా - ' విశ్వేతాతే , తిబుచాబధ్ని
 యాత్ - ' విశ్వేతాతేనవనేషుప్రవాచ్యాయాచకర్థమఘవన్నిద్ర
 సున్వతే - ' పారావతంయత్పురుసంభృతంవస్వపావృణోచ్చరభాయ
 ఋషిబంధవే ' ఇతిబధ్వా - తథాస్త్రియావామం హస్తంగృహీ
 త్వా , బృహథ్సమక్షిత్రభృద్వృద్ధవృష్ణియంత్రిష్టుభౌజశ్శుభితముగ్ర

* (అత్రబోధాయనః - ప్రతిసరసూత్రమాదాయ - వాసుకింధ్యాత్వా - తై)
 యమృకేనమంత్రేణభస్మనాసమృజ్య - ' అగ్నిరాయుష్మ ' నితి పంచభిర్దక్షిణహ
 స్తంగృహీత్వా - బృహత్సమేతిబధ్నాతి స్త్రీణాం వామహస్తం భస్మనాఘృతసూ
 త్రేన ' యోబ్రహ్మబ్రహ్మణ ' ఇతిరక్షాంయర్యాత్ ఇతి, (భస్మస్థానే హరిద్రాచూర్ణ
 గ్రహణమేవశిష్టా ఆపరంతి.)

ఏరం . ఇంద్రస్థామనపంచదశేనమధ్యమిదంవాతేనసగరేణరక్ష .
 ఇతిబద్ధియాత్ - (‘విశ్వేత్తాతేత్యచాపుంసాంబద్ధియాద్ధక్షిణేక
 రే । తథావామకరేస్త్రీణాంబృహత్సామేతి మన్తః ॥ విశ్వే
 త్తాతే బృహత్సామ మన్తాభ్యామథకోతుకం । బద్ధియాద్ధక్షిణేపా
 నౌ పుంసంతండులపూరితే ॥ తథావామకరేస్త్రీణాం బద్ధియాచ్చ
 యథాక్రమం’ ఇత్యాదికంఠభూషణోదాహృతవచనాన్యత్రప్రమాణ
 తయానుసంధేయాని.) ‘యోబ్రహ్మబ్రహ్మణఉజ్జహరప్రాతైశ్శిరఃకృ
 త్తివాసాః పినాకీ - ఈశానోదేవస్సనఽయుదః ధాతుతస్మైజుహోమి
 హవిషాఘృతేన - బిభ్రాజమానస్సరిరస్యమధ్యాద్రోచమానో ఘర్మ
 రుచిర్యఽగాత్ - సమృత్యపాశాదపనుద్యఘోరాదిహయపేణో
 ఘృతమక్తుదేవః । - బ్రహ్మజ్యోతిబ్రహ్మపత్నీఘగర్భం యమాద
 ధాత్పురుహం జయంతం సువర్ణరంభగ్రహమర్కమర్చంతమా
 యుషే వర్ణయామోఘృతేన - శ్రియంలక్ష్మీమాపలామంబికాం
 గాంషష్ఠీంజయామింద్రనేతే త్యుదాహుః - తాంవిద్యాంబ్రహ్మయో
 నిగ్ంసురూపామిహాయుషేతర్పయామోఘృతేన, దాక్షాయణ్యస్సర్వ
 యోన్యస్సయోన్యాస్సయోన్యాసహస్రశోవిశ్వరూపావిరూపాః సమా
 నవస్సపతయస్సయాధ్యాఇహాయుషేణోఘృతమిదం జుహంతాం - ది
 వ్యాగణాబహురూపాఃపురాణా ఆయుచ్ఛిదోనప్రమథ్నంతువీరాః -
 తేభ్యోజుహోమిహవిషాఘృతేనమానః ప్రజాగ్ంరీరిషోమోతవీరాః ।
 ఏకకిపురస్తాద్యిదంబభూవ యతోబభూవభువనస్యగోపాః - యమ
 వ్యేతి భువనగ్ంసాంపరాయే । సనోహవిఘ్నతమిహాయుషేత్తుదే
 వః । వసూనుద్రా ఆదిత్యాన్మరుతోఢసాధ్యాః ఋభూః య
 త్తే గంధర్వాగ్ంశ్చ పితౄగ్ంశ్చ విశ్వాభృగూ న్సర్వాగ్
 శ్చాంగిరసాఢసర్వాః - ఘృతగ్ంహుత్వా స్వాయుష్యా

మహాయామశశ్వత్ । విష్ణోత్పన్నో అంతమశ్వమయ
 చ్చసహంత్య । ప్రతేధారామధుశ్చుతఉద్గంధుమాత్రే అక్షితం ॥
 ఇతిరక్షాంకృత్వా రక్షాబంధనముహూర్తస్సుముహూర్తోస్త్వితిభవం
 తోమహంతోఽనుగృహ్లాంతు. ఇతినదస్యాక్ ప్రార్థ్య - తథాస్త్వితి
 తేప్రబ్రూయుః వివాహాధానయోస్తు పుంసాందక్షిణహస్తే, విశ్వే
 తాత' ఇతిబధ్వా స్త్రిణాంవామహస్తే 'బృహత్సామే' తిబధ్నీయా
 త్-ఉత్సవాంతేసాయంసంధ్యాయాంబంధనమంతేణతత్సూత్రం విప్ర
 స్యపరిత్యజేత్ ॥ ఆధానేచవివాహేచ దంపత్యోరుభయోరపి । త
 త్సుంసవనసీమంతే స్త్రియావవతుకాతుకం ॥ దంపత్యోరుభయోః
 కార్యే స్త్రియఃపూర్వంసమాచరేత్ । నిర్వృత్యైత్వథకల్యాణేన
 రోనదంచకాతుకం ॥ ప్రాప్తేనిశాముఖేతస్మిక్ మంత్రేణాథతత్సన్య
 జేత్ ॥ బంధనమంత్రేణైవ తత్త్యాగశ్చ.

ఇతి సత్తినర ప్రియోగాః.

అథాభ్యుదయ శాస్త్రప్రయోగాః.

యత్రాదావిహితంతత్ర ప్రాతఃకాలేకృత్వాఽనంతరంకర్మకు
 ర్యాత్. యత్రాంతేవిహితం తత్రపూర్వంకర్మకృత్వా పరేద్యుఃపా
 తఃకాలేకుర్యాత్. తత్రోపవీతీప్రాజ్ఞుభోదక్షిణంజాన్వాచ్య ప్రాగ
 గైః ఋజుభిరుగైర్దైర్ధైభిస్తీలార్థేయవైః దేవతీర్థైఃప్రదక్షిణంశ
 ర్వంకుర్యాత్. సంకల్పావాహనాదా నాందీముఖశబ్దైఃపిత
 రోవిశేష్యాః, పసుసత్వాఖ్యావిశ్వేదేవాః, బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య.పా
 గానాయమ్య - శ్రీభగవదాజ్ఞయా+ప్రీత్యర్థం అముకగోత్రస్యాముక

శర్మణో మమకుమారస్య అముక కర్మాంగమభ్యుదయం యథాశక్తి హిరణ్యరూపేణ కరిష్యామితిసంకల్ప్య - వరణేతుప్రతివగఽం విశ్వేదేవార్థద్వాద్వావిప్రీ, మాత్రాదీనాంపిత్రాదీనాం మాతామహదీనాంచనవానామేకైకస్యద్వాద్వా, విష్ణ్వర్థమేకం ; ఏవంపంచవింశతిబ్రాహ్మణావృణుయాత్ . ద్రవ్యస్మద్రాహ్మణస్యవాఽభావేవగద్వయస్య విశ్వేదేవార్థద్వా, ప్రతివగంద్వాద్వా, విష్ణ్వర్థమేకమేవం నవబ్రాహ్మణావృణుయాత్ . అముకకర్మాంగభూతేఽస్మిన్నభ్యుదయేవసుసత్వాఖ్య విశ్వేదేవార్థే భవంతా నృణామిత్యాది క్రమేణ వరణప్రకారః . ఏవంవరణాది గంధపుష్పదానాంతం కృత్వా ; బ్రాహ్మణానాంపురతఃఅన్న శ్రాద్ధచతుర్గుణంహిరణ్యంనిధాయ తద్గృహీత్వా, యజ్ఞేశ్వరోహవ్య సమస్తకవ్యభోక్తాఽవ్యయాత్మాహరిశీశ్వరోత్ర । తత్సన్నిధానాదపయాన్తి సద్యో రక్షాగ్ంస్య శేషాణ్యసురాశ్చసర్వే ॥ ఏకోవిష్ణుర్మహద్భూతం వృథగ్భూతాన్యనేకశః । త్రీన్లోకాన్వ్యాప్యభూతాత్మా భుక్త్వివిశ్వభుగవ్యయః ॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్తంహేమబీజంవిభావసః । అనంతపుణ్యఫలదమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ ఇదమముకకర్మాంగ భూతే ఽస్మిన్నభ్యుదయేవసుసత్వాఖ్యవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యో నాందీముఖేభ్యః, నాందీముఖమాతృపితామహీ ప్రపితామహీభ్యో నాందీముఖాభ్యః, నాందీముఖపితృపితామహా ప్రపితామహీభ్యో నాందీముఖేభ్యః, నాందీముఖసప్తీక మాతామహ మాతుకపితామహ మాతుఃప్రపితామహేభ్యో నాందీముఖేభ్యః, నాందీ (శ్రాద్ధ) సంక్షుక శ్రీమహావిష్ణవే చఇదమాగ్నేయం హిరణ్యమితి హిరణ్యం నిధాయ ; అనేన హిరణ్యరూపేణాభ్యుదయేన వసుసత్వాఖ్యవిశ్వేదేవరూపీ, నాందీముఖమాతృపితామహీ ప్రపితామహీరూపీ, నాందీముఖపితృపితామహ

ప్రపితామహరూపీ, నాందీముఖమాతామహమాతుఃపితామహ మా
తుఃప్రపితామహరూపీ, నాందీ (శ్రాద్ధ) సంరక్షక శ్రీమహావిష్ణు
రూపీ సర్వాకాశభగవాన్ సవ (సదేవః) శ్రీజనార్దనః ప్రీయ
తామితియవోదకముత్సృజ్య-ఉత్సృష్టాందక్షిణాం స్పృశన్ “ ఇడా
దేవహూర్మనర్యజ్ఞనీర్బలహస్తతిరుక్థామదానిశగ్ం సిషద్విశ్వేదేవా
స్సుక్తవాచః పృథివిమాతర్మామాహిగ్ం నీర్మధుమనిష్యే మధుజని
ష్యేమధువత్సామిమధువదిష్యామి మధుమతీందేవేభ్యో వాచము
ద్యానగ్ం శుశ్రూషేణ్యాం మనుష్యేభ్యస్తంతమా దేవా అవన్తు
శోభాయై పితరో ౭నుమదంతు | (సంహి || ౩ || ౩ || ౨ || ౧)
ఇడవవ్యాదితపహి సరస్వత్యేహి (అత్రశుభగ్ం శుభ ' మితికేచిద్వ
దంతి) శోభనగ్ం శోభనం (ఆర || ౭) ఇత్యుక్త్వా - ఇదం హిర
ణ్యంనానాగోత్రేభ్య శ్రీ వైష్ణవేభ్యస్తేభ్యస్తేభ్య స్సంప్రదదేనమమేతి
సాక్షతం జలంభూహనిసాన్యసతామ్బులంహిరణ్యంశ్రీవైష్ణవేభ్యోద
ద్యాత్. తదజ్గంపుణ్యాహం కుర్యాత్. మాతుశ్చాన్యధ్ధంతుపూర్వం
స్యాత్పితౄణాం తదనంతరం | తతోమాతామహానాంచవృద్ధాశ్రాద్ధ
త్రయంస్మృతం || పుంసినామాన్నచౌశోప స్నానపాణిగ్రహేషుచ |
అగ్న్యధేయేవ్రతేసోమేదశస్వభ్యుదయంస్మృతం || *

ఇత్యుభ్యదయ శ్రాద్ధప్రయోగః.

* (అత్రకంతభూషణచంద్రికాదిగ్రంథేషు నాందీశ్రాద్ధస్త్వన్నేనామేన హిర
ణ్యేనవేతితేధావికల్పేన ప్రతిపాదితోపీదానీస్తనశీష్టాచారానురోధా ధిరణ్యేననాం
దీశ్రాద్ధప్రయోగవచ్ర లిఖితః. తత్తత్ప్రకారస్తుతత్తద్గ్రంథేష్యవక్ష్యేయః)

అథ పుణ్యాహ ప్రయోగః.

అత్ర కఠభూషణే; ఆద్యంతయోస్తు కర్తవ్యం పుణ్యాహం
 సర్వకర్మణాం' ఇతి శౌనకవచనాద్యథాభూతి కర్మసు పుణ్యాహంస్య
 స్త్యైవైదిమిత్యుదాహృతేషు, ఆదావిహితమాదా, తత్రావిహితం
 కర్మాస్తే, సర్వకర్మసు పుణ్యాహం వాచయేత్. తత్ప్రకారం, శు
 చాదేశే తండులో పరిప్రాగ్రాఢ దర్భాన్సంస్తీర్య - తదుపరిసకూ
 ర్చం నపల్లవం సోదకం సఫలం కుంభం నిధాయ - ప్రణవవ్యాహృతి
 భిరద్భిరాపూర్య గంధాదిభిరభ్యర్చ్య లంకృత్య దైర్భికిప్రచ్ఛాద్య-
 ప్రాణానాయమ్య అస్యాం శుభతిథౌ గోత్రస్య శర్మణో మమ కుమా
 రస్యా ముకర్మాంగం పుణ్యాహం వాచయ్య ఇతి సంకల్ప్య చతు
 రోబ్రాహ్మణాః భోజయిత్వా తండులాదివాదత్వా పరితోష్య తై
 స్త్యైర్దైర్దర్భహస్తైః పుణ్యాహం వాచయేత్. అత్ర బ్రాహ్మణాః ప్రా
 జ్ఞుభాస్తిష్ఠేయస్తేహం దక్షిణత ఉదజ్ఞుభో వాచయి తాతిష్ఠేత్.
 అశక్తావాసీరన్వా - ('ప్రాజ్ఞుత్తైర్దర్భహస్తైశ్చ తిష్ఠద్భిరభవోషితైః |
 ఓమిత్యేకాక్షరం పూర్వం పుణ్యాహం వాచయేద్ద్విజః' ఇతి శౌనకః)
 ఓమ్, స్వామినః మనస్సమాధీయ తామితి ప్రార్థ్య సమాహితమనస
 స్మృతి తైః ప్రత్యుక్తైః ప్రసీదంతుభవంత ఇతి తాపునః ప్రార్థ్య ప్రస
 న్నాస్మృతి తైః ప్రత్యుక్తైః కర్తాంజలిం బధ్వా - ఓం భవద్భిరనుజ్ఞా
 తః పుణ్యాహం వాచయ్య ఇతి విజ్ఞాప్య - ఓం వాచ్యతామి త్యనుజ్ఞా
 తే; కుంభం వామహస్తే నిధాయ దక్షిణహస్తే నపిధాయ ఓంకర్మణః
 పుణ్యాహం భవంతో బ్రువంతు పుణ్యాహం కర్మణోఽస్తు, ఏవంత్రిః
 ఓంకర్మణేస్వస్తి భవంతో బ్రువంతు స్వస్తి కర్మణోఽస్తు, ఓం కర్మణః
 ఋద్ధిం భవంతో బ్రువంతు కర్మఋద్ధ్యైతాం, ఇతి ప్రార్థనా ప్రతిపచన

(త్రిస్తి ౧): పూర్వవత్ కుంభానిధాయ అనంతరం పుణ్యాహ సమృద్ధిరన్తుశివంకర్మాస్తు (ప్రజాపతిః ప్రియతామితప్రార్థయేత్. అస్తుప్రియతాంభగవాన్ ప్రజాపతిరితిప్రత్యాహుః. అథశాంతిరస్త్విత్వాదీని తేనర్వేనమాబ్రూయః, * శాంతిరస్తు పుష్టిరస్తు తుష్టిరస్తు ఋద్ధిరస్తు అవిఘ్నమస్తు ఆయుష్యమస్తు ఆరోగ్యమస్తు శివంకర్మాస్తు (ధనధాన్యసమృద్ధిరస్తు గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభంభవతు ఈశాన్యాం బహిర్దేశే అరిష్టనిరసనమస్తు ఆగ్నేయ్యాం యత్నా

* అత్రబోధాయనః - పుణ్యాహంస్వస్యస్థిధిమితి వాచయిత్వా - శాంతిరస్తు - పుష్టిరస్తు - తుష్టిరస్తు - ఋద్ధిరస్తు - అవిఘ్నమస్తు - ఆయుష్యమస్తు - ఆరోగ్యమస్తు - శివంకర్మాస్తు ఇత్యా శివమేవైతామాశాస్తే - తద్దైవతరేషాం ప్రతివచనం - పుణ్యాహంభవంతో బ్రువంత్యిత్వేనాహశ్చ నక్షత్రంచపూతేభవతస్తవవైనం పూతేపునీతః. స్వస్తిభవంతో బ్రువం త్యిత్వేన గోబ్రాహ్మణా శీరుక్తా. తవైవేనమాశిషా సమృద్ధయంతి - ఋద్ధింభవంతో బ్రువంత్యిత్వేన ఋగ్యజుస్సామ్నామృద్ధిరుక్తా, తైరేవ ఋద్ధిమాకాభవతి, యవవైనం విద్యాత్ పుణ్యాహం వాచయతినాస్యకర్తృపవతంభవతీతి - అత్రాశ్వలాయనేన 'పుణ్యాహం సమృద్ధిరస్తు, శివంకర్మాస్తు, ప్రజాపతిః ప్రియతామిత్యుక్తాం అనంతరం శాస్త్యాదికమక్తం - ఎతదేవశిష్టాచారానురోధాదస్తాభిరుక్తం - బోధాయనేననిరుక్త పుణ్యాహస్య స్వస్తిఋద్ధి శబ్దాంతర్భావాద్ధనధాన్య సమృద్ధిరస్తు, గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభంభవతు అరిష్టనిరసనమస్త్విత్వాదికమస్తాభిర్నోక్తం - అత్రాశ్వలాయనః - తతో స్త్వితిచతైరుక్తే సర్వేశాంతిముఖాశిషః । వదేయశ్చియతామంతం క్షీతాకంచిజ్జలంసృజేత్ ॥ యజమానాంజలౌదద్యాదాశీస్ససావితంజలం । శుద్ధ్యర్థంయదిపుణ్యాహంకూర్చనపోక్షయేద్ధృహం ॥ అత్రప్రజాపతిః స్వవేదసూత్రవిద్భిశ్చ పుణ్యాహకరణంభవేత్ । చతుర్భిరథవాసైస్త్వదైధివైస్త్రిస్తతద్భవేత్ ॥ పాక్షిజైర్దర్భహస్తైశ్చతిప్తద్భిరథవోషితైః । ఉదజ్జుభోవాచయితాతిశ్శేత్కుంభధరోద్విజః ॥ ఓమిత్యేకాక్షరంపూర్వం పుణ్యాహం వాచయేద్ధివజః॥ వర్ణతయంమినాకూడ్రే వాచ్యమప్రణవంద్విజైః ॥ ఇతి. ఇత్యాది ద్రష్టవ్యమ్.

పంతప్రతిపాతమస్తు సర్వా స్పంషదస్సంతు) ఇతివర్వాణి
 ప్రార్థనా ప్రతిపచనాని ప్రణవపూర్వక మేసకుర్యుః. ఓం శాంతి
 శాంతి శాంతిరితి పాత్రాంతరసీతం పాత్రస్థం కుంభజలం కుంభే
 నిసావ్య, 'ఇమంమేవరుణ - తత్త్వాయామీ' తిద్వాభ్యాం
 అస్మిక్ కుంభేవరుణహూపిణం భగవంతం పుండరీకాక్ష మావా
 హయామీ త్యావాహ్యసనాది వీటికాంతైరభ్యర్చ్య, (అత్ర
 శుద్ధిపుణ్యాహవాచనేతు 'దధిక్రావ్ణ' ఇత్యుచం 'ఆపోహిష్ఠా
 మయోభువ, ఇతి తిస్రః', 'హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా' ఇతిచ
 తస్రః, 'పవమానస్సువర్జనః' ఇత్యనువాకం, (పవమానః వైశ్వా
 నరోరశ్మిభిః - ఇదం బ్రహ్మపునీమహే . సుదుఘాహిపయస్వతీః -
 బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితం) ఓమ్ తచ్చంయోరావృణీమహే +
 శంచతుష్పదే. ఓమ్, శాంతి శాంతి శాంతి, ఇతిజపేత్. ప్రిణ
 వేనకుంభముత్థాప్య. వరుణాంతర్యామిణే శ్రీ పుండరీకాక్షాయనమః
 యథాస్థానంప్రతిష్ఠాపయామీతి వరుణాంతర్యామిణం భగవంతమా
 రాధ్యోద్వాప్య. కుంభజలేనపోక్ష్య - పుణ్యాహతీర్థం
 యథాప్రకరణముపయుంజేత. యజమానం 'దేవస్యత్వే' త్యా
 దినాప్రాక్షయేత్. యద్వా, యజమానంగృహాదికంచ 'వాస్తోష్ప
 తేప్రతిజానీహ్యస్మాన్హస్త్వనెశో అనమీవోభవానః - యత్తేవమహే
 ప్రతితన్నోజుషస్వ శన్న ఏధిద్విపదేశంచతుష్పదే - వాస్తోష్పతే శక్త
 యాసగ్ం సదాతేసక్షీమహి రణ్యయా గాతుమత్యా . ఆవశిక్షే
 మ ఉతయోగేవరంనో యూయంపాతస్వస్తిభిస్సదానః - వాస్తోష్ప
 తేప్రతరణోనవధిగోభిర శ్వేభిరిందో - అజరానస్తైసఖ్యస్యామ వితే
 వపుత్రాః ప్రతినోజుషస్వ - అమీవహావాస్తోష్పతే విశ్వాయాపా
 ణ్యా విశన్ సఖాసు శేవపధినః - శివగ్ంశివం' ఇతిప్రాక్షయేత్.

కృతంకర్మభగవతేనమర్పయేత్. (అత్రసంగ్రహేణ నిరూపితా శ్శుద్ధి
పుణ్యాహవాచనమంత్రాస్తు ప్రతినర మంత్ర జపప్రకరణే స్వచ్ఛమభి
హితాః.)

ఇతి పుణ్యాహప్రయోగః.

అథజాతకర్మాదీనాం స్వస్వకాలేష్వకరణ ప్రాయశ్చిత్తం.

అనుజ్ఞా ప్రకారః.

పాణిపాదప్రక్షాళ్య ద్విరాచమ్య పవిత్రపాణిః తాంబూలనా
రికేళాక్షతాది మంగళద్రవ్యంగృహీత్వా-ఓమ్, నమస్తదనేనమస్తదన
స్తతయే నమస్తభినాం పురోగాణాంచక్షుషే నమోదివే నమఃపృథి
వ్యై - సప్రథసభాంమే గోపాయ - యేచసభ్యాస్సభానదః - తా
నింద్రియావతఃకురు - సర్వచూయదుపాసతాం, సర్వేభ్యఃశ్రీవైష్ణ
వేభ్యోనమః. స్వామినః భవత్పాదమూలే మయాసమర్పితాం
ఇమాం సావర్ణ్యేంద్రియాంయత్కించిదపి యథోక్తదక్షిణామివస్వీకృ
త్య అముకగోత్రే అముకనక్షత్రేజాతస్య మమకుమారస్య జాతకర్మ
నామకరణాన్నప్రాశనచాలోపనయన కర్మణాం స్వస్వకాలేష్వకరణ
ప్రాయశ్చిత్తంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిమనుగృహాణ, తథాస్తు యోగ్య
తాసిద్ధిరస్తు ఇత్యనుజ్ఞాతః.

శ్రీవిష్ణుక్సేనారాధనమ్.

దర్శేష్వాసీనోదర్భాధారయమాణః పవిత్రపాణిః ప్రాణా
నాయమ్యప్రారిప్సితస్యకర్మణః నిర్విఘ్నోనపరిసమాత్మర్థమూదా
శ్రీవిష్ణుక్సేనారాధనంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య - ఓం శుక్లాంబరధరంవి

౩౪ జాతకర్తాదీనాం వ్యయకాలేష్వకరణ ప్రాయశ్చిత్తం.

వృం శశివర్ణంచతుర్భుజం । ప్రసన్నవదనంధ్యాయే త్వత్వవిఘ్నా
 భకాంతయే ॥ యస్యద్విరదవక్త్రాద్యాః పారిషద్యాఃపరశ్శతం ।
 విఘ్నంనిఘ్నంతిసతతం విష్వక్సేనంతమాశ్రయే ॥ దివ్యాకారంస
 రోజాత్వం శంఖచక్రగదాధరం । ముకుందద్వారనిలయం విష్వ
 క్సేనముపాస్మహే ॥ ఓంభూః విష్వక్సేనమావాహయామి, ఓంభువః
 విష్వక్సేనమావాహయామి, ఓం సువఃవిష్వక్సేనమావాహయామి,
 ఓం భూర్భువస్సువః విష్వక్సేన మావాహయామి త్యాత్మక తాదిభి
 రావాహ్య విష్వక్సేనాయనమఃధ్యాయామి (ఆవాహయామి) ఆసనం
 సమర్పయామి పాదయోగిపాద్యంసమర్పయామి అర్ఘ్యంసమర్పయా
 మి ఆచమనీయం సమర్పయామి- ఆపోహిష్ఠామయోధువః+ ఆపోజన
 యథాచమ - ప్నాపయామి-స్నానాంతర మాచమనీయం సమర్ప
 యామి-వస్త్రంసమర్పయామి- ఉపవీతంసమర్పయామి- గంధంసమ
 ర్పయామి-పుష్పంసమర్పయామి- ధూపంసమర్పయామి- దీపంసమర్ప
 యామి- ఏతేగంధాత్మక పుష్పధూప దీపోత్తరీయాభరణాద్యలంకా
 రాస్సర్వోపచారాః, ఓం భూర్భువస్సువరితిపోత్య దేవసవితః ప్రసు
 వేతిపరిషిచ్య విష్వక్సేనాయనమః గుడోపహారం నివేదయామి ఆచ
 మనీయం సమర్పయామి తాంబూలం సమర్పయామి సువర్ణపుష్పం
 సమర్పయామి సర్వోపచారాః సమర్పయామి.

శ్రీగోవిందేత్యాది - అస్యాంశుభతిథౌ అముగోకత్రస్య ఆ
 ముకనక్షత్రేజాతస్య మమకుమారస్య జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రా
 శన చాశోపనయనకర్మణాం స్వస్వకాలేష్వకరణప్రాయశ్చిత్తంకరి
 వ్య ఇతిసంకల్ప్య - యథాయోగ్యం యథాశక్తితత్త్వత్కాలానుగు
 ణం హిరణ్యంగృహీత్వా, హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజంవిభావ
 నాః । అనంత పుణ్యఫలదమతశ్చాంతిప్రయచ్ఛమే ॥ ఇదముముక

గోత్రస్యాముకపక్షత్రేజాతస్య అస్యకుమారస్య జాతకర్మనామకరణా
న్నప్రాశన చాశోపనయన కర్మణాం స్వస్యకాలేష్వకరణప్రాయశ్చి
త్తార్థం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛాణి యత్కించద్ధిరణ్యాని నానాగోత్రేభ్యః
శ్రీవైష్ణవేభ్యస్తైభ్యస్తైభ్యస్సంప్రదదేనమమ్, ఇతిభూమాసాక్షతం సజ్జ
లంహిరణ్యం నిప్రావ్యతత్ బ్రాహ్మణేభ్యోదద్యాత్.

అథప్రాయశ్చిత్తహోమః.

స్థండిలం కల్పయిత్వా ప్రాచీనిపూర్వముదస్సంస్థం దక్షిణానం
భూమాలిఖేత్ - అథోదీచీపురస్సంస్థం పశ్చిమారంభమాలిఖేత్, అ
వాక్కరోభ్యుత్య తృణంనైర్ఋత్యాంనిరస్య అపఞ్చస్పృశ్య అగ్నిం
ప్రతిష్ఠాప్య అవోక్షణతోయ కేషం ప్రాగుదగ్వోత్సృచ్య ప్రాక్తోయమ
స్యన్నిదధాత్యుదగ్వా యథాబహిస్సాస్యచ్చ పరిస్తరాణాం-ప్రాగ్నై
రుదగ్నైర్జ్ఞాదశభిష్ఠాదశభిర్దైర్భిఃప్రాగాదిప్రదక్షిణం పరిస్తీర్య ఉత్త
రానధరాక్ష దక్షిణానుత్తరాక్షత్వా అగ్నేరుత్తరతోదరాక్ష
సంస్తీర్య తేషా దర్విమాజ్యస్థాలీం ప్రోక్షణీమితరదర్వీంచ ద్వంద్వ ము
వాంచి సాదయిత్వా ఆయామతరిపరిమాణం ప్రోక్షణీసంస్కారః
సాత్రప్రోక్ష ఇతి సాత్రాణ్యుతానానికృత్వా సర్వాభిరద్భికి (అహో)
క్ష్య పునశ్చాద్భి రాపూర్వకించద్దక్షిణతోనిధాయ పవిత్రమాజ్యస్థా
ల్యాంనిధాయ ఆజ్యంవిలాప్యఉదీచోంగారాన్నిరుహ్య తేష్వశ్శ్రిత్య
జ్వలతాత్మజేనావద్యోత్య ద్వేదర్భాగేప్రచ్ఛిద్యప్రత్యాక్ష్యయుగపత్య
త్యస్య త్రిఃపర్యగ్నికృత్వాఉదగుద్వాన్యాంగారా వగ్నోప్రత్యుహ్య
ఉదగ్గ్రాఖ్యాంపవిత్రాఖ్యాం పునరాహార మాజ్యం త్రిరుక్మాణు ప

విత్రగంధింవిప్రస్యాపడపన్పుశ్య ప్రాగగ్ర మగ్నాప్రహరతి యేనజ
 హోతితదగ్నా ప్రతితప్య దర్భైస్సంమృజ్య పునఃప్రతితప్య ప్రోక్త్య
 దర్భాన్యనిధాయ దర్భానద్భిస్సంస్పృశ్యాగ్నా ప్రహరతి. అదితేను
 మన్యస్వ అనుమ తేనుమన్యస్వ సరస్వతేనుమన్యస్వ దేవసనితః ప్రసు
 వః ఇతిపరిషిచ్య కుమారేణాన్వారభః - ప్రతినిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తా
 హుతీర్జుహుయాత్. ఓం భూస్సాహ అగ్నయఇదం - ఓం భువ
 స్సాహ వాయవఇదం - ఓం సువస్సాహ సూర్యాయేదం - ఓం
 భూర్భువస్సువస్సాహ ప్రజాపతయఇదం - అగ్నేభ్యావర్తిన్నభిన ఆ
 వర్తస్వాయుషావర్చసా సన్నాన్యమేధయా ప్రజయాధనేనస్వాహ -
 అగ్నయేఽభ్యావర్తి నఇదం - అగ్నే అంగిరశ్శతంతే సంత్యావృతస్స
 హస్రం తడిపావృతః - తాసాం పోషస్యపోషేణ పునర్నో నష్టమా
 కృధి పునర్నో రయిమాకృధిస్వాహ - అగ్నయేఽభ్యావర్తి నఇదం -
 పునరూర్జానివర్తస్వ పునరగ్నఇషాయషా - పునర్నఃపాహి విశ్వత
 స్సాహ - అగ్నయేఽభ్యావర్తి నఇదం - సహరయ్యానివర్తస్వాగ్నేపి
 స్వస్వధారయా - విశ్వస్సీయా విశ్వతస్పరిస్వాహ - అగ్నయేభ్యా
 వర్తి నఇదం - పాహినోఅగ్నవినసే స్వాహ - అగ్నయఇదం - పా
 హినోవిశ్వవేదనేస్వాహ - విశ్వవేదనఇదం - యజ్ఞంపాహివిభావ
 సోస్వాహ - విభావసవఇదం - సర్వంపాహిశతక్రతోస్వాహ - శతక్ర
 తవఇదం - పాహినోఅగ్నవీకయా - పాహ్యుతద్విలీయయా - పా
 హ్యుర్జంతృలీయయా - పాహిగీర్భిస్తీస్సభిరూర్జాంసతయే - పాహిచ
 తస్సభిర్వసోస్వాహ - అగ్నయఇదం - అగ్నేఽభ్యావర్తిన్నభిన ఆవర్త
 స్వాయుషావర్చసాసన్నాన్యమేధయా ప్రజయాధనేనస్వాహ - అగ్న
 యేఽభ్యావర్తి నఇదం - అగ్నే అంగిరశ్శతంతే సంత్యావృతస్సహస్రం
 తడిపావృతః - తాసాం పోషస్యపోషేణ పునర్నో నష్టమాకృధి పున

రోగ్యరయిమాతృధిస్వాహ - అగ్నేయేభ్యావర్తినః - పునరూర్జా
నివర్తస్వ పునరగ్నే ఇషాయమా - పునర్నఃపాహివిశ్వతస్సాస్వాహ - అ
గ్నేయేభ్యావర్తినః - సహరయ్యానివర్తస్వాగ్నేపిన్వస్వధారయా
విశ్వస్మియా విశ్వతస్పరిస్వాహ - అగ్నేయేభ్యావర్తినః - ఓం
భూస్వాహ - అగ్నేయః ఓం భువస్వాహ - వాయవః - ఓం
సువస్వాహ - సూర్యాయేదం ఓం భూర్భువస్సువస్వాహ -
ప్రజాపతయః - త్వంనోఅగ్నేవరుణస్యవిద్వాన్ దేవస్య
హేడోవయాసిసీష్ఠాః యజ్ఞోనహ్నితిమశ్శోశుచానోవిశ్వాద్వేషా
గ్ంసి ప్రముముగ్ధస్మత్స్వాహ - అగ్నివరుణభ్యామిదం - సత్వం
నోఅగ్నేవమోభవోతీ నేడిష్ఠోఅస్య ఉషసోవృష్టే - అవయ
త్వనోవరుణగ్ంరరాణోవీహిమృడీకగ్ం సుహవోనవధిస్వాహ - అ
గ్నివరుణభ్యామిదం - త్వమగ్నేఅయాస్యయాసన్తనసాహితః - అ
యాసహవ్యమూహిషేయానోధేహిభేషజగ్ంస్వాహ - అగ్నే
అయసః - ఉదుత్తమం వరుణపాశమస్మదవాధమం విమధ్యమగ్ం
శ్రథాయ, అథావయమాదిత్యప్రతేతవానాగసా అదితయేస్యామ
స్వాహ - వరుణాయేదం - యేతేతంవరుణయేసహస్రంయజ్ఞియాః
పాశావితతాః పురుతా - తేభ్యోనః - ద్రస్వవితోతవిష్ణుర్విశ్వేదేవా
ముంచంతు మరుతస్సవస్తాస్వాహ - వరుణేంద్రసవిత్రవిష్ణు విశ్వే
దేవమరుద్యుతః - ఏతా వక్షస్వింశాహుతీర్జుహుయాత్.

అథవా.

వ్యస్తాభిసమస్తాభిర్వాప్యహితిభిః పూర్వోక్తపాహిపంచకైః పు
నర్వ్యస్తాభిసమస్తాభిర్వాప్యహితిభిరితిపాహిత్రయోదశకైః , త్వంనో
అగ్నే - సత్వంనోఅగ్నే - త్వమగ్నే అయాసి - ఉదుత్తమం - యేతేతం ' మి
త్యేతైచ్చవాజుహుయాత్, ప్రాణానాయమ్యాస్త్రి ప్రాయశ్చిత్తహా

మకర్కణి మధ్యేసంభావిత మంత్రతంత్ర స్వరవర్ణవిధివివర్యాన న్యూ
నాతిరి క్తప్రాయశ్చిత్తార్థంసర్వప్రాయశ్చిత్తహోమంహోమ్యామి- ఓం
భూర్భువస్సువస్సాస్వహ-ప్రజాపతయఇదం-అనాజ్ఞాతంయదాజ్ఞాతంయ
జ్ఞాస్యక్రియతేమిథు-అగ్నేతదస్యకల్పయ- త్వగ్ంహివేత్థ యథాతథగ్
స్వాహ- అగ్నయఇదం పురుషసమ్మితోయజ్ఞో యజ్ఞఃపుసుషస
మ్మితః - అగ్నేతదస్యకల్పయ - త్వగ్ంహివెత్థయథాతథగ్ం స్వా
హ- అగ్నయఇదం - యత్పాకత్రామనసాదీనదయేణ- యజ్ఞస్య
మన్వతేమర్తానః - అగ్నిష్టద్ధోతాక్రతువిద్విహాన- యజ్ఞో దేవా
గ్ంబుతుశోయజాతిస్వాహ- అగ్నయఇదం-త్వన్నోఅగ్నేవరుణస్య
విద్వా- దేవస్యహేజోఽనయాసిసీషా- యజ్ఞోవహ్నితమశ్శీశుచా
నోవిశ్వాద్వేషాగ్ం సప్రముముగ్ధస్యస్మత్సాస్వహ, అగ్నివరుణాభ్యా
మిదం - సత్వంనోఅగ్నేఽవమోభవోతీనేదిహోఅస్యాఉషసావ్యుష్టే-
అవయక్ష్యనోవరుణగ్ం రరాణోవీహిమృడీకగ్ం సుహవోన ఏధిసా
హ- అగ్నివరుణాభ్యామిదం - ఆభిర్భిర్భిర్భదతోనఠోనమాప్యాయ
యహరివోవర్ధమానః-యదాస్తాతృభ్యోమహిగోత్రారుజాసి భూయి
ష్టభాజోఅథతేస్యామస్వాహ-ఇంద్రాయహరివతఇదం- ఇదంవిష్ణుర్విచ
క్రమేత్రేథానిదధేవదం - సమూఢమస్యపాగ్ం సురేస్వాహ- విష్ణవఇ
దం. ఓంభూస్సాస్వహ. అగ్నయఇదం ఓంభువస్సాస్వహ, వాయవఇదం-
ఓంసువస్సాస్వహసూర్యాయేదం - ఓం భూర్భువస్సువస్సాస్వహ-
ప్రజాపతయఇదం- ఓం శ్రీవిష్ణవేస్వాహ-శ్రీవిష్ణవేపరమాత్మనఇదం-
ప్రాణనాయమ్యో అదితేన్వమగ్గంస్థాః- అనుమతేన్వమగ్గంస్థాః సర
స్వతేన్వమగ్గంస్థాః - దేవసవితరిప్రాసావీ, ఓం శ్రీవిష్ణవేస్వాహ-
శ్రీవిష్ణవేపరమాత్మనఇదం. అగ్నేనయసుపథారాయేఅస్మాక్ వి
శ్వాదిదేవనయునానివిద్వా-యయోధ్యస్మజ్జహురాణమనోభూయి

హం తేనమఉక్తింవిధేమ - అగ్నయేనమః - మంత్రహీనంక్షియాహీ
నంభక్తిహీనం హుతాశన । యద్ధతంతమయా దేవపరిపూర్ణంతజ
స్తు తే । ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణితపఃకర్మాత్మకానినై । యానితేషా
మశేషాణాంకృష్ణానుస్మరణంపరం ॥ ప్రణమ్యాభివాద్యాచమ్యకృతం
కర్మ భగవతేనమర్పయేత్. అతీతంకర్మకుర్యాత్తతస్తాత్కాలికంకర్మ
కుర్యాత్.

అగ్నిసంధాన ప్రయోగః.

ఓం నమస్తుదన ఇత్యారభ్య యథోక్తదక్షిణామివస్వీకృత్య
ఆవయోర్విచ్చిన్నాపాసనాగ్నిసంధానంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వి
తి భవంతోమహంతోనుగృహ్ణంతు - తథాస్తు యోగ్యతాసిద్ధిర
స్త్వితిప్రత్యుక్త - దక్షేష్వాసీనోదర్భాకధారయమాణఃపవిత్రపా
ణిః ప్రాణానాయమ్య - శ్రీగోవిందేత్యాది—అస్యాంశుభతిథౌ శ్రీ
భగవదాజ్ఞయా శ్రీమన్నారాయణప్రీత్యధాం ఆవయోర్విచ్చిన్నా
పాసనాగ్నిసంధానంకరిష్యే - ఔపాసనాగ్ని మాధాన్యేవిచ్చిన్నసం
ధానాథమితివాసంకల్ప్య - సాత్వికత్యాగంకుర్యాత్ ॥ స్థండిలం
కల్పయిత్వా, ప్రాచీపూర్వముదస్సగ్గంధందక్షిణారంభమాలిఖేత్ -
అథోదీచీపురస్సగ్గంధంపశ్చిమారంభమాలిఖేత్ - అవాక్కురోభ్య
క్ష్య - తృణంనైర్ముత్యానిరస్య - అవఉవస్పృశ్య భూర్భువస్సువ
రోమిత్యగ్నింప్రతిష్ఠాప్యఉత్సృజ్య తేవోక్షణలోయశేషంప్రాక్తోయ
మస్యన్నిదధాత్యుదగ్వాయథాబహిస్సాన్యచ్ఛవరిస్తరాణాం - అగ్నిమి
థ్వాపరిస్తీర్య అగ్నేరుత్తురతోదర్భాక సంస్తీర్య, దర్భమాజ్యస్థాలిం

ప్రోక్షణీమితరదర్శించద్వంద్వస్యంచ పాత్రాణిసాదయిత్వా - ఆ
 యామతఃపరీమాణం ప్రోక్షణీనగ్ం స్నానః పాత్ర ప్రోక్షణి ఉత్తా
 నాని పాత్రాణిత్రిః ప్రోక్ష్య - ప్రోక్షణీపాత్రే అన్యజలంపూరయిత్వా
 దక్షిణత ఉద్వాస్య - పవిత్రమాదాయ - ఆజ్యస్థాల్యాం నిధాయ-
 ఆజ్యస్థాల్యామాజ్యంనిరూప్య - ఉదీచోంగారాన్నిరుహ్య - తేష్వ
 ధిశిత్య - జ్వలతాత్మణేనావద్యోత్య - ద్వేదర్భాగ్రేప్రచ్ఛిద్యప్రతా
 శ్యప్రత్యస్య - త్రిఃపర్యగ్నికృత్వా ఉదగుద్వాస్య అంగారానగ్నాప్ర
 త్యుహ్య - ఉదగగ్రాశ్యం పవిత్రాభ్యాంపునరాహారమాజ్యం త్రి
 రుత్పాయ - పవిత్రగ్రంధివిస్రస్యపడపస్పృశ్య ప్రాగగ్రమగ్నాప్ర
 హరతి - యేనజుహోతితదగ్నా ప్రతితప్యదరై భస్మంమృజ్యపునః
 ప్రతితప్యప్రోక్ష్యదర్భానిధాయదర్భానద్భిస్సంస్పృశ్యాగ్నా ప్రహ
 రతి. ఓం అదితేనుమన్యన్వ. ఓం అనుమతేనుమన్యన్వ - ఓం సరన్వ
 తేనుమన్యన్వ - ఓం దేవసవితరిప్రసువ - ప్రధానదర్భాచతుర్గు
 హీతేనాజ్యేన - ఓం భూర్భువస్సువస్సావహ - ప్రజాపతయ ఇదంన
 మమ - ప్రాణానాయమ్య శ్రీభగవదాజ్ఞయా శ్రీమన్నారాయణ
 ప్రీత్యథం ఉపవాసాకరణ ప్రాయశ్చిత్తార్థం అయాశ్చహోమం
 కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య - ఓం అయాశ్చగ్నే స్యనభిశస్తీశ్చ సత్యమి
 త్త్వమయా అసి - అయసామనసాధృతోఽయసాహవ్యమూహిషే
 ఽయానో ధేహిభేషజంస్వాహ- అగ్నేయే అయసఇదం- పునస్త్యాది
 త్యా రుద్రావసవస్సమింధతాం పునబ్రహ్మణోవసునీధయజ్జైత్రాః
 ఘృతేనత్వం తనువో వర్ధయస్వ సత్యాస్సంతు యేజమానస్యకామా
 స్సావహ - ఆదిత్యాయేదం - మనోజ్యోతిర్జాషతామాజ్యం వి
 చ్ఛిన్నంయజ్ఞగ్ం సమిమందధాతు - యాఇష్టా ఉషసోనిమృచశ్చ
 తాస్సందధామిహవిషాఘృతేనస్వాహ - మనసేజ్యోతిష ఇదం- య

స్మృ ఆత్మసోమిందాభూదగ్ని స్మత్పునరాహారాతవేదా విచక్షణాని
 స్వాహా - అగ్నియేవిచక్షణయశ్చదం. పునరగ్నిశ్చక్షురదాత్పున
 రింద్రోబృహస్పతిః - పునశ్చే అశ్వినాయువంచక్షురాధత మక్ష్యో
 స్వాహా - అగ్నింద్రాబృహస్పత్యశ్వభ్య ఇదంనమమ - తంతుంత
 న్వన్రజసోభానుమన్విహిజ్యోతిష్మతః పథోరక్షధియాక్యతా - అను
 ల్బణంవయతజోగువామపా మనుర్భవజనయాదైవ్యంజనంస్వాహా - అ
 గ్నియేతంతుమత ఇదం - ప్రాణానాయమ్య శ్రీభగవదాజ్ఞాయా శ్రీ
 మన్నారాయణ ప్రీత్యర్థం అనేక కాలసాయంప్రతరాహుతీనా మ
 కరణప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్త హోమం హోష్యామితి
 సంకల్ప్య-ఓం భూర్భువస్సువస్వాహా-ప్రజాపతయశ్చదం - ప్రాణానా
 యమ్య-అనేకదర్శపూర్ణమాసస్థాపీపాకాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థంసర్వ
 ప్రాయశ్చిత్తహోమంహోష్యామితిసంకల్ప్య-ఓంభూర్భువస్సువస్వా
 హా ప్రజాపతయశ్చదంప్రాణానాయమ్యఅస్మిక్ విచ్చిన్నౌపాసనాగ్నిసం
 ధానహోమకిమణి మధ్యేసంధావితమంత్రతంత్ర స్వరవణావిధివి
 పర్యాసన్యానాతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తార్థంసర్వ ప్రాయశ్చిత్తహోమం
 హోష్యామితిసంకల్ప్య-ఓం భూర్భువస్సువ స్వాహా ప్రజాపతయ
 శ్చదం.ప్రాణానాయమ్య- అవిజ్ఞాతదోషప్రాయశ్చిత్తార్థ మనాజ్ఞాతాది
 హోమంహోష్యామితిసంకల్ప్య - ఓం భూర్భువస్సువస్వాహా -
 ప్రజాపతయశ్చదం - అనాజ్ఞాతంయదాజ్ఞాతం - యజ్ఞస్యక్రియతేమి
 ధు - అగ్నేతదస్యకల్పయ - త్వగ్ంహివేత్తయథాతథగ్ంస్వాహా -
 అగ్నియశ్చదం - పురుషసంమితోయజ్ఞో యజ్ఞఃపురుషసంమితః .
 అగ్నేతదస్య కల్పయ - త్వగ్ంహివెత్తయథాతథగ్ంస్వాహా - అ
 గ్నియశ్చదం - యత్పాకత్రామనసాదీనదక్షాణా యజ్ఞస్యమన్యతేమ
 ర్తానః - అగ్నిష్టదోధతాక్రతువిద్విజానన్ - యజిష్య దేవాగ్ం

ఋతుశో యజాతిస్వాహ - అగ్నయథదం - త్వన్నో అగ్నే వరుణ
 స్యవిద్వాన్ దేవస్య హేజోవయాసిసీష్ఠాః - యజిష్ఠో వహ్నితమశ్శో
 శుచానోవిశ్వాద్వేషాగం సిప్రముముగ్ధ్యస్త త్స్వాహ - అగ్నే వరు
 ణాభ్యామిదం - సత్వన్నో అగ్నే ౭వమోభవోతీ నేదిష్ఠో అస్యా ఉ
 షసోవ్యుష్టే - అవయత్వన్నోవరుణగ్ంరరాణోవీహిమృడీకగ్ం సు
 హవోనవధిస్వాహ - అగ్నే వరుణాభ్యామిదం - ఆభిగీర్భిర్యదతో
 న ఊనమాప్యాయయహరివోవద్ధమానః - యదాస్తాత్పభ్యోమ
 హిగోత్రారుజాసి భూయిష్ఠభాజోఅథ తేస్యామస్వాహ - ఇంద్రాయ
 హరివతథదం - ఇదంవిష్ణు ర్విచక్రమేత్రేధానిదధేపదం - సమూఢ
 మస్యపాగ్ంసు క్స్వాహ - విష్ణవథదం - ఓం భూస్వాహ - అగ్న
 యథదం - ఓంభువస్వాహ - వాయవథదం - ఓగ్ం సువస్వా
 హ - సూర్యాయేదం - ఓం భూర్భువస్సువస్వాహ - ప్రజాపతయ
 థదం - ఓం శ్రీవిష్ణువెస్వాహ - శ్రీవిష్ణువెపరమాత్మనథదం - ప్రా
 ణానాయమ్య - ఓం అదితేన్వమగ్ంస్థాః - అనుమతేన్వమగ్ంస్థాః -
 సరస్వతేన్వమగ్ంస్థాః - దేవసవితఃప్రాసావీః - పునఃప్రాణానాయ
 మ్య - శ్రీభగవదాజ్ఞాయా శ్రీమన్నారాయణ ప్రీత్యథం అనేకకా
 ల సాయంప్రాతరాహుతీనా మకరణప్రాయశ్చిత్తాథం ప్రాజాప
 త్యకృచప్రతినిధియత్కించిద్ధిరణ్య దానంకరిష్యథిసంకల్ప్య- హిర
 ణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజంవిభావసోఽనింతపుణ్యఫలదమతశ్శాంతిం
 ప్రయచ్ఛమే || ఇదంఅనేకకాల సాయంప్రాతరాహుతీనాం అక
 రణ ప్రాయశ్చిత్తాథం ప్రాజాపత్యకృచప్రతినిధి యత్కించిద్ధిర
 ణ్యం నానాగోత్రీభ్యశ్శ్రీవైష్ణవేభ్యస్తైభ్యస్తేభ్యస్తంప్రద దేనమమపు
 నఃప్రాణానాయమ్య - శ్రీభగవదాజ్ఞాయా శ్రీమన్నారాయణప్రీత్య
 థం అనేకకాలసాయంప్రాతరాహుతీనా మకరణ ప్రాయశ్చిత్తా

ధర్మం ఆజ్ఞాసహితమేవామద్రవ్య తండులదానం కరిష్యే - తం
 మలావైశ్వదేవత్యాగి పాకేనాన్నంపచంతియే । తస్మాత్తండులదానే
 న అతశ్శాంతిప్రయచ్ఛమే ॥ ఇదమనేకకాలసాయంప్రాతరాహుతీ
 నామకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం ఆజ్ఞాసహితమేవామద్రవ్య తండులంయ
 సైత్రికసైత్రిచిచ్ఛోత్రియాయసంప్రదదేనమమ.

ఇత్యగ్నిసంధాన ప్రయోగః.

అథౌపాసన క్రమః.

పునః ప్రాణానాయమ్య - శ్రీభగవదాజ్ఞాయా శ్రీమన్నారా
 యఃప్రీత్యర్థం పూర్వేద్యుస్సాయమాపాసనహోమం అద్య ప్రాత
 రాపాసనహోమంచ హోమ్యామితిసంకల్ప్య ॥ చత్వారిశృంగాత్ర
 యోఅస్యపాదా ద్వేశీరైసప్తహస్తాసోఅస్య - త్రిభాబద్ధోవృషభో
 రోరవీతిమహోదేవోమర్త్యాంఆవివేశ - ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుస
 ర్వాః పూర్వోహిజాతస్యఉగభే అంతః - సవిజాయమానస్సజనిష్య
 నూణః ప్రత్యజ్ఞుఖాస్తిష్ఠతివిశ్వతోముఖః - ప్రాజ్ఞుభోదేవఅ
 గ్నే అభిముఖోభవ - ఓం అగ్నయేనమః - ఓంజాతవేదసేనమః -
 ఓం సహోజసేనమః - ఓం ఆచిరావ్రభవేనమః - ఓం వైశ్వానరా
 యనమః - ఓం నర్యాపసేనమః - ఓం పక్షిరాథసేనమః ఓం వి
 సర్వేశనమః - ఓం యజ్ఞపురుషాయనమః - సర్వేభ్య శ్రీవైష్ణవే
 భ్యోనమః - ఓం ఆదితేనుమన్యస్వ ఓం అనుమతేనుమన్యస్వ ఓం స
 రస్వతేను మన్యస్వ ఓం దేవసవితః ప్రసువ - హోమ్యామి - వత్సీ
 హస్తప్రోక్ష్యతండులం ప్రదాయ పునఃప్రోక్ష్య గృహీత్వావిభాగం

కృత్వా - సాయమాపాసనంచేత్ - ఓం అగ్నేస్విహా - అగ్నే
 ఇదం - ఓం అగ్నేస్విష్టకృతేస్వాహా - అగ్నేస్విష్టకృత
 ఇదం- ప్రాతరాపాసనంచేత్, ఓం సూర్యాయస్వాహా - సూర్య
 యేదం - ఓం అగ్నేస్విష్టకృతేస్వాహా - అగ్నేస్విష్టకృత
 ఇదం - ఏకాం సమిధమాధాయ - ఆహుతినంసగ్నేనతి ఆహుతినంస
 గౌ ప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమంకరిష్యతి సంకల్ప్య - య
 త్రవెత్థవనస్పతేదేవానాం గుహ్యనామాని - తత్రహవ్యానిగామయ
 స్వాహా ఇతినమిధమాధాయ-తూష్ఠీంసమిధమాధాయ - ఓం అది తే
 న్వమగ్న్యంఘ్రాః-ఓం అనుమతే న్వమగ్న్యంఘ్రాః-ఓం సరస్వతేన్వమగ్న్యం
 ఘ్రాఃఓం దేవసవితఃప్రాసావీః-ఓం శ్రీవిష్ణవేస్వాహా-విష్ణవేపరమాత్మ
 నఇదం - అగ్నేనయనుపథారాయే అస్మాక విశ్వానిదేవ వయనా
 నివిద్వాక్ - యయోధ్యస్తజ్జహురాణమేనా భూయిష్ఠాః తేనమ
 ఉక్తింవిధేమ - ఓం అగ్నేయేనమః - మంత్రహీనంక్రియాహీనంభక్తి
 హీనంహుతాశన | యద్ధుతంతు మయాదేవపరిపూర్ణంతదస్తు తే ||
 ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణితపఃకర్మాత్మకానివై | యానితేషామశే
 షాణాంకృష్ణానుస్మరణంపరం || ప్రణమ్య అభివాద్య ఆచమ్య కృతం
 కర్మభగవతేనమర్సయేత్.

ఇత్యేవాసన ప్రయోగః.

శ్రీ:

శ్రీ లక్ష్మీ హయ వదన పరబ్రహ్మణే నమః .

పూర్వసూరిభిస్సంగ్రహితా

గృహ్యసూత్రానుసారీ పూర్వప్రయోగః.

తత్ర జాతకర్మ .

* జాతేపుత్రే దివానకంతవా పితాసచేలస్సున్నాత్వా- సు ప్రతౌలితపాణిపాద ఆచాంతస్సుధ్యపుండ్రస్తత్క్షణాత్తిథివారాదిక

* సర్వత్రకర్మాదాసున్నాతః ప్రయతోర్ధ్వపుండ్రోత్తరీయో బద్ధః పాదా ప్రక్షాళ్యద్విరాచమ్య ప్రాజ్ఞాఖోదర్భేష్వసీనః పవిత్రపాణిర్భ్రాహ్మణైరనుజ్ఞాత స్త్రీః ప్రాణానాయమ్య సహసంకల్పముక్త్యా- కర్తవ్యం కర్మసంకల్పయేత్ - ఏత త్కర్మకరిష్యమితి. అత్రప్రమాణాని - స్నాతో ధికారీభవతి దైవేషిత్రేచ కర్మణి . యోగోదానం జపోహోమ స్వాధ్యాయాపిత్వత్వణం || భస్మీభవతి తత్సర్వమూర్ధ్వపుండ్రం వినాకృతం . ఖండవస్త్రాపుతప్తైవ వస్త్రార్ధప్రావృతస్యచ || సదోపవీతినాభావ్యం సదాబద్ధశిఖేనచ . విశిఖో అనుపవీతీచ యత్కరోతిసత్కృతం || యాశ్రియాశ్రియతేమోహదనాచమ్యైవనాస్తికః . సర్వాస్తానిష్ఫలాః ప్రాక్తాః కృతంచేదకృతంభవేత్ || అకృత్వాపాదయోశ్చైవమాచాంతోప్యశుచిర్భవేత్ . ఉపవీతంఖిబంధమూర్ధ్వపుండ్రం వినాకృతం || అపవిత్రకృతంకర్మవిప్రస్య విఫలంభవేత్ || బ్రాహ్మణానాంవినావాక్యైః క్రియాస్సుర్విషఫలాస్తతః . కర్తవ్యాబ్రాహ్మణానుజ్ఞాకర్మణాం పరిపూర్తయే || దేవార్చనేజపేహోమే స్వాధ్యాయేశార్ధికర్మణి . స్నానేదానెతథాదానే ప్రాణాయామాస్త్రీయస్త్రీయః || సదర్భహస్తాజానూర్ధ్వాదక్షిణేదక్షిణోత్తరా . కృత్వాజానునికర్తవ్య మేతత్కర్మకరోతియేత్ || స్వమానసే నస్మరణం యత్తత్సజ్జల్ప ఈరితః” ఇత్యాదిస్మృతి పదనమత్రభావ్యం కించప్రయోక్తృభిః ప్రథమంచంద్రికాప్రతిపాదిత పరిభాషా ప్రకార ఏవాచార్యేంద్రప్రస్థః.

మవిచార్యజాతకర్మ కుర్యాత్. తత్ప్రకారమ్, దర్శేష్వాసీనో ద
ర్భాన్ధారయణమాణః పవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య. శ్రీగోవిందే
త్యాది - అస్యాం శుభతిథౌ అముకగోత్రః, అముకనక్షత్రే అముక
రశౌ జాతం ఇమం మమ కుమారం 'జాతకర్మణా సంస్కరిష్యామి
తి సంకల్ప్య. జాతం * వాత్సప్రేణభిమృశ్య (అ||సూ||౧౫ || ౧)
దివస్పరీత్యేషోఽనువాకః. “దివస్పరిప్రథమంజజ్ఞే అగ్నిరస్మద్ద్వితీ
యంపరిజాతవేదాః - తృతీయమపునృమణా అజస్రమింధాన ఏనంజ
రతేస్వాధీః - విద్యాతేఅగ్నే త్రేధాత్రయాణి విద్యాతేనద్వవిభృతం
పురుతా - విద్యాతేనామపరమంగుహాయద్విద్యాతముఖ్యంయత అజ
గన్ధ - నముద్రేత్వానృమణా అప్స్వంతర్నృచక్షా ఈధేదివోఅగ్న
ఊధన్ - తృతీయేత్వా. (సం || ౪ || ౨ || ౬)

రజసితస్థివాగ్ంసమృతస్యయోనామహిషాఅహిన్వన్. అక్రం
దదగ్నిస్తనయన్నిసద్యోఃక్షామా రేరిహద్వీరుధస్సమంజః - సద్యోజ
జ్ఞానోవిహిమిద్ధోఅఖ్యదారోదసీభానునాభాత్యంతః - ఉశిక్వావకోఅర
తిస్సమేధామరైష్వగ్నిరమృతోనిధాయి - ఇయర్తిధూమమరుషంభ
రిభౌ దుచ్చక్రేణశోచిషాద్యామినక్షత్ - విశ్వస్య కేతుర్భువనస్యగర్భ
ఆరోదసీ అపృణా యమానః - ఏషంచదద్రిమభినత్పరాయం జనా
యదగ్ని మయజంతపంచ - శ్రీణాముదారోధరుణోరయీణామ్మనీ
షాణాంప్రార్థనాసీమగోషాః - వసాస్సూనుస్సహసాఅప్సరాజా వి
భాత్యగ్ర ఉషసామిధానః - యస్తైఅద్యకృణవద్భద్రశోచేఽపూపం దేవ
ఘృతవంతమగ్నే - ప్రతంనయప్రతరాంవస్యాఅచ్ఛాభిద్యుమ్నం దేవ

* వాత్సప్రేణ - 'దివస్పరీ' త్యనువాకేన,

భక్త్యంయవిష్క-అ||౮||తంభజసాశ్రవనేష్వగ్న ఉక్త ఉక్త అభజశస్యమానే-
స్రియస్సూర్యే (పియోలగ్నా భవాత్యుజ్జతేనభినదదుజ్జనిత్యై- త్వా
మగ్నేయజమానాఅనుద్యుక్త విశ్వాససూనిదధి కేవార్యాణి .. త్వ
యాసహద్రవిణమిచ్ఛమానావ్రజంగోమంత ముశిజోవివపుః - దృ
శానోరుక్త ఉర్వావ్యవ్యాద్దుర్మమాయశ్చి యెరుచానః - అగ్ని
రమృతో అభవద్వయోభీర్యదేనం ద్యౌరక్షయధ్నురేతాః || ౯ ||

ఇత్యనువాకేనకుమారమభివృద్ధ్య (౧)సూ||ఉత్తరేణయజుషో
పస్థ అథాయ. “ అస్మిన్నహగ్ం సహస్రంపుష్యామేధమానా స్వేన
శే” ఇతికుమారమజ్జ్నిధాయ. (౨)సూ||ఉత్తరాభ్యామభిమంత్రణం.
అంగాదంగాత్సంభవసిహృదయాదధిజాయసే - ఆత్మావైపుత్రనామా
సిజీవశరదశ్శతం - అశ్మాభవషరశ్శర్భహిరణ్యమస్తృతంభవ - ప
శూనాంత్యాహింకారేణాభిజఘ్రిమ్యసా. (౩) ఇతి కుమారమభిమం
త్ర్య- సూ||మూర్ధన్య వఘ్రిణమ్. “అంగాదంగాత్సంభవసి+హింకా
రేణాభిజఘ్రి”మ్యాశ్వయుజ. సూ||దక్షిణేకర్తృజాపః ||౧||౧||౧||నక్ష
త్రినామచనిర్విశతి(౧౧ || ౨)తద్రహస్యం భవతి||౩||అంగాదంగాత్సం
భవసి+హింకారేణాభిజఘ్రిమ్యాశ్వయుజ || నక్షత్రనామనిర్దేశస్సం
బుద్ధ్యా జాతకర్మణి । ఘ్రిణే అభిమంత్రణేజాపే త్రిష్వపీతి కవర్ది

(౧) ఉత్తరేణ - “ అస్మిన్నహగ్ం + స్వేవశే” ఇతియజుషా. (౨)
ఉత్తరాభ్యాం - “ అంగాదంగాత్ అశ్మాభవ” ఇతిద్వాభ్యామ్. (౩) అత్రాసా
శబ్దేన అభిమంత్రణాఘ్రిణ జపేషు కుమారోయస్మిన్నక్షత్రేజాత స్తన్నక్షత్రనామ
రహస్యం నిర్దిశేదితిక్షేయమ్.

నా * రోమమృజ్యోచిమృద్ధిరాదామోత్పేచవాన్ శ్రవ
శాశ్వయుత్సుః | శేషేషునామ్నోః కపరస్వరోస్త్వస్వాప్సోరదీఘః

(2) ఉత్తరైర్మంత్రైః - 'మేథాంతేదేవస్సవితా' ఇత్యుచా, 'త్య
యిమేధా' మితచతుర్భిర్యజుర్భిః.

* అస్యార్థః. రోశేఐతి నక్షత్రనామాద్యక్షరగ్రహణమ్ - రోహిణ్యా
దిమ - రోహిణీ శేవతీ మఘా మృగశిరః క్షేష్టా చిత్రా .. ఇత్యేతే షష్ట్యద్యక్ష
రనిర్దిష్టేష్యదౌపృథ్విర్భవతి. 'నక్షత్రేభ్యోబహుళమ్' (పా. ౪ || 3 || 32) ఇతి
బహుళగ్రహణాజ్ఞాతార్థప్రత్యయస్య చ లుగభావః. రూపంచ, రాహిణః రైవతః
మాఖః మార్గశిరః, కైర్యష్టః చైత్రః ఇతి. స్థాల్పేచ-పోష్టపదేత్యత్రప్థకారాత్పర
పకారేచవృద్ధిః. 'జేషోష్టపదానాం' (పా. 2||3|| ౧౮) ఇత్యుత్తరపదవృద్ధిరీత్యర్థః.
పూర్వవచ్చులుగభావః పోష్టపాదః. వాంత్యశ్రిశాశ్వయుత్సు -- అంత్యమామ్నస
తః, అపభరణీరీత్యర్థః. శ్రవః శ్రవణం శతభిషక్ ఆశ్వయుక్ ఇత్యేతేషు చతుర్షు
వా వికల్పేనవృద్ధిః. అత్రచ శ్రివణాపభరణ్యోర్భవమళ గ్రహణాదేవలుకోవికల్పః.
ఆశ్వయుక్చతభిషజోస్తు 'చత్వశాలా భిజదశ్వ యుక్చతభిషజోవా' (పా. ౪|| 3||
3౬) ఇతి నూత్యేణ. అపభరణః ఆపభరణః, శ్రివణః శ్రివణః, శతభిషక్ శాతభి
షజః, ఆశ్వయుక్ ఆశ్వయుజః. శేషేషు - ఉక్తపశ్యేషు నక్షత్రేషు నవృద్ధిః.
యతో త్ర 'శ్రివిష్టా ఫల్గున్యమారాధా స్వాతీతివ్య పునర్వసు మాస్త విశాఖాసా
ధా బహుళాల్లక్' (పా. ౪|| 3|| 3౪) ఇత్యనేన 'నక్షత్రేభ్యోబహుళ' మి
త్యనేనచలుశేవభవతి. 'లుక్తథిలకి' (పా, నూ|| ౧|| ౨|| ౪౯) ఇతి స్త్రీప్రత్య
యనిష్పత్తిః. కృత్తికః తివ్యః ఆశ్రేషః ఫల్గునః మాస్తః విశాఖః అనూరాధః ఆషా
ధః శ్రివిష్టః. ఆమోః కపరస్వరోంత్యః ఆర్ద్ర మూలయోరంత్యః స్వరః కశబ్దప
రోభవతి 'పూర్వాహ్లాపరాహ్లాద్ద్రామూలా' ఇత్యాది నా ఉఛోప్రత్యయ ఇత్యర్థః. ఆ
ర్ద్రకః మూలకః. స్వాప్సోరదీఘః స్సవిసర్గఇష్టః -- స్వాతీ పునర్వస్వారంత్యస్వరో
దీఘః స్సవిసర్గశ్చేష్టః. 'శ్రివిష్టా ఫల్గునీ' ఇత్యాది నా లుక్. సవిసర్గత్వంచ
పూర్వస్య స్త్రీప్రత్యయస్య నిష్పత్తౌహల్ ద్వాదిలోపాభావాత్, ఉత్తరస్మృతమచ
కారాంతత్వాత్, స్వాతిః పునర్వసుః. వివంసశ్యేషాం నక్షత్రనామ్నాం ప్రథమ
యానిర్దేశః. నూక్తవాకే జాత (నామ) కర్మణి పునస్సంబుద్ధ్యా.

స్వవిసర్గః || సూ || మధుఘృతమితిసగ్ంస్పృశ్యతస్మిన్దర్శణ హిర
ణ్యం నిష్టర్క్యం (శిఖాబంధనవత్సరంధ్రేణగ్రస్థినా (నిష్టర్క్యంబ
ధాతి.) బంధనమ్.) బధ్వావదాయో || ౧ || త్రైతైః
కుమారంప్రాశయిత్వా || , మేధాం తేదేవస్సవితామేధాందేవీ సర
స్వతీ- మేధాంతేలగ్విసాదేవావాధత్తాంపుష్కరప్రజా-త్వయిమేధాం
త్వయిప్రజాంత్వయ్యగ్నిస్తేజోదదాతు త్వయిమేధాంత్వయిప్రజాం త్వ
యింద్రఇంద్రియందధాతుత్వయిమేధాంత్వయిప్రజాం త్వయిసూర్యో
భాజోదదాతు' ఇత్యేతైఃకుమారం ప్రాశయిత్వా. (౨) సూ||
ఉత్తరాభిః పంచభిస్సాన్నిపయిత్వా|| , తేతియైత్వానిర్ముత్యై
త్వాద్రుహామిమంచామివరుణస్య పాశాత్ | అనాగసంబ్రహ్మణేత్వా
కహమిశివేతేద్యావాపృథివీ ఉభేషిమే | శంతేలగ్నిస్సహద్భిరస్తు శం
ద్యావాపృథివీసహృషదీభిః | శమంతరిక్షగం సహవాతేనతే శంతేచత
స్రః ప్రదిశోభవంతు | యాదైవీశ్చతస్రః ప్రదిశోవాతపత్నీరభిసూ
ర్యోవిచక్షే | తాసాంత్యాజరస ఆదధామిప్రయత్న్యవతునిర్ముత్యం
పరావైః | అమోచియత్మోద్ధురితాదవ రైద్రుహాం పాశాన్నిర్ము

నక్షత్రనామ్నోక్తాః || , కృత్తికారాహిణీశ్వయుక్తిప్యత్యైచత్రః పునర్వ
సుః | మాఘోపభరణైచత్రాశతభిషక్పనుః || విశాఖారైవతోహస్తస్సాన్వతిరా
శ్వయుజోపివా | అనూరాధశ్చృవిష్ణుశ్చశ్రవణశ్చానూహోపివా || ఆషాఢోపాన్వపాద
శ్చఘ్నసశ్చత్రాపునుః | జ్యేష్ఠశ్చ శాతభిషజస్త్రాశ్చేషశ్చములకః || ఆర్ద్రాకో
మార్గశీర్షశ్చనూక్తవాక్ ఇమానివై" ఇతి.

(౧) ఉత్తరైర్ముత్యైః - 'మేధాంతే' ఇత్యుచా 'త్వయిమేధా' మి
తిచతుర్భిర్యజుర్భిః పాశశనంచతుర్థామంతే సకృదేవహిరణ్యేన గృహీత్వా - మంత్రప
త్పాశశనంచాస్య హిరణ్యమధుసర్పిషాం (౨|| ౨౯) ఇతిమనువచనాత్.

(౨) ఉత్తరాభిఃపంచభిః - 'తేతియైత్వానిర్ముత్యైత్వా' ఇత్యాదిభిః.
స్నాపనమపిపంచానామంతేసకృదేవ.

త్యేచోదమూచి । అహలవత్తికామనిదభోస్త్వినమప్యభూద్భజేసు
కృతస్యలోకే । సూర్యమృతంతమసోగ్రాహ్యాయ ద్దేవాతిముంచ
న్నస్మజన్యేస్త్వినసః । ఏవమహమిమంతేత్రియాజ్జామిశగ్ంసాద్భువహో
ముంచామి వరుణస్యపాశాత్ ' ॥ ' ఇతికుమారంస్నానయిత్వా ।
(౧) సూ॥ దధిఘృతమితిసగ్ంస్పృజ్యకాగ్ంస్త్విన పృషడాజ్యం వ్యా
హృతిభి ర్ంకారచతుర్థాభిః కుమారంప్రాశయిత్వా ॥ ఓమ్
భూస్వాహ - ఓంభువస్సాస్వాహ - ఓంసువస్సాస్వాహ - ఓంస్వాహే '
త్ప్రప్రాశయిత్వా. సూ ॥ అద్భిశ్శేషగ్ం సగ్ంస్పృజ్యగోష్మేనిసయేత్ ॥
౪ ॥ (౨) ఉత్తరయామాతురుపస్థితధాయ ॥ ' మాతేకుమారగ్ం
రక్షోఽవధీర్మాధేనురత్యాసారిణీః । ప్రియాధనస్యభూయా ఏధమానా
స్వేగృహే' ॥ ఇతికుమారంమాతురంకేనిధాయ. సూ ॥ (౩) ఉత్త
రయాదక్షిణగ్ంస్తనం ప్రతిధాప్య ॥ ' ఆయంకుమారోఽజరాంధయతు
దీఘకమాయుః । యస్మైత్వగ్ంస్తనప్రప్ర్యా యాయుర్వర్షోయశో
బలం ' ఇతితస్యాదక్షిణంస్తనం పాయయిత్వా. (౪) సూ । ఉత్త
రాభ్యాంపుభివీమభిమృశ్య ॥ ' యద్భూమేర్హృదయం దివిచంద్రమ
సిశ్రితం ! తదుర్విపశ్యంమాహం పౌత్రమఘగ్ంరుదం । యత్తేసుశీ

(౧) దధిఘృతమితిసంస్పృష్టంయత్తత్పృషడాజ్యమ్ - తచ్చయస్త్రికాంస్త్వ
సంస్పృజ్యతే తేనైవపాశయేన్నహస్తేన - ' కాంస్త్వైవనాస్త్విన కికుంసకృదేవపాశ
శయిత్వా ' ఇతి కంతభూషణేపి.

ఓక్కారచతుర్థాభిః - ఓక్కారఏవచతుర్థోయాసాంవ్యాహృతీనామ్,
వ్యాహృతిత్రయేణోక్కారేణచేత్యర్థః. అత్రాప్యంతేనకృత్పాశానమ్.

(౨) ఉత్తరయా - ' మాతేకుమార ' మిత్యేతయా.

(౩) ఉత్తరయా - ' ఆయంకుమార ' ఇత్యేతయా.

(౪) ఉత్తరాభ్యాం - ' యద్భూమేర్హృదయ ' మిత్యేతాభ్యామ్.

మేహృదయం వేదాహంతత్ప్రజావతే । వేదామతస్యతేవయంమా
హంపౌత్రమభుగ్ందుదం' ఇతిపృథివీమభిమృశ్య. సూ॥ (౧) ఉ
త్తరేణయజుషాసంవిష్టమ్ । ౨॥ నామయతి నరుదతి యత్రవయం
వదామసి యత్రచాభిమృశామసి' ఇత్యభిమృశ్య. సూ॥ (౨) ఉ
త్తరేణయజుషా శిరస్త ఉదకుమ్భంనిధాయ , ఆపస్సుప్తేషుజాగ్రత
రక్షగ్ంసినిరితోనుదధ్యం' ఇతికుమారస్య శిరఃప్రదేశే ఉదకుంభం
నిధాయ.

ఫలీకరణ హోమః.

సూ॥సర్వపాస్ఫలీకరణమిశ్రానంజలినో * త్తరైస్త్రిస్త్రిః
ప్రతిస్వాహాకారగంహుత్వా సగంశాస్త్రిప్రవిష్టే ప్రవిష్టవవతూష్ణీ
మగ్నావావపతేతి॥ ఏవమహరానిర్దశతాయాః॥౨ ప్రాణనాయ
మ్యఫలీకరణహోమంకరిష్యామితిసంకల్ప్య 'యత్రోక్వచాగ్ని' (ఆ

(౧) ఉత్తరేణ - 'నామయతినరుదతి' ఇతియజుషా.

(౨) ఉత్తరేణ - 'ఆపస్సుప్తేషు' ఇత్యసేన.

* ఉత్తరైః 'అయంకలి' మిత్యాదిభిరష్టభిర్మనైః, అంజలినాప్రతిమంత్రంత్ర
స్త్రిజుహోతి, తత్రతుద్విస్తూష్ణీంతత్రతేష్యపిస్వాహాకారోభవతి. ప్రతిమంత్రమితిసి
ద్ధే ప్రతిస్వాహాకారమిత్యధికాక్షరాత్, గౌరసర్వపాస్ఫలీకరణమిశ్రానితి బోధా
యనః. అథసూతికాగృహపాలాన్ సంశాన్తిప్రవిష్టేప్రవిష్టవవతూష్ణీ మగ్నావావ
పతేతి. సంప్రేక్ష్యచాయం వివక్షితార్థః. సర్వపాస్ఫలీకరణ మిశ్రానం జలినాతిస్త్రి
న్నేవాగ్నీతూష్ణీం వాగ్యతావచావపతేతి - ఏవకారశ్చ ప్రవేశావాపయోర్మధ్యేతు
టిమాత్రస్వాపి కాలస్యనక్షేపః - సర్వప్రాణామేవాంజలినా ఆవాహః ప్రకృతత్వా
త్, కేవిదేవకారవపమిత్యర్థే, తూష్ణీమితిచాతి దేశప్రాప్తమంత్రప్రతిషేధార్థమితి.
యధైతదనంతరోక్తం తూష్ణీమావపనం, ఏవమహరహః ఆనిర్దశతాయాన్సూతికాగృ
హపాలైః కర్తవ్యం- ఆజ్ఞర్యదాయం, ఆదశమ్యారాత్రే నిత్యం ఇతిసూత్రవాక్యం.

పస్తంబధ॥౧౩॥౧౩) మితివిధానాచోఽగ్రిత్రయాగారాదావృతమ
 గ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ॥ చాశజాతకగోదాన స్నానోపనయనవ్రతం ।
 లాజహోమనమిత్కార్యం తాకికాగ్నావిధీయతే ॥ పరిస్తీ
 ర్య దర్శివదంజలిం సంస్కృత్య పరిషేచ్య ఫలీకరణమిశ్రాఙ్గా
 రసర్వపాకా , అయంకలి ' మిత్యాదిభిర్మంత్రైః ప్రతి మంత్రం
 స్వాహాకారత్రయసహితం ప్రతిస్వాహాకార మంజలినా చతుర్వింశ
 తివారంహుత్వా - జాతకర్మణ్యయంహోమే మరుతష్టష్టమస్త
 కే । అగ్నింద్రాబృహస్పతయ స్త్యవ్యేషామగ్నిరుచ్యతే ॥
 తత్ప్రకారం - అయంకలిం పతయంతగ్నం శ్వానమిహో
 ద్వలధం - ఆజాంవాశితామివమరుతఃపర్యాధ్వగ్ స్వాహా స్వాహా
 స్వాహా- మరుద్యుధదం॥౧॥ శండరథశ్శండికేరడలూఖలః-చ్యవనోన
 శ్యతాదితస్సావహాస్వాహాస్వాహా॥౨॥అగ్నయధదం-అయశ్శంజోమ
 ర్కుడపవీరడలూఖలః-చ్యవనోనశ్యతాదితస్సావహాస్వాహాస్వాహా-
 అగ్నయధదం - ॥౩॥ కేశినీశ్వలోమినీఖజాపోజోపకాశినీః - అ
 పేతనశ్యతాదితస్సావహాస్వాహాస్వాహా-అగ్నయధదం - ॥౪॥ మిశ్ర
 వాససఃకౌబేరకారక్షోరాజేన పేషితాః- గ్రామగ్ంసజానయోగచ్ఛం
 తీచ్ఛంతో పరిదాకృతాన్ధాస్వాహాస్వాహాస్వాహా- అగ్నయధదం -
 ॥౫॥ ఏతాన్ఘ్నతైతాఙ్గృహీతేత్యయంబ్రహ్మణస్పత్రః - తానగ్నిః
 పర్యసరత్రానిండ్రస్తాబృహస్పతిః - తానహంవేదబ్రాహ్మణః ప్రమృ
 శతఃకూటదంతాన్వికేశాఽలంబనస్తాన్ధాస్వాహాస్వాహాస్వాహా- అ
 గ్నింద్రాబృహస్పతిభ్యధదం - ॥౬॥ సక్తంచారిణఉరస్పేశాఽఘాల
 హస్తాకపాలపాకా - పూర్వపమాంపితేత్యుచ్చైశ్చావ్యకర్ణకః -
 మాతాజఘన్యాసర్పతిగామే విధురమిచ్ఛంతీస్వాహాస్వాహాస్వాహా-
 అగ్నయధదం - ॥౭॥ నిశీథచారిణీస్వసానంధినాపేక్షతేకులం- యా

స్వపంతంబోధయతియస్యైవిజాతాయాంమనః - తాసాంత్వంకృష్ణవ
ర్తనేక్లోమానగంహృదయంయకృత్ - అగ్నేఅక్షీణినిర్దహస్వాహా
స్వాహాస్వాహా అగ్నయఇదం - ॥ ౮ ॥ తూష్టింపరిషిచ్య అగ్నిముప
స్థాయ - తమగ్నిం దశరాత్రంసురక్షితంకృత్వా - సూతికాగృహస్య
ప్రవేశే ప్రవేశే తస్మిన్నేవాగ్నోఽఫలీకరణమిశా^౧సర్వ పానంజలినాప్ర
క్షిపతేతిసూతికాగృహపాలకా^౨ జనాస్సంప్రేషయేత్ - కాలాతిక్ర
మేనేదంసంప్రేషణంనాగ్నిసంరక్షణంచేత్వాదిదర్శితమధస్తాత్. జాతక
ర్మాంగమభ్యుదయంపుణ్యాహంశకుర్యాత్. అత్రాభ్యుదయ పుణ్యా
హవాచనం 'సర్వకర్మసుపుణ్యాహంనాందీముఖమిత్థితిః' ఇత్యాది
వచనసిద్ధమ్.

జాతేపుత్రే పితృస్సానంసచేలంతువిధీయతే । జాతకర్మతతః
కర్మాచ్చార్ధమభ్యుదయంతతః ॥ కాలవ్యతిక్రమేణైవ మేధాజనక
మిష్యతి । వ్యతిక్రమేపిదాతవ్యం స్నానదాన విధిక్రియా ॥ గర్భా
ధానేవివాహేచనవనే జాతకర్మణి । నామోపాకర్మస్నాతేషు ప్రతే
షుచసమాపనే ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేదంతే వాచయేదాశిషస్తతః ।
సీమంతోన్నయనంచైవ అన్నప్రాశన చాశయోః ॥ ఉపసీతేచగోదా
నేత్వాదావేవవిశేషతః । సూతకాంతేవివాహంతే స్నాతాంతేప్రథ
మార్తవే । పుంసిప్రతోపనిష్కాంతే పుణ్యాహంతువిధీయతే ॥
నామాదినాందీకరణం పుణ్యాహంద్విజభోజనం । రక్షాబంధనమ
న్నాదిశాశాద్యంకురమేవచ । కార్యేషుక్రియమాణేషు బహూనా
మథవాద్వయోః ॥ రక్షాంకురౌసకృన్నాందీహోమంచైవపుథక్ష్ప
థక్ ॥ జాతనామప్రతస్నానప్రవేశేషునకాతుకం । నాఙ్కురంపుంస
వాద్యానాంపుణ్యాహం సర్వకర్మసు ॥

నామకర్మచజాతేష్టిం యథాకాలంసమాచరేత్ | అతిసాతే
చకుర్వీతప్రళస్తేమాసిపుణ్యభే || యస్యాక్రియాయాన్సంప్రాక్తాకా
లోమాపైర్దిన్దైరపి | తస్యాంసమాసదోషోస్తిమూఢత్వంజీవశుక్ర
యోః || ఇతివచసం తత్కాలవిషయం || జాతేపుత్రే+అం
జసా || ద్రవ్యాభావేద్విజాభావే ప్రవాసేపుత్రజన్మని | ఆమ
శ్రాద్ధంప్రకుర్వీత మాతాపిత్రోక్షయాద్యతే || అతఃపశ్యాన్న
శ్రాద్ధం జాతకర్మణినిషిద్ధం. జాతేకుమారేతదహః కామంకు
ర్యాత్ప్రతిగ్రహం | హిరణ్యధాన్యగోవాసస్తిలాన్న గుడసర్పి
మాం || తత్రసర్వంప్రతిగ్రాహ్యం కృతాన్నంతువిసర్జయేత్ | భక్ష
యిత్వాతుతన్తోహద్విజశ్చంద్రాయణంచరేత్ || ఆశౌచేతుసముత్ప
న్నే పుత్రజన్మయదాభవేత్ | కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిః పూర్వాశౌచేన
శుద్ధ్యతి || పుత్రజన్మనియాత్రాయాం శర్వర్యాపదత్తమక్షయం ||
ఋణమస్మిన్సన్నయతి అమృతత్వంచగచ్ఛతి | పితాపుత్రస్యజాత
స్య పశ్యేచ్ఛేజ్జీవతోముఖం ||

జాతకర్మప్రయోగ స్సమాప్తః.

అథనామకరణమ్.

దశమ్యాముత్థితాయాగ్ం స్నాతాయాం పుత్రస్య నామద
ధాతిపితామాతేతి||౧౫||౨|| ద్వ్యక్షరంచతుర్క్షరంచ నామపూర్వ
మాఖ్యాతోత్తరం దీఘాభి నిష్ఠానాంతం ఘోషవదాద్యంత రస్త
స్థమ్||౩|| అపివాయస్మిన్స్వీత్యుపసర్గస్సృతద్ధిప్రతిష్ఠితమితిహిత్రా
హ్మాణమ్ ||౪||అయుజాక్షరంకుమార్యాః ||౧౫||౧౫|| పితామాతా

చ, శ్రీభగవదాజ్ఞయా + ప్రీత్యర్థం అముకగోత్రస్య అముకనక్షత్రే అ
ముకరాశౌజాతస్య మమకుమారస్య నామధాన్యావహ ఇతిసంకల్ప్య
కుమారస్యదక్షిణేకశ్లేశ్రాంతం నామబ్రూయాతాం - నామ్నా
త్వం విష్ణుశ్రాంతీతి. తతోఽభ్యుదయం పుణ్యాహంచకుర్యాత్ -
పుణ్యాహవాచనేనాన్ని మధ్యమేస్వస్తివాచనే | ఉక్త్వాబాలకనా
మానిస్వస్తీత్యన్యత్సమంభవేత్ ' || అస్మిన్పుణ్యాహేమధ్యమేస్వ
స్తివాచనే అముకశర్మణే స్వస్తిభవంతో బ్రువంతు అముకశర్మణే
స్వస్తీతి ప్రార్థనాప్రతిపదనేకుర్యుః. సూ||ప్రవాసాదేత్య పుత్రస్య *
త్తరాభ్యామభిమంత్రణం మూర్ధన్యవహ్నిణం దక్షిణేకర్ణ ఉ
త్తరాఽమంత్రాఽజపేత్ || ౧౨|| కుమారీముత్తరేణ యజామాఽ
భిమంత్రయ తే || ౧౩ || ౧౩ ||

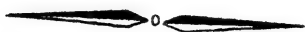
నామకరణప్రయోగ స్సమాప్తః.

* ఉత్తరాభ్యాం - 'అంగాదంగాత్ - అశ్మాభవ' ఇత్యేతాభ్యాం, పుత్ర
స్యాభిమంత్రణం కర్తవ్యం, తదైతాభ్యామేవమూర్ధన్యవహ్నిణమ్ - అసావిత్యన్యస్థా
నై దశమ్యాంకృతం నామసంబుద్ధ్యాగృహ్యతీ. కేచిత్ 'అంగాదంగా' దిత్వభిమం
త్రణం - 'అశ్మాభవే, త్యవహ్నిణమితి; తథాసతి ఏవంవిభక్త్యైవవినియుంజిత - క్ర
మేణేతివ్యాఖ్యానాత్. అంతతఃపుత్రస్యదక్షిణేకశ్లేశ్రాంతం-ఉత్తరాఽ-అగ్నిరాయమ్నాః
సవనస్పతిభిరాయమ్నాః, ఇత్యదికాః సానుషేంగాః పంచమంత్రాఽజపేత్.
ఏతచ్చుత్రయం ప్రతిపుత్రమావర్తతే - కుమారీంతు 'సహస్మాదాత్మవస్సంభూతాసిసా
జీవశరదశ్యతం' ఇతి యజుసాభిమంత్రయేత్.

అథాన్నప్రాశనమ్.

సూ || (౧౬ || ౧) జన్మనో లభిషష్ఠే మాసి బ్రాహ్మణా
 నోభజయిత్వా లలశిషోవాచయిత్వా * బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్యతిము
 కగోత్రస్యశర్మణః కుమారస్య అన్నప్రాశన కర్మాంగం అంకురార్ప
 ణం ప్రతిసరబంధమభ్యుదయం తదంగ పుణ్యాహవాచనంచ కృత్వా.
 ప్రాణానాయమ్య - గోత్రం శర్మణం మమకుమారం అన్నప్రాశన
 కర్మణానంస్కరిష్యామితి సంకల్ప్య - తదంగ పుణ్యాహవాచనం
 కృత్వా - తేనజలేన కుమారమన్నంచ ప్రోక్ష్య - సూ || దధిమధు
 ఘృతమోదనమితిసగ్ం సృజ్యోత్తరైః (౧) ర్మంత్రైః కుమారంప్రా
 శయేత్ (౧౬ || ౧) , భూరపాంత్యోషధీనాగ్ంరసంప్రాశయామి
 శివాస్తాపటషధయస్సంత్యనమివాస్తాపటషధయస్సంత్య శీవిష్ణు
 శర్మణ - భూవోపాంత్యోషధీనాగ్ంరసం ప్రాశయామి + శర్మణ, సువ
 రపాం + శర్మణ భూర్భువస్సువరపాం + శర్మణ. ఇతిచతుర్భిరస్తే సకృ
 దేవకుమారంప్రాశయేత్. సూ || తైత్తిరీయేణమాగ్ం సేనేత్యేక.
 (౧౬ || ౨.) దేవతాపురతస్త్వ ధాత్ర్యత్సంగతసచ్య | అలం
 కృతస్యదాతవ్యమన్నంపాత్రేతుకాంచనే ||

ఇత్యన్నప్రాశన ప్రయోగ స్వరూప్.

* జన్మదినమారభ్య సావనేషష్ఠే మాస్యష్టమేదశమే సంవత్సరేవాపుంసః
 స్త్రీణామయుక్తే మాస్యన్నప్రాశనంకుర్యాత్ వాత్రమాసదోషగంధః, మాసప్రాక్త
 త్వాత్, “ మాసప్రాక్తేషుకార్యేషు మాధత్వంజీవకుక్రయోః | అథమాసాదిదోషా
 శ్చనస్యః కాలవిధేర్బలాత్”.

పంచాయథధారణాద్యబృహత్పూర్వ్యత్సవపర్యంత

కర్తవ్యానాం సంక్రమాః.

స్వరైః పంచాయథంధార్యంతాయైపంచమేహని । అసి
శంఖగదాచక్రశాంఠవ్యాఘ్రనఖాన్యసి ॥ దశమేద్వాదశేవాహ్ని
షోడశేకర్ణవేధనం । స్రథమేసప్తమేమాసి అష్టమేదశమేఽపివా ॥ య
స్మిన్వారేతిథీతారేద్వాద్వాయుక్తానశోభనం । పూర్వాహ్నేతుప్ర
శస్తస్సాన్యత్కర్ణవేధోఽతిశోభనః ॥ మధ్యాహ్నేనిశివర్షస్సాన్య
స్మహూర్తంవాత్రిమాణికం । శుక్లసూత్రసమాయుక్తతామ్రసూ
చ్యాతువేధయేత్ ॥ వేధాత్రితీయేనక్షత్రేతాశయేదుష్టవారిణా
రోపణార్థంసుశుద్ధ్యర్థం నాశసంపత్తిమాప్నుయాత్ ॥ సుభూమా
ప్రాంగణేరమ్యే శుచాదేశేఽమృరేరవః । సన్నిధౌవేధయేత్కుశ్లా
స్త్రీపుంసోర్వామదక్షిణౌ ॥ ఏకత్రింశద్దినేచైవపయశ్యంఘసపాయ
యేత్ ॥ నక్షత్రేమాసిసంపూర్ణేజాతరేక్షతువిశేషతః । మాసాం
తేదుద్ధవానంస్యాత్పశ్చాత్కాలేశుభేభవేత్ ॥ ఖట్వారోహశ్చకర్త
వ్యో దశమేద్వాదశేఽపివా । షోడశేదివసేవాపి ద్వాత్రింశద్దినేఽ
పివా ॥ శిశోస్త్రీతీయేకర్తవ్యం మాసిసూర్యస్యదర్శనం । చతుర్థే
మాసికర్తవ్యం శిశోశ్చంద్రస్యదర్శనం ॥ తచ్ఛుక్రియంతేతేణ కా
రయేత్సూర్యదర్శనం । పుణ్యాహంఘైవవిప్రాణాంభోజనంచాత్రసమ్మతం ॥
ఉపనిష్క్రమణంనామ గృహాత్ప్రథమనిర్గమః । అకృతేఽ
స్యాంక్రియాయాంఘై ఆయుశ్యేనాశసంశిశోః ॥ కృతేసమ్మత్సమ్మ
ద్ధిస్సాన్యదాయర్వర్ధనమేవచ । అలంకృత్యశిశుంసమ్యగభ్యర్చ్యచ
శుభాక్షతైః । స్వస్తివాచ్య సమారూఢవాహనం గమయేద్గృహం ।

యథాన్నభోజనేకాల స్వమాదేశ్యస్తథా ౭త్రచ | కాలేనిర్గమనం
కుర్యాద్గృహద్బాలోరథాదినా || మాతులోవాపహేదేనం నిర్వా
హనశిశుంస్వయం | అలంకృత్యయథాశక్తి శ్రీశ్చాయస్తాన్వంభజ
త్వితీ || శిశునానహమిత్రాణి నిరీయశ్చగృహాత్స్వయం | సర్వదః
దుభిఘోషైశ్చవాద్యఘోషనమన్వితైః || చత్వరేతుశుఛాదేశే గో
మయేనోపలేపితే | ధాన్యపుంజేనమాసీనం బాలంబాలామథాపి
వా || అర్చయేద్గంధపుష్పాదై స్తస్మిన్ముద్ధిలలాటకే | న్యన్య
రక్షంతతకకుర్యాన్మృతసంజీవినీంజపేత్ | అథార్చయేద్గణేశానం
భూతేశానంతథైవచ | భక్ష్యైర్విచిత్రైస్సఫలైశ్శిశుమభ్యర్చయేద్భు
ధః || దైవజ్ఞభిషజోపూజాం యావచ్ఛక్యంప్రయోజయేత్ | అద్దే
నసారేణశిశోనమేతేబాలంతు సంస్నాప్యచన్మధిష్ఠ్యే | కృత్వా
౭౭యుషోపృథ్వికరంచకర్మ తంధారయేద్దేవకటినూతృవస్త్రే || వ
త్సరోత్తరజన్మర్క్సేన్నాపయిత్వాహృదాదిషు | ఆచ్ఛాదయేన్నజై
ర్వస్త్రైర్మాతులోవేశయేద్గృహం || బ్రాహ్మణానోఽజయిత్వాతుపు
ణ్యాహంవాచయేద్విజైః | ఉదయవ్యాపిజన్మర్క్సేతస్మిన్గ్రాహ్యం
తుజన్మతః | సంగవవ్యాపిజన్మర్క్సే తత్రజన్మవరంశుభం | ఏకమాసే
ద్విజన్మర్క్సే అంత్యర్క్సజన్మకారయేత్ || సంగవవ్యాపిఖండర్క్సే
అంత్యఖండేనమాచరేత్ | నాడీషట్కాత్పరంభాంతం యదితత్రస
మాచరేత్ || జన్మనక్షత్రకృత్యంతుపూర్వంచేత్పూర్వవాసరే ||

పితాప్రవాసాదేత్య 'అంగాదంగాత్' ఇతిద్వాభ్యాం పు
త్రస్యాభిమంత్రణాఘృణే జాతకర్మవత్కుర్యాత్. అతాసాశబ్దేనపు
త్రస్యశర్మనిర్దిశేత్ - అగ్నిరాయుష్మాన్, ఇతిపంచమంత్రాగ్ కు
మారస్యదక్షిణేశర్ణజపేత్ - ఏవంప్రతిపుత్రం. కుమారీంతు 'సర్వ

స్మాదాత్మనః' ఇతి యజుషా ఒభిమంత్రయేదిత్యాది దర్శితమథ స్తాత్.

స్త్రీ)ణాంజాతకర్మాది.

స్త్రీ)ణాంజాతకర్మాది చాశాంతానంకురాద్యంగసహితా హ్వా
మపర్జితానమంత్రకంకుర్యాదితి చంద్రికాయాం. జాతకర్మాద్యాసం
స్కారాశ్చైలాంతా స్త్రీ)ణాంతత్తత్కాల ఏవతూష్ణింకార్యాః.
'తూష్ణిమేతాః క్రియాః స్త్రీ)ణాం వివాహస్తుసమంత్రకః'॥ ఇతికంత
భూషణే. ఉపనయనాత్పృగ్జాతకాదిసంస్కారః స్త్రీ)యా అపికర్త
వ్యః, దేహసంస్కారత్వాత్ ; కింతుతత్రమంత్రవర్జం - తత్రశ్లోకః.
జాతకాదితుసంస్కరణం స్త్రీ)యా ఔపనాయనికాదధివ్యతే । దే
హసంస్కరణాయ యథాక్రమం కాలఏవసమస్తమమంత్రకం ॥ క
ర్మస్వేతేషునిష్కృప్య కర్తవ్యాః ప్రాశనాదయః । నహోమా
దిరితిస్త్రీ)ణామన్యత్సర్వమమంత్రకం' ఇతిత్యాండుపిశ్లాఖ్య గృహ్య
ప్రయోగవృత్తే.

— — — — —

అథ చౌలప్రయోగః.

(౧) సూ || జన్మనోధి తృతీయేవర్షేచౌలం పునర్వస్వాః
(౧౬ || ౩) * బ్రాహ్మణానాం భోజనముపాయనవత్ || (౧౬ ||
౪) స్నాతం శుద్ధకాపీనవస్త్రధరం ధృతోర్ధ్వపుండ్రం సుప్రతౌలిత
పాణిపాదంస్వాచాస్తం కుమారం దక్షిణత ఉపవేశ్య - నమస్తుదన
ఇత్యారభ్య+స్వీకృత్య గోత్రస్యశర్మణో మమకుమారస్య చౌళకర్మ
కర్తుంయోగ్యతాసిద్ధిమనుగ్రహణేత్యనుజ్ఞాప్య దర్శేష్వాసీనఇత్యాది
క్రమేణ ప్రాణానాయమ్య - సంకల్ప్య అముకగోత్రస్యాముకశర్మణో
ఽముకకుమారస్యచౌళకర్మాంగ మంకురార్పణం ప్రతిసరబంధమభ్యు
దయంపుణ్యాహవాచనంచ క్రమాత్కృత్వా-పునః ప్రాణానాయమ్య
ఇమంగోత్రంశర్మాణం మమకుమారం చౌలకర్మణాసంస్కరిష్యామి
తిసంకల్ప్య- చాలేనకర్మణాసంగ్గం స్కరిష్యామితివాసంకల్ప్యః. బల
మంత్రమనుసంధాయ సాత్వికత్యాగంకృత్వా - తందంగం పుణ్యాహ
వాచనంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య - పుణ్యాహంకృత్వా - పుణ్యాహజ

* అత్రగర్భవర్షం నగణ్యతే || జన్మదినమారభ్యసావశేన తృతీయవర్షే గత
త్రిభాగ తృతీయేవా పునర్వస్వాది పుణ్యనక్షత్రేశోశ్చౌళం కుర్యాదితి నూత్రార్థః.
'తృతీయే ద్వైశోద్గర్భజన్మతోవావిశేషతః । పంచమేచౌళకంకార్యం స్త్రి
యాఃపుంసో ధవానమం' ఇతిగర్భపంచమ జన్మతృతీయవర్షయోశ్చౌళవిధానాద్గ
ర్భతోజన్మతోవా చతుర్థాద్వై శోశ్చౌళం శాస్త్ర సిద్ధమితీకంభూషణే జన్మాది
మాస సంఖ్యయా తృతీయేవర్షేచౌళం పంచమేవా గర్భద్వాతృతీయే పంచమే
వా' ఇతిచంద్రికాయాం. 'సూనోర్మాతరిగర్భిణ్యాం చూడాకర్మనకారయేత్ ||
తథాత్మతీయే సతిగర్భే ప్రథమస్యచౌలం నిర్వాకులం - మధ్యమస్య చౌలంనిషిద్ధం.
శోశ్చౌలం ప్రకర్తవ్యం మాతుర్గర్భస్య పూర్వతః । దృష్టేద్వితియేరసి చౌళం
దుఖాయనేతరత్ ||

లేనకుమారంప్రోక్ష్య - ఊరలవణవర్జం కుమారం భోజయిత్వా -
 'భుక్తిద్వయేతుసంప్రాప్తే కథంభుక్తిర్విధీయతే | శర్కరాజ్యసయః
 పీత్వాపశ్చాద్భుక్తింసమాచరేత్ || సూ || * సీమంతవదగ్నేరుపస
 మాధానాది || (౧౬ || ౫) పాత్రప్రయోగకాలే , జలద్వయం
 కుశాన్యవాంశ్చలాలుదర్భపుంజులూక | శకృచ్ఛలల్యసీక ఓషేత్స
 హైవచ్ఛాళకర్మణి ' || ఆజ్యభాగాంతే - కుమారేణాన్వారబ్ధ ఉత్త
 రాఅపమతీర్జువహోతి.

‘ధాతేత్యాదిచతుర్ణాంతు ధాతాసీమంత చాలయోః | య
 స్త్వాహృదేతియస్మైత్వంద్యయోరగ్నిశ్చపుత్రవాక్ || ఇంద్రః పుత్రీ
 దేవతాశ్చ త్వేసుపుత్రోక్త ఉక్తయోః || , ధాతాదదాతునోరయిమి
 తిచతస్రః || ‘యస్త్వాహృదాకీరిణే’ తిచతస్రః || ధాతాదదాతు
 నోరయిమిశానో జగతస్పతిః - ననఃపూర్ణేనవావనత్స్వాహ - ధా
 త్రణదం - ధాతాప్రజాయాఉతరాయఈశే ధాతేదంవిశ్వంభువనంజ
 జాన- ధాతాపుత్రంయజమానాయదాతా తస్మాఉహవ్యంఘృతవద్వి
 ధేమస్వాహ - ధాత్రణదం - ధాతాదదాతునోరయింప్రాచీం జీవా
 తుమక్షీ తాం- వయం దేవస్యధీమహి సుమతిగ్ంసత్యరాధసస్వాహ-
 ధాత్రణదరీ - ధాతాదదాతు దాశుషేవసూనిప్రజాకామాయమీ
 ధుషేదురోణే - తస్మైదేవా అమృతాస్సంవ్యయంతాంవిశ్వేదేవా
 సో అదితిస్సజోహస్వాహ - ధాత్రణదం-యస్త్వాహృదాకీరిణామ
 న్యమానో ఽమర్త్యంమర్త్యజోహవీమి- జాతవేదోయశోఅస్మాసు
 ధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వమశ్యాం స్వాహ - అగ్నయేపుత్రవ

* అగ్నేరుపసమాధానాది తస్త్రింసపరిధానహోమం పరిషేచనాంత మిహాసీ
 మంతవదిత్యర్థః.

తథాపి - యస్మైత్వగ్ం నుకృతేజాతవేదశ్లోకమగ్నేకృణవస్యానం -
అశ్వినగ్ం నపుత్రిణం వీరవంతంగోమంతగ్ం రయిన్నశతేన్వస్తిస్వా
హ - అగ్నయేపుత్రవతథిదం - త్వేసుపుత్రశవసోఽవృత్రాకామకాత
యశి - నత్వామింద్రాతిరిచ్యతేస్వాహ - ఇంద్రాయపుత్రిణిదం -
ఉశ్శఉశ్శసోమింద్రంమమాదసీధేసీధేమఘవానగ్ంసుతాసః - యదీగ్ం
సఖాధఃపితరన్నపుత్రాస్సమానదత్తౌ అవసేహవంతేస్వాహ - ఇం
ద్రాయపుత్రిణిదం - ప్రాణానాయమ్య, ఏతత్కర్మనమృద్ధ్యర్థం జ
యాదిహోమంకరిష్యే - * ఓంచిత్రంచస్వాహ - చిత్రాయేదం - చి
త్తిశ్చస్వాహ - చిత్ర్యాదిదం - ఆకూతంచస్వాహ - ఆకూతాయే
దం - ఆకూతిశ్చస్వాహ - ఆకూత్యాదిదం - విజ్ఞాతంచస్వాహ - వి
జ్ఞాతాయేదం - విజ్ఞానంచస్వాహ - విజ్ఞానాయేదం - మనశ్చస్వాహ -
మనసాదిదం - శక్వరీశ్చస్వాహ - శక్వరీభ్యాదిదం - దర్శశ్చస్వాహ -
దర్శాయేదం - పూర్ణమానశ్చస్వాహ - పూర్ణమానాయేదం -

* యథోపదేశం ప్రధానాచుతీహూత్యా జయాభ్యాతానాగ్నిప్రభృతః పా
పత్యాంవ్యాహృతీర్విహృతాః సోవిష్వకృతీమిత్యుపజహోతి । యథోపదేశంయేన
యేన మంత్రోహవిరవదానాదినావివాహోదిషు ప్రధానాచుతయోజపదిష్టాః తేనతేన వి
ధానేవతాస్తాచుత్వా - జయాః 'చిత్రంచస్వాహ' ఇతి త్రయోదశ । 'అగ్ని
ర్భూతానామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్' ఇతిసానుమంగా అభ్యాతానా అష్టాదశ - తత్ర
పితరపితామహః' ఇత్యస్మిన్మంత్రే జీవపితృకస్య పితరఇత్యస్య లోపః 'పితామ
హః పరపరే' ఇత్యేవమంత్రః జీవపితామహస్య పితామహేఇత్యస్య లోపః ॥ జీవపి
తృపితామహస్యాభయోలోపః - కేచిదవికృతం జాహ్వతి, జీవపితృకాణాం చ వి
శేషోనాస్తీత్యాహుః - రాదోపిత్రేచాపాముపస్పృశానమ్ । ఋతాషాడితి రా
ష్ట్రభృతః(౨౦) పర్యాయేన హూయంతే॥ ప్రజాపతేనత్వదేతాని' ఇతిపాగ్నిహో
త్యా । ఊర్జునమృణలివ్యాహృతయో విహృతాః, నసమస్తాః । యదస్య కర్మ
ణఇతి సోవిష్వకృతీ. ఆహత్య ౫౦ ఆచుతయః.

బృహచ్చస్వాహ - బృహతఞ్జదం - రథంతరంచస్వాహ - రథంతరా
 యేదం - ప్రజాపతిర్జయానింబ్రాయవృష్ణే ప్రాయచ్చ దుగ్రహి వృత
 నాజ్యేషు తస్మైవిశస్సమనమంత సర్వాస్య ఉగ్రస్సహిహవ్యో బభూ
 వస్వాహ - ప్రజాపతయఞ్జదం॥౧౩॥ అగ్నిర్భూతానామధిపతి స్సమావ
 త్వస్మిత్ బ్రహ్మన్నస్మిత్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామ
 స్మిత్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగంస్వాహ - అగ్నయఞం. ఇం
 ద్రోజ్యేషానామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + త్యాగంస్వాహ - ఇంద్రా
 యేదం - యమకిపుధివ్యా ౭ధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + త్యాగంస్వా
 హ - యమాయేదం - వాయురంతరిక్షస్యాధిపతి స్సమావత్వస్మిత్ +
 త్యాగంస్వాహ - వాయవఞ్జదం - సూర్యోదివోధిపతిస్సమావత్వ
 స్మిత్ + స్వాహ - సూర్యాయేదం - చంద్రమానక్షత్రాణామధిప
 తిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - చంద్రమనఞ్జదం - బృహస్పతిర్బ్రహ్మణోధి
 పతిస్సమావత్వస్మిత్ - స్వాహ - బృహస్పతయఞ్జదం - మిత్రస్సత్యా
 నా మధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - మిత్రాయేదం - వరు
 ణోపామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - వరుణాయేదం - సము
 ద్ర స్సోత్థిత్యానామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - సముద్రా
 యేదం - అన్నగ్ం సామ్రాజ్యానామధిపతిత్నావత్వస్మిత్ + స్వా
 హ - అన్నాయేదం - సోమఓషధీనామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ +
 స్వాహ - సోమాయేదం - సవితాప్రసవానామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ +
 స్వాహ - సవిత్రఞ్జదం - రుద్రఃపశూనామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ +
 స్వాహ - రుద్రాయపశుపతయఞ్జదం - అపఉపస్పృశ్య - త్వష్టారూ
 పాణామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - త్వష్ట్రఞ్జదం - విష్ణుః
 పర్వతానామధిపతిస్సమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - విష్ణవఞ్జదం - మరు
 తోగణానామధిపతయస్తేమావత్వస్మిత్ + స్వాహ - మరుద్భ్య

ఇదం - పితరఃపితామహాఃపితృవశే తతాస్తతామహాఇహమావత-అ
స్మిన్సృష్టిమాన్సృష్టిష్టక్షత్రేస్యామాశిష్యసాంపురోధాయామస్మిన్
కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగం స్వాహా - * పితృదిభ్యఇదం॥౧౮॥
అవడపస్పృశ్య - ఋతాపాదృతధామాగ్నిర్గంధర్వస్తస్యాషధయో
ఘనసడోనామ సఇదంబ్రహ్మక్షత్రంపాతు తాఇదంబ్రహ్మక్షత్రం
పాంతుతస్మైస్వాహా - అగ్నయేగంధర్వాయేదం - తాభ్యస్సాన్వ
హా - ఓషధీభ్యోఘ్నరోభ్యఇదం - సగంహితోవిశ్వసామా సూర్యో
గంధర్వస్తస్యమరీచయోఘ్నస ఆయువోనామసఇదంబ్రహ్మ + స్వా
హా - సూర్యాయగంధర్వాయేదం - తాభ్యస్సాన్వహా - మరీచిభ్యో
ఘ్నరోభ్యఇదం - సుషుమ్న సూర్యరశ్మిశ్చంద్రమాగంధర్వస్తస్యనక్ష
త్రాణ్యుఘ్నసో భేరురయోనామ సఇదంబ్రహ్మక్షత్రంపాతు తాఇ
దం ÷ స్వాహా - చంద్రమనేగంధర్వాయేదం - తా
భ్యస్సాన్వహా - నక్షత్రేభ్యోఘ్నరోభ్య ఇదం - భుజ్యస్సుప
ర్ణోయజ్ఞో గంధర్వస్తస్యదక్షిణా అఘ్నసస్తవానామసఇదం బ్ర
హ్మక్షత్రంపాతుతాఇదం స్వాహా - యజ్ఞాయగంధర్వా
యేదం - తాభ్యస్సాన్వహా - దక్షిణాభ్యోఘ్నరోభ్యఇదం -
ప్రజాపతిర్విశ్వకర్మామనో గంధర్వస్తస్యర్ఖామాన్యఘ్నసోవహ్న
యోనామసఇదం - స్వాహా - మనసేగంధర్వాయేదం -
తాభ్యస్సాన్వహా - ర్ఖామేభ్యోఘ్నరోభ్యఇదం - ఇషిరోవిశ్వవృచా
వాతోగంధర్వస్తస్యాపోఘ్నసోముదానామసఇదం - స్వాహా - వా
తాయగంధర్వాయేదం - తాభ్యస్సాన్వహా - ఆద్యోభ్యోఘ్నరోభ్యఇ
దం - భువనస్యపతే యస్యతడపరిగృహ ఇహచ - సనోరాన్యజ్ఞాని

* ముగ్ధో క దేవతాభ్యుదయం - పాతాంశరం.

గ్ంరాయస్సోషగ్ం సువీర్యగ్ం సవత్సరీణాగ్ంస్వప్తింస్వాహః. భువ
 నస్యపతయేబ్రహ్మణఇదం- పరమేష్ఠ్యధిపతిర్మృత్యుర్గంధర్వస్తస్యవిశ్వమ
 ఘ్నరసాభువోనామనఇదంబ్రహ్మ + స్వాహ - మృత్యవే గంధర్వాయే
 దం - తాభ్యస్సాహ - విశ్వస్మాఅఘ్నరోభ్యఇదం - సుక్షీతిస్సు
 భూతిర్భద్రకృత్సువర్వాన్వజ్జన్యోగంధర్వస్తస్య విద్యుతోఘ్నరసారుచో
 నామనఇదం బ్రహ్మ + స్వాహ - పర్జన్యాయగంధర్వాయేదం - తా
 భ్యస్సాహ - విద్యుద్యోఘ్నరోభ్యఇదం - దూరేహేతిరమృడ
 యోమృత్యుర్గంధర్వస్తస్యప్రజాఅఘ్నరసాభీరుచోనామనఇదం బ్రహ్మ +
 స్వాహ - మృత్యవేగంధర్వాయేదం - తాభ్యస్సాహ - ప్రజాభ్యో
 ఘ్నరోభ్యఇదం - చారుకృపణకాశీ కామోగంధర్వస్తస్యాధయోఘ్న
 రసశ్శోచయంతీర్నామ నఇదంబ్రహ్మ + స్వాహ - కామాయగంధ
 ర్వాయేదం - తాభ్యస్సాహ - ఆదిభ్యోఘ్నరోభ్యఇదం - సనోభువ
 నస్యపతే యస్యతఉపరిగృహణహచ - ఉరుబ్రహ్మజేస్మైక్షత్రాయమ
 హిశమయచ్చస్వాహ- స్వాహ- భువనస్యపతయేబ్రహ్మణఇదం - ప్ర
 జాపతేనత్వదేతాన్యన్యో విశ్వాజాతానిపరితాబభూవ - యత్కా
 మాస్తైజహుమన్తన్నో అస్తువయగ్గంస్యామపతయో రయీణాం
 స్వాహ - ప్రజాపతయఇదం - ఓంభూస్సాహ - అగ్నయఇదం -
 ఓంభువస్సాహ - వాయవఇదం - ఓంసువస్సాహ - సూర్యాయే
 దం - యచస్య కర్మణోత్పరీరిచం యద్వాన్యూనమిహాకరం - అగ్ని
 వత్స్విష్టకృద్విద్వాన్ధర్వగ్ంస్విష్టగ్ంసహుతంకఠాతుస్వాహ- అగ్న
 యే స్విష్టకృతఇదం- శమ్యాపోహనం (సగ్ంసా)వంహుత్వా) ప్రా
 ణానాయమ్య-చాశహోమకర్మణిమధ్యేసంభావితమంత్రతంత్ర స్వరవ
 ర్ణవిధివిపర్యాసన్యూనాతిరికదోష ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చి
 త్తహోమంహోమ్యామీతిసంకల్ప్య - ఓం భూర్భువస్సువస్సాహ.

ప్రజాపతయశ్చదం . అనాజ్ఞాతాదిహోమః - ప్రాణాయామంపరిషేవ
సం ప్రణీతామోక్షణంబ్రహ్మోద్వాసవంచకృత్వా.

సూ || అపరేణాగ్నిం (కుమారం) * ప్రాంచముః వే
శ్యతేణ్యాశలల్యా త్రిభి ర్దర్భపుంజలైశ్శలాలున్ల ప్పేనేతితూష్ణీం కే
శాన్విసీయ యథషిశానిదధాతి || (౧౬ | ౬) యథావై
షాంకులధర్మస్సాన్యత్ (౭) అపాసగ్ం సర్జనాచ్యాకేశనిధానాత్స
మానం || (౮) † అనువాకస్యప్రథమేనయజమా ౭ పస్సంస్మ
జ్యోష్ఠాశీతాస్సాన్విసీయ (ఉపనయనప్రకరణ సూత్రం || ౧౦ || ౫)
'ఉష్ణేనవాయో ఉద కేనేహ్యదితిః కేశాన్వవతు' ఇత్యుష్ణజలంశీతజ
లేనిసీయ ‡ సూ|| ఉత్తరయా శిరఉనత్తి. 'అప ఉందంతు జీవసే దీ
ఘాణాయత్వాయవర్చసే, జ్యోక్ష్మసూర్యందృశే' ఇతికుమారస్యవ
ష్టవాన్కేశా తేనజలేనప్రాగాది ప్రదక్షిణంసేచయిత్వా - త్రిం

* ప్యాంచం - ప్యాజ్జఖం, తూష్ణీం - శాగ్యతః, కేశాన్విసీయ - వివిధం
త్వా, పస్తవాన్ శిఖాధాంశ్చ పృథక్ స్తేత్యర్థః. యథషిశా - యావంతోఽము
షయస్సప్రవరే తావత్తీఖానిదధాతి, ఏకాషేయస్య ఏకాశిఖా, ద్వాన్విషేయస్య
ద్వేఇత్యాది. యథావై సామిత్వాది - అథవా, యథా - యేషప్రకారేణ, ఏషాం-
కులజానాం, కులధర్మః ప్రవర్తతే తథాశిఖాకర్తవ్యా. అత్రకేచిదేషామితివచనాత్పితర
జ్యోపి చాలకర్తరి. 'అపాసగ్ సర్జనాదీతి' సూత్రార్థస్తుసమావర్తనప్రకరణేద్ర
ష్టవ్యః.

† అనువాకస్య ప్రథమేనయజమా - 'ఉష్ణేనవాయో' ఇత్యనేన. 'అపాపృష్ఠా
శీతాశ్చసంస్పృజతి, సంస్పృజంత్యోష్ఠాశీతాస్సానయతి, సత్వనియమేన.

‡ ఉత్తరయా - తతస్తాభిరద్భిః - 'అపఉష్ణస్తు' ఇత్యేతయా, కుమారస్య
శిర ఉనత్తి - ప్యాగారధ్య ప్రదక్షిణ, మునత్తి - క్షేదయతి, క్షేదనం - నేదీనం.

స్త్రీ) దర్శనవంతర్ధాయా * త్తరాభిశ్చతస్సభిః ప్రతిమూత్రంప్ర
తిదిశం ప్రవపతి (౧౦ || ౬) ' యేనావపత్సవితాక్షురేణ సామ
స్యరాక్షోవరుణస్య విద్వాన్ ' తేనబ్రహ్మణోవపతేదమస్యాయుష్మాన్
జరదష్ట్విర్యథానదయం - నారాయణశర్మా - ఇతిసకేశాన్ దర్శన్
చిన్తతి. అపఉవస్సృశ్య † వపంతముత్తరయా ౬ సుమత్రయతే
దక్షిణతోమాతాబ్రహ్మచారివా (౧౦ || ౭) అనడుపేశకృత్విం
డేయవాన్నిథాయ తస్మిన్ కేశాసువయమ్య - ' యత్క్తురేణమర్చ
యతాసుపేశసావప్తాప్రవపసికేశాన్ ' శుంధిశిరోమాస్యాయుః ప్ర
మోషీః ' ఇత్యనుమత్రయతే - అప ఉవస్సృశ్య - అథాచార్యస్స
దర్శన్ కేశాంస్తద్ధస్తేప్రదాయపూర్వవద్దక్షిణదేశేషు దర్శనంతర్ధా
య ' యేనపూషాబృహస్పతే రగ్నేరింద్రస్యచాయుషేవపత్ - తే
నాస్యాయుషేవప సాశ్లోక్యాయస్వస్తయే ' నారాయణశర్మా ఇతి
దక్షిణతః కేశాంశ్చిత్వాతద్ధస్తేప్రదాయః - అప ఉవస్సృశ్య - పశ్చా
త్కేశేషుతద్దర్శనంతర్ధాయ - ' యేనభూయశ్చరాత్యయంజ్యోక్ష్మ
పశ్యాతిసుర్యం - తేనాస్యాయుషేవప సాశ్లోక్యాయస్వస్తయే ' నా
రాయణశర్మా ఇతిచిత్వా తద్ధస్తే ప్రదాయావఉవస్సృశ్యోత్తర
తః కేశేషు దర్శనంతర్ధాయ - ' యేనపూషాబృహస్పతే రగ్నేరిం

* ఉత్తరాభిశ్చతస్సభిః - ' యేనావప ' దిత్వాదిభిశ్చతస్సభిః ప్రతి
మస్త్రం ప్రతిదిశంత్రంస్త్రీ) దర్శనవంతర్ధాయకేశాన్ ప్రవపతి - ప్రశబ్దాత్కుశలీక
రణ మప్యచార్యస్యైవ, తత్రప్రథమే మస్త్రే అసావిత్యస్యస్థానే ' నారాయణ
శర్మా : ఇతికుమారస్య ప్రథమాస్త్రం నామగ్రహణం, చతుర్థేతు ' తేనతేవపామి నా
రాయణశర్మ ' స్మృతిసమ్బద్ధిః.

† వపంతమిత్యాది - దక్షిణతఉవవిశ్య కుమారస్య మాతా బ్రహ్మచారివా క
శ్చిత్ ' యత్క్తురేణ ' త్యేతయావపంతమాచార్యమనుమత్రయతే.

ద్రవ్యచాయుషేవపత్ । తేనతేవపామి ' నారాయణశర్మ ' న్నా
యుషానహవర్చసాయథాజ్యోక్సుమనా అసాశి ' ఇతిచిత్వాప్రదా
యావ ఉపస్పృశేత్. (అత్రకంతభూషణే - చతుర్దిగ్వపనంకృ
త్వాఽస్తే సకృదేవాచార్యోఽపఉపస్పృశేత్ ' ఇత్యుక్త త్వాత్ప్రతివ
పనముదకోపస్వర్చనం పాక్షికమితిప్రతిభాతి.) అథబ్రహ్మచారీమాతా
వా, నూ॥* ఉత్తరయోదుంబరమూలే దర్భస్తంబేవానిదధాతి॥౧౦॥
౦॥ ' ఉప్తాయకేశాన్వరుణస్యరాజ్ఞో బృహస్పతిస్సవితాసోమో అ
గ్నిః । తేభ్యోనిధానంబహుధా ఽన్వవిందన్నన్తరాద్యావాపృథివీ అ
పస్సువః, ఇతి తాన్సర్వా నానడుహేశకృత్ప్విండే యవాన్వితేనిధాయో
దుంబరమూలే దర్భస్తంబేవాఛాదయేత్. అథ యజమానస్సాన్న త్వా-
క్షురంప్రత్యోశ్యనిదధాతి - తేనత్ర్యహంవపననివృత్తిః - అథావశిష్టా
భిస్సంస్కృతాభిరద్భిరున్నంవటోశ్శిరోనాపితేనవాపయిత్వా శిఖాంని
ధాపయేత్. అథనాపితేనోప కేశం కుమార ముష్ణోదకేన సంస్నా
ప్యాచ్ఛాద్యాలంకృత్య *దక్షిణత ఆసీనాయబ్రాహ్మణాయ గాంద
ద్యాత్. (అత్రకంతభూషణం - అథవటుర్వరందద్యాత్ - అన్య

* ఉత్తరయా - ' ఉప్తాయకేశా ' నిత్యేతయా.

* చాళకర్మణి ప్రణీతామాక్షణానంతరమేవ బ్రహ్మోద్వాసనం కర్తవ్యం -
అస్మిన్నేవ ప్రకరణే చంద్రికాయాం ' జయద్వగ్నస్త్వస్థానాస్తే ' ఇత్యుక్తత్వా,
ద్భ్రష్టోద్వాసనస్యచ తదన్తర్గతత్వా, ద్విగ్వపనానంతరం ' దక్షిణతఆసీనాయబ్రాహ్మ
ణాయ పరందద్యా ' దిత్వప్యాపనయన కర్మణియథాగరవే పరప్రదానమభిహితం తథా
త్రాపి గురవే గోదానరూపపరప్రదానపరత్వా ' దుపసీతా విశేషేణ బ్రహ్మతిష్ఠతియ
ద్భువి । తత్సన్నిధౌచగాయత్రీ ముక్తాపశ్చాద్విస్థయే ' దితిన్యాయస్యాత్రాప్రతిపా
దనాచ్చ; కేచిద్ద్విగ్వపనానంతరం కేచిన్నాపితవపనానంతరమపికుర్వంతి. యథోపదేశం
కార్యమ్.

శ్చేచ్ఛాలకర్తా తస్మై గాంధద్యాత్ - పితాచేద్దక్షిణత అసీనాయ బ్రాహ్మణాయ వరందద్యాదితి.) అథ త్రివృతాన్నేన బ్రాహ్మణా నోభజయిత్వా ౭౭ శిషోవాచయేత్.

ఇతి చాలకర్మ ప్రయోగః.

అథోపనయన ప్రయోగః.

సూ || ఉపనయనం వ్యాఖ్యాన్యముః || ౧౧ || ౧ || గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయిత || ౨ || గర్భైకాదశేషు రాజన్యంగర్భద్వాదశేషు వైశ్యం || ౩ || వసంతోగ్రీష్మ శ్శరదిత్యుతవోవర్ణానుపూర్వేణ || ౪ || బ్రాహ్మణానోభజయిత్వా ౭౭ శిషోవాచయిత్వా || పాదాప్రత్యక్ష్య ద్విరాచమ్యప్రయతః ప్రాజ్ఞుభిః పవిత్రపాణిర్దర్శేష్యాసీనస్సదాచార్యస్సున్నాతం కౌషీనధరం శుచివస్త్రం సుప్రత్యేళితపాణిపాదం సకృదాచాంతం ధృతోర్ధ్వపుండ్రం కుమారం స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య గోత్రస్య శర్మణః కుమారస్య ఉపనయనకర్మాంగం అంకుర ప్రతిసరాభ్యుదయ పుణ్యాహవాచనానికృత్వా అముకగాత్ర మముకశర్మాణం కుమారం ఉపనేష్య ఉతిసంకల్ప్య తదంగం పుణ్యాహంవాచయిత్వా-పుణ్యాహజలేన కుమారం యజ్ఞోపవీతంచ పోష్య - యజ్ఞోపవీతకాలస్నాన్య ద్వాచనేకృత ఆశిషాం | పురస్తాత్సమిదాథానా చ్ఛివస్వామిమతేనతు || ఉపవిశ్యాననేదాశ్చేష్ట ప్రాణానాయమ్యవాగృతః | మస్త్రం సదైవముచ్చార్య యజ్ఞ సూత్రంగ శేషీ పేత్ || యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ | ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిమంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తుతేజః' ఇతి మంత్రం సర్విచ్ఛందో దైవత (యజ్ఞోపవీతమంత్రస్య బ్రహ్మఋషిరితి స్మృతః | ఛందస్త్రిష్టదైవతా

కుత్రయోవేదాఇతి (కుతిః ||) మాచార్యో వాచయన్సు-
 మారం యజ్ఞోపవీతం ధారయిత్వా తస్మంత్రంపాచయిత్వా
 ౭౭చమయ్య - పరిషేచనాపొశనప్రాణావృత్తినహితం ఘోరలసణ
 వజ్రం ఘృతక్షీరమిశ్రమన్నం కుమారంభోజయిత్వా చాశివద్విగ్వప
 నంకృత్వా స్నాతంకుమారం దక్షిణత ఉపవేశ్య అగ్నిప్రతిష్ఠాదిపాత్ర
 సాదనాంతే , పాత్రప్రయోగేతుకుశామ్బుకూర్చవస్త్రాశ్మదండాజనమే
 ఖలాశ్చ | దైవ్యానిపాత్రాణి నీయోజ్యవశ్యాద్యుంజితచామూనిన
 హోవనేతా' || ఇత్యాద్యుక్తక్రమేణ ఆశ్మానంనద్యతీకృత్తంచాసో
 మాంజమజనం దర్శానుదకుంభంకూర్చందండంచ నకృత్వాదయిత్వా
 ఆయామతః పరిమాణమిత్వాది ఆజ్యభాగాంతే సూ || పాలాశీంస
 మిథ. * ముత్తరయా ౭౭ధావ్య|| (కుమారస్య దక్షిణేనాస్తేపాలా
 శీంసమిథంప్రదాయ) , ఆయుర్దాదేవజరసంగృణానో ఘృతప్రతిరో
 ఘృతపృష్ఠో ఆగ్నే - ఘృతంపిబన్నమృతఃచారుగద్యం పితేవపుత్రంజ
 రసేనయేమం, ఇతిమంత్రం ఆచార్యఉక్త్వా కుమారం ఆధేహీత్యు
 క్త్వాకుమారేణసమిథమాధాప్య. ఆయుర్దాసమిదాధానాన్నస్వా
 హాకారయిష్యతే | ఆధేహీ త్యేవమంత్రాంతే వటుమాధావయేద్గు
 రుః || తతఉత్థాయకుమార ఆచార్యం ప్రదక్షిణమాగత్యా
 నుజ్ఞాప్యాచార్య మగ్నించాస్తరేణా సాద్యోత్తరేణాగ్నింతిష్ఠేత్.
 అథోత్థాయకుమారో ౭పిస్వాచార్యంతుప్రదక్షిణం | అగమ్యోత్త
 రతస్తిష్ఠే దగ్నిమాచార్యమంతరా || (పృదక్షిణమితి - విప్రీ
 గ్నోర్వరంతరౌగమః నిషేధాదితిశేషః. , అగ్నింబ్రాహ్మణంచాంతరే
 ణనాశికామేత్ - బ్రాహ్మణంశ్చానుజ్ఞాప్యవా ౭తిక్రామే, దిత్యా
 పస్తమ్బః. దక్షిణేనపదా ౭శ్మానమాస్థాయాధస్థితోవటుః | ఆ

* ముత్తరయా - 'ఆయుర్దాదేవ' ఇత్యేతయా.

దేవతావరదానాత్పృత్యాసీదే న్నచాసనే ॥

సూ ॥ ఉత్తరరాగ్నిం దక్షిణేనపదా ౭శ్మానమాఘాపయ
త్యాతిష్ఠేతి ॥ ౧౦ ॥ ౯ ॥ ఆచార్యః : ఆతిష్ఠేమమశ్మానమశ్మే
వత్వగ్ంస్థిరో భవ - అభితిష్ఠపుతన్యతస్సహస్వపుతనాయతః' ఇతి
మంత్రముచ్చరణ ఆగ్నేరుత్తరతో ౭శ్మానందక్షిణేనపదా ౭౭తి
ష్ఠేతిబ్రూయాత్ - కుమారోదక్షిణేనపదాశ్మానం ఆస్థాయత్
తైవాధస్తాతిష్ఠేత్ - సూ ॥* వాసస్పద్యఃకృత్తోతముత్తరాభ్యా
మభిమన్త్య ॥ ఆచార్యః : రేవతీస్తావ్యత్క్లృకృత్తికా
శ్చకృతగ్ంస్తా-ధియోవయన్నవగ్ం ఆవృంజస్సహస్రమంతాగ్ం
అభితోఅయచ్చ- దేవీరేవాయపరిధీసవితే' మహత్తదాసామభవ
న్మహిత్యనం' ఇతివన్త్యమభిమంత్ర్య - సూ ॥ † ఉత్తరాభిస్తిస్సభిః
పరిధాప్య ॥ 'యాఅకృంతన్నవయ' యాఅతస్వతయాశ్చ దేవీ
రంతానభితోదదంత - తాస్తాదేవీర్జరసే సంవ్యయంత్యాయుష్మాని
దంపతిధర్వవాసః - పరిధత్తధత్తవాససైగం శతాయుషంకృణుత
దీర్ఘమాయుః - బృహస్పతిః ప్రాయచ్చ ద్వాసవతః' సోమాయరా
జ్ఞే పరిధాతవాఉ - జరాంగచ్ఛాసిపరిధత్స్వవాసోభవాకృష్టినామభి
శస్తిసాహ - శతంచజీవశరదస్సువర్చారాయశ్చసోమ ముపనంవ్యయ

* సూ ॥ వాసః - యచ్చాచ్యోది ధర్మశాస్త్రే విహితంతత్, సద్యఃకృ
త్తోతం - సద్యవపభిన్నోతం, వాన్యస్తిన్నహని ప్రశస్తేపి - కేచిదేకస్మిన్నేవాహనిత
స్తుక్రియావయన క్రియాచయస్య తత్సద్యః కృత్తోతమితివదంతి. ఉత్తరాభ్యాం 'రేవ
తీస్తా' ఇతిద్యాభ్యాం.

† ఉత్తరాభిస్తిస్సభిః - 'యాఅకృంత' నిత్యాదిభిస్తిస్సభిః.

స్వ, ఇతితిస్యభిః ఆభిమంత్రితంవస్త్రంపరిధావ్య- సూ॥ * పరిహితము
త్తరయా ౭నుమంత్రయతే ॥ ౧౦ ॥ ౧౦ ॥ , పరీదంవాసోఅధిధావ్య
స్తయే౭భూరావీనామభిశస్తిపావా-శతంచజీవశరదఃపుహూవీ ర్వసూ
నిచాయో విభజాసి జీవః, ఇత్యేతయా కుమారమభిమంత్రయేత్ .
సూ ॥ † మాంజీంమేఖలాంత్రివృతాంత్రిః ప్రదక్షిణముత్తరాభ్యాంపరి
వీయ ॥ మాంజ్యజినావస్తాపసపోక్షణోత్థావనానిచ । సమంత్రమే
తాన్యాచార్యః పూర్వంకృత్వా ౭థవాచయేత్ ॥ , ఇయందురుక్తాత్మ
రిబాధమానాశర్మవరూధం పునతీనఆగాత్ - ప్రాణాపానాభ్యాంబల
మాభరంతీప్రియాదేవానాగ్ంసుభగామేఖలేయం - ఋతస్యగోస్తీ
తపసఃపరస్పీష్నుతీరక్షస్సహమానాలరాతీః - సాసన్సమంతమనువరీ
హిభద్రయాభర్తారస్తేమేఖలే మారిషామ ' ఇతిద్వాభ్యాంత్రిరావృ
తాంమాంజీం కటిదేశే త్రిఃప్రదక్షిణం పరిధాయ నాభిదేశేబ్రహ్మ
గ్రంథింకృత్వాతంమంత్రం వాచయేత్, సూ ॥ ‡ అజినముత్తరయా ॥
౧౦ ॥ ౧౧ ॥ , మిత్రస్యచక్షుర్ధరుణంబలీయస్తైజోయశస్వీన్ధవిరగ్ం స
మిద్ధం - అనాహనస్యంవసనంజరిష్ణుపరీదంవాజ్యజినందధేహః, ఇతి
మంత్రేణఅజిన ముత్తరలోమధారయిత్వా-తంమంత్రంవాచయేత్ ॥

* పరిహితం కుమార, ముత్తరయా - ' పరీదంవాసః ' ఇత్యనయా, అనుమంత్ర
యతే. ॥ ౧౦ ॥ ౧౦ ॥

† మాంజీం - ముంజైకల్పితం, త్రివృతాం - త్రివృతం, మేఖలాం, ఉత్త
రాభ్యాం - ' ఇయందురుక్తాత్ ' ఇత్యేతాభ్యాం, త్రిఃప్రదక్షిణం పరివృయతి. త్రి
వృతామితచ ' శక్తివిషయే దక్షిణాపృథ్వానాం జ్యోరాజన్యస్తే ' ఆప ॥ ధ ॥ ౧ ॥
౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪) త్యాదీనాంప్రదర్శనార్థం.

‡ అజినం - ' కృష్ణం బ్రాహ్మణస్య ' (ఆపస్తం ॥ ధ ॥ ౧ ॥ ౩ ॥ ౩) ఇత్యాది
ధర్మకాస్త్రే విహితం, ఉత్తరం వాసణరోతి, ఉత్తరయా - ' మిత్రస్యచక్షు ' రి
త్యేతయా. ౧౦ ॥ ౧౧ ॥

సూ॥ * ఉత్తరేణాగ్నిందర్భాశంస్తీర్యతేష్వేనముత్తరయా
 ౭వస్థాప్య ॥ ఆగంతాసమగన్మహిప్రసుమృత్యుంయుయోతన - అరి
 ప్తాస్సంచ రేమహిస్వస్తీచరతాదిహస్వస్త్వాగృహేభ్యః ' ఇతి మంత్రే
 ణకుమారమగ్నేరుత్తరతః ప్రత్యజ్ఞుఖి మవస్థాప్యప్రాజ్ఞుఖిస్తిప్తన్నా
 చార్యః॥ సూ ॥ † ఉదకాంజలిమస్మా అంజలావానీయోత్తరయాత్రిః
 పోత్త్య ॥ సముద్రాదూర్మిర్మధుమాగ్ం ఉదారదుపాగ్ంశునా స
 మమృతత్వమశ్యాం - ఇమేనుతేరశ్మయస్సూర్యస్వయేభిస్సపిత్వంపిత
 రోనఆయన్ ' ఇతి మంత్రేణకుమారంత్రః పోత్త్య సకృన్మంత్రేణద్వి
 స్తూష్ణీం॥ సూ ॥ ‡ ఉత్తరైర్దక్షిణేహస్తేగృహీత్వా ॥ శ్లో ॥
 అంతేతునర్వమంత్రాణాంహస్తగ్రహణమిష్యతే | దేవతాభ్యఃపరీదా
 నం రక్షణాయ పృథక్పృథక్ ॥ ' అగ్నిష్వేహస్తమగ్రభీ ఛోమస్తేహ
 స్తమగ్రభీ త్వవితాతేహస్తమగ్రభీత్సరస్వతీతేహస్తమగ్రభీ త్సూమాతే
 హస్తమగ్రభీదర్యమాతేహస్తమగ్రభీదగంశుస్తేహస్తమగ్రభీద్భగస్తేహ
 స్తమగ్రభీన్మిత్రస్తేహస్తమగ్రభీన్మిత్రస్త్వమసిధర్మణాగ్నిరాచార్యస్తవ'
 ఇతి దశభిః కుమారస్వసాంగుప్తంఉత్తానం దక్షిణహస్తంగృహీత్వా-
 సూ ॥ ¶ ఉత్తరైర్దేవతాభ్యఃపరీదాయ॥ అగ్నయేత్వాపరిదదామిశ

* ఉత్తరయా - 'ఆగన్తాసమగన్మహి' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరయా - 'సముద్రాదూర్మిః' ఇత్యేతయా, త్రిపోత్తతి, సకృన్మంత్రే
 ణద్విస్తూష్ణీం.

‡ ఉత్తరైః - 'అగ్నిష్వేహస్తమగ్రభీ' నిత్యానిభిద్దశభిర్మంత్రైః, సర్వహంచాంతే
 సకృద్ధస్తగ్రహణం.

¶ ఉత్తరైః - 'అగ్నయేత్వాపరిదదామి' ఇత్యేకాదశభిః ప్రతిమంత్రందేవ
 తాభ్యో మంత్రలింగప్రతీతాభ్యః పరిదదాతి రక్షణార్థం. తతశ్చయదిసకృత్పరిదానం
 స్యాత్తదా విధ్యపరా ధాత్సర్వప్రాయశ్చిత్తంహోతవ్యం. అసౌశద్దేమచ సర్వేభ్యః
 యుద్ధ్యానామగ్రహణం.

శ్రుత్ - సోమాయత్వాపరిదదామి శ్రుత్ - సవిత్తేత్వాపరిదదామి
 శ్రుత్ - సరస్వత్యైత్వాపరిదదామి శ్రుత్ - మృత్యవేత్వాప
 రిదదామి శ్రుత్ - యమాయత్వాపరిదదామి శ్రుత్ - గదాయ
 త్వాపరిదదామి శ్రుత్ - అంతకాయత్వాపరిదదామి శ్రుత్ -
 అదభ్యస్తా పరిదదామి శ్రుత్ - ఓషధీభ్యస్తా పరిదదామి శ్రు
 త్ .. పృథివ్యైత్వాసవైశ్వానరాయైపరిదదామి శ్రుత్, ఇత్యే
 కాదశభిః ప్రతిమంత్రం అగ్న్యదిదేవతాభ్యోరక్షణార్థం కించిద్ధ
 స్తంప్రసార్యదత్వా || సూ || * ఉత్తరేణయజుషోపసీయ || , దేవ
 స్యత్వాసవితుఃప్రసవఉపనయే - శ్రుత్ 'న్నితిహస్తాభ్యామాలింగ్య అ
 త్త్వనస్సమీపసీత్వా యథాస్థానముపవేశ్య || సూ|| సుప్రజా ఇతిద
 ష్టిణేకరేణజవతి || ౧౦ || ౧౨ || సుప్రజాఃప్రజయాభూయాస్సువీరోపీ
 రైస్సువర్చావర్చసానుపోషఃపోషైః' ఇతితస్య దక్షిణేకరేణ జపిత్వా-
 సూ || బ్రహ్మచర్యమాగామితి కుమారఅహ || ౧౧ || ౧ || బ్ర
 హ్మచర్య మాగాముపమానయస్వదేవేన సవిత్రాప్రసూతః'
 ఇతి కుమారంవాచయిత్వా || సూ || † ప్రప్తంపరస్య ప్రతివచ
 నంకుమారస్య || ౧౧ || ౨ || కోనామాసీతి పృ
 ఛేత్ - విష్ణుశర్మా నామాస్తీతికుమారః ప్రతిబూయాత్ - క
 స్యబ్రహ్మచార్యసిశ్రుత్న్నితిపృష్టే ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యస్తీతిప్రత్యు

* ఉత్తరేణయజుషా - 'దేవస్యత్వాసవితుః' ఇత్యనేన, ఉపనయతే - అత్త్వన
 స్సమీపసయతి, నామగ్రహణంచసమ్మద్ధైవ.

† ప్రప్తంప్రశ్నః, (రూపంతుఞాందసం) కోనామాసీత్యాదిషు ప్రశ్నప్రతివచ
 నాక్షేప చతుర్థమంత్రేషుప్రప్తం పరస్యా - చార్యస్య, ప్రతివచనంతు కుమారస్య. ప్ర
 శ్నప్రతివచనప్రకారస్తు ప్రయోగేద్రష్టవ్యః.

క్తే || సూ || * శేషంపఞ్జపతి || ౧౧ || ౩ || శరైశ్చ తే దేవసూ
ర్యబ్రహ్మచారీతంగోపాయసమామృతైష తే సూర్యపుత్రస్సదీర్ఘాయు
స్సమామృత - యాగస్వస్తిమగ్నిర్వాయుస్సూర్యశ్చంద్రమాఅహో
నుసంచరంతితాగ్ స్వస్తి మనుసంచర శర్మక, ఇత్యాచార్యఉ
క్త్వా|| సూ || † ప్రత్యగాశిషంచైనం వాచయతి|| ౧౧||౪|| అధ్వనా
మధ్వపతేశేష్మస్యా ధ్వనఃపారమశీయ ' ఇతి కుమారంచాయేత్.

* శేషం-అనువాకశ్చైషైకదేశం. 'విష్ణుశర్మైషతేదేవ' ఇత్యాది 'అనుసం
చరవిష్ణుశర్మక' ఇత్యేవమంతమాచార్యోజపతి. 'అధ్వనామధ్వపతే' ఇత్యస్యప్ర
త్యగాశిషవాచనవిధానాత్.

† అత్మగామ్యాఃఃఫలం యస్మిన్మంత్రే ప్రత్యగాఃః, జాత్యభిప్రాయకమేకపచ
నం, 'అధ్వనా' మిత్యారభ్యఆఉపనయనసమాప్తేః యేప్రత్యగాశిషమస్త్రాః 'యో
గేయోగే' ఇత్యాదయస్తాన్సర్వాన్కుమారంచాయతి.

ఇదమనువాదమాత్రం మాభూదితి సాధ్యాహారం వ్యాఖ్యాయతే. నకేవల
'మధ్వనా' మిత్యారభ్య ప్రత్యగాశిషమస్త్రాః వాచయతి, అజ్యభాగాంతము
క్త్వా యేపశ్చాత్ప్రత్యగాశిషమస్త్రాః మేఖిలాపరివ్యయణాదిషూక్తాః 'ఇయందురు
క్తా' దిత్యాద్యాస్తానపివాచయతి. ఇదంత్యహవక్తవ్యం - యాసుమేఖిలాపరివ్య
యణాదిషు కుమారప్రధానాసుసంస్కారక్రియాసు యేప్రత్యగాశిషమస్త్రాః ప్రవోచ
క్తైరాఖ్యాతైః కరణత్వేనవోదితాః క్రియాన్తైర్మంత్రైః కృత్యావశ్చాద్వాచయతి. స్వ
తఃకరణమస్త్రాణాం క్రియాగుణభూతైః కర్తృభిరేవోచ్ఛార్యతాత్ : కుమారస్యచాత్ర
సంస్కార్యత్వేన పౌరీధాన్యాత్ : యత్రపునర్హోమాదిషు కుమారస్య గుణభావవచన
సంస్కార్యత్వం తత్రతాఃప్రత్యగాశిషవాచయత్యేవ. కేచిత్పరివ్యయణాదిష్వపి కు
మారపైవ్యవమంత్రైః : పరస్తువాచయత్యేవేతి. సూత్రవ్యాఖ్యా. ౧౧||౪||౫||

కుమారః ప్రదక్షిణమగ్నింకృత్యా ఆచార్యస్య దక్షిణత ఉపవిశేత్. ఏవము
త్తరతాపి కుమారగామిఫలప్రకాశన మస్త్రాంశ్చకుమారంచాయేత్ - ప్రత్యగాశిషం
చైనంచాయతీ' తినియమాత్ : తేఖిలు 'ఇయందురుక్తా' దిత్యాదయః. తాన్మం
త్రాన్వాచయతి. కరణత్వేనవోదితత్వాన్తైర్మంత్రైః పూర్వంక్రియాం కుర్వంతి,
తేషాంక్రియాగుణభూతకర్తృభిరేవోచ్ఛార్యత్వా తుమారస్య సంస్కార్యత్వేనపౌ
రీధాన్యాచ్చ : తతోహోమమస్త్రాన్ప్రత్యగాశిషవాచయేదితికంతభూషణేపి.

అథ హామః.

నూ॥ ఉక్తమాజ్యభాగాంతం ॥ ౧౧॥౧॥ * అతైవ
ముత్తరాతిహుతీర్హావయిత్వా ॥ యోగాదీన్వాచయన్నేవ కుమా
రంహావయేత్థలు । ద్వితీయచతుర్థస్వయంబూయా దాచార్యోజ
హుయాద్వటుం ॥ , యోగేయోగేతవస్తరం వాజేవాజేహవామ
హే - సఖాయఇంద్రమూతయేస్వాహ - ఇంద్రాయేదం. (యోగా
దిభ్య ఇదమతివా)

ఇమమగ్న ఆయుషేవర్చసేకృధిప్రియగ్ం రేతోవరుణసోమరా
జ - మాతేవాస్మాఅదితేశర్మయచ్చ విశ్వేదేవాజరదష్టిర్యథాన
త్స్వాహ - అగ్నివరుణసోమాదితివిశ్వభ్యోదేవేభ్యఇదం.

శతమిన్నశరదోఅంతిదేవా యత్రానశ్చక్రా జరసంతనూ
నాం - పుత్రాసాయత్రపితరోభవంతి మానోమధ్యాసీషతాయుగ్ం
తోస్స్వాహ - దేవేభ్యఇదం - అగ్నిష్టఆయుః ప్రతరాందధాత్యగ్ని
ష్టేపుష్టిం ప్రతరాంకృణోతు - ఇంద్రోమరుద్భిర్తుధాకృణోత్వాది
త్యైస్త్వైవసుభిరాదధాతుస్వాహ - అగ్నింద్రామరుదాదిత్యవసుభ్యఇ
దంనమమ - మేధాంమహ్యమంగిరసామేధాగ్ం సప్తర్షయోదదుః -
మేధాంమహ్యం ప్రజాపతిర్మేధామగ్నిర్దదాతు మేస్వాహ - అంగిర
సప్తర్షి ప్రజాపత్యగ్నిభ్యఇదం- అష్టరాసుచయామేధాగంధర్వేషుచ
యద్యశః - దైవీయామానుషీమేధాసామామావిశతాదిహస్వాహ -
మేధాయశోభ్యామిదం.

ఉత్తరాః - యోగేయోగే' ఇత్యేకాదశర్చః స్రుత్యగాఢిహావయన్ హ
స్తేగృహీత్వాప్రతిమంత్రంహావయతి. తత్రద్వితీయచతుర్థా 'ఇమమగ్న ఆయుషే-
అగ్నిష్ట ఆయుఃప్రతరాం' ఇతిలింగవిరోధాత్ 'ఆయుర్దాదేవజరసం' ఇతివత్స్వ
యమేవబూయాత్. నైసంవాచయతి. కేచిదతయోరపి దేవతాభిధానార్థత్వా
త్కుమారస్త్వేవోచ్చారణమితి. ॥౧౧॥౬॥

ఇమం మేవరుణశ్రోత్రీహవమద్యాచమృడయ - త్వామవస్య
 రాచకేస్వాహ - వరుణాయేదం - తత్త్వాయామిబ్రహ్మణావందమా
 నస్తదాశాస్తై యజమానో హవిర్భిః - అహేడమానో వరుణేహభో
 ధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీస్సాస్వాహ - వరుణాయేదం -
 త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్యవిద్వాన్ దేవస్యహేఽడోవయాసిసీష్ఠాః-య
 జిహ్మోవహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వాన్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్త
 థాస్వాహ - అగ్నివరుణాభ్యామిదం- సత్త్వన్నోఅగ్నే 2నమోభ
 వోతీనేదిహ్మో అస్యాఉషసావృష్టే - ఆవయత్వనోవరుణగ్ం రరా
 ణోవీహిమృడీకగ్ం సుహవోనవధిస్వాహ - అగ్నివరుణాభ్యామిదం-
 త్వమగ్నే అయాస్యయాసస్మనసాహితః - అయాసస్తవ్యమూహిషే
 ఽయానోధేహిభేషజగ్ంస్వాహ - అగ్నయేఅయసఇదం॥ సూ ॥ *
 జయాదిప్రతిపద్యతే ॥ ౧౧ ॥ ౬ ॥ పరిషేచనాంతంకృత్వా ॥ ఆచా
 ర్యః జయాదియదస్యకర్మణఇతి స్విప్రకృదంతంహుత్వా శమ్యా పో
 హ్యసగ్ంసాప్రీవంహుత్వా-యత్కర్మణి బ్రాహ్మణశబ్దక్రోభేహ్ని
 చేతత్రతథోపసీతౌ । తత్కర్మవహ్నాభువఆహుతిస్సాస్య ధృవేదనా
 జ్ఞాతవిధిర్ధ్యయంవా ॥ పాణినాయమ్య యజుర్భేష ప్రియశ్చి
 త్తంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య భువస్సాస్వాహ - వాయవఇదం - ఇతి హు
 త్వాప్రిణానాయమ్య అస్మిన్నుపనయన హోమకర్మణి మధ్యే సం
 సంభావిత మంత్రతంత్రస్వరవర్ణవిధివివర్యాస న్యూనాతిరిక్త ప్రియ
 శ్చిత్తార్థం సర్వప్రియశ్చిత్తహోమంహోమ్యామీతి సంకల్ప్య ప్రి

* తతో 'జయాభ్యాతానాన్ రాష్ట్రభత' ఇతిసామాన్యవిధి ప్రసిద్ధమే
 వాచార్యోజయాది ప్రతిపద్యతే. తతశ్చ 'అగ్నిర్భూతానాం' ఇత్యాదీనాంప్ర
 త్యగాశిమమపివాచనం సభవతి : నైవహానమ్. ॥౧౧॥౬॥

యశ్చిత్తాహుతీ హుత్యాపరిషిచ్య ప్రణీతామోక్షాంతంకృత్వా.
ఉపనీతౌవిశేషేణ బ్రహ్మతివ్యతియద్భువి | తత్సన్నిధౌచగాయత్రీము
క్త్యావశ్యాద్విసర్జయేత్.

[బ్రహ్మోపదేశకః.

కర్తవ్యాబ్రాహ్మణానుజ్ఞా ద్విజైస్సర్వప్రయత్నతః | బ్రాహ్మ
ణానుజ్ఞయాసర్వం కర్మకుర్యాత్ప్రియత్నతః || అభేద్యాబ్రాహ్మణా
శిషః || నమస్తదనంత్యాది సదస్యాప్రణమ్య దక్షిణాందత్వా (కీ)
మతస్సమధిగత సకలనిగమాంతన్యాయసత్తర్కధర్మశాస్త్రీతి హాస
పురాణాగమ సంప్రదాయరహస్యవేదజాతా ననాఘాత నిఖిలావద్య
గంధా నవ్యాజసకల జనవత్సలా సాజస్యనిధీ కరుణావరుణాల
యా ననవరతపరిచరిత నారాయణచరణారవిందా నత్ర భగవతో ౭
స్మత్స్వామిన సాంప్రాంగంప్రణిపత్యసాధ్వన వినయాన్విత భక్తిశ్రద్ధా
సమన్వితో విజ్ఞాపయామి) అశేషేహేపరిషత్ . . . స్వీకృత్యమమ
గాయత్రీప్రదానే అస్యాపనీతస్య గాయత్రీస్వీకరణేచ యోగ్యతాసి
ద్ధిమనుగృహణేతి ప్రార్థ్యయోగ్యతాసిద్ధిస్త్వితితై రనుజ్ఞాతః ప్రా
ణానాయమ్య పూర్వోక్తత్యాదిమమ గాయత్రీ ప్రదానే అస్యాప
నీతస్య గాయత్రీస్వీకరణేచ యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యకృ
చ్ఛాప్రిణి కరిష్యమితిసంకల్ప్య-హిరణ్యగర్భ . . . ప్రయచ్ఛమే - ఇ
మానిప్రాజాపత్యకృచ్ఛాప్రిణి హిరణ్యరూపాణి నానాగోత్రేభ్యశ్చే ప్ర
వైష్ణవేభ్యస్తైభ్యస్తేభ్యస్సంప్రదదేనమమ ఇతిభూషా సాక్షతం సహిర
ణ్యం జలం నిస్సాప్రివృతధిరణ్యంబ్రాహ్మణేభ్యోదత్వా || సూ || అప
రేణాగ్నిముదగగ్గిం * కూర్చునిధాయతస్మిన్నుత్తరేణ యజమాప

* కూర్చుం - దర్శమయమాసనం, ఉత్తరేణయజమా - 'రాష్ట్ర'భృదసి' ఇత్యనేన, ఉపనేతా - ఆచార్యః. ||౧౧||౭||

నేతోపవిశతి || ౧౧ || ౭ || ఆసనార్థే అయం కూర్చు ఇతి దత్తం కూర్చం సు
 కూర్చ ఇతి ప్రతిగృహ్య తస్మిన్ కూర్చే రాష్ట్రభృదస్యాచార్యాసంఘా
 త్వ ద్యోషం, ఇతి కుక్కుటాసనేన పాజ్ఞుఖ ఉపవిశేత్ || సూ ||
 పురస్తాత్ప్రతిత్యజ్ఞానీనః కుమారో * దక్షిణేన పాణినా దక్షిణం పాద
 మన్వారభ్యాహ సావితీంభో అనుబ్రాహ్మీతి || ౧౧ || ౮ || (కు
 మార ఆచార్యం ప్రణమ్యాభివాద్య తస్య పురస్తాత్ప్రతిత్యజ్ఞుఖ ఆసీనో
 దక్షిణేన పాణినా తస్య దక్షిణం పాదం సవ్యేన సవ్య ముపసంగృహ్య
 సావితీంభో అనుబ్రాహ్మీతి పార్థయేత్,) సూ || † తస్మాత్తాన్వా
 హతత్వ వితురితి || ౧౧ || ౯ || పచ్ఛోర్ధ్వశస్తతస్సర్వాం ||
 ౧౧ || ౧౦ || ‡ వ్యాహృతీర్విహృతాః పాదాదిష్వంతేషు వాతథార్థ
 ర్చయోరుత్తమాం కృత్స్నయాం || ౧౧ || ౧౧ || పచ్ఛోభూస్త
 ద్భువోభర్గస్సువర్ధయ ఇతీష్యతే | అర్ధర్చశోభూస్తద్భువర్ధయస్సువస్తద

* సూత్రే, 'దక్షిణేన పాణినా దక్షిణం పాదం' ఇతి సవ్యస్యాప్రసవతః -
 'పాదావన్వారభ్యాహే' తిబ్ధాయనోక్తేః; 'తస్య పాదోపాణిభ్యాం సంగృహ్య'
 ఇత్యాశ్వలాయనః, తథామనుః, 'వ్యత్యస్తపాణినాకార్యం పాదయోర్ధ్రహణం
 రోః | సవ్యేన సవ్యస్సుప్రస్థవ్యో దక్షిణేన తు దక్షిణః || జన్మప్రభృతియత్కించత్సు
 కృతం సముపార్జితం | తత్సర్వం న శ్యతి క్షిప్రమేకహస్తాభివాదనే || ౧౧ || ౮ ||

† పచ్ఛోర్ధ్వశః - అన్యత్ర వివృతమ్. ప్రయోగేషి.

‡ వ్యాహృతీర్విహృతాః - విహృతాః వ్యాహృతీ స్త్రీప్రపి పాదాదిష్వంతేకా
 మన్వాహ - అథవా పాదానామంతేషు తథార్థచ్చ అపసాయ ప్రయోగేషి ప్రత్యర్ధర్చ
 మాదావంతే వైకేకామన్వాహ. అనశిష్టాంతూత్తమాం వ్యాహృతిం కృత్స్నయా
 మాదావంతేవా. కృత్స్నయామితి షష్ఠ్యర్థపాఠః. ఉపదేశప్రకారస్తు ప్రయోగవి
 వద్రుష్ట్యుః. || ౧౧ || ౧౧ ||

న్యథా ॥ అత్రాయముపదేశక్రమః. ప్రణవవ్యాహృతిగాయత్రీణాం
ఋష్యాదికంక్రమేణ ప్రథమముపదిశ్య తస్మా అన్వాహసావిత్రీంప
చ్ఛోధకర్చశస్తతస్సర్వాం ప్రణవవ్యాహృతిపూర్వకమ్. అథాచా
ర్యః పాదాదాప్రణవాదివ్యాహృతిత్రయం అర్ధర్చాదా ప్రథమద్వితీ
యే వ్యాహృతీకనవానాదాత్వతీయాంవ్యాహృతించ సంయోజ్య గా
యత్రీం తస్యదక్షిణేకర్ణేజపిత్వా తథైవతంవాచయిత్వా-తత్ప్రకార
స్తు - ఓంభూః తత్సవితుర్వరేణ్యమ్ | ఓంభువః భర్గోదేవస్యధీమహి |
ఓంసువః ధియోయోనఃప్రచోదయాత్ ॥ ఓం భూః తత్సవితుర్వరే
ణ్యంభర్గోదేవస్యధీమహి | ఓం భువః ధియోయోనఃప్రచోదయాత్ |
ఓం సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి ధియోయోనఃప్ర
చోదయాత్ ॥ అంతేషువేతినూత్రితపతాంతరే ॥ ఓం తత్సవితుర్వ
రేణ్యంభూః ఇత్యాదిక్రమేణానుసంధేయః ॥ సూ॥* కుమార ఉత్తరే
ణ మంత్రేణోత్తరమోష్ఠముపస్పృశతే ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ , అవృథ
మసాసామ్య పాణి స్వంమేగోపాయే ' తి దక్షిణేనహస్తేన ఉత్తర
మోష్ఠముపస్పృశ్యిత్వా ఆచామయేత్, నాత్రాదశ్యబ్దేశ్వరనిర్దేశః,
ఓష్ఠశ్యావాంతపర్యంతంస్పృశ్యవృథమిత్యథ . ఆచామేన్నేహ
నామాస్తికరాభ్యాం యుగపచ్ఛతీ ॥ కర్ణోష్ఠాదిత్యదండా
నాం సమంత్రం వటురేవతు . ప్రత్యగాశిషమస్త్రాణాం భవేద్వా
చనమేవతు | బ్రహ్మణఆణీస్థఇతికర్ణాయుగపదుపస్పృశేత్ ॥ సూ॥ † క
ర్ణావృత్తరేణ ॥ ౧౧ ॥ ౧౩ ॥ 'బ్రహ్మణఆణీస్థ' ఇతి హస్తాభ్యాం యు

* ఆచార్యవాచితేన , అవృథమసా సామ్య ' ఇత్యసేనమంత్రేణ కుమారస్త్వి
యముత్తరమోష్ఠముపస్పృశతి. ఛాందసమాత్మసేవదం. అసావిత్యత్రచనాస్తి
నామగ్రహణం. పాణిజాభిధానత్వాత్ ; అత్రాచమనం కర్తవ్యమ్. 'శ్యావాస్త
వ్యస్తావోష్ఠావపస్పృశ్యాచామేత్' (ఆప ॥ ౧ ॥ ౧౬ ॥ ౧౦) ఇతివచనాత్.

† ఉత్తరేణ - 'బ్రహ్మణ ఆణీస్థ' ఇతిద్వితవచన లింగేన. ॥౧౧॥౧౩॥

గవత్కర్ణాపుపస్పర్శయిత్వా || సూ || * దండము త్తరేణాదత్తే
 ౧౧ || ౧౪ || పాలాశోదండోబ్రాహ్మణస్య || , సుశ్రీవస్సుశ్రీవసం
 మాకురుయథాత్వగ్ంసుశ్రీవస్సుశ్రీవాఅస్యేవమహగ్ంసుశ్రీవస్సుశ్రీ
 వాభూయాసం యథాత్వగ్ం సుశ్రీవోదేవానాం నిధిగోపోస్యేవమ
 హంబ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణో నిధిగోపోభూయాసం ' ఇతిపాలాశం
 బైల్వంవా దండం ధారయిత్వా || సూ || స్మృతంచమఇత్యేతద్వా
 చయిత్వా || , స్మృతంచమేఽస్మృతంచమేతన్మఉభయవ్రతంనిదాచ
 మేఽనిదాచమేతన్మఉభయవ్రతగ్ంశ్రద్ధాచమేఽశ్రద్ధాచమేతన్మఉభ
 యవ్రతం విద్యాచమేఽవిద్యాచమే తన్మఉభయవ్రతగ్ం శ్రుతంచమే
 ఽశ్రుతంచమే తన్మఉభయవ్రతం సత్యంచమేఽన్యతంచమేతన్మఉభయ
 వ్రతం తపశ్చమేఽతపశ్చమే తన్మఉభయవ్రతంవ్రతంచమేఽవ్రతంచమే
 తన్మఉభయవ్రతం యద్భ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణివ్రతం యదగ్నే
 స్సేంద్రస్య సప్రజాపతికస్య సదేవస్య సదేవరాజస్యసమనుష్యస్య సమ
 నుష్యరాజస్య సపితృకస్య సపితృరాజస్య సగంధర్వాఘ్నరస్కస్య- య
 న్మ ఆత్మన ఆత్మనివ్రతం తేనాహం సర్వవ్రతో భూయాసం ' ఇతి

* ఉత్తరేణా సుశ్రవః ' ఇత్యనేన || ౧౧ || ౧౪ || , నైయగోధస్కుంధజో అవా
 జగోరాజస్యస్య బాదర బౌదుంబరోవావైశ్యస్య ' || ౧౧ || ౧౫ || ఇతిసూత్రశేషః.
 పాలాశః - పలాశవృక్షస్య వికారః. స్కుంధేజాతస్కుంధజః, అవాజగ్రిః-అవా
 చీనముగ్రంయస్య దండస్య. ' వాష్క్విదండ ఇత్యవల్గసంయోగేనైక ఉపదిశంతీ '
 త్యుత్తర సూత్రమ్. (౧౧ || ౧౬) వాష్క్వి - వృక్షస్య యజ్ఞీయస్య వికారః, న
 తువేణువేతాదే. అవల్గసంయోగేన సర్వవల్గానా మవిశేషేణేత్యేక ఉపదిశంతి.

వాచయేత్ || సూ || * గురవేవరందత్వా తతఃకుమారోగురోవ
 రంతే దదామీతిగురవేవరం (గాం) దద్యాత్, ఆచార్యస్తం ప్ర
 తిగృహ్య || సూ || ఉదాయషేత్యుత్థాప్య || ఉదాయమాస్వా
 యుషోదోషధీనాగం రసేనోత్పర్జన్యస్య శుష్మేణోదస్థామమృతాగ్ం
 అను ' ఇతి కుమారముత్థాప్య || సూ || † ఉత్తరైరాదిత్యము
 పతిష్ఠతే || ౧౧ || ౧౭ || ' తచ్ఛుద్ధేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్ర
 ముచ్ఛరత్ - పశ్యేమశరదశ్శతం జీవేమశరదశ్శతం నందామ
 శరదశ్శతం మోదామశరదశ్శతం భనామశరదశ్శతగ్ం శృణువామశ
 రదశ్శతం ప్రబ్రవామశరదశ్శత మజీతాస్యామశరదశ్శతం జ్యోక్చనూ
 ర్యందృశే ' ఇతి మంత్రైరైరాదిత్యోపస్థానంకారయిత్వా బ్రహ్మో

* ఆచార్యస్తు సప్తదశకృత్వోపాస్య హోతృజాం దశమానువాకస్య ' దేవ
 స్వత్వా ' ఇత్యాదిత ఆరభ్య ' దేవిదక్షిణే ' ఇత్యేవమంతముక్త్యా ' రుద్రాయగాం
 తేనామృతత్వమశ్యాం ' ఇత్యాది సంధాయ ' ఉత్తానస్తాంగిరసః ప్రతిగృహ్ణతు '
 ఇత్యేవమంతేనశ్శ్రోతవత్ప్రతిగృహ్ణతి, ప్రత్యగాశిషమస్యేషాం భవేద్వాచనమేవతు |
 గురోవరంతేదదామీత్యుక్త్యా పాస్యయథోదితం || గృహ్యతేనాచితీముక్త్యావరోరు
 ద్రాయగామితి || ఇతి సూత్రవ్యాఖ్యాన ప్రయోగవృత్త్యాదిషు నాత్రప్రతిగ్రహమం
 త్రః, యత్రకపిలోభయ ముఖ్యాది గౌర్వీయతే తత్రైవస్వతంత్ర గోదానే అయంత్ర
 గ్రహమంత్రః అన్యథాశ్శ్రాద్ధకాల గృహయజ్ఞాదిగోదాన ప్రతిగృహేపి ప్రతిగ్రహ
 మంత్రప్రసక్తః : సహితథాస్తిశిష్టాచారః, ' దేవావైవరుణమయాజయక్ ' ఇతిలిం
 గాద్యగీయ ప్రతిగ్రహవివ ప్రతిగ్రహమంత్రజప ఇత్యుపదేశ ఇతివ్యాఖ్యాతత్వా
 చ్చనతత్ప్రసంగః. కేచిద్జపంతి ' తి గృహ్యరత్నకంఠభూషణే. (యథాచారం
 వ్యవస్థా.) (౧)

† ఉత్తరైః-అథ కుమారః ' తచ్ఛుద్ధేవహితం ' ఇత్యాదిభి, రాచార్యవాచి
 తైర్దశశ్శుంత్రైరైరాదిత్య ముపతిష్ఠతే. || ౧౧ || ౧౭ ||

ద్వాసనంకృత్వా || సూ || * యంకామయేతనాయమచ్ఛిద్యేతే
 తితముత్తరయాదక్షిణేహస్తేగృహ్ణీయాత్ || ౧౧ || ౧౨ ||
 'యస్మిన్ భూతంచ భవ్యంచ సర్వేలోకాస్సమాహితాః - తే
 నగృహ్ణామి త్వామహం మహ్యంగృహ్ణామి త్వామహం ప్రజా
 పతినాత్వా మహ్యంగృహ్ణామి, శర్మక ఇతితన్వదక్షిణహ
 స్తం దక్షిణహస్తైనగృహ్ణీయాత్, తతః అగ్ని ముపతిషేత్, తతఃకు
 మారస్తి ౧; ప్రాణానాయమ్య శ్రీభగవదాజ్ఞయా భగవత్ప్రీత్యర్థం
 భగవత్కైంకర్యరూపం ప్రాతస్సమిధఆధాస్యామితి సంకల్ప్య ఉ
 ఖ్యావోక్ష్య అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రజ్వాల్య || సూ || పరిత్వేతిప
 రిమృజ్య † తస్మిన్నుత్తరైర్మంత్రైః సమిధఆదధ్యాత్ || ౧౧ || ౨౧ ||
 ఏవమన్యస్మిన్నపిసదా ౨రణ్యాదేధానావృత్త్య || ౧౧ || ౨౨ || ప
 రిత్వాగ్నే పరిమృజామ్యాయుషాచధనేనచ-సుప్రజాః ప్రజాయాభూ
 యానః సువీరోవీరైస్సువర్చావర్చసాసుపోషః పోషైస్సుగృహ్ణోగృ
 హైస్సుపతిఃపత్యా సుమేధామేధయాసుబ్రహ్మ బ్రహ్మచారిభిః ' ఇతి
 పరిసమూహ్య, అది తేనుమన్యస్వ, అనుమతేనుమన్యస్వ, సరస్వతే
 నుమన్యస్వ, దేవవితఃప్రసువ ' ఇతిపరిషిచ్య, అగ్నయేసమిధమాహ
 ౧ పంబృహతేజాతవేదనేయథాత్వమగ్నే సమిధా సమిధ్యసవవంమా
 మాయుషావర్చసాసన్యామేధయాప్రజయా పశుభిర్భ్రహ్మవర్చసేనా

* యం-కుమారం, అయమాసమావర్తనాన్మత్ప్రీత్యచ్ఛిద్యేత. నవియుజ్యేత, ఇతి
 కామయేత, తముత్తరయా- 'యస్మిన్భూతం' ఇత్యనయర్చాసమ్ముద్ధాచ నామగృహ్ణీ
 త్వా, దక్షిణేహస్తే గృహ్ణీయాత్. యద్యయమాచార్య శ్చతుర్వేదీసర్వకాస్త్ర ౩
 దధ్యాపయితుం వ్యాఖ్యాతుంచశక్నోతి. || ౧౧ || ౧౨ ||

† తస్మిన్-ఉపనయనాగ్నౌ, ఉత్తరైర్మంత్రైః- 'అగ్నయేసమిధ' మిత్యాది
 భిర్ద్వాదశభిః. ప్రతిమంత్రీషేక్షకాం సమిధమాదధ్యాత్. || ౧౧ || ౨౧ ||

న్నా ద్యేనసమేధయస్వాహ-ఏధోస్యేధిషీ మహిస్వాహ-సమిదసిసమే
 ధిషీమహిస్వాహ - తేజోసి తేజోమయిధేహిస్వాహ - అపోలద్యా
 న్వచారిషగ్ం రసేనసమస్మత్కృహి ; పయస్వాగ్ంలగ్నలగమంతం
 మాసగ్ం సృజవర్చసాస్వాహ - సమ్మాగ్నేవర్చసాసృజ ప్రజయాచ
 ధనేనచస్వాహ - విద్యున్మేలస్యదేవా ఇంద్రోవిద్యా త్సహర్షి భిస్సా
 హ - అగ్నయేబృహతేనాకాయస్వాహ - ద్యావాపృథివీభ్యాగ్ం
 స్వాహ - ఏషాతేలగ్నేసమిత్తయావర్ధస్వచాప్యాయస్వచ తయా
 హంవర్ధమానోభూయాసమాప్యాయమాసశ్చస్వాహ - యోమా
 గ్నే భాగినగ్ంసంతమథాభాగం చిక్రీషత్సభాగమగ్నే తంకురుమా
 గ్నేభాగినంకురుస్వాహ - సమిధమాధాయాగ్నే సర్వప్రతోభూ
 యాసగ్ం స్వాహ - ఇతిద్వాదశ (వ్యస్తాభి స్సమస్తాభి
 ర్వాప్యహృతిభిశ్చ) సమిధఽథాయ తూష్ణీం పరిసమూహ్య - అది
 తేన్వమగ్ంస్థాః అనుమతేన్వమగ్ంస్థాః సరస్వతేన్వమగ్ంస్థాః దే
 వనవితఃప్రాసావీః- ఇతిపరిషిచ్య ఓం శ్రీవిష్ణవేస్వాహ (శ్రీవిష్ణవేప
 రమాత్మనభదం) ఉపస్థానం, యతైలగ్నే తేజస్తైనాహం తేజస్వీభూ
 యాసంయతైలగ్నేవర్చస్తైనాహంవర్చస్వీభూయాసంయతైలగ్నేహర
 స్తైనాహగ్ం హరస్వీభూయాసం మయిమేధాం మయిప్రజాం మయ్య
 గ్నిస్తైజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాంమయిసూర్యోభాజోదధాతు-ఇ
 త్యగ్నిముపతిష్ఠేత || నూ || త్ర్యహమేతమగ్నింధారయంతి||౧౧||
 ౧౧ || ఔరలవణవర్జనంచ || ౧౧ || ౨౦ || సాయంప్రాతస్సమిధఽ
 దధీత, త్ర్యహదూర్ధ్వమాసమావర్తనం లౌకికాగ్నాసాయంప్రాతస్స

మిథతదధ్యాదితీనియమాత్ ; అథాచార్యఃకుమారం 'నూ॥ * ఉత్తర
యానగ్ంశాస్తి॥౧౧॥౨౩॥ ఆచార్యఃకుమారంప్రతి, బ్రహ్మచార్యసి-
కుమారఃబాధం, అథాచార్యఃఅపోశాన-కుమారఃబాధం, ఆచార్యః
కర్మకురు-కుమారఃబాధం, ఆచార్యఃరిమాసుషుస్థాః- కుమారఃబాధం,
ఆచార్యఃభిక్షాచర్యంచర-కుమారః బాధం,ఆచార్యఃఆచార్యాధీనోభ-
వ, కుమారః బాధం, ఆచార్యః తస్మైఅరిక్తంపాత్రంప్రయచ్ఛమా-
తరమేవాగేభిక్షస్వభగినీంవేతిబూయాత్ . సచభవతిభిక్షాందేహీ'
తిమాతరమేవాగేభిక్షేతభగినీంవా తత్సమాహృత్యోపనిధాయ ధై-
క్షమిదమాహృతమిత్యాచార్యాయ బూయాత్, తత్సృజైక్షమి-
త్యాచార్యఃప్రతిగృహ్ణీయాత్, కుమారస్త్ర్యహంక్షరలవణవర్జభం-
జీత, మంత్రవద్ధృతమేవ వస్త్రాంధారయేత్ ॥ సూ ॥ † వాసశ్చ

* ఉత్తరయా - 'బ్రహ్మచార్యసి' ఇత్యనయా, కుమారంసంశాస్తి - క్షి-
యతి, అథసంశాసనార్థం జ్ఞాపనాయ మన్తార్థ ఉచ్యతే. బ్రహ్మచార్యసి - కామ-
చారవాద భక్షిమాభూః, అపోశాన - మయా అనుజ్ఞతో తా ఆపవీషిబ, బుభుక్షా-
స్తుధారయ, కర్మకురు - అస్మదర్థం కర్మమయా అనుక్తోపి కురు, మాసుషుస్థాః - భూ-
రోష్ఠ్యాఃకాయాజఘన్యసంవేషీచభూయాః, మాదివాస్వాప్సిరితివా. భిక్షాచర్యంచర-ని-
మస్త్రాదిసాభింజానోప్యస్మదర్థం ధైక్షమాచర, ఆచార్యాధీనోభవ - మయానను-
జ్ఞతోయజనాది కర్మమాకాక్షీరితి. సంశాసనేషుచసక్యేషు కుమారోబాధం - ఏవం
కరోమి, ఇతిప్రతిపదనందాప్యః. సంశాసనాంతేవ భిక్షాచరణమ్. ॥౧౧॥౨౩॥

† చతుర్థీం - సప్తమ్యర్థే ద్వితీయా - చతుర్థాహారాత్రే అహస్యేష ఉదగ-
యనపూర్వపక్షాహః' (అ॥ గృ॥ ౧॥ ౨) ఇతినియమాత్ ; వాసః - ఉపనయన-
కాలేయత్పరిధాపితం, తదాచార్యః : ఉత్తరయా - 'యస్యతేప్రథమవాస్యం' ఇత్య-
నయా, సతుసావిత్రేణః అత్రవిశేష విధేర్బలీయస్తాత్ ; నాత్రప్రతిగ్రహమంత్రః.
ఉపదేశమతంతు 'దేవానై నరుణమయాజయన్' ఇతి లింగాదయజ్ఞేషుసప్రతిగ్రహ-
విదిరితివ్యాఖ్యాతః. ఏతచ్ఛాన్యద్వాసః కుమారంపరిధానైవచోర్తవ్యమ్. ॥౧౧॥౨౪॥

తుష్టిముత్తరయా దత్తే ఽన్యత్పరిధాప్య || ౧౧ | ౨౪ || చతుర్థే హనితద్విసృజ్యఅన్యద్వస్తం ఆచార్యః పరిధాపయేత్, కుమారఃపూర్వధృతవస్తం, 'గురోవాసస్తేదదామి' త్యాచార్యాయదద్యాత్. సూ || సప్తదశకృతోపాన్యాచ్ఛతుర్థే ఽహనిగృహ్యతే | యస్యేతిగురుణాపూర్వం శివస్వామిమతేనతు || ఆచార్యః, 'యస్యతేప్రథమవాస్యగ్ం హరామస్తంత్యావిశ్వేఅవంతుదేవాః - తంత్యాభ్రాతరస్సువృధోవర్ధమానమనుజాయంతాంబహవస్సుజాత' మితి తత్ప్రతిగృహీయాత్.

అత్రాయమనుశాసనీయ సంగ్రహః.

యావద్భృహస్పతిపదేశస్తుతావద్దక్షిణతోవటుః | ఔపనాయనికేశేషే కర్మణ్యుత్తరతోవటుః || యావద్భృహస్పతిపదేశస్తుతావత్సన్ధ్యాదికంచన | తతోమధ్యాహ్నసన్ధ్యాది సర్వకర్మసమాచరేత్ || గురోవరంతేదదామి త్యుక్తోఽపాన్యయథోదితం | గృహ్యతేసావితీముక్త్యా వరోరుద్రాయగామితి || అనుపాకృతవేదస్య కర్మవ్యేబ్రహ్మయజ్ఞకే | వేదస్థానేతు గాయత్రీ గద్యతే ఽన్యత్సమంభవేత్ || కాండర్పితర్పణనిత్యముపేతేననివీతినా | బద్ధాంజలిభిరదైవ్యైశ్చ కార్యాపర్వాఃస్వమీఘచ || ఔరకర్మనఘర్వీతచౌళాత్పరమృతుత్రయే | తథోపనయనాదూర్ధ్వముపాకర్మవినాక్వచిత్ || వైధేకర్మణితుప్రాప్తే కాలదోషంచంతయేత్ | సద్యశిఔరకప్రగుర్వీత మాతాపిత్రోర్మృతౌతథా ||

ఉపనయనేన సహచాలకరణవిధిః.

ఉపనయనేన సహచాలకరణే చౌలస్య ప్రధానత్వాత్ప్రథమం చౌలవపనంమంత్రవత్క్రత్వా పశ్చాదుపనయనాంగవపనే అఘాంసంసర్జనాదివిధివత్క్రత్వా చతుర్దిగ్వపనేకేశాభావే ఽపిప్రతిమం

త్రం ప్రతిదిశం త్రింస్త్రీదర్శనవచిన్ద్యాత్. అత్రాయమనుసం
ధేయః-ప్రధానస్య క్రియాయాంతు సాంగంతత్క్రియతేపునః । తదం
గస్యాక్రియాయాంతు నావృత్తి రైవతత్క్రియా॥ చౌలోపనీతేతు
సహక్రియేతే యదాతదాక్షౌరయుగప్రసక్తా । చౌలేప్రధానంక్షురక
ర్మకార్య ముపానయాంగంతువిభావనీయం ॥ అథనాపితేనోష్ఠ కేశం
సున్నాతంధృతకౌపీనం శుద్ధవస్త్రాచ్ఛన్నమాచాంతం ధృతోర్ధ్వ
పుండ్రంబద్ధశిఖమలంకృతం కుమారమాచార్యోదర్శాసనే పూర్వవ
దుపవేశ్య ॥ యజ్ఞోపవీతమంత్రస్య బ్రహ్మ ఋషిరిత్స్మృతః । ఛన్ద
స్త్రీమృష్ దేవతాతుత్రయోవేదా ఇతిశ్రుతిః ॥ సర్వేచ్ఛందోదైవ
తం ‘యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం’ ఇతిమత్రం వాచయన్కుమా
రం యజ్ఞోపవీతం ధారయిత్వా ౭౭చామయేత్. ఉపవిశ్యాసనే
దార్ఢ్యేప్రాణానాయమ్యవాగ్యతః । మంత్రంసదైవముచ్చార్యబ్రహ్మ
సూత్రంగళేక్షిపేత్ ॥

అథాంధ బధిరజడమూకానా ముపనయనక్రమః.

అత్రబోధాయనః ‘అథాన్ధబధిరజడమూకానా ముపనయ
నం వ్యాఖ్యాస్యామః పుణ్య నక్షత్రే బ్రాహ్మణానోభ్యజయిత్వా ౭౭
శిషోవాచయిత్వా కేశానోప్యస్నాతం శుచివాసనం బద్ధశిఖం యజ్ఞో
పవీతంధారయిత్వా అపఱచమయ్య ॥ దేవయజనముదానయతి. అ
థదేవయజనోల్లేఖన ప్రభృత్యగ్ని ముఖాత్కృత్వా యజ్ఞీయ సమి
ధమాజ్యేనాక్త్వా తూష్ణీమభ్యాధాపయతి. యథాలాభంతూష్ణీం
వాసః పరిధాపయతి. తూష్ణీంమేఖిలా మమంత్రవద్గర్భి కరోతి
తూష్ణీమజనం ప్రతిముంచతీ’ తి.

ఇతి ఉపనయన ప్రయోగః.

అథ పాలాశకర్మభాష్యంలిఖ్యతే.

కేచిత్ — స్మృత్యంతరోపసంహారణపలాశవృక్షసమీపే పాలాశం కర్మ కుర్వతే సమానం । అన్యేషాంచ శ్రద్ధధానానాంహితార్థం పాలాశకర్మణో విధిరుచ్యతే । తీర్ణ్యహని ప్రత్యహమామృతైశ్చమాచరేత్ । చతుర్థే ఒహన్యన్నసంస్కారేణ సహ ప్రాచీముదీచీం వా దిశముపనిష్క్రిమ్య పూర్వేణోత్తరేణ వా పలాశవృక్షం తీర్ణ్యదగవర్గాణి స్థండిలాని కల్పయిత్వా తేషు యథాక్రమం ప్రత్యజ్ఞుః ప్రణవశ్రద్ధామేధాభ్యో ఒఘ్నపాద్యాచమనస్నాన వస్త్రగంధమాల్య ధూపదీపబలీంశ్చదత్వా ; ‘యశ్చందసామ్’ ఇత్యనేన ‘శుక్రతం మేగోపాయ’ (తై-ఉ-౧-౪) ఇత్యంతేన ప్రణవముపతిష్ఠతే - ‘శ్రద్ధయాగ్నిస్సమిధ్యతే’ (తై-బౌ-౨-౮-౮) ఇతి సూక్తేన శ్రద్ధాం (మేధాం మేదేవస్సవితా) ‘మేధాదేవీ’ (తై-ఉ. ౪-౪౧) ఇత్యనువాకేన మేధామ్ । తతః పలాశమూలే దండం విసృజ్య అన్యదండమాదాయ అథాచార్యః పూర్వవాస ఆనత్తే ఒథబలిశేషమాచార్యపురోగాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ - అథాచార్యే సహాచార్యగృహమాగచ్ఛతీతి ॥

అథో పాకర్మ.

శ్రావణ్యాం పౌర్ణమ్యాం ప్రాతఃకాలేమహాపగాఘ్నస్నాత్వాప్రాణానాయమ్య దేశకాలాదీననుసంధాయ. తైష్యాం పౌర్ణమాస్యాం అధ్యాయోత్సర్జనాకరణప్రాయశ్చిత్తార్థం అష్టోత్తర సహస్రం ‘కామోకార్షీ స్మన్యరకార్షీ’ దితిమంత్రజపం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య తంమంత్రంజపేయః. అథబ్రహ్మచారిణోవాపయేయః-అథా

పరామౌఞ్ఞ స్నాత్వాధౌతంపరిధాయ మాధ్యాన్తికంకృత్వా (ఆర్ద్రా
వాసాస్తుయత్కుర్యాజ్జపహోమప్రతిగ్రహం । సర్వంతద్రాక్షసంవి
ద్యా' దితిస్మరణాన్నార్ద్రావస్తాఽఽకుర్యాత్.) ఆచమ్య పవిత్ర
పాణిః ప్రాజ్ఞుః ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య శావణ్యాం పార్లమా
స్యామధ్యామోపాకర్మకరిష్యే, అధ్యాయ ముపాకరిష్యతివాసంక
ల్ప్య-బ్రహ్మచారీ కటిసూత్రకాపీన వస్త్రోపవీత (ఉపవీతం వటోరేకం
ద్వేతథేతరయోఃస్మృతే) ఏక మేవయతీనాంస్యాదితి శాస్త్రానిర్ణయః॥
గృహస్థోయజ్ఞోపవీతే ద్వేతీ)ణివాప్రత్యుపవీతం మంత్రోచ్ఛారణాచ
మనపూర్వకం బిభృయాత్.) మాంజ్యజనదండాన్నవా తత్తన్యం
తే'ణయథార్హంధృత్వా పురాతనాపరిత్యజ్య స్నాత్వాద్విరాచమ్య
ఉదజ్జుభోఽనుప్రవిశ్య - నివీతంకృత్వా ఉపవీతమంగుష్ఠాభ్యాం పరి
గృహ్య - ప్రజాపతిం సోమ మథాగ్నివిశ్వానిషత్రయంచావ్యథహ
వ్యవాహం । విశ్వాంతస్త్వయమ్భుం పునరేవవిశ్వా తతో ౭రుణా
స్తేనదసస్పతించ ॥ ప్రజాపతింసోమమగ్నింవిశ్వాదేవా సాంహి
తీర్యాజ్ఞీ కీర్వారుణీర్భృహ్మణం స్వయంభువంసదసస్పతించ నవైతా
కాండ్రీకాః ఋషిరేనబ్రహ్మణంబ్రహ్మరేన ప్రత్యేకం త్రిభిస్తీలాక్ష
తోదక్షైస్తీస్తీస్తర్పయిత్వా ఆచమ్య శుక్లవస్త్రం ధా
రయేయః. అథాచార్యో గృహంగత్వా శోత్రియా గారా
దగ్నిమాహృత్య. అష్టకాధ్యయనేచైవ గృహశాలాప్రవేశనే ।
నవయాగచతుర్థేచ మాసిశ్రాద్ధా నుమాసికే ॥ సీమంతో
న్నయనంశ్రాద్ధంనువనంపార్వణంతథా । ఔపాసనాగ్నావేతాని కు
ర్యాదన్యానితాకికేప్రాణానాయమ్య - అగ్నిప్రతిష్ఠాద్యగ్నిముఖం

తేశిష్టైర్నారభః, 'ప్రజాపతయే కాండర్షయేస్వాహే' త్యాదిభిర్న
వభిర్హు త్వా*ఇషే త్వే' త్యాదీంశ్చతురోనువాకానేవశిష్యాసభ్యాప్య.

హరి ఓమ్ || ఇషే త్వోజ్జేత్వా వాయవస్సస్థి పాయవస్థసి
దేవో వస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణః ప్యాయధ్వ-
మఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరసమీవా అ
యత్కౌమా వస్తైస్సన ఈశత మాఽఘశక్ంసో రుద్రస్య హేతిః
పరి వో వృణక్తు ధృవా ఆస్మి న్లోపతే స్యాత బహ్వీర్యజమానస్య
వశూన్వాహి || ౧ ||

ఇషే త్రిచత్వారిగంశత్ || ౧ ||

యజ్ఞస్య ఘోషదసి, ప్రత్యుష్టగం రక్షః ప్రత్యుష్టా అరా-
తయః ప్రేయమగాద్ధిషణా బర్హిరచ్చ మనునా కృతా స్వధయా
వితష్టా త ఆ వహన్తి కవయః పురస్తాద్దేవేభ్యో జప్తమిహ బర్హి-
రాసదే దేవానాం పరిషూతమసి వర్షవృద్ధమసి దేనబర్హిర్మా

*చతురోనువాకాని త్యేవ నియమాదనువాకాంతరవెదాంతరనూ
త్రాంతరా దివ్యవచ్ఛేదః, ప్రారబ్ధస్వవేద సమాప్త్యనంతరమేవ వె
దాంతరాధ్యయనవిధానాత్ ; స్వవేదమనధీత్య శాఖాంతరాధ్యయనే
'యస్సశాఖాం పరిత్యజ్యపారక్య మధిగచ్ఛతి | శాఖారండస్సవిజ్ఞే-
య స్సర్వకర్మబహిష్కృతః' ఇత్యుక్తపాపశిష్యతే. 'అత' ఊ
ర్ధ్వంతుఘండాంసి శుక్లేతునియతః పఠేత్ | వెదాంగానిచ సర్వాణి
కృష్ణవక్షేచసమ్పఠేత్' ఇతి మనునాకాలభేదేనైవ అధ్యయన స్మర
ణాచ్చ అనువాక చతుష్కవ్యతిరిక్తాధ్యయనం చింత్యమ్. గ్రహణా
ధ్యయనే బ్రహ్మచారిభిరాచార్యోచ్చారణా నూచ్చారణం కర్తవ్యమ్.
అధీతవేదాన్తునర్వే సహాధీయీరన్నితి వివేక ఇతికంఠభూషణే.

త్వా ఒవ్యజ్ఞాతిర్యక్సర్వతే రాధ్యాసమాచ్ఛత్తా తే షూ రిషం దే
వభర్హిశ్శతవత్శం వి రోహ సహస్రవత్శాః ॥ ౨ ॥ వి వయగ్ం
రుహేమ పృథివ్యాస్సంపుచః పాహి సుసంభృతా త్వా సం భరా-
మృదిత్యైరాస్నాఽసీద్ధాన్ద్యై సంసహసం పూషాతే గ్రన్థింగ్ర-
థ్నాతు సతేమాఽఽస్థాదిన్ద్రస్య త్వాభావలభ్యా ముద్యచ్ఛ బృ-
హస్పతేర్ముర్ధ్నా హరామ్యు ర్వస్తరిక్షమన్విహి దేవంగమమసి ॥ ౩ ॥
సహస్రవత్శా అష్టాత్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౨ ॥

శుద్ధధ్వం దైవ్యాయ కర్మణే దేవయజ్ఞాయై మాతరిశ్వనో
ఘర్మిఽసి ద్యౌరసి పృథివ్యసి విశ్వధాయా అసి పరమేణ ధామ్నా
దృగ్ంహస్వ మా హ్వోర్వసూనాం పవిత్రమసి శతధారం వసూనాం
పవిత్రమసి సహస్రధారగ్ం హుతస్తోమోహుతోద్రప్సోఽగ్నయే
బృహతే నాకాయ స్వాహా ద్యావాపృథివీభ్యాగ్ం సా విశ్వాయు
స్సా విశ్వవ్యచాస్సా విశ్వకర్మా సం పృచ్యధ్వమృతావరీ దూర్మణీ
ర్మధుమత్తమా మన్దాన్ద్రా ధనస్య సాతయే సోమేన త్వాఽఽ తనచీ
న్ద్రాయ దధి విష్ణో హవ్యగ్ం రక్షస్వ ॥ ౪ ॥

సోమేనాష్టా చ ॥ ౩ ॥

కర్మణే వాం దేవేభ్యశ్శ కేయం వెషాయ త్వా ప్రత్యుప్తగ్ం
రక్షఃప్రత్యుప్తా అరాతయో ధూరసి ధూర్వ ధూర్వస్తం ధూర్వతం
యో ఽస్మాన్ధూర్వతి తం ధూర్వ యం వయం ధూర్వామస్తన్వం
దేవానామసి సన్నితమం పత్రితమం జష్టతమం వహ్నితమం దేవ-
హూతమమహుతమసి హవిర్ధానం దృగ్ంహస్వ మా హ్వోమి-
త్రస్య త్వా చక్షుషా ప్రేక్షే మాభేర్తా సం విక్థా మా త్వా ॥ ౫ ॥
హిగ్ంసిషమురు వాతాయ దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినో-
ర్బాహుభ్యాం పూషో హస్తాభ్యా మగ్నయే జష్టం నిర్వపామ్యగ్ని-

ఊమాభ్యామిదం వానామిదము నస్సహ స్సాత్త్యై త్వా నారా
త్త్యై సువరభివి ఘోషం వైశ్వానరం జ్యోతిర్ద్రౌగంహంతాం దుర్యా
ద్యావా పృథివ్యోరుర్వస్తరిక్షమన్విహ్యాదిత్వాస్త్యైవస్థే సాదయా-
మ్యగ్నే హవ్యగ్ం రక్షస్వ ॥ ౬ ॥

మాత్వా షట్పత్వారిగ్ంశచ్చ ॥ ౪ ॥

జయాద్యగుర్వపస్థానాంతంకుర్యాత్. అభ్యుదయం పుణ్యాహంచా
త్రకర్తస్యమ్, పరేద్యుర్మహానద్యాం తత్సంబంధినివాజశ్సాత్వా
మిథ్యాధీతప్రాయశ్చిత్తార్థం సావిత్రిత్యాసమిత్సహస్రమాధాస్యామీ
తి సంకల్ప్య అగ్నిప్రతిష్ఠాప్యపరిస్తీర్యపరిషిచ్య ప్రణవవ్యాహృతి
పూర్వయాసావిత్రిత్యా ఆజ్యాభ్యక్తంసమిత్సహస్ర ఏకైకశఆధాయ
(నాత్రహోమధర్మస్సాన్వహాకారః)పరిషిచ్యా, 'గ్నేనయే' త్యగ్ని ము
పతిష్ఠేర్ ౯ అథవాసావిత్రీం సహస్రకృత్వోజపిష్యామీతిసంకల్ప్య
ప్రణవాదీనామృష్యాదిపూర్వకం ప్రాణాయామత్రయాదికృత్వా సప్త
వ్యాహృతిపూర్వికాం గాయత్రీంశిరసాసహ దశవారంజపిత్వా ఆ
యాత్విత్యాద్యావాహనాదిపూర్వకం సహస్రంజపిత్వా త్రిశిప్రాణా
నాయమ్య గాయత్రీమభివాద్యో 'త్త మేశిఖరే దేవీ' త్యుక్త్యానయేత్.

అత్రాయమనుసంధేయ ప్రమాణసంగ్రహః. ఉపాకర్మణిసం
ధార్యముపవీతాదికంనవం । అనవంవానవంవాపి పురాతనమిహత్య
జ్ఞే ॥ మాంజీయజ్ఞోపవీతాదీన్న వానేవతుధారయేత్ । కటిసూ
త్రంనవంచైవ నన వస్త్రముపాకృతౌ । ఉపక్రమోత్సర్జనయోస్సశిష్య
ఆచార్యఆప్లుత్యమహాపగాఘ్న । సన్మర్ష్యవార్యంజలిభిర్మనీస్తానేభ్య
స్తుహోవ్యకానదసస్పృశించ ॥ ప్రజాపతిముఖా దేవా నైకైకంతి
స్తిలోదకం । ఉద్ధృత్యతర్పణంకుర్యాచ్ఛాన్వివణ్యాంలైత్తిరీయకాః ॥

కేంద్వగ్ని విశ్వాంశ్చ నివత్స్వయమ్భూస్తుత్వా ముఖాంతేనదసన్వ
తించ । ఆద్యానువాకాంశ్చతురోవరాధ్యానధీయతే తత్రతతోజయా
దీః ॥ కః - ప్రజాపతిః, ఇందు - స్సోమః, కేవలైన్ద్రులైర్దేవాన్వ
షీన్సలిలతండులైః । పితౄన్నాత్మాత్మిలైరేవతర్పయే ద్విజసత్తమః ॥
గంధపుష్పక్షతశిలై స్సార్ధంతర్పణముత్తమం । మానుషేష్వంస
యోస్సక్తం మైథునేపృష్ఠభాగికం । తర్పణే ఒజ్జుష్ఠయోస్సక్తంనివీ
తంత్రివిధంస్మృతం ॥ పూర్వాశాభిముఖోదేవా నుత్తరాభి ముఖ
స్త్రిషీః । పితౄంస్తుదక్షిణాస్యస్తు జలమధ్యేతు తర్పయేత్.

ఇత్తుపాకర్మ ప్రయోగః.

వ్రతారంభః.

కాండానాం సంకీర్ణ త్వేన కాండోపాకరణ కాండోత్సర్జనానా
మభావే యదాకదాచిదుత్తరాయణే వివాహత్పాత్రాక్ వ్రతానిడి
త్సర్జనాంతాని కుర్యాత్. బ్రహ్మచారి, నమస్సదసఇతి సదస్యాః
ప్రణమ్యస్వామినః భవత్ . . . స్వీకృత్య మమబ్రహ్మచర్య వ్రతలో
పప్రాచయశ్చిత్తంకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధి మనుగ్రహణేతిప్రార్థ్య-య
ద్వా-భోభోస్వామినఃకమలారమణచరణారవింద సంతతపరిచరణ ధు
రీణా, సై దేకాంతసిద్ధాంతినః, విదితసకలవెద్య ధర్మ రహస్యాః, నిఖ
లవిద్వన్మండలీ మండనాయమానాః, బహుకృత పరగుణలేశాః,
అనాఘ్రాతనిఖిలావద్యగంధాః, సంతతనిగమాంత యుగళోదంతదాం
తాంతః కరణాః, సౌశీల్య వాత్సల్య కారుణ్యాది పరిపూర్ణాః, ప్ర
చండ పాపండపండ పాంశిత్యధికార్కృత నిజవచన గుణవిస్తారా

స్వభాస్తారా భవంతశ్శృణ్వంతు ప్రశ్రయశాలినీమిమాం విజ్ఞాపనాం.

అసాపరిణినీషు శ్రీనివాసనామా వెదప్రత మారభ
నూణః : ఉపపాసోవ్రతంచైవ స్నానంతీర్థం తపఃఫలం । విప్రైస్స
మ్పాదితం తస్యసమ్పన్నంతస్య సద్భవేత్, ఇతిభవతామనుజ్ఞావలం
నేనైవాత్మన స్సోత్సర్జనప్రాజాపత్యాది వ్రతచతుష్టయ సమ్పత్తిమభిల
షత్ తత్కరణ యోగ్యతాసిద్ధయే , బ్రాహ్మణాజంగమంతీర్థం నిర్మ
లంసార్వకాలికం । తేషాంవాక్యోదకేనైన శుద్ధ్యంతిమలినాజనాః ,
ఇతిభవతాం వచనబలేనైవస్వనైర్మల్యమాశంసమానస్వబ్రహ్మచర్యగ్ర
హణ సమయమారభ్యాద్యపర్యంతం యే ధర్మాబ్రహ్మచారిణ మధికృ
త్యవిహితాస్సోచ్చితోపవీత వాసోమేఖలాజన దండధారణ శౌచా
చమనస్నాన సంధ్యావందన జపనియమాగ్నీంధన దేవతారాధనభై
తౌచరణ గురుచరణ పరిచరణ మహాదభివాదన స్వనియమస్వాధ్యాయాదయస్తేషు వ్యస్తానాం సమస్తానాంవా ఒకరణాంగప్రధానవైక
ల్యాదిభి ర్యేచతమధికృత్య నిందితాస్తామ్బూల మధుమాంసాది భక్షణ
గంధానులేపన ప్రాణహింసోపానట్ఫరధారణ సృత్తగీతవాదనాశ్లీల
భాషణద్యూతాసక్తిసవర్ణావర్ణాగమన సాకూతవీక్షణ భాషణరే
తస్థస్థలనాదిభి ససంభావితైససా మపనోదాయ మహాషివర్య విహితా
తాస్సభ్యాసాః ప్రాజాపత్య సాంతపనకృచ్ఛాతికృచ్ఛ పరాకాదయ
స్తేషాం ప్రత్యామ్నాయతయా స్వశక్త్యుపపన్నా మిమాంసావర్తిం
దక్షిణాంపత్రపుష్పన్యాయేనయుష్మచ్ఛరణారవిందమూలేన మర్పితాం
దక్షిణామంగీకృత్య తామేతాం వ్రతిపదోక్త ప్రాయశ్చిత్తాను
ష్ఠాన ఫల సమ్పాదికయా సాంగానుష్ఠిత పుష్కల నిష్కృతిః పవి
త్రితబాహ్యభ్యంతర స్సోత్సర్జన ప్రాజాపత్యాది వ్రతచతుష్టయాధికా
రీభూయాదితి భవంతో మహంతో ఒనుగృహ్ణన్తు. తైరనుజ్ఞాతః

ప్రాణనాయమ్య శ్రీగోవిందేత్యాది . . . భగవత్ప్రీత్యర్థం గోత్ర
స్యశర్మణో మమ ఉపనయనప్రభృతి ఏతత్క్షణపర్యంతం బ్రహ్మచర్యవ్ర
తలోప * ప్రాయశ్చిత్తార్థం ప్రాజాపత్యకృచ్చాణి హిరణ్యరూపేణ
కరిష్యే ఇతినంకల్ప్య హిరణ్యం గృహీత్వా-హిరణ్యగర్భ . . . ప్రయ
చ్ఛమ' ఇత్యుక్త్వా ఇమాని హిరణ్యానిమమ బ్రహ్మచర్యవ్రతలోపప్రా
యశ్చిత్తార్థం ప్రాజాపత్యకృచ్చరూపాణి నానాగోత్రేభ్యః శ్రీకైష్ణవే
భ్యస్సంప్రదేనమమ ఇతిసాక్షతంజలం భూమానిక్షిప్య బ్రాహ్మణేభ్యో
దత్వా సదస్యాక్ ప్రణమ్య మయానుష్ఠితం మమ బ్రహ్మచర్యవ్రతలో
పప్రాయశ్చిత్తం యథాశాస్త్ర మనుష్ఠిత మస్మితి భవంతో
బ్రువంతుఇతిప్రార్థ్య తథాస్తు యథాశాస్త్రానుష్ఠితమస్మితి తైరను
జ్ఞాతః వ్రతాంగం ఉప్తకేశం స్నాతం శిష్యం దక్షిణత ఉపవేశ్య,
ప్రాజాపత్యవ్రతం.

ఆచార్యః - నమస్సదసఇతి సదస్యాక్ ప్రణమ్య యథాశక్తి
దక్షిణాందత్వా గోత్రం శర్మాణమిమం మాణవకం ప్రాజాపత్యసా
మ్యాగ్నేయవైశ్వదేవవ్రత తదుత్సర్జనైశ్చ సంస్కర్తుం యోగ్యతాసి
ద్ధి మనుగృహాణేతిప్రార్థ్య తథాస్మిత్యనుజ్ఞాతః ఉపవిశ్య విష్వక్సే
నం సంపూజ్య.ప్రాణనాయమ్య శ్రీగోవిందేత్యాది. † భగవత్ప్రీత్య

* అకృత్యాభైక్షచరణ మసమిధ్యచపావకం । అనాతురస్సప్తరాత్ర మవకేర్షి
వ్రతంచరేత్ ॥ సప్తరాత్రంస్నానసంధ్యోపాసనస్వాధ్యాయ సమిధోమైక్షచర్యా
హానేమేఖిలాజనోపవతదండ ధారణాది బ్రహ్మచర్యవర్ణనేవ పాదకృచ్ఛమితిమనువైఖా
నసాదిభిః ప్రాయశ్చిత్తస్మరణాత్ ॥ , యాం యాంవేదవిదోబూరియస్త్రయోష్యే
నస్సునిష్క్రుతిం । సాతేషాంపాచనాయస్యా త్వవిత్రంవిదుషాంహివాక్ ' ॥ ఇతిధర్మ
శాస్త్ర విద్విశ్విష్టైర్దనుశిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం కర్తవ్యం.

† ఈదృశప్రకరణే సర్వత్ర 'భగవత్ప్రీత్యర్థరూపమితిచానుసంధేయమ్'.

ర్థంగోత్రం శర్మాణ మిమం మాణవకం ప్రాజాపత్య వ్రతేనకర్మణాసం
 స్కరిష్యామితి సంకల్ప్య కృతప్రాణాయామంశిష్యం ప్రాజాపత్య
 వ్రతంచరిష్యామితి వాచయిత్వా వస్త్రాపవీతాదీని ఉపాకర్మవద్ధార
 యిత్వా. మాంజీందంఙోపవీతానివాసః కృష్ణాజినంతథా । పూర్వో
 పయుక్తాన్యతృజ్య ధారయేయర్వప్రతే ॥ పురాతనానిత్యాజ
 యిత్వా స్నాతంశిష్యంనివీతం ప్రజాపతింకాండర్షిం తర్పయామి -
 సాంహితీర్దేవతా ఉపనిషదన్తర్పయామి యాజ్ఞికీర్దేవతా ఉపనిషద
 న్తర్పయామి వారుణీర్దేవతా ఉపనిషద న్తర్పయామి బ్రహ్మణ్యం
 స్వయంభువం తర్పయామి సదసస్పతిం తర్పయామి ఇతి ఏకైకంత్రి
 స్తిస్తిలాక్షతోదక్షైః ఋషితీర్థరేన తర్పయిత్వా ఆచమ్య అగ్నిప్రతి
 షాద్యగ్ని ముఖాంతే శిష్యేణాన్వారభ్యః ప్రజాపతయే కాండర్షయే
 స్వాహా - ప్రజాపతయే కాండర్షయఇదం - ప్రజాపతేనత్వదేతాన్య
 న్యః - విశ్వాజాతానిపరితాబభావ - యత్కామాస్మైజహుమన్త
 నోఅస్తు - వయగ్గంస్యామ పతయోరయీణాం స్వాహా - ప్రజా
 పతయఇదం - రయీణాంపతయజతంబృహంతం - అస్మికభరేనృత
 మంవాజసాతౌ - ప్రజాపతిం ప్రథమజామృతస్య - యజామదేవమధి
 నోబ్రవీతుస్వాహా - ప్రజాపతయఇదం - ప్రజాపతేత్వంనిధిపాఃపురా
 ణః - దేవానాంపితా జనితాప్రజానాం - పతిర్విశ్వస్య జగతిఃపర
 స్వాః - హవిర్నోదేవవిహవేజుషస్వస్వాహా - ప్రజాపతయఇదం -
 తవేమేలోకాః ప్రదిశోదిశశ్చ - పరావతోనివతఉద్వతశ్చ - ప్రజాప
 తేవిశ్వస్పజీవధన్యఇదంనోదేవ - ప్రతిహర్యహవ్యం స్వాహా - ప్రజా
 పతయఇదం - ప్రజాపతిం ప్రథమంయజ్ఞియానాం - దేవానామగ్రే
 యజతంయజధ్వం - సనోదదాతుద్రవిణ్గంసువీర్యం - రాయస్వామం
 విష్యతునాభిమస్మై స్వాహా - ప్రజాపతయఇదం - యోరాయఈశే

శతదాయఉత్సవః - యువశూనాగ్ం రక్షితాబిష్టితానాం - ప్రజాప
 త్యిప్రథమజాబుతస్య - సహస్రధామాజుషతాగ్ంహవిర్న సాన్వి
 హా - ప్రజాపత్యుత్సవం - సాంహితీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య
 సాన్విహా - సాంహితీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యుత్సవం - యాజ్ఞీ కీ
 భ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యసాన్విహా - యాజ్ఞీ కీభ్యోదేవతాభ్యఉ
 పనిషద్భ్యుత్సవం- వారుణీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యసాన్విహా- వా
 రుణీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యుత్సవం - బ్రహ్మజేన్వయంభువెస్వా
 హా - బ్రహ్మజేన్వయంభువత్సవం - సదసస్పతిమద్భుతం ప్రియమింద్ర
 స్యకామ్యం - సనిమేధామయాసిషగ్ంస్వాహా- సదసస్పత్యుత్సవం-
 మాణవక ఉత్థాయ దేవతాఅభినంధాయ అగ్నేవ్రతపతేకాండఋషి
 భ్యః - ప్రాజాపత్యవ్రతంచరిష్యామి - తచ్చ కేయం తన్మేరాధ్యతాం-
 వాయోవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః - ప్రాజాపత్యవ్రతంచరిష్యామి - త
 చ్చ కేయంతన్మేరాధ్యతాం - ఆదిత్యవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః-ప్రాజాప
 త్యవ్రతంచరిష్యామి - తచ్చ కేయంతన్మేరాధ్యతాం - వ్రతానాంవ్ర
 తపతేకాండఋషిభ్యః - ప్రాజాపత్యవ్రతంచరిష్యామి - తచ్చ కేయంత
 న్మేరాధ్యతాం - జయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా దక్షి
 ణతోనిషాదితం బ్రాహ్మణంసంపూజ్య ప్రాణానాయమ్య గోత్రస్యశర్మ
 ణోమాణవకస్య ప్రాజాపత్య సామ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవ వ్రత తదు
 త్సర్జనకర్మాంగం అభ్యుదయంపుణ్యాహంచకృత్వా ప్రాణానాయ
 మ్య గోత్రంశర్మాణమిమంమాణవకం ప్రాజాపత్య వ్రతోత్సర్జనక
 ర్మణా సంస్కరిష్యామితిసంకల్ప్య కృతప్రాణాయామం మాణవకం
 ప్రాజాపత్య వ్రతోత్సర్జనం చరిష్యామితివాచయిత్వా వస్త్రాదిధా
 రణం స్నానం తర్పణంచపూర్వవత్కారయిత్వా అగ్నిప్రతిష్ఠాద్యగ్ని
 ముఖాంతే పూర్వవత్ప్రధానాహుతీర్హుత్వా మాణవకఉత్థాయ అ

గ్నేవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం - తదశకంతస్మేరాధి-వాద్యోవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం-తదశకంతస్మేరాధి - ఆదిత్యవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః- ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం - తదశకంతస్మేరాధి - వ్రతానాఁవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః- ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం - తదశకంతస్మేరాధి - జయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతంకృత్వా బ్రాహ్మణంసంపూజ్య అగ్నిమువస్థాయ గోత్రస్యశమణః అస్యమాణవకస్యః ప్రాజాపత్యవ్రతోత్సర్జన కర్మాంగమభ్యుదయం పుణ్యాహంచకుర్యాత్.

సౌమ్యవ్రతం.

అథాపరాష్ణైగ్రామాద్భహిర్గత్వా ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్రమముకశర్మాణమిమంమాణవకం. సౌమ్యవ్రతేనకర్మణా సంస్కరిష్యామీతిసంకల్ప్య కృతప్రాణాయామం శిష్యం సౌమ్యవ్రతం చరిష్యామీతివాచయిత్వాపూర్వవద్వస్తాప్రివవీతాదిధారయిత్వా, స్నాన పూర్వకంసోమంకాండఋషింతర్పయామి సాంహితీర్దేవతా ఉపనిషదస్తర్పయామీతిక్రమేణయాజ్ఞాకీరి, వారుణీ, బ్రహ్మణగ్గంస్వయంభువం, నదసస్పతించతర్పయిత్వా అగ్నిప్రతిష్ఠావిపాత్రసాదనాంతే, సౌమ్యేతు సాత్రాణినియుజ్యపశ్చాదౌదుంబరీయాస్సమిధశ్చతస్రః, పూర్ణోదకుంభంచశిరఃప్రవేప్యనంవాసః ప్రయుంజ్యాత్సమకాలమేవ'ఇత్యుక్తక్రమేః చతస్రబౌదుంబరీస్సమిధ ఉదకుంభం నవవస్త్రించసాదయిత్వా అగ్నిముఖాంతే శిష్యేణాన్వారబ్ధి సోమాయ కాండర్షయేస్వాహ - సోమాయ కాండర్షయ ఇదం - సామోధేనుగ్ం సామోతిర్వంతమాశుం - సామోవీరంకర్మణ్యందదాతు - సాదన్యం వితథ్యగ్ంసభేయం - పితుశ్శ్రివణంయోదదాశదస్మైస్వాహ - సామాయేదం - అపాథంయుభ్యుపృతనాసుపస్రిం - సువర్షామస్సాన్వంవృజినస్యగోపాం.

భరేషుజాగ్ం సుషీతిగ్ంసుశ్రవసం - జయంతంత్యా మనుమదే మ
 సామస్వాహ - సామాయేదం - త్వగ్ంసామక్రతుభిస్సుక్రతుర్భూః-
 త్వందత్తై స్సుదత్తోవిశ్వవేదాః - త్వంవృషావృష త్వేభిర్మహిత్యా -
 ద్యుమ్నేభిర్ద్వ్యమ్నయ భవోస్పచక్షాస్సాహ - సామాయేదం -
 యా తేధామానిహవిషాయజంతి - తాతేవిశ్వాపరిభూరస్తుయజ్ఞం-
 గయస్సానఃప్రతరణస్సువీరోవీరహః ప్రచరాసామదుర్యాన్ధస్వాహ-
 సామాయేదం - త్వమిమా ఓషధీస్సామవిశ్వాః - త్వమహాలజనయ
 స్త్వంగాః - త్వమాతతంథోర్వంతరిక్షం - త్వంజోతిషావితమో వవ
 ర్శస్వాహ - సామాయేదం - యా తేధామానిదివియాపుథివ్యాం -
 యాపర్వతేష్వోషధీష్వపు - తేభిర్నొవ్వైస్సుమనాలహేడః -
 రాజన్సేమప్రతిహవ్యాగృభాయస్వాహ - సామాయేదం - సాంహి
 తీభ్యోయాజ్ఞీకీభ్యోబ్రహ్మణే న్వయంభువేనదసస్పతయేచహుత్వా తత
 శ్శిష్యోగ్నేఃపురస్తాద్ధాన్యోపరిస్థాపితం సాదకంసకూర్చం వస్త్రవేష్టితం
 కుంభముపస్పృశ్యకలశారాధనంకృత్వా|| సామసూక్తనిషత్పదసస్పతిం
 తంత్రవజ్జహుయాత్సలిలంనమః||నమోవాచేయాచోదితాయాచాను
 దితాతస్యైవాచేనమోనమోవాచేనమోవాచస్పతయేనమః||షిభ్యో
 మంత్రకృద్భ్యో మంత్రపతిభ్యో మామామృషయో మంత్రకృతో
 మంత్రపతయః పరాదుర్మాహమ్మషీన్మంత్రకృతో మంత్రపతీన్పరా
 దాం వైశ్వదేవీంవాచముద్యాసగ్ం శివామదస్తాంజష్టాం దేవేభ్యశ్శ
 ర్మమేద్యాశ్శర్మవృధివీశర్మవిశ్వమిదంజగత్ - శర్మచంద్రశ్చసూర్యశ్చ
 శర్మబ్రహ్మప్రజాపతీ - భూతంవదిష్యే భువనంవదిష్యే తేజోవదిష్యే
 యశోవదిష్యే తపోవదిష్యే బ్రహ్మవదిష్యే సత్యంవదిష్యే తస్మాల్లహ
 మిదముపస్తరణముపస్త్రణ ఉపస్తరణంమే ప్రజాయైపశూనాం భూ
 యాదుపస్తరణమహం ప్రజాయైపశూనాం భూయాసం ప్రాణాపానౌ

మృత్యోర్మాసాతం ప్రాణాసానా మామాహాసిష్టం మధుమనిష్యే
 మధుజనిష్యే మధువత్క్యాని మధువదిష్యామి మధుమతీందేవేభ్యో
 వాచముద్యానగ్ం శుశ్రూషేణ్యాం, మనుష్యేభ్యన్తంమాదేవా అ
 వంతుశోభాయై పితరోనుమదంతు. ఓమ్ శాంతిశాంతిశాంతిశి.
 ఇత్యనువాకం జపిత్వాఅగ్నేః పశ్చాత్తిష్ఠత్ శుక్రియేనమిథోగ్నఇతి
 వ్రతీయంజతే సవితాజయవారిశం' । పృథివీనమిదంతరిక్షగ్ం సమిత్
 ద్యాస్సమిత్ ప్రాజాపత్యామేనదసి' ఇతి చతుర్భిః ఆమూలాగ్రంఆజ్యా
 భ్యక్తాశ్చతస్రజేదుంబరీస్సమిథోగ్నావాదధాతి, పృథివీనమిత్-తామ
 గ్నిస్సమింధే-సాగ్నిగ్ంసమింధే-తామహగ్ంసమింధే-సామాసమిద్ధా-
 ఆయుషాతేజసా - వర్చసాశ్రియా - యశసాబ్రహ్మవర్చసేన - అ
 న్నాద్యేనసమింతాగ్ంస్వాహ - పృథివ్యాఇదం - అంతరిక్షగ్ంసమి
 త్-తాంవాయుస్సమింధే - సావాయుగ్ంసమింధే - తామహగ్ం
 సమింధే - సామాసమిద్ధా - ఆయుషాతేజసా - వర్చసాశ్రియా- య
 శసాబ్రహ్మవర్చసేన - అన్నాద్యేన సమింతాగ్ంస్వాహ - అంతరి
 ఊయేదం - ద్యాస్సమిత్ - తామాదిత్యస్సమింధే - సాదిత్యగ్ం
 సమింధే-తామహగ్ంసమింధే - సామాసమిద్ధా - ఆయుషాతేజసా-
 వర్చసాశ్రియా - యశసాబ్రహ్మవర్చసేన - అన్నాద్యేనసమింతాగ్ం
 స్వాహ - దివఇదం - ప్రాజాపత్యామేనమిదసి సపత్నక్షయణీ- భ్రా
 తృవ్యహామేసిస్వాహ - ప్రజాపతయఇదం - అగ్నేవ్రతపతే కాం
 డఋషిభ్యః సౌమ్యవ్రతంచరిష్యామి -తచ్ఛకేయంతస్మైరాధ్యతాం-
 వాయోవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః సౌమ్యవ్రతంచరిష్యామి- తచ్ఛకే
 యంతస్మైరాధ్యతాం - ఆదిత్యవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః సౌమ్యవ్ర
 తం చరిష్యామి - తచ్ఛకేయంతస్మైరాధ్యతాం - వ్రతానాంవ్రతపతే

కాండముషిభ్యః సామ్యవ్రతంచరిష్యామి - తచ్చ కేయం తస్మై రాధ్యతాం - ఇత్యుపత్తిషేత్.

అథాచార్యః 'యుంజ తేమన' ఇత్యాదీనాం 'దేవావై సత్రమా సతే' త్యాదీనాంచానువాకానాం ప్రథమపదాని 'యుంజతే సవితే' తిపదద్వయంవా శిష్యంవాచయిత్వా.

తత్త్వకారః.

యుంజతే - వృష్ణః - బ్రహ్మ - బ్రహ్మ - దశ - అపశ్యం - దేవస్య - సముద్రాయ - ఇషే - ఘర్మ - మహీనాం - అస్కా - యా - ప్రాణాయ - పూష్ణే - ఉత్ - యా - అగ్నిః - భూః - భూః - యా - సిక్ - ధుని - ఉగ్రః - అహోరాత్రే - ఖట్ - నిగా - అస్యజ్ముఖః - యత్ - యత్ - దీర్ఘముఖ - ఇత్యాత్ - యత్ - ప్రసార్య - అత్రిణా - అబ్రహ్మణ - ఉత్ - భూః - పృథివీ - శం - దేవాః - సావిత్రం - పరిశితే - బ్రహ్మ - అగ్నిః - శిరః - దేవస్య - విశ్వా - ఘర్మ - ప్రజాపతిం - ప్రజాపతిః - సవితా.

యుంజతేసవితేతివాపదద్వయం వాచయిత్వా - కేచిదత్ర 'యుంజతే - సవితా' ఇత్యనువాకద్వయమేవ జపంతి - తత్త్వకారస్త. 'యుంజతే మన ఉతయంజతేధియః | విప్రా విప్రస్య బృహతోవిపశ్చితః | విహోత్రాదధే వయునావిదేకఇత్ | మహీ దేవస్య సవితుఃపరిష్కుతిః | దేవస్యత్వా సవితుఃప్రసవే | అశ్వినోర్వాహుభ్యామ్ | పూష్ణ హస్తాభ్యామాదదే | అభిరసి నారిరసి | అధ్వరకృద్దేవేభ్యః | ఉత్తిష్కబ్రహ్మణస్తే ౧ || దేవయంతస్త్వే మహే | ఉపప్రయంతు మరుతస్సదానవః | ఇంద్రప్రాశూర్యవాసచా | పైత్రుబ్రహ్మణస్తతిః | ప్రదేవ్యేతు సూన్యతా | అచ్ఛావీరం సర్వం పక్షిరాధనమ్ | దేవాయజ్ఞం నయంతునః | దేవీద్యా

వాప్యధివీలను మెమగ్ంసాథామ్ | ఋధ్యాసమద్య | మఖస్యశిరః ||
 ౨ || మఖాయత్వా | మఖస్యత్వా శీష్ణే | ఇయత్వగ్రహిణీః |
 ఋధ్యాసమద్య | మఖస్యశిరః | మఖాయత్వా | మఖస్యత్వా శీ
 ష్ణే | దేవీర్వమిరస్య భూతస్య ప్రథమజాఋతావరీః | ఋధ్యా
 సమద్య | మఖస్యశిరః || ౩ || మఖాయత్వా | మఖస్యత్వా శీ
 ష్ణే | ఇంద్రస్యాజ్ఞాసి | ఋధ్యాసమద్య | మఖస్య శిరః | మఖా
 యత్వా | మఖస్యత్వా శీష్ణే | అగ్నిజాలసి ప్రజాపతే రేతః | ఋ
 ధ్యాసమద్య | మఖస్యశిరః || ౪ || మఖాయత్వా | మఖస్య
 త్వా శీష్ణే | ఆయుర్ధేహిప్రాణంధేహి | అపానంధేహి వ్యానం
 ధేహి | చక్షుర్ధేహిశ్రోత్రం ధేహి | మనోధేహి వాచం ధేహి | ఆ
 త్మానం ధేహి ప్రతిపాం ధేహి | మాంధేహి మయిధేహి | మధు
 త్వా మధులాకరోతు | మఖస్య శిరోసి || ౫ || యజ్ఞస్యపదేష్ఠః |
 గాయత్రేణత్వా ఛందసాకరోమి | తైష్ఠ్యభేనత్వా ఛందసాకరో
 మి | జాగతేనత్వా ఛందసాకరోమి | మఖస్య రాస్తాసి | అదితి
 సైబిలంగృహ్లాతు | పాక్షేన ఛందసా | సూర్యస్యహరసాశ్చా
 య | మఖోసి || ౬ || ఆర || ౪ || ౧ || ౬ ||

సవితాభూత్వా ప్రథమేహా ప్రవృజ్యతే | తేనకామాగ్ం
 వీతి | యద్విత్తీయే హా ప్రవృజ్యతే | అగ్ని ర్భూత్వా దేవా
 నేతి | యత్ప్రతీయే హా ప్రవృజ్యతే | వాయుర్భూత్వా పా
 ణినేతి | యచ్ఛతృధేహా ప్రవృజ్యతే | ఆదిత్యోభూత్వా రక్షీ
 నేతి | యత్పంచమేహా ప్రవృజ్యతే | చంద్రమాభూత్వానక్షత్రా
 న్యేతి || ౧౦౨ || యత్షష్ఠేహా ప్రవృజ్యతే | ఋతుర్భూత్వానం
 వధ్వరమేతి | యథృష్టమేహా ప్రవృజ్యతే | ధాతాభూత్వా శక్వ
 రీమేతి | యదష్టమే హస్పృవృజ్యతే | బృహస్పతి ర్భూత్వా గా

యత్రోమేతి | యన్నవమే హా ప్రవృజ్యతే | మిత్రోభూత్వా త్రి
 వృతథిమా-లోకానేతి | యద్దశమే హా ప్రవృజ్యతే | వరుణో
 భూత్వా విరాజమేతి || ౧౦౧ || యదేకాదశే హస్ప్రవృజ్యతే |
 ఇంద్రోభూత్వా త్రిష్టభమేతి | యద్ద్వాదశే హస్ప్రవృజ్యతే |
 సామోభూత్వా సుత్యామేతి | యత్పరస్తా దుపసదాం ప్రవృజ్యతే |
 తస్మాదితఃపరాజమూ-లోకాగ్ంస్తపన్నేతి | యదుపరిష్టా దుపస
 దాం ప్రవృజ్యతే | తస్మాదముతోర్వాజి మా-లోకాగ్ంస్తపన్నేతి |
 యవవం వేద | ఐవతపతి || ౧౦౨ || ఆర || ౧ || ౧౦౩ || ౧౦౪ ||
 జయాద్యగున్యవస్థానాంతంఃక్రియాత్, తతః శిష్యుడదకుంభమువస్పృశ్య
 శన్నోవాతఃపవతాం మాతరిశ్వాశన్నస్తపతుసూర్యః ఆహానిశంభవం
 తునశ్యగ్ంరాత్రిః ప్రతిధీయతాం - శముషానోప్యచ్ఛతుశమాదిత్యుడ
 దేతునః - శివానశ్యంతమాభవసుమృడీకాసరస్వతి - మాతేవ్యోమ
 సందృశి - ఇడాయైవాస్తస్త్వివాస్తుమద్వాస్తుమంతో భూయాస్త
 మావాస్తాశ్చిగ్న్తహ్యవాస్తు స్సభూయాద్యోస్మాద్ ద్వేష్టియంచ
 వయంద్విష్కః - ప్రతిష్ఠాసిప్రతిష్ఠావంతో భూయాస్తమాప్రతిష్ఠా
 యాశ్చిగ్న్తహ్యప్రతిష్ఠ స్సభూయాద్యోస్మాద్ ద్వేష్టి యచ్ఛవయం
 ద్విష్కః - ఆవాతవాహిభేషజం వివాతవాహియద్రవః - త్వగ్ం
 హివిశ్వభేషజో దేవానాందూతఈయసే- ద్వావిహావాతే వాతలసిం
 ధోరాపరావతః || ౧౦౪ || దక్షంమేలన్యఆవాతుపరాన్యోవాతుయద్రవః -
 యదదోవాతతేగృహేమృతస్యనిధిర్హితః తతోనోదేహిజీవసే తతో
 నోధేహిభేషజం - తతోనోమహాఆవహావాత-ఆవాతుభేషజం - శం
 భూర్మయోభూర్నోహృదే ప్రణతియాగ్ంషితా రిషత్ - ఇంద్రస్య
 గృహోసితంత్యా ప్రపద్యేసగుస్సాశ్వతి - సహాయస్మైతి -
 భూతిప్రపద్యే భువఃప్రపద్యే సువఃప్రపద్యే భూర్భువస్సువః ప్రపద్యే

వాయుం ప్రపద్యే నాతాఁ డేవతాం ప్రపద్యే శ్మానమాఘణం
 ప్రపద్యే ప్రజాపతేర్భూమికోశం బ్రహ్మప్రపద్యే ఓమ్ ప్రపద్యే - అం
 తరిక్షం మఉర్వంతరం బృహదగ్నయఃపర్వతాశ్చ యయావాతస్వ
 స్త్యాస్వస్తి మాతయా స్వస్త్యాస్వస్తి మానసాని- ప్రాణాపానౌ మృ
 త్యోర్మాపాతం ప్రాణాపానౌ మామాహాసిష్టం మయిమేధాంమయి
 ప్రజాంమయ్యగ్నిస్తైజోదధాతు మయిమేధాంమయిప్రజాం మయిం
 దృ ఇంద్రియందధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయిసూర్యో
 భ్రాజోదధాతు||౨౫|| ద్యుభిరక్తుభిఃపరిపాతమస్మానరిష్ట్యేభిరశ్వినాసా
 భగేభిః-తన్నోమితోవరుణోమామవతితా మదితిస్సింధుః పృథివీ
 ఉతద్యౌః - కయానశ్చిత్రఆభవదూతీసదావృధస్సఖా - కయాశచి
 వ్యయావృతా - కస్త్యానత్యోమదానాంమగ్ంహిష్ఠామథ్నదంధసః-
 దృఢాచిదారుజేవసు - అభీషణస్సఖీనామవితాజరితృణాం - శతంభ
 వాస్యూతిభిః - వయస్సుపర్ణాఉపసేదురింద్రం ప్రియమేధాఋష
 యోనాధమానాః - అపధ్వాంతమూర్ధుహి పూర్ధి చక్షుర్మమగ్ధ్య
 స్మాన్నిధయేవ బద్ధాః||౨౬||శన్నో దేవీరభిష్టయతపోభవంతువీతయే-
 శంయోరభిప్రవంతునః - ఈశానావార్యాణాంక్షయంతీశ్చర్షణీనాం-
 అపోయచామిభేషజం - సుమిత్రానఆప ఓషధయస్సస్తుదుర్మిత్రాన్
 సైత్రిభూయాసుర్యోస్మాక్ ద్వేష్టి యంచవయంద్విష్టాః - ఆపోహిష్ఠా
 మయోభవస్తాన ఊర్జేదధాతన - మహేరణాయచక్షసే - యోవ
 శ్వీవతమోరసస్తస్యభాజయ తేహనః - ఉశతీరివమాతరః . తస్మాఅరం
 గమామవోయస్యక్షయాయ జన్వథ||౨౭|| ఆపోజనయథాచనః- పృథి
 వీశాంతా సాగ్నినాశాంతా సామేశాంతాశుచగ్ంశమయతు - అం
 తరిక్షగ్ంశాంతం తద్వాయునాశాంతం తస్మైశాంతగ్ం శుచగ్ంశమ
 యతు - ద్యౌశ్శాంతాసాదిత్యేనశాంతా సామేశాంతాశుచగ్ంశమ

యతు - వృధివీశాంతిరంతరిక్షం శాంతిశ్చాంత్యశ్శాంతిశ్శాంతిర
వాంతరదిశాశ్శాంతిరగ్నిశ్శాంతి ర్వాయుశ్శాంతి రాదిత్యశ్శాంతిశ్చం
ద్రమాశ్శాంతిర్నక్షత్రాణిశాంతి రాపశ్శాంతిరోషధయశ్శాంతి ధ్వజ
స్పతయశ్శాంతిర్గగ్నశ్శాంతిరజాశాంతిరశ్వశ్శాంతిః పురుషశ్శాంతిర్బ్ర
హ్మశాంతిర్బ్రహ్మణశ్శాంతి శ్శాంతిరేవశాంతి శ్శాంతిర్మేఅస్తు
శాంతిః - తియామాగ్ంశాంత్యానర్వశాంత్యామహ్యంద్యవదేచతు
ష్పదేచశాంతిం కరోమిశాంతిర్మేఅస్తుశాంతిః - ఏహశ్రీశ్చహీశ్చ
ధృతిశ్చ తపోమేధా ప్రతిష్ఠాశ్రద్ధానత్యంధర్మశ్చైతానిమోత్తిష్ఠంతమ
నూత్తిష్ఠంతు మామాగ్ంశ్రీశ్చ హీశ్చధృతిశ్చతపోమేధాప్రతిష్ఠాశ్ర
ద్ధానత్యంధర్మశ్చైతాని మామాహసిమః - ఉదాయమాస్వాయు
షోదోషధీనాగ్ంరసేనోత్పర్జన్యస్యశుష్మేణోదస్థామమృతాగ్ం అను-
తచ్ఛక్షుద్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్ఛరత్ - పశ్యేమశరదశ్యతం
జీవేమశరదశ్యతం సందామశరదశ్యతం మోదామశరదశ్యతంభవా
మశరదశ్యతగ్ంశృణవామశరదశ్యతం ప్రబ్రవామశరదశ్యత మజితా
స్సామశరదశ్యతంజ్యోక్ష్మసూర్యందృశే || యఉడగాన్మహతోర్ణ
వాద్విభ్రాజమానస్సరిరస్య మధ్యాభ్యమావృషభోలోహితాక్ష సూన్
ర్యోవిపశ్చిన్తనసాపునాతు - బ్రహ్మణశ్చోతన్యసి బ్రహ్మణఆణీస్థాబ్ర
హ్మణ ఆవపనమసి ధారితేయంపుధివీ బ్రహ్మణామహీధారిత మే
నేనమహి దంతరిక్షందివందాధారవృధివీగ్ంసదేవాంయదహంబేద త
దహంధారయాణి మామద్వేదోధివిద్రవతే - మేధామనీషేమోవిశ
తాగ్ంసమీచీభూతన్య భవ్యస్యాజరుధ్యై సర్వమాయురయాణిసర్వ
మాయురయాణి - ఆభిర్గిర్భిర్యదతోనడసమాప్తాయయహరివోవర్ధ
మానః - యదాస్తాత్మభ్యోమహిగ్ంత్రారుజాసిభూయిష్ఠభాజోఅథతే

స్వామ - బ్రహ్మప్రావాదిష్మతన్నోమాహాసీత్ - ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ ఇత్యువాకం జపిత్వా వాచయచ్ఛేత్ .

మీలనేయతవాక్చిరసస్కృతే వేష్టనేస్తమితైగృహమావిశేత్ । స్థీయతేఽన్ధవదవ్యథవాస్యతెవాగ్యతేన తతోభ్యుదితక్రియా ॥
అథాచార్యః శిష్యస్యముఖంశిరోనవవస్త్రేణప్రదక్షిణం సంవేష్టయిత్వా అస్తమితేగ్రామంప్రాపయేత్ - తాంరాత్రిం శిష్యోవాగ్యతస్మిషేదాసీతవా, తతఃప్రభాతేతు బహిర్గృహాణాంవహ్నించసూర్యంచతథోదకుమ్భం । ఆకాశముద్వీక్ష్యగిరించవత్సం పశ్యేద్ధిరణ్యంచవయస్సుపర్ణాః ॥ శ్వోభూతేగ్రామాద్బహిర్గత్వా శిరోవేష్టనవస్త్రేణమవసీయ ఆచార్యాయదత్వా అగ్నిముదకుంభమాదిత్యమాకాశంగిరిం వత్సంసువర్ణంచ యథాసంభవచూచార్యదర్శితంద్ృష్త్వా, 'వయస్సుపర్ణాడవనేదురింద్రం ప్రియమేథాఋషయోనాథమానాః - అపధ్యాంతమూర్ఘహిపూర్ధిచక్షుముముగ్ధస్మాన్నిధయేవబద్ధాః' ఇత్యాదిత్యముపతిషేత, ఆచార్యఃఅభ్యుదయంపుణ్యాహంచకుర్యాత్ .

సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనం.

ఉత్సర్జనేతుయుంజాదిం మీలనాదిచవర్జయేత్ । సమిదాథానమంత్రోఽగ్నౌ ద్యౌస్సమిత్సర్వమిష్యతే ॥ ఆచార్యః గోత్రంశర్మాణంమాణవకం సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనేనకర్మాణా సంస్కరిష్యామి తినంకల్ప్య మాణవకం సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనంచరిష్యామితి వాచయిత్వా వస్త్రేదిధారణస్నానతర్పణాదిపూర్వవత్కారయిత్వా అగ్నిప్రతిష్ఠాదిపాత్రసాదనాంతే చతస్ర ఔదుంబరీస్సమిధ ఉదకుంభంచసా

దయ త్యాగి ముఖం తే శిష్యేణాన్వారభ్యః సామాయకాండఋషయే
 స్వాహా త్యాది, సామోధేనుం, అపాథంయుథు, త్వగ్సామక్రతు
 భిః, యాతేధామానిహవిషా, త్వమిమాఽవధీస్సమ, యాతేధా
 మానిదివియా, సాంహితీర్యాజ్ఞీకీర్వారుణీర్బ్రహ్మణగ్గంస్వయంభు
 వంసదసస్పతింపూర్వవత్ప్రధానాహుతీశ్చజహుయాత్, తతశ్శిష్యః
 పూర్వవత్కుంభముపస్పృశ్య 'సమోవాచ' ఇత్యనువాకంజపిత్వా అ
 గ్నేఃపశ్మాత్త్రిషక్, ద్యౌస్సమిత్ - తామాదిత్యస్సమిందే - సాది
 త్యగ్ంసమిందే - తామహగ్ంసమిందే - సామాసమిద్ధా - ఆయుషా
 తేజసా - వర్చసాశ్రియా - యశసాబ్రహ్మవర్చసేన - అన్నాద్యేనస
 మింతాగ్ంస్వాహా - దివఇదం - అంతరిక్షగ్ంసమిత్ - తాంవా
 యస్సమిందే - సావాయుగ్ంసమిందే - తామహగ్ంసమిందే - సా
 మాసమిద్ధా - ఆయుషాతేజసా-వర్చసాశ్రియా - యశసాబ్రహ్మవ
 ర్చసేన- అన్నాద్యేన సమింతాగ్ంస్వాహా, అంతరిక్షాయేదం - పృథి
 వీసమిత్ - తామగ్నిస్సమిందే - సాగ్నిగ్ంసమిందే-తామహగ్ంస
 మిందే - సామాసమిద్ధా - ఆయుషాతేజసా - వర్చసాశ్రియా - య
 శసాబ్రహ్మవర్చసేన - అన్నాద్యేనసమింతాగ్ంస్వాహా, పృథివ్యాఇ
 దం - ప్రాజాపత్యామేనమిదసి సపత్నక్షయణీ - భ్రాతృవ్యహమేసి
 స్వాహా - ప్రజాపతయఇదం- ఇతిసమిధాధాయ, ఆదిత్యవ్రతపతేకాం
 డఋషిభ్యః - సామ్యవ్రతమచారిషం - తదశకంతస్మైరాధి - వా
 యోవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః - సామ్యవ్రతమచారిషం - తదశకంత
 స్మైరాధి - అగ్నేవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః - సామ్యవ్రతమచారిషం-
 తదశకంతస్మైరాధి - వ్రతానాంవ్రతపతేకాండఋషిభ్యః - సామ్యవ్ర
 తమచారిషం - తదశకంతస్మైరాధి - ఇత్యగ్నిముపస్థాయ, ఆచార్యః
 జయాద్యగ్నివస్థానాంతంకుర్యాత్, శిష్యఃకుంభముపస్పృశ్య శ

న్నోవాతఃపవతాం ఇత్యనువాకవిజయే, అథాచార్యః ఆభ్యుదయం
పుణ్యావహన కుర్యాత్.

ఆగ్నేయ వ్రతం.

ఆచార్యః ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్ర మముకశత్రాణం
మాణవకమాగ్నేయవ్రతేవకమణానంసగ్రిహ్యమీతిసంకల్ప్య-కృ
తప్రాణాయామంశివ్యం ఆగ్నేయవ్రతంచరిష్యామీతి వాఛయిత్వా
వస్త్రోపవీతాదిధారయిత్వా స్నానంకారయిత్వా నివీత్యా అగ్నిం
కాండముషింతర్పయామీతిసాంహితీర్యాజ్ఞకీర్వారుణీర్చిత్రహ్మణంస్వ
యంభువంనదసస్పృతించతిలాక్షతోదక్షైస్త్రిస్త్రీస్తర్పయిత్వా ఆచార
తంశివ్యం దక్షిణత ఉపవేశ్య ప్రాజాపత్యవ్రతవత్ పాత్రపాదనాద్య
గ్నిముఖాంతే శిష్యేణాన్వారభ్యః అగ్నయే కాండముషయేస్వాహా. అ
గ్నయే కాండముషయిధదం - ఆగ్నేనయ సుపథారాయేఅస్మాక్ - వి
శ్వానిదేవ వయనానివిద్వాక్ - యయోధ్యస్మజ్జహురాణమేనః -
భూయిష్ఠాంతే నమఉక్తింవిధేమ స్వాహా - అగ్నయిధదం - ప్రవత్స
క్రాయభానవేభరధ్వం - హవ్యం మతించాగ్నయేసుపూతం - యో
దైవ్యానిమానుషాజనూగ్ంషి - అంతర్విశ్వాని విద్రునాజిగాతిస్వాహా -
అగ్నయిధదం - అచ్ఛాగికోమతయోదేవయంతీః - అగ్నింయంతిద్ర
విణంభిక్షమాణాః - సుసందృశగ్ం సువ్రతీకగ్ంస్వంచం - హవ్యవా
హమరతింమానుషాణాం స్వాహా - అగ్నయిధదం - ఆగ్నేత్వమ
స్మద్యుయోధ్యమీవాః - అనగ్నిత్రాలభ్యమంతకృక్షీః - పునరస్మశ్య
గ్ంసువితాయుదేవ - యాంవిశ్వేభిరజతేభిర్యజత్ర స్వాహా - అగ్నయ
ఇదరి, ఆగ్నేత్వంపాదయానవ్యోఅస్మాక్ - స్వస్తిభిరతిధుగ్లాణివి

త్వా - పూర్వపుష్కీమహాలాసదర్శి భవాతోకాయతనయాశం
యోస్సాహ - అగ్నయధదం - ప్రకారవోమననావచ్యమానాః - దే
వద్రీచీం నయథ దేవయంతః - దక్షిణావాద్యాజనీప్రాచ్యేతి - హవి
ర్భరంత్యగ్నయేషుతాచీస్వాహ - అగ్నయధదం - సాంహితీభ్యో
యాజ్ఞీకీభ్యో వారుణీభ్యోబ్రహ్మణేస్వయంభువే సదసస్సతయేచహు
త్వా మాణవకేన ఆగ్నేవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః ఆగ్నేయవ్రతంచరి
ష్యామి - తచ్చకేయం తన్మేరాధ్యతాం - వాయోవ్రతపతే కాండ
ఋషిభ్యః - ఆగ్నేయవ్రతం చరిష్యామి - తచ్చకేయంతన్మేరాధ్య
తాం - ఆదిత్యవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ఆగ్నేయవ్రతంచరిష్యామి
తచ్చకేయంతన్మేరాధ్యతాం - వ్రతానాం వ్రతపతే కాండఋషిభ్యః -
ఆగ్నేయవ్రతంచరిష్యామి - తచ్చకేయంతన్మేరాధ్యతాం - ఇత్యగ్నయ
పస్థానంకారయిత్వా జయాద్యగ్నయపస్థానాంతే అభ్యుదయం పుణ్యా
హంచకుర్యాత్.

ఆగ్నేయవ్రతోత్పత్త్యనం.

ఆచార్యః ప్రాణనాయమ్య ఆముకగోత్రమముకశర్మాణం
మాణవకం ఆగ్నేయవ్రతోత్పత్తినేనకర్మణా సంస్కరిష్యామితిసంక
ల్ప్య ఆగ్నేయవ్రతోత్పత్త్యనంచరిష్యామితి శిష్యంవాచయిత్వా ఉప
వీతాదిధారణ స్నానతర్పణాది పూర్వవత్కారయిత్వా ఆగ్నేరుపస
మాధానాద్యగ్నిముఖాంతే శిష్యేణాన్వారభ్యః అగ్నయే కాండఋష
యేస్వాహ - అగ్నయే కాండఋషయధదం - ఆగ్నేనయ, ప్రవశ్య
క్రాయ, అచ్ఛాగిహ మతయో, ఆగ్నేత్వమస్మత్, ఆగ్నేత్వంపారయ-
ప్రకారవోమననా ఇతి వ్రతసాంహితీర్యాజ్ఞీకీర్వారుణీర్భ్రహ్మణం

స్వయంభువం సదసస్పతించప్రధానాహుతీహుత్వా, అగ్నేవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ఆగ్నేయవ్రతమచారిషం - తదశకంతన్మేరాధి-
వాయోవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ఆగ్నేయవ్రతమచారిషం- తదశ
కంతన్మేరాధి - ఆదిత్యవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః - ఆగ్నేయ వ్రత
మచారిషం - తదశకంతన్మేరాధి - వ్రతానాంవ్రతపతే కాండఋషి
భ్యః - ఆగ్నేయ వ్రతమచారిషం - తదశకంతన్మేరాధి' ఇతిశిష్యే
ణోపస్థానంకారయిత్వా జయాద్యగ్నస్త్వపస్థానాంతే అభ్యుదయం
పుణ్యాహంచకుర్యాత్.

వైశ్వదేవవ్రతం.

ఆచార్యః ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్రమముకశర్మాణం
మాణవకం వైశ్వదేవప్రతేనకర్మణా సంస్కరిష్యామితి సంకల్ప్య
వైశ్వదేవవ్రతంచరిష్యామితిశిష్యంవాచయిత్వాఉపవీతాది ధారణం
స్నానంవిశ్వాదేవాకాండఋషీం స్తర్పయామితిక్రమేణసాంహితీ
ర్యాజ్ఞికీ ర్వారుణీర్భక్రిహ్మణంస్వయంభువం సదసస్పతించతర్పయి
త్వా అగ్నేరుపసమాధానాద్యగ్నిముఖాంతే శిష్యేణాన్వారభ్యః, వి
శ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండఋషిభ్యస్సాప్సహ- విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాం
డఋషిభ్యఃఇదం- ఆనోవిశ్వే అస్కాగ్రమంతుదేవాః - మిత్రోఅర్య
మావరుణస్సజోమాః - భువాయథానోవిశ్వేవృధాసః - కరంఘ్నమా
హవిధురంసశవస్సాప్సహ - విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఃఇదం - శంనోదేవా
విశ్వదేవాభవంతు - శంసరస్వతీసహధీభిరస్తు - శమభిమాచశ్యము
రాతిమాచః - శన్నోదివ్యాఃపార్థివా శ్శన్నో అప్యస్సాప్సహ - వి
శ్వేభ్యోదేవేభ్యఃఇదం - యేసవితుస్సత్యసవస్యవిశ్వే - మిత్రస్య వ్రతే

వరుణస్య దేవాః - తే సాధగం వీరవదో మదస్మః - దధాతనద్రవిణం
చిత్రమస్తే స్వాహా - విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం - అగ్నే యాహి దూత్యం
వారిషేణ్యః - దేవాగ్ం అచ్చాబ్రహ్మకృతాగణేన - సరస్వతీం మరు
తో అశ్వినాపః | యక్షీ దేవాన్రత్నధేయాయ విశ్వాన్ధ్వాన్స్వాహా | విశ్వే
భ్యో దేవేభ్య ఇదం | ద్యౌఃపితృఃసృణివిమాతరధుక్ | అగ్నే భ్రాత
ర్వసవోమృడతానః | విశ్వ ఆదిత్యా అదితేన జోషాః | అస్మభ్యగంశ
ర్మబహులం వియంత స్వాహా | విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం | విశ్వే దేవా
శ్శృణు తే మగంహవం మే | యే అంతరిక్షే య ఉపద్యవిష్ట | యే అగ్ని
జహ్వ ఉత వాయుజత్రాః | ఆసద్యాస్మిన్బహిఃపిమాదయధ్వగం స్వా
హా | విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం- సాంహితీభ్యో యాజ్ఞికీభ్యో వారుణీ
భ్యో బ్రహ్మణేస్వయంభువే సదసస్పతయేచహుత్వా, అగ్నే వ్రతపతే
కాండబుసిభ్యః | వైశ్వదేవ వ్రతంచరిష్యామి | తచ్చ కేయంతన్మే రా
ధ్యతాం | వాయో వ్రతపతే కాండబుసిభ్యః | వైశ్వదేవ వ్రతంచరిష్యా
మి | తచ్చ కేయంతన్మే రాధ్యతాం | ఆదిత్య వ్రతపతే కాండబుసిభ్యః
వైశ్వదేవ వ్రతంచరిష్యామి | తచ్చ కేయంతన్మే రాధ్యతాం | వ్రతానాం
వ్రతపతే కాండబుసిభ్యః | వైశ్వదేవ వ్రతంచరిష్యామి | తచ్చ కేయం
తన్మే రాధ్యతాం | ఇతి చతుర్భిరుపస్థానం కారయిత్వా జయాద్యగ్నున్
పస్థానాంతంకృత్వా అభ్యుదయం పుణ్యాహంచకుర్యాత్.

వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనం.

ఆచార్యః ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్రమముకశర్మాణం
మాణవకం వైశ్వదేవోత్సర్జనేన కర్మణా సంస్కరిష్యామితి సంకల్ప్య
వైశ్వదేవోత్సర్జనంచరిష్యామితి శిష్యం వాచయిత్వా ఉపవీతాదిధా

రణ సానతర్పణాది పూర్వవత్కారయిత్వా అగ్నేరుపసమాధానా
ద్యగ్ని ముఖాంతే శిష్యేణాన్వారభ్యః విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండఋషి
భ్యస్సాన్వహవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యః కాండఋషిభ్యః ఇదం । అనోవిశ్వే,
శన్నోదేవాః, యేనవితుః, అగ్నేయాహి, ద్యౌఃపితృవృధివి, వి
శ్వేదేవాశ్శృణుతేతి షష్ఠిః షడాహుతీ సాంహితీర్యాక్షి కీర్వాణుణీ
ర్భృప్రోణఃస్వయంభువం సదసస్పతించ ప్రధానాహుతీహుత్యా, అ
గ్నేవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః । వైశ్వదేవవ్రతమచారిషం । తదశకం
తన్మేరాధి । వాయోవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః । వైశ్వదేవవ్రతమచా
రిషం । తదశకం తన్మేరాధి । ఆదిత్యవ్రతపతే కాండఋషిభ్యః । వై
శ్వదేవవ్రతమచారిషం । తదశకం తన్మేరాధి । వ్రతానాంవ్రతపతే
కాండఋషిభ్యః । వైశ్వదేవవ్రతమచారిషం । తదశకం తన్మేరాధి । ఇ
తిచతుర్భి శిష్యేణోపస్థానం కారయిత్వా జయద్యగ్నుప్రసానాం
తే అభ్యుదయం పుణ్యాహంచ కుర్యాత్ । వ్రతానాముత్పర్జనానాం
చ ఏకదాకరణే సకృదేవాభ్యుదయం పృథక్పుణ్యాహంచకుర్యాత్ ।

అథ ప్రాజాపత్యాది వ్రతసమాన తన్త్రప్రయోగః.

ఆసన్నోద్వాహ ఆరోవాహ్యచార్యస్వయమేవవా । ఏక
తంత్రేణవాకుర్యాదేతద్ధృతితతుష్టయం ॥ ౧ ॥ ఏకతంత్రేణచే
త్యాహూ ఋషీణాంతర్పణాదికం । ఏకతంత్రప్రయోగస్య పక్షంవ
క్ష్యామ్యహంస్ఫుటం । ౨ ॥ ప్రాజాపత్యాదిసంకల్ప్య తర్పయేత్తా
న్యషీన్క్రమాత్ । ప్రజాపతయిత్రేకం షట్ప్రజాపతినూక్తకమ్ ॥
౩ ॥ సోమాయసోమోధేనుం చాప్యథాగ్నేగ్నేనయేతిచ । విశ్వే
చఅనోవిశ్వేచహుతోవోపనిషదాదికం ॥ ౪ ॥ హుత్యాన్విష్టకృతస్థాన

(15) అథప్రాజాపత్యాది వ్రతసమానతస్త్రో ప్రయోగః. ౧౧౩

నేనదసస్పతిమిత్యుచా । వటురుత్తరతస్తిష్ఠా ప్రాజాపత్యమితిబు
 వా ॥ ౧ ॥ అగ్నా ఆదిచతుర్భిస్తు దేవతా ఉపతిష్ఠతే । మదంతీస్స
 ర్శనంకుర్యా న్న మోపాచాదికంపరేత్ ॥ ౨ ॥ పృథివ్యాద్యైస్సమి
 ద్భిస్తు సమిదాధానమాచరేత్ । దేవతోష్ఠితిశ్చైవ సామ్యవ్రత
 మితిబు ॥ ౩ ॥ యంజితేనవితాద్వేచ తృతీయాగ్నేరుపస్థితిః ।
 జయాదీంశ్చతతోహుత్వా మదంతీమపుష్పవస్పృశేత్ ॥ ౪ ॥ శన్నా
 నుపాకపతనం తతస్సాస్మిన్మిలసాదికం । గురోర్వసనదానాంతం వ్రతా
 నామేకతంత్రతా ॥ ౫ ॥

ప్రథమంవటుస్సమిదాధానంకృత్యాతతఃపూర్వోక్తక్రమేణబ్ర
 హ్మచర్యవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తంచ కృత్వా ఉపకేశస్సున్నాతో ధృ
 తోర్ధ్వ పుండ్రోగురోద్దక్షిణతో దర్భాననే ప్రాజ్మభో వటురాసీత్.
 ఆథాచార్యస్తథా ౨౨సీనః పవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య - గోత్రం
 శ్రామ మిమం కూణవకం ప్రాజాపత్య సామ్య ఆగ్నేయ వైశ్వదే
 వవ్రతాభై ర్యకర్మభి సమానతంత్రేణ కర్మణా సంస్కరిష్యామితి
 సంకల్ప్య - కృతప్రాణాయామం వటుం ప్రాజాపత్య సామ్యఆగ్నే
 యవైశ్వదేవవ్రతాని సమానతంత్రేణాచరిష్యా మితివాచయిత్వా॥
 మాంజందంజోపవీతాని వాసకృష్ణాజినంతథా । పూర్వోపయుక్తా
 న్యుత్సృజ్యధారయేయ ర్వత్రేవ్రతే ॥ ఉపాకర్మవ దుపవీతా దీని
 సహనివ్రత్యేకం మంత్రవద్భృత్వా - స్నాత్వాద్విరాచమ్య ఉదజ్మ
 భోఘ్నద్రవిశ్యనివీతీ ; వ్రజాపతిం, సోమ, మగ్నిం, విశ్వా దేవా
 న్గాంధముషీన్ నిషత్త్రియంస్వయంభువం నదసస్పతిమితి తిలాక్ష
 తోదక్షిణద్వపీం స్తర్పయిత్వా ఆచమ్య కౌషీనంధృత్వా ధృతోర్ధ్వ
 పుండ్రఃపూర్వవ యపవిశేత్.

అథాచార్యోఽగ్నేరుపసమాధానా ద్యగ్నిముఖాంతేఽన్వారభేప్రతిని ప్రజాపతయే కాండబుషయే స్వాహే త్యాది ప్రజాపతేనత్వ దేతాన్యన్యః + సహస్రధామాజుషతాగ్ంహ విర్నస్సాహ ప్రజాపతయిదంసమమేత్యంతం ప్రజాపత్యప్రతహోమం; తతః సోమాయ కాండబుషయే స్వాహే త్యాదిసోమో ధేనుం + రాజన్ధోమప్రతిహవ్యా గృభాయస్వాహ సోమాయేదం సమమేత్యంతం సామ్యప్రతహోమం; తతః అగ్నయే కాండబుషయేస్వాహే త్యనంతరం అగ్నేనయ హవిర్భరంత్యగ్నేయే ఘృతాచీస్వాహ అగ్నయిదం మిత్యాద్యాగ్నేయప్రతహోమం; పునశ్చ విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాండబుషిభ్య స్సాహ ఇత్యారభ్య అనోవిశ్వే + ఆసద్యాస్మి బహిఃపిమాద యధ్వగ్ంస్వాహ - విశ్వేభ్యో దేవేభ్యిద మితివైశ్వదేవప్రతహోమంచ హుత్వా తదంతేసాంహితిభ్యో యాజ్ఞీకీభ్యో వారుణీభ్యో బ్రహ్మణేస్వయంభువే సదసస్పతయేచహుత్వా (ఏతేషంచోపహోమః) అథ అగ్నేప్రతపత ఇతిచతుర్భిః ప్రజాపత్యప్రతోపస్థానం తతశ్చిష్యోగ్నేః పురస్తాద్ధాన్యో పరిస్థాపితం సోదకంసకూర్చం వస్త్రసహితంకుమ్భ ముపస్పృశ్ ' నమోవాచ ' ఇత్యనువాకం జపిత్వా (అనువాకస్మ సామ్యప్రతేద్రష్టవ్యః) పృథివీసమిత్ ఇత్యాదిభి శ్చతుర్భి రాజ్యభ్యక్తాశ్చతస్ర బేదుంబరీసమిథోఽగ్నానాథాయ అగ్నేప్రతపతే కాండబుషిభ్యః సామ్యప్రతం చరిష్యామి త్యాది చతుర్భి సామ్యప్రతోపస్థానంకుర్యాత్ అథాచార్యః యంజతేమన ఇత్యాదీనాం దేవావైసత్రమాసతే ఇత్యాదీనాం చానువాకానాం చతుర్భిః ప్రథమపదాని యంజతేసవిత్ ఇతిపదద్వయంవా శిష్యంవాచయిత్వా (కేచిత్ యంజత ఇ

త్యనువాకద్వయం 'ఐవతపతి' ఇత్యంతంజపంతి) తతశ్శిష్యః
 'అగ్నేవ్రతపతే కాండబుష్పిభ్యః ఆగ్నేయవ్రతం చరిష్యామి'
 త్యాదిఽతుర్భిరాగ్నేయ వ్రతోపస్థానః మతైః)వ 'అగ్నేవ్రతపతే
 + షైశ్వదేవవ్రతం చరిష్యామి' తివైశ్వదేవ వ్రతోపస్థానంచ కు
 ర్యాత్. జయాదిప్రతిపద్యతే ప్రాణాయామం పరిషేచనం ప్రణీతా
 మోక్షణంబ్రహ్మో ద్వాననంచకృత్వా | తతః 'శంసోవాతః పవ
 తా' మిత్యనువాకం జపిత్వా | వాచంయచ్ఛేదధాచార్య శ్శిష్య
 స్యసముఖంశిరః | వస్త్రేణవేష్టయిత్వా వాగ్యతస్మిష్ఠేదాసీతవా ||
 'శ్వోభూతే'గ్రామాద్భహిర్గత్వాశిరోవేష్టనవస్త్రమపసీయాచార్యా
 యదత్వా ౭గ్నాదీక్ష దర్శయిత్వా 'వయస్సుపర్ణా' ఇత్యాదిత్య
 ముపతిష్ఠతే. అంతే ౭భ్యుదయం పుణ్యాహవాచనంచ కుర్యాత్.
 ఉత్సర్జనేవిశేషః | ఉత్సర్జనేతు యుంజాదింమీలనాదిచ వర్జయేత్ |
 సమిదాధానమంత్రేణ ద్యాస్సమిత్పూర్వమిష్యతే || ఏవమేవోత్సర్జ
 నం 'వ్రతమచారిషం తదశకం తస్మైరాధి' ఇతిభేదః. సామ్యవ్రతో
 త్సర్జనోపస్థానే 'ఆదిత్యవ్రతపతే' ఇతి చాదావను సంధేయః.

ఇతి ప్రాజాపత్యాది వ్రతోత్సర్జన సమానతంత్ర ప్రయోగః.

స్నాన కర్మ.

స్నానకర్మ కరిష్యమాణ స్సూర్యోదయాత్పూర్వం వ్రజంపవి
 శ్యాంతర్లోమ్నాచర్మణా వ్రజద్వారం ప్రచ్ఛాద్యాసాయంత్రైః)వ వసే

వస్తిన్నహని బహిరాతపే సనిర్గచ్ఛేత్. * సూ || కేదమధీత్యస్నా
 న్యక్ ప్రాగుదయాద్వజం ప్రవిశ్యాంతర్లోమ్నా చక్రణా ద్వారముపిథా
 యాస్తే || ౧౨ || ౧ || నై నమేతదహతాదిత్యోఽభితపేత్ || ౧౩||
 ౨|| మధ్యందినే||సానకర్మ కర్తుంమహదనుగ్రహం ప్రార్థ్య-ప్రాణానా
 యమ్య మధ్యందినే ప్నానకర్మ కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య అగ్నిప్రతిష్ఠాది
 పాత్రసాదనాంతే , సూ||తేవస్తే||మణియుగ సమిత్సు||క్కుగశ్చాప్ర
 వృత్తై శీతోష్ణామ్బుక్షురకటయవచత్రదండంజనాని|మానోచానద్వ
 యకుశశక్యస్నాన్నచూర్ణోదపాత్రం స్నాన్యక్ యంజ్యాత్సకృదిహన
 రః కావ్యమాదుమ్బరంచ ' ఇతికపర్దికానికా ప్రకారేణ పాలాశీంస
 మిధం కటం క్షురం శీతముష్ణంచజలం యవాశశక్యద్దర్శానాదుంబ
 రందంతకావ్యంస్నానీయం నవంవస్త్రద్వయం ఉపవీతద్వయం చంద
 నం సోపధానం సూత్రప్రోతంమణిం బాదరంమణిం కుండలద్వయం
 స్రజమంజన మోదర్య ముపానహా చత్రం వైణవందండంచ సాదయి
 త్వా. † సూ || అగ్నేరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతే పాలా
 శీం సమిధముత్తరయా ౨౨ధాయ. ' ఇమగ్నోస్తామ మర్హతేజాత
 వేదనే రథమివ సంమహేమామనీషయా - భద్రాహినిక ప్రమతిర

* కేదం-మంత్రబ్రాహ్మణులక్షణం, అధీత్యేతిచవిధిః కేదంవ్రతాని నా పారం
 నీత్యాహ్యభయమేవవా ఇత్యస్యప్రదర్శనార్థః, వ్రజం - గోశాలాం - అస్మిన్నహని
 యావద్వస్తయం మూత్రపురీషాత్సద్దనార్థమప్యసౌ మండపాద్భూపిర్నిర్గచ్ఛేదిత్యర్థః.
 యథామధ్యందినేప్రధాన హోమాభివంతి (అగ్నేరుపసమాధానాదికంభవతి) తథాక
 ర్మకుర్యాత్.

† అత్రచపాత్రప్రయోగే దర్వాదీని ద్వంద్వంక్షురకటకా దీనిసక్యదేవ,
 శమ్యాశ్చపరిధ్యర్థే. కేచిద్దర్వాదీన్యపి సక్యదేవేతి. ఉత్తరయా - ' ఇమగ్నోస్తా
 మం ' ఇత్యేతయా, పాలాశీం - పలాశవృక్షావయవభూతాం.

వ్యసంగం వద్యగ్నే సఖ్యేమారిషామావయంతవ' ఇతిపాలాశీం సమిధమా
 జ్యోభ్యక్తామగ్నావాధాయ. * సూ || అపరేణాగ్నిం కటవరకా
 మాంవోపవిశ్యోత్తరయాత్సురమభిమన్త్యి । , త్ర్యాయుషంజమ
 వగ్నేః కశ్యపస్యత్ర్యాయుషం యద్దైవానాంత్ర్యాయుషం తన్మేఅ
 స్తుత్ర్యాయుషం ' ఇత్యగ్నేఃపశ్చాత్కటవరకాయాం వోపవిశ్యత్సు
 రమభిమన్త్యి. † సూ|| ఉత్తరేణయజుషావప్రేప్రదాయ , శివోనా
 మాసిన్వధితిస్తపితానమస్తే అస్తుమామాహిగంసీః' ఇతిత్సురంకస్త్రై
 చిన్మన్త్రవిదేబ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్. ‡ సూ || అపాగంసగంస
 ర్జనాద్యాకేశనిధానాత్సమానం || ౧౨ || ౩ || సమన్త్రవిత్ , ఉ
 ష్మైన్సవాయపుదకేనేవ్యాదితిః కేశావపతు ' ఇత్యాది కేశనిధాన
 వర్యంతం చాళవద్దిగ్వపనంకరోతి నాపితేనసర్వాంగవపనం కార
 యిత్యాస్తాత్వా. § సూ || జఘనార్ధేప్రజస్యోపవిశ్యవిస్రస్యమే
 ఖలాం బ్రహ్మచారిణేప్రయచ్ఛతి || ౧౨ || ౪ || తాంస § ఉత్తరేణ
 యజుషో దుంబరమూలేదర్శస్తమేష్టే వోపగూహతి । ౧౨ || ౫

* ఉత్తరయా - 'త్ర్యాయుష' మిత్యేతయా.

† ఉత్తరేణయజుషా - 'శివోనామాసి' ఇత్యగ్నేన వప్రే - వపనకర్తృక
 స్త్రైచిన్మన్త్రవిదే బ్రాహ్మణాయ.

‡ 'అథానువాకస్య ప్రథమేన యజుషా' ఇత్యారభ్య , తస్మిన్సేకానువయ
 మ్యోత్తరయోదుష్పరమూలే దర్శస్తంబేవానిదధాతి ' (అప || గృ || ౧౦ || ౨) ఇ
 త్యేవమంత ముపనయనేన సమానం భవతీత్యర్థః. (చాల్సప్రయోగే ద్రష్టవ్యః.)

§ జఘనార్ధే - ప్రజస్య వశ్చార్ధే.

§ ఉత్తరేణ - 'ఇదమహ' మితియజుషా.

ఇదమహం యజ్ఞశర్మణో గార్గ్యాయణస్య పాస్మానమపగూహా మ్యు
త్తరోయజ్ఞశర్మా ద్విషద్భ్యః. * సూ || ఏవంవిహితాభిరేవాద్భి
రుత్తరాభిష్టద్భిస్సాన్నిత్వా || ఆపోహిష్ఠామయోభువణితీస్సభిః హి
రణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకా ఇతితిస్సభిః శీతోష్ణాభిరద్భిస్సాన్నిత్వా.

† సూ || ఉత్తరయో దుంబరేణ దతోధావతే || ౧౨ || ౬ ||

‘అన్నాద్యాయపూహధ్వం దీఘాయురహమన్నాదో భూయా
సం (సోమారాజాయమాగమ త్వమేముఖం ప్రవేక్ష్యసి భాగేనస
హవర్చసా)’ ఇత్యేదుంబరేణదంతకాష్టేనప్రదక్షిణం దంతధావ
నంశ్చత్వా. ‡ సూ || స్నానీయోచ్ఛాదితస్సాన్నితః || ౧౨ || ౭ ||
ఉత్తరేణయజుషాః హతంవాసః పరిధాయ || ధాతీప్రిష్ఠాదినాస్నా

* ఏవంవిహితాభిః - తూర్ణీం మిత్రతాభిః శీతోష్ణాభిరద్భిః, ఏవకారాచ్చనమి
శ్రణమంత్రః. ఉత్తరాభిష్టద్భిః - ‘ఆపోహిష్ఠా’ ఇతి తీస్సభిః ‘హిరణ్యవర్ణాః’
ఇతి తీస్సభిశ్చ సాన్నితి - అభిషేచతి, ఏతచ్చషణ్ణామంతే సకృదేవ. కేచిత్ప్రత్యుచ
మితితన్న, గుణార్థం ప్రధానాభ్యాస కల్పనమయుక్తమిత్యుక్తత్వాత్ ;

† ఉత్తరయా - ‘అన్నాద్యాయ పూహధ్వ’ మిత్యనయా.

‡ స్నానోపకరణైః (క్షీతకమనూర) క్షీతకమాధుకచూర్ణాదిభిరుద్వర్తిత దేహః,
ఆమలకపిష్టాదిభిస్సాన్నితీయై స్సాన్నితశ్చభవతి. ఉత్తరేణ యజుషా - ‘సోమస్యత
నూరసి’ ఇత్యేవేనయజుషా, అహతమంతరం వాసః, అంతర్వాసో. అంతరీయమిత్య
ర్థః. అనేనసూత్రేణాత ఊర్ధ్వంసాంతకస్య నిత్యమంతర్వాసోవిధీయతే. (స్నాన
మత్రప్రోక్షణమేవ, క్షీతకం - హర్షద్రా, అస్యమలాపకషోణార్థత్వాత్, ‘మలాపక
షోణంపాత్యేవమంత్రవత్తు జలేస్మృతం’ ఇతివచనా త్తటఏవోద్వర్తనస్సానాదికం
కార్యం. ‘ఈషద్ధౌతం నవంవస్త్రం సదశం యన్నధారితం । అహతం తద్విజానీ
యాత్సర్వకర్మసు పావనం, ఏవంచ అత ఊర్ధ్వంసాంతకస్య అంతర్వాసః పరిధానమే
షకర్తవ్యం, నకాపీనం - బ్రహ్మచారిణోనాంతర్వాసః, అస్నాంతత్వాత్కాపీనమేవ,
ఇతి కంఠభూషణే).

నీయేన దేహం శిరశ్చానులిప్యన్నాత్వా, ద్విరాచమ్య విధివద్దైవర్షి
పితృతర్పణంకృత్వా - ద్విరాచమ్య.

‘ సోమస్యతనూరసితనువంమేపాహి స్వామాతనూ రావిశ ’
ఇతి అహతమంతర్వాసనిపరిధాయ ద్విరాచమ్య ఉపవీతద్వయంధృ
త్వా * సూ । సార్వసురభిణా చందనేనోత్తరై దేవతాభ్యఃప్ర
దాయ ॥ ‘నమోగ్రహాయచాభిగ్రహాయచ నమశ్చాకజంజభాభ్యాం
నమస్తాభ్యోదేవతాభ్యో యా అభిగ్రాహిణీః’ ఇతికస్తూరికాదిభిర్గంధ
ద్రవైర్వ్యాసితం చందనం దేవతాభ్యః ప్రదాయ. † సూ ॥ ఉత్తర
యా ౭నులిప్య ॥ అఘరస్సుచయోగంధో గంధర్వేషుచయద్యతః-
దైవోయోమామానుషోగంధస్సమాగంధస్సురభిర్ఘృషతాం ’ ఇతి గంధే
నాత్మానమనులిప్య (ముఖమగ్రే) బ్రాహ్మణో ౭నులింపేదితిగృ
హ్యరత్నే) ‡ సూ ॥ మణింసావర్ణంసాపథానం సూతోత్రము
త్తరయోదపాతేత్రిః ప్రదక్షిణం పరిష్టావ్య ॥ ‘ ఇయమోషధేత్రా
యమాణా సహమానాసహస్వతీ - సామాహిరణ్యవర్చసం బ్రహ్మ
వర్చసినంమాకరోతు ’ ఇతివజ్రవైడూర్యాదినోభయతః పరిగృహీతం
సూత్రపోత్రం సావర్ణంమణిం ఉదపాతేత్రిః ప్రదక్షిణమావృత్య.

* సార్వసురభిణా - సర్వేః కస్తూరికాదిభిర్గంధద్రవైర్వ్యాసితేన, ఉత్తరైః - ‘న
మోగ్రహాయచ ’ ఇత్యాదిభిస్త్రిభిర్గంధైః, అత్రదానం నమశ్చజ్ఞేన నతుమంత్రాంతే
నేతినూత్రవ్యాఖ్యా - దేవతాభ్యోగంధదానం నమశ్చజ్ఞేన నతు మంత్రాంతేన, నమ
స్కారస్యాపిప్రదానార్థత్వాత్ ; ఇత్యుక్తం. తన్నయ్యుక్తం. ‘మంత్రాంతైః కర్మాదీన్స
న్నిపాతయే’ దితి నూత్రవిరోధాదితికంఠభూషణే.

† ఉత్తరయా - ‘ అఘరస్సుయోగంధః ’ ఇత్యనయా.

‡ ఉత్తరయా - ‘ ఇయమోషధిత్రాయమాణా ’ ఇత్యేతయా, సకృదుచ్చరిత
యోదపాతే ప్రదక్షిణమవితం త్రిః పరిష్టావ్య.

* సూ । ఉత్తరయాగ్రీవాస్వాబద్ధ్య ॥ , అపాశోస్యరోమేమూ
సగంశాశీ శ్చివోమోపతిష్ఠస్య దీఘాయుత్వాయశతశారదాయ -
శతగం శరద్భ్యాయుషేవర్చసే జీవాత్వైపుణ్యాయ ' ఇతికంఠేతం
మణిమాబద్ధ్యః । + సూ ॥ ఏవమేవబాదరంమణిం మంత్రవర్జంస
వ్యే పాణావాబద్ధ్యాహతముత్తరంవాసా , 'వత్తిస్త్యే' తినమా
సం ॥ ౧౨ ॥ ౮ ॥ ఇత్యుక్త సూత్రక్రమేణ సూత్రప్రతిపత్తం బాద
రంమణిం పూర్వవత్తుష్టి ముదపాతే త్రిరావృత్య సవ్యేపాణావా
బద్ధియాత్ , అథమంత్రవిత్కృచ్ఛిద్భాగః , రేవతిస్త్యావ్యక్త
స్మృత్తికాశ్చా కృంతగంస్త్యా-ధియోవయన్నమగ్నా ఆవృంజన్దా
వాస్రమస్తాగంఅభితోఅయచ్చా - దేవీదేవాహుపరిధీనవిత్తే- మ
హత్తదాసామభవత్మహిత్యనం' ఇతిద్వాభ్యాం సవంవన్త్రీమభిమం
త్ర్య , యా అకృంతన్నవయత్ యా అతస్వతయాశ్చ దేవీరంతానభి
తోదదంత- తాస్త్యాదేవీర్జర సేనంవ్యయంత్యాయుష్మానిదం పరిధధ్వ
వాసః - పరిధత్తు ధత్తువాససేనగం శతాయుషంకృణుత్ దీఘాయా
యశి - బృహస్పతిః ప్రియచ్చద్వాసపతతోమాయరాజ్ఞేపరిధాత
వాః - జరాంగచ్ఛాసిపరిధధ్వపాసాభవాకృష్టినామభిశస్తిపావా-
శతంచజీవ శరదస్సువర్చా రాయశ్చపోషముపసంవ్యయస్వ ' ఇతితి
సృభిరుత్తరీయం ధారయత్వా ధృతోత్తరీయం తం , పరీదంవాసా అ
ధిధాన్వస్తయేభూరావీనా మభిశస్తిపావా - శతంచజీవశరదః పురూ
చీర్వసూనిచార్యో విభజాసిజీవః ' ఇత్యనుమంత్రయేత్.

* ఉత్తరయా- 'అపాశోస్యరోమే' ఇత్యాదికయా 'పుణ్యాయ' ఇ
త్యంతయాత్ర్యవసానయా.

† , అహతముత్తరంవాసః ' ఇత్యుక్తేనాపి పరిధానమేవోచ్యతే నోత్తరీయం.

* సూ॥ తస్యదశాయాంప్రవరాప్రబధ్యదర్వామధాయాజ్యేనా
భ్యానాయన్నత్తరాటహుతీర్హత్యా॥ ఇతిసూత్రానుసారాదధోత్తరీయ
స్యదశాయాంకుండలేబధ్యాతేదర్వాప్రగ్రేష్ఠాపయిత్యాసవ్యేనహస్తైః
తయోరుపర్యాజ్యమానీయతేనాజ్యేన ' ఆయుష్యంవర్చస్య ' మిత్యా
ద్యష్టానాహుతీః ప్రతిమంత్రంజహోతి, ఆయుష్యంవర్చస్యగ్ంసువీర్య
గ్ంరాయస్సప్రమాద్భిద్యం- ఇదగ్ంహిరణ్యంజైత్యావ్యావిశతాం
మాగ్ంస్వాహ-హిరణ్యాయేదం- ఉచ్చైర్వాదిప్పతనాజసత్రాసాహం
ధనంజయం - సర్వాస్సమృద్ధీర్బుద్ధయో హిరణ్యేస్త్రిన్ధమాహితా
స్సాహ- హిరణ్యాయేదం - శునమహగ్ం హిరణ్యస్య పితురివ
నామాగ్రభైషం - తంమాహిరణ్యవర్చసంపూరుషు ప్రియంకురుస్వా
హ- హిరణ్యాయేదం - ప్రియంమాదేవేషుకురు ప్రియంమాబ్రహ్మ
ణేకురు - ప్రియంవిశ్వేషు శూద్రేషు ప్రియగ్ం రాజసుమాకురుస్వా
హ-హిరణ్యాయేదం.. యాతిరశ్చీ నిపద్యసే ౭హం విధరణీఇతి-తాం
త్వాఘృతస్యధారయా యజేనగ్ంరాధనీమహగ్ం స్వాహ- సం
రాధిన్యాఇదం - సగ్ంరాధన్యైదేవైస్సాహ- సగ్ం
రాధన్యైదేవ్యాఇదం - ప్రసాధన్యైదేవైస్సాహ- ప్రసాధ
న్యైదేవ్యాఇదం - సమాజంచ విరాజం చాభిశీర్వాచనోగృ
హే - లక్ష్మీరాష్ట్రస్యయాముఖేతయామాసగ్ంస్సృజామసిస్వాహ-
లక్ష్మ్యైదం - దర్వప్రగ్రతస్తే కుండలేలపనీయ. సూ॥ జయో
దిప్రతిపద్యతే ॥ ౧౨ ॥ ౯ ॥ ప్రాయశ్చిత్తప్రాణాయామంపరిషే
చనం ప్రణీతామోక్షణం బ్రహ్మాద్వాసనంచకృత్వా ॥ + సూ॥ ౧

* దశాయాం - వాససో దశాయాం, ప్రవరా - కుండలేసౌవర్ణే.

+ ఏతాభిరేవ - ' ఆయుష్యం వర్చస్య ' ఇత్యష్టాభిరేవ, దక్షిణకర్ణే ప్రవ
ర్తయోరేవ, అభ్యంత్ర - ప్రతిమంచేత్. తథాశ్చమేతాభిరేవసవ్యేకర్ణే.

తాభిరేవదక్షిణేశకర్ణ ఆబధ్నీతైతాభిస్సవ్యే ॥౧౨॥ ౧౦॥ * ఏవము
 త్తరైర్యథాలింగం స్రజశ్శిరసి ॥ , ఆయుష్యంవర్చస్య ' మిత్యాద్య
 ప్రాభిర్మంత్రైశ్చరేవ దక్షిణేశకర్ణే పునశ్చ 'తాభిరేవ సవ్యేశకర్ణే క్రమేణ
 కుండలేధృత్వా - , శుభిరేశిర ఆరోహణోభయంతీ ముఖంమమ ముఖ
 గంహిమమశోభయభూయాగ్ం సంచభగంకురు - యామాహరజ్జమ
 దగ్నిశ్చ ిధ్ధాయైకామాయాన్వై - ఇమాంతామపినహ్యేహంభగేన
 సహవర్చసా ' ఇతిద్వాభ్యాం శిరసిస్రజమాబధ్య. సూ ॥ ఆంజ
 నం ॥ , యదాంజనంత్రైకకుదం జాతగ్ం హిమవతఉపరి - తేన
 వామాంజే తేజసేవర్చసేభగాయచ - మయిపర్వతపూరుషం మయి
 పర్వతవర్చసం మయిపర్వతభేషజం మయిపర్వతాయుషం ' ఇతిద్వా
 భ్యా మక్షిణ్యుగప దంజనంధృత్వా. సూ ॥ ఆదర్శావేక్షణం ॥
 , యన్మేవర్చః పరాగత మాత్మానముపతిష్ఠతి- ఇదంతత్పనరాదదే
 దీక్షాయుత్వాయవర్చసే ' ఇత్యాదర్శమవేక్ష్య. సూ ॥ ఉపాస
 హా ॥ , ప్రతిష్ఠేస్థాదేవతానాంమామాసంతాప్తం ' ఇత్యుపాస
 హాయుగపద్ధత్యా. సూ ॥ ఛత్రం ॥ తూష్ణిం ఛత్రమాదాయ.
 సూ ॥ దండమితి ॥ ౧౨ ॥ ౧౧ ॥ , ప్రజాపతేశ్వరణమసి బ్రహ్మ
 ణశ్చదిర్విశ్వజనస్యఛాయాసిసర్వతోమాపాహీ ' త్యాత్మానమాచ్ఛా
 ద్య, 'దేవస్యత్వానవితుః ప్రసవేఽశ్వినోర్భాహుభ్యాంపూష్ణహస్తా
 భ్యామాదదే ద్విషతోవధాయేంద్రస్యవజ్ఞోసి వార్తాస్సృజ్యమే
 భవయత్వాపంతన్నివారయ ' ఇతిశిరః ప్రమాణమృజం సత్వచం అ
 నుషిరంయుగ్మపర్వయుక్తం సకల్కాషంకాకప్పవ్తరహితం వైణవం దం

* యథాకర్మమగ్నే సమంత్రకం ప్రవర్తైహిబధ్ధా తేవము త్తరైర్యథాలింగం
 త్రిక్షానుసారేణాసగాదమట్టుమాబధ్నీత. కర్తవ్యమిత్యాది యథార్హంవాక్యశేష.

ఉమాదాయ. సూ || వాచంయచ్చత్యా నక్షత్రేభ్యః | ౧౨ ||
 ౧౨ || * ఉదితేషునక్షత్రేషుప్రాచీముదీచీంవాదిశముపనిష్క్రిమ్యా
 త్తరేణార్ధరేచన దిశఉపస్థాయ ' || ఇతిమాతోక్తక్రమేణ ఆనక్షతో
 దయాన్మసీభూత్యా ఉదితేషునక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవాదిశముపని
 ష్క్రిమ్య ' దేవీష్టదుర్వీరురుణఃకృణోతు విశ్వేదేవాసఇహవీరయ
 ధ్వం' ఇతిప్రాగాద్యధరాంతావ్షడ్దిశ ఉపస్థాయ. † సూ || ఉత్తరే
 ణనక్షత్రాణి చంద్రమసమితి || ౧౨ || ౧౩ || , మాహాస్మహి ప్రజ
 యామాతనూభిర్మారధామద్విష తేసామరాజః ' ఇతి నక్షత్రాణి
 చంద్రమసంచ యుగపదుపస్థాయ. ‡ సూ || రాతినాసంభాష్య య
 థార్థంగచ్ఛతి | ౧౨ || ౧౪ || అభ్యుదయం పుణ్యాహంచకృత్వా
 మిత్రేణసహాచ్య వివాహంసన్న్యాసంవాకుర్యాత్.

తూషీంస్నానం.

సూ | అభైతదపరం తూషీ మేవతీర్థేస్నాత్వా తూషీ మేవస
 మిధమాదధాతి || ౧౩ || ౧ | ఏవంస్నానకర్మకర్తుమశక్తః బ్రా
 హ్మణాననుజ్ఞాప్య ప్రాణానాయమ్య తూషీంస్నానకర్మకరివ్యఇతిసం

* ఉత్తరేణార్ధరేచన - 'దేవీష్టదుర్వీ' ఇత్యనేన.

† ఉత్తరేణ - 'మాహాస్మహి' ఇత్యర్ధరేచన.

‡ రాతిః - మిత్రం, రమయతీతివ్యుత్పత్త్యా; తేనసహ, విస్మయస్సంభాష్య ఆ
 త్మికత్వాద్యనురూపం ధర్మాదికం విచార్యనిశ్చిత్య, యథార్థంగచ్ఛతి - తేనరాతినా
 సహయోగో ధర్మోమాజ్ఞోవాసాధ్య త్వేనావధృత స్తదనురూప మాశ్రమంగార్హ
 థ్యంమానంవా ప్రతిపద్యతే - ఏవం బ్రహ్మచర్యాదేవప్రవ్రజతోపి సమ్భవణాంతం
 స్నానం కృత్వేవ ప్రవ్రజ్యా.

కల్పత్య సర్వాంగవపసంకారయిత్వా స్నాత్వా మాంజీవిశృంఖల్య బ్రహ్మ
చారిణేదత్వా దంతభావనాద్యుత్తరీయ భారణాంతం అనుంత్రకంకృ
త్వా అగ్నింప్రతిష్ఠాప్యపరిస్తీర్యపరిషిచ్య ప్రజాపతీం మనసాభ్యాయ
తూష్ణీంపాలాశీంసమిధమగ్నా వాధాయ పరిషిచ్య కుండలభారణాదీ
ని సర్వాణ్యనుంత్రకం కృత్వా అభ్యుదయం పుణ్యాహంచకుర్యాత్ -
సమావర్తనప్రభృతి అహరహస్సాయంప్రాతరాకాశాగ్నిం ప్రతిష్ఠా
ప్య పరిస్తీర్య ఆజ్యందర్శించ సంస్కృత్య పరిషిచ్యవ్యస్తాభిర్వాన్యహృతి
భిరాజ్యేన అన్నాత్థాదిభిశ్చ హుత్వాపరిషిచ్యాగ్ని ముపతీష్ఠేత్,
నన్నాన్యనంకర్తు కామోపి వ్రతానిసమావర్తనంచ కృత్వైవసన్న్యసే
త్, నైషికస్తు సోత్సర్జనాని చత్వారివ్రతానిచరిత్వా సమావర్తన
మపి కృత్వైవ కాషాయవాసాయావజ్జీవం బ్రహ్మచర్యం శరేత్ ఉప
కుర్యాణఉద్వహే త్సన్న్యసేద్వా.

అథ వివాహః.

అథ వివాహయిషోః పిత్రాదిస్వయంవా పవిత్రస్థానిః అస్య
గోత్రస్య శర్మణోవరస్య గోత్రాయాశ్శీనామ్నాః కన్యాయా
శ్చోభయోరుద్వాహకర్మకర్తుం యోగ్యతాసిద్ధి మనుగృహణేతి,
'ఓమ్ నమస్తుదన' ఇత్యాదిక్రమేణ మహదనుగ్రహంప్రార్థ్య. శ్రీ
విష్ణుక్సేనారాధనంకృత్వా - ప్రాణానాయమ్య - గోత్రస్య శర్మణో
వరస్య గోత్రాయానామ్నాః కన్యాయాశ్చోభయోరుద్వాహ క
ర్మాంగమఙ్కురార్పణ కర్మకరిష్యామితి సంకల్ప్య విష్ణుక్సేనము
ద్వోస్య - పంచపాలికా శుద్ధ్యర్థం శుద్ధిపుణ్యాహం వాచయిత్వా -
పుణ్యాహజలేనకూర్చేన వ్యాహృతిభిః పంచపాలికాః పోత్య అంకు

శార్వణంకృత్వా సురక్షితం కృత్వా సాయంప్రాతస్సంపూజయేత్.
 ప్రాణానాయమ్య అముకగోత్రస్యాముకశర్మణోవరస్య అముకగోత్రా
 యో అముకనామ్నాశ్చ కన్యాయాశ్చ ఉభయోరుద్వాహ కర్మాం
 గం ప్రతిసరబంధకర్మ కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య 'బ్రహ్మజిజ్ఞాస'మిత్యుల్లేఖ
 నాది - 'నమోబ్రహ్మణ' ఇతి పరిధానీయ జపాంతంకృత్వా కూ
 ర్చేనవ్యావృత్తిభిః కుంభజలేన ప్రతిసరసూత్రం హస్తంచప్రోక్ష్య
 'త్ర్యంబక' మితిహరిద్రాదినా ప్రతిసరసూత్రం త్రిరున్మ్రజ్య తం
 డులపూర్ణంకన్యాయాహస్తం 'అగ్నిరాయష్మా' నితి పంచభి
 ర్గృహీత్వా 'బృహత్సమే' తి కన్యాహస్తై ప్రతిసరసూత్రంబధ్యా
 వరస్యహస్తం 'అగ్నిరాయష్మాని' తిగృహీత్వా వరస్యహస్తై
 'విశ్వేతాత' ఇతిబధ్యా ఘృతసూక్తేనరక్షంకుర్యాత్.

వరప్రేషణం

వరః ప్రాణానాయమ్య వరా వ్రేషయమ్య ఇతిసంకల్ప్య.
 నూ || సుహృద స్సమవేతా మంత్రవతో వరా ప్రహీణు
 యాత్ || ౪ || ౧ || తానాదితో ద్వాభ్యా మభిమంత్రయేత్ || ౪||
 ౨ || 'ప్రసుగ్మంతా ధియసానస్యనక్షత్రీ వరేభిర్వరాగ్ం అభిషుప్ర
 సీదత - అస్మాకేమింద్ర ఉభయంజుజోషతి యథేస్యస్యాంధసాబు
 షోభతి - అస్మక్రాయుజవస్సంతుపంథా యేభిస్సఖాయాయంతినోవ
 రేయం - సమర్థమానంభగోనో నిసీయాత్సంజాన్పత్యగ్ం సుయమ
 మస్తుదేవాః' యూయమముకగోత్రా స్మహ్యంక్యావృణీధ్వ
 మితి ప్రేషయేత్, అథప్రవరః || తత సైకన్యావంతగత్వా అముకగో

(త్రస్యాముకశర్మణో న ప్తే) అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః పాత్రాయ అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః పుత్రాయ అముకగోత్రాయాముకశర్మణేవరాయ అముకగోత్రస్యాముకశర్మణోనప్తీం అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః పౌత్రీం అముకగోత్రస్యాముకశర్మణః పుత్రీం అముకగోత్రజామముకనామ్నీం భవదీయామిమాం కన్యాం (ధర్మ ప్రజార్థమితివా) * ప్రజాసహత్వకర్మభ్యో వృణీమహితి వృణీయుకి - తతః కన్యావతా దాస్యామిత్యుక్తే ప్రత్యేత్య సిద్ధార్థావయమితివరాయ నివేదయేయుకి, దుహితృమతోగృహం వరమానయేయుకి. తత్ర సున్నాతామహతవాసనం గంధానులిప్తాం సృగ్వీణీంభుక్తవతీమలజ్జుతాంకన్యాం స్వయంచైవం భూతోవరఃపశ్యేత్. ప్రాణసంయమనంప్రథమంభవేత్ప్రేషణం సుహృదామభి మన్త్రణం | సంగతాయవరాయనమర్ప్యతేస్వామినాతువధూర్జలపూర్వకం॥ అథోపాషితః కన్యాదాతా ప్రాణనాయమ్య శ్రీగోవిందేత్యాది . . . అన్యాంశుభతిథౌ శ్రీభగవదాజ్ఞయా శ్రీభగవత్కైజ్జర్జరరూపం శ్రీమన్నారాయణవీర్యర్థం దశానాం పూర్వేషాం దశానాంపరేషామాత్మన క్షైచ్చకవింశతి కులోత్తారణార్థం కన్యకాదానాఖ్యమహదానం కరి

* 'ప్రజాసహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాదయే' దితివచనాదేవంప్రతిపాదనం. తత్తథేవపార్థివసమయీ క్తమ్. పార్థివ ప్రతిపాదనయోరేకవిషయత్వాత్; ధర్మప్రజార్థమితిప్రార్థనేజపహోమన్నానదానసజ్జీర్ణననమస్కారప్రదక్షిణాదిధర్మపతాన్యవినాపిస్వేనాపికర్తుం సుశకః. అతః ప్రదప్రార్థనమేవస్యాత్. తతశ్చపాణిగ్రహణార్థిసహత్వంకర్మస్వీతిశ్రోతస్మార్త గార్హస్థ్య కర్మసహత్వంసంపాద్ధింకంస్యాత్. ధర్మాధ్విసంబంధఇతివచనం వ్యర్థమేవస్యాత్. తతశ్చావాభ్యాంకర్మాణీతిసంబుల్పత్వాద్విధినప్రతిపాదనయోరేకార్థ విషయత్వాచ్చ ప్రజాసహత్వ కర్మభ్య ఇత్యేవ వరణంయుక్తమితిల్లమ్.

షే, వరస్యపాదా ప్రత్యుత్సాహచర్యముక గోత్రస్యాము
 కశమణోనప్తే) అముకగోత్రస్యాముకశమణః పౌత్రాయ అ
 ముకగోత్రస్యాముకశమణః పుత్రాయ అముకగోత్రాయాముకశ
 మణేవరాయ అముకగోత్రస్యాముకశమణోనప్తే) మముకగో
 త్రస్యాముకశమణః పౌత్రే) మముకగోత్రస్యాముకశమణః పుత్రే)
 మముకగోత్రజాం అముకనామ్నాం మదీయామిమాం కన్యాం తు
 భ్యమహం ప్రజానహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాదయామి, కన్యాప్రసర
 కన్యాదానం.

పూర్వమితి కేచిత్ - కన్యాం కనకసంపన్నాం కనకాభరణైర్యుతాం
 దాస్యామివిష్ణవేతుభ్యం బ్రహ్మలోకజగీషయా || కన్యేమమాగ్ర
 తోభూయాః కన్యే మేదేవిపార్శ్వతః | కన్యే మే సర్వతోభూ
 యా స్వద్దానాన్మోక్షమాప్నుయామ్ || విశ్వంభరాఃపంచభూతాస్స
 షీణస్సర్వదేవతాః | ఇమాంకన్యాం ప్రదాస్యామి పితౄణాంతర
 ణాయచ || కన్యాంసాలంకృతాంసాధ్వీం సుశీలాయసుధీమతే | ప్ర
 యతోఽహంప్రయచ్ఛామి ధర్మకామార్థసిద్ధయే || లక్ష్మీరూపామి
 మాంకన్యాం తుభ్యంశ్రీధరరూపిణే | ఇత్యుక్త్వా || ధర్మేచ్ఛార్థేచ కా
 మేచభవాన్నాతిచరేదిమాం || ఏవంత్రి || నాతిచరామితి ప్రతి
 వచనం, దాతావీహిబీజమారుహ్య సహిరణ్యాక్షతోదకంకన్యాయా
 దక్షిణహస్తం వరస్యదక్షిణహస్తేదత్వా తస్మిన్ కాలే వరాయ గో
 భూవస్త్రే భూషణాలంకారాది దద్యాత్.

తతస్తాంకన్యాం దేవస్యత్వాసవితుఃప్రసవేఽశ్వినోర్బాహుభ్యాం
 పూజ్ఞోహస్తాభ్యాం కన్యాం ప్రతిగృహ్లామి, ఇతి ప్రతిగృహ్య తయా
 సహవివాహస్థానే పౌజ్ఞుఖ ఉపవిశ్య పవిత్రపాణిః పౌణానాయ
 మ్య శ్రీగోవిందేత్యాది . . . ఉద్వాహకముకరిష్యఇతి సంకల్ప్య

స్థంభిలం కల్పయిత్వా పాచీః పూర్వముదక్ష్గం స్థంభక్షిణారంభ
మాలిఖేత్ అథోదీచీః పురస్సగంధం పశ్చిమారంభమాలిఖేత్ ఆ
వాక్కరోభ్యుత్పత్తయం నైర్ముత్యానిరన్యస ఉపస్పృశ్య శిథా
యవహ్నిం పాచ్యాముదీచ్యాంవా ఉత్పజ్యతేవోక్షణతోయ కే
షంప్రాక్తోయమన్యన్నిదధాత్యుదగ్వా యథాబహిస్సాన్వచ్ఛపదిస్తా
ణాః॥ సాధ్యతేచ వివాహమహీతలే పావకోవిధివన్మధుపర్కః । పో
ఽత్రగోసహితో ఽసహితోపివాదీయతేవరవృత్తసమీక్షయా ॥ ధా
అథ మధుర్కదానమ్.

తాప్రాణానాయమ్య ఆగతాయవరాయ మధువర్కదానంకరిష్యతి
సంకల్ప్య. సూ॥ యత్రాస్మాఅపచితింకుర్వంతి తత్కూర్చ ఉప
విశతి యథాపురస్తాత్ ॥ ౧౩ ॥ ౨ ॥ అయంకూర్చః ప్రతిగృహీ
తాసుకూర్చః తస్మిన్నుత్తరేణ యజుషోపవిశతి - రాష్ట్రభృదస్యా
చార్యాసంధీమాత్వద్యోషం' దాతాఽఽపోగృహీత్వా. సూ॥ ఆపః
పాద్యాత్పాత్రాహ ॥ ౪ ॥ ఆపః పాద్యాః ; ప్రతిగృహీతా, * స్నూ ॥
ఉత్తరయాభిమంత్రిత్య , ఆపః పాదావనేజసిర్ద్విమంతం నాశయంతు
మే - అస్మిన్కులేబ్రహ్మవర్చస్యసాని' సూ॥ ధక్షిణంపాదంపూ
ర్వంబ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్సవ్యం శూద్రాయ ॥ ౧౩ ॥ ౩ ॥
† ప్రక్షాళయితారముపస్పృశ్యోత్తరేణయజుషాఽఽత్తానం ప్రత్యభి
మృశేత్ ॥ ౧౩ ॥ ౪ ॥ దాతాపూర్వపత్ పాదాప్రక్షాళయేత్. వ

* ఉత్తరయా - 'ఆపః పాదవనేజసిః' ఇత్యేతయా, అత్ర బ్రాహ్మణశూ
ద్రావేషప్రక్షాళయితాకౌ సతురాజస్య వైశ్య, తయారసభిధానాత్ ; అస్మేకుక్ష
త్రియవైశ్యభ్యామనియమేన పూర్వం పాదం ప్రయచ్ఛేదితి.

† ఉత్తరేణ యజుషా - 'మయిమహః' ఇతి యజుషః, తతః ప్రక్షాళితహ
దస్తం ప్రక్షాళయితారం పాణా పుపస్పృశ్య ఆత్మానం హృదయజేకే ప్రతిలోమేన
పాణినాస్పృశేత్. తతోపాముపస్పృశ్యనం.

రోపణపస్పృశ్య ప్రతౌశయితారం దక్షిణేభుజేస్పృష్వా ప్రతిలోమే
 నపాణినా ' మయిమహోమయియశోమయాంద్రియంవీర్యం ' ఇ
 తి స్వహృదయమభిమృశ్యాప ఉపస్పృశ్య ఆచామేత్. సూ || కూ
 ర్పాభ్యాం పరిగృహ్య మృన్మయే నార్హణీయా ఆప ఇతి ప్రాహ ||
 ౧౩ || ౭ || దాతామృన్మయేపాత్రే పుష్పాక్షతసంయుక్తం జలమానీ
 య సకూర్పాభ్యాం పాణిభ్యాం అశస్తాదుపరిష్టాచ పరిగృహ్య ' అ
 ర్హణీయాఆప ' ఇతిబ్రూమూత్; వరస్తు. * సూ || ఉత్తరయా
 ౭భిమంత్ర్య|| ఆమాగ్నయశసావర్చసా సగంస్పృజపయసా తేజసాచ-
 తంమాప్రియంప్రజానాం కుర్వధిపతిం పశూనాం ' ఇత్యభిమంత్ర్య-
 సూ || అంజలావేకదేశ ఆనీయమాన † ఉత్తరం యజుర్జపేత్ ౧౩||
 ౮ || (తదేకదేశేదాతా) స్నాంజలౌ దీమమానే) ' విరాజో
 దోహోసి విరాజోదోహమశీయ మమపద్యాయ విరాజ ' ఇతిజపి
 త్వా. ‡ సూ || శేషంపురస్తాన్నినీయమాన ముత్తరయా ౭నుమం
 త్రయతే || ౧౩ || ౯ || ' సముద్రంవఃప్రహిణోమి స్నాంయోనిమపి
 గచ్ఛత - అచ్ఛిద్రః ప్రజయాభూయానం మాపరాసేచిమత్పయః '
 ఇతి తచ్ఛేషందాతాపురస్తాన్నియమాన మనుమంత్రయేత్ - దా
 తా సరాయ వస్త్రకుండలాంగుళియాది దత్వా. § సూ ||
 దధిమధ్వితిసగ్ం సృజ్యకాంస్వేనవర్షీయసా విధాయ కూర్పాభ్యాం

* ఉత్తరయా - ' ఆమాగ్న ' ఇత్యేతయా, † ఉత్తరం యజుః ' విరాజో
 దోహోసి ' ఇతి యజుః.

‡ ఉత్తరయా - ' సముద్రం వః ' ఇత్యేతయా.

§ త్రివృతమేకేఘృతంచే త్యుత్తరసూత్రమ్ - త్రయాణాం ద్రవ్యాణాం సమా
 హరస్తి త్రివృచ్ఛద్దేనోచ్యతే, తస్మిక్పతే. పూర్వోక్తే దధిమధునీఘృతంచ సంసర్జనీ
 యాని. సూ || పాఞ్జు మేకే ధానాస్సక్తాశ్చ || ౧౩ || ౧౦ || ఇతి సమనస్తర
 సూత్రం - ఇహోపి పంచానాం సముదాయః పాఞ్జుః; శేషం పూర్వవత్.

పరిగృహ్య మధుపర్క ఇతిప్రామా ॥ ౧౩ ॥ ౧౦ ॥ , అయంమధుప
 ర్కో మధుపర్కో మధుపర్కః, ప్రతిగ్రహీతా. * సూ ॥ ఉత్త
 రాభ్యామభిమంత్ర్య , త్రయ్యైవిద్యాయైశోసియశసోయశోసిబ్రహ్మ
 ణోదీప్తిరసి - తంమాప్రియంప్రజానాం కుర్వధివతిం పశూనాం- ఆ
 మాగః యశసావర్చసా సగంస్మజపయసాతేజసాచ - తంమాప్రి
 యం ప్రజానాంకుర్వధివతిం పశూనాం. † సూ ॥ యజుర్భ్యామ
 పఱచామతి పురస్తా దుపరిష్టాచ ॥ , అమృతోపస్తరణమసీ' త్యపః
 పీత్వా. ‡ సూ ॥ ఉత్తరయా త్రిప్రాశ్య ॥ , యన్మధునోమధ
 వ్యం పరమ మన్నాద్యంవీర్యం - తేనాహంమధునోమధవ్యేనపరమే
 ణాన్నాద్యేనవీర్యేణ పరమోన్నాదోమధవ్యోసాని' ఇతి మధుప
 ర్కంత్రిప్రాశ్యసకృన్మంత్రేణ ద్విస్తూష్ణీం, అమృతాపిధానమసీతిపు
 నరపఃప్రాశ్య పాణీ ప్రతౌశ్యాచమ్య శేష ॥ సూ ॥ మనుకంప్ర్యా
 యప్రయచ్ఛేత్ ॥ ౧౩ ॥ ౧౩ ॥ దాతా ॥ సూ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ , గా'
 రితిగాంప్రామా, ప్రతిగ్రహీతా. § సూ ॥ ఉత్తరయాభిమంత్ర్య , అ
 స్యపహతపాష్మా ఒపపాష్మానంజహిఅముకశర్మణో మమచ అముకశ

* ఉత్తరాభ్యాం - , త్రయ్యై విద్యాయై - ఆమాగః యశసా' ఇతి
 ద్వాభ్యాం.

† యజుర్భ్యాం - 'అమృతోపస్తరణమసీ' ఇతి యజుషా పురస్తాత్పూ
 శనాదపఃపితి, అమృతాపిధానమసీ' తి యజుషా ఉపరిష్టాదప్యపః పితే.

‡ ఉత్తరయా - 'యన్మధునోమధవ్యం' ఇత్యనయా, త్రి ప్రాశ్నాతి సకృ
 న్మంత్రేణద్విస్తూష్ణీం.

§ అనుకంప్రాయ - అనుగ్రాహ్యయ పుత్రశిష్యదయే సమాప్యత్యాయైవపా
 శితం ప్రయచ్ఛే న్నతుబ్రహ్మచారిణే.

§ ఉత్తరయా - 'అస్యపహతపాష్మా' ఇత్యేతయా నవసానయా,
 అనుష్ఠేత్యస్యస్థానే చార్హయితుర్నామ విష్ణుశర్మణ ఇతిగృహ్యతి.

ర్మణోముష్యచ-అగ్నిః ప్రాశ్నాతుప్రథమ స్సహి వేదయథాహవిః.
 సూ || యద్యత్సృజేదుపాంశూత్తరారి జపిత్యా || , అన
 ప్తమస్మాకంకృణ్వో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణేభ్యః - యజ్ఞోవర్ధతాం
 యజ్ఞస్యవృద్ధిమనువధాః ౭పచితిరస్యపచితింమాకుర్వపచితోహంమ
 నుష్యేషుభూయాసం-గౌర్ధేనుభవ్యామాతారుద్రాణాం దుహితావ
 సూనాగ్ంస్వ ౭౭సాదిత్యాగా మమృతస్యనాభిఃప్రణువోచంచికితుషే
 జనాయ మాగామనాగా మదితింవధిష్ఠ - పిబతూదకంతృణాన్య
 త్తు. సూ || ఓముత్సృజతేత్సుచైః || ౧౩ || ౧౭ || దాతాభూ
 తమిత్యన్నంబ్రూయాత్, ప్రతిగృహీతా. * సూ || అన్నంప్రోక్త
 ముపాంశూత్తరై రభిమంత్రోక్తంకల్పయతేత్సుచైః || ౧౩ || ౧౮ ||
 , భూతం - సావిరాట్ తన్మాతౌయి తస్యతేశీయ తన్మఊర్జంధాః -
 ఓం కల్పయత ' తతోదాతా వరంభోజయేత్.

ఇతి మధుపర్కదాన ప్రయోగః.

తతోవరస్తండులరాశిస్థాంధాన్యరాశిస్థాంవాకన్యాయ. † సూ ||
 స్వయందృష్ట్యాతృతీయాం జపేత్ || ౪ || ౩ || ఏవమేవవరాపచితావ
 థాభ్రాతృ మంత్రజపోధసమీక్షణం || అభ్రాతృష్ఠీం వరుణాపతి
 ఘ్నీం బృహస్పతే - ఇంద్రాపుత్రఘ్నీం లక్ష్మ్యంతామస్త్యైసవితస్సు
 వ ' ఇతి జపిత్యా చతురుపసంగృహ్య. ‡ సూ || చతుర్థ్యాసమీ

* ఉత్తరైః-భూతం ' ఇత్యాదిభిః పంచభిరభిమంత్ర్య.

† వరస్వయం కన్యాందృష్ట్యా ' అభ్రాతృష్ఠీ ' మితి తృతీయాంబుచం
 జపేత్. దృష్ట్యావ చతుషీఉపసంహరతి- జపశ్చసర్వత్ర చాతుస్స్వర్యేణ, నతుకర
 ణమంత్రాదివదేకశ్రుత్యా - అత్రచస్వయమితి విశేషణం వయిత్యాణాం ప్రకృతానా
 మయం జపోమాభూదితి. కేచిత్స్వయం సభూమేవ దృష్ట్యాజపేత్. స్వయందృ
 ష్ట్యాదిచ సర్వవివాహోనా మవికృతమ్.

‡ చతుర్థ్యా-అఘోరచక్షుః ' ఇత్యనయా ;

క్షేత ॥ ౪ ॥ ౪ ॥ అఘోరచక్షురపతిఘ్నోఽధి శివాపతిభ్యస్సమ
 నాస్సువర్చాః - జీవసూర్యేవకామాస్యోనాశనోభవద్విపదేశం చతు
 ష్పదే' ఇతికన్యాదృష్టేస్వదృష్టినిసాత్య అవయవశస్సమీక్ష్య,
 అత్రచాగురణం వరకన్యయోభ్రాన్తరం యజుషా పరిమృజ్యతే॥
 తయాసహ దర్శేష్వానీనః ప్రాణానాయమ్య ఆవాభ్యాం కర్మాణి క
 ర్తవ్యాని ప్రజాశ్చోత్పాదయితవ్యాః, పత్న్యర్థం పునః ప్రాణానాయ
 మ్య ఆవాభ్యాం కర్మాణి కర్తవ్యాని ప్రజాశ్చోత్పాదయితవ్యాః ఇ
 తిపత్నీంవాచయతి. * సూ ॥ అంగుష్ఠేనోపమధ్యమయాచాంగు
 ణ్యాదర్శం సంగ్రహణ్యోత్తరేణ యజుషాతస్యాభ్రువోరన్తరంసమ్మృ
 జ్య ప్రతీచీనం నిరన్యేత్ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ , ఇదమహం యాత్వయిపతి
 ఘ్నీలక్ష్మీస్తాన్నిర్దిశామి' ఇత్యంగుష్ఠానామికాభ్యాం దర్శంసంగ్ర
 హ్యతేన తస్యాః భ్రువోర్మధ్యం సమ్మజ్య పశ్చాన్నిరస్యాపడప
 స్పృశ్య॥ కన్యకాస్వజనోయదీసాపివా యహిరోదితిబంధు వియోగ
 తః । తద్విజీవవతీంతుజపేదృచం కన్యకా వరణే పరివర్జనం॥ తయాత
 న్మాత్రాదిభిర్వా అన్యోన్య వియోగచింతయా రోదనేకృతే† సూ ॥
 పాప్రేనిమిత్త ఉత్తరాం జపేత్ ॥ ౪ ॥ ౬ ॥ , జీవాగ్ంరుదంతివి
 మయంతే అధ్వరే దీర్ఘామనుప్రసృతిం దీధియుర్నరః - వామంపి
 తృభ్యోయఇదగ్ంసమేరిరే మయఃపతిభ్యోజనయః పరిష్వజే' ఇతిజ

* ఉపమధ్యమా - ఉపకనిష్ఠికా, నతుప్రదేశినీ; తస్యావిసంసికేతివ్యపదేశాత్ ; ఉత్తరేణ యజుషా - 'ఇదమహం' మిత్యనేన.

† ఉత్తరాం - 'జీవాగ్ంరుదంతి' ఇతీమామృచం, నిమిత్తమత్రాన్యోన్య వియోగచింతయా రోదనమేవ.

వేత్. * నూ || యుగ్మాస్సమవేతాస్మత్ప్రవత ఉత్తరయాద్భ్యః ప్ర
హిణయాత్ || ౪ || ౭ || , వ్యూత్క్రూరముదచంత్యాప ఆప్యై
బ్రాహ్మణాస్స పనగంహరంతు- అవీరఘ్నిరుదచంత్యాపః ఇతి '
వేదవిదస్సమవేతా చతురోబ్రాహ్మణాన్వధూన్నాన్ధ ముదకుమ్భ
మాహర్తు ముచ్చైః ప్రేషయేత్ - తేచయత్రపూర్వంపురుషాః స్నా
నాదిషునమృతాః తతఉదకమానయేయుః. † నూ || ఉత్తరేణ యజు
షా తస్యాశ్శిరసి దర్శేణ్యం నిధాయ. అర్యమౌ అగ్నిం పరియంతు
క్షీప్రం ప్రతీక్షంతాగ్ంశ్వశోష్వి దేవరాశ్చ ' ఇతితస్యాశ్శిరసి ద
రై భి కృతంవలయంనిధాయ. ‡ నూ || తస్మిన్నత్తరయా దక్షిణం
యుగచ్ఛిద్రం ప్రతిష్ఠాప్య || , ఖేనసఃఖేరథ ఖేయుగస్య శచీపతే - అ
పాలామింద్ర త్త్రిపురార్కరథ్సూర్యవర్చసం ' ఇతితదుపరి ద
క్షిణం బ్రాహ్మయుగచ్ఛిద్రం నిధాయ. § నూ || ఛిద్రేసువర్ణ ముత్తర
యాన్తర్ధాయ || , శంతేహిరణ్యగ్ంశముశంత్యాపశ్శంతేమేధీభవతు
శంయుగస్యతృద్య - శంతఆప శ్శతపవిత్రాభవంత్యథాపత్యాతన్వగ్ం
సగంస్పృజస్వ ' ఇతి తస్మింశ్చిద్రే హిరణ్యమంతథాయ || , స్నాప
నాదితుయద్భహుమంత్రకం కర్మతత్క్రియ తే ౭న్తతవహి ' || ౪
నూ || ఉత్తరాభికి పంచభిస్సాన్నపయిత్వా. , హిరణ్యవర్ణాశ్శు

* ఉత్తరయా- ' వ్యూత్క్రూర ' మిత్యేతయా.

† ఉత్తరేణ యజుషా- ' అర్యమౌ అగ్ని ' మిత్యేన, దర్శేణ్యం - దరై భి
పరికల్పితమిన్ద్రాం, నిగళాకృతిం ; పరిమండలాకార మిత్యర్థః.

‡ ఉత్తరయా- ' ఖేనస ' ఇత్యేతయా.

§ ఉత్తరయా- ' శంతేహిరణ్యం ' ఇత్యేతయా.

§ ఉత్తరాభిః పంచభిః - ' హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకాః || ప్రచక్రముర్హి
త్వా, ఇత్యాదిభిః పంచభిః.

చయః పావకాః ప్రచక్రముర్హిత్యావద్యమాపః - శతంపవి
 త్రావితతాహ్యసు తాభిష్ట్యాదేవస్సవితాపునాతు- హిరణ్యవణా-
 శ్శుచయః పావకాయాసుజాతః కశ్యపోయాస్వగ్నిః - యాఅగ్నింగ
 భృంధధి రేసువణాస్తాస్త ఆపశ్యగ్ంస్యానాభవంతు - యాసాగ్ం
 రాజావరుణోయాతిమధ్యేసత్యాన్యతే అవపశ్యజనానాం - యాఅ
 గ్నింగభృంధధి రేసువణాస్తాస్త ఆపశ్యగ్ంస్యానాభవంతు - యా
 సాందేవాదివికృణ్వంతిభక్షం యాలంతరిక్షే బహుధానివిష్టాః- యా
 అగ్నింగభృంధధి రేసువణాస్తాస్త ఆపశ్యగ్ంస్యానాభవంతు - శివే
 నత్యాచక్షుషాపశ్యం త్యాపశ్యివయాతనువోపస్పృశంతుత్వచంతే -
 ఘృతశ్చుత శ్శుచయోయాః పావకాస్తాస్త ఆపశ్యగ్ంస్యానాభవంతు,
 ఇతిపంచభిః పూర్వమాహృతేనజలేన స్నాపయిత్వా. * సూ॥ ఉత్త
 రయా ౨హ తేనవాససా ౨౨చ్ఛాద్య ॥ పరిత్వాగిర్వణోగిర ఇమా
 భవంతు విశ్వతో వృద్ధాయమను వృద్ధయోజుష్టాభవంతుజుష్టయః,
 ఇత్యహతంవాసఃపరిధాప్య ద్వీరాచమ్య ॥ మాంగల్యసూత్రంమహా
 తామనుగ్రహపురస్సరం । పాణిభ్యాంతుసమాదాయ వరఃప్రత్యజ్ఞు
 ఖస్థిస్తతః ॥ ఆచ్ఛాద్యనూతనంవాసో వరోమంగల్యసూత్రకం । సు
 వర్ణమణిసంయుక్తం బద్ధీయాత్కన్యకాగళే ॥ ఆసీనాయాః పా
 జ్ఞుఖ్యావధ్యాకంఠే మాంగల్యసూత్రం, మాంగల్యం తంతునానేన
 మమజీవనమేతునా । కంఠేబద్ధామిసుభగే త్వంజీవశరదాంశతం ॥
 మంగలంభగవాన్విష్ణు ర్మంగలం మధుసూదనః । మంగలంపుండరీ

* ఉత్తరయా - 'పరిత్వాగిర్వణోగిరః' ఇత్యేతయా, - 'ఈషద్ధౌ తనవంప
 స్త్రం సదశం యన్నధారితం । అహతంతద్విజానీయాత్సర్వకర్మసు పాపనం' ॥ ఇ
 త్యహతవాసో లక్షణం దర్శితం సమావర్తనే.

కాట్లో మంగలం గరుడధ్వజః || ఇతిబధ్వా. * సూ || ఉత్తరయా
యోక్తేణ సన్నహ్యతి || ౪ || ౮ || ఆశాసానాసా మనసంప్ర
జాగ్ం సాభాగ్యంతనూం | అగ్నేరనువ్రతాభూత్వా సన్నహ్యేసు
కృతాయకం ' తస్యాః కటిదేశేయోక్తేణసన్నహ్య. యోక్త
స్యబంధోన్విప్టర్కో నాభిరుత్తరతోభవేత్ | ప్రదక్షిణంతు పర్యా
హ్య స్థాప్యతేనాభిదక్షిణే || ఉత్తరేణనాభింయోక్త్యం నిష్టర్క్యం
బధ్వా ప్రదక్షిణంపర్యాహ్య దక్షిణేననాభిమవస్థాప్యేథాప్య ||
† సూ || అధైనాముత్తరయా దక్షిణేహస్తేగృహీత్వా | గృహ్య
తేఖిలుపాణిరమంత్రకం గమ్యతేజ్వలనస్తుసమంత్రకం || , పూషా
త్వేతోనయతుహస్తగృహ్యశ్వినౌ త్వప్రవహతాగ్ంరథేన - గృ
హాగ్ంఽచ్చగృహపత్నీయథాసో వశినీత్వంవిదధమావదాసి ' ఇతిన్వ
స్యదక్షిణహస్తేనతస్యా దక్షిణహస్తంగృహీత్వా. ‡ సూ || అగ్ని
మభ్యాసీయా పరేణాగ్నిముదగ్రం కటమాస్తీర్య తస్మిన్నుపవిశత
ఉత్తరోవరః || ౪ || ౯ || అగ్నేరుపసమాధానాది పాత్రప్రయోగ

* ఉత్తరయా - 'ఆశాసానాసామనసం' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరయా - 'పూషాత్వేతోనయతు' ఇత్యేతయా.

‡ ఉపవిశత ఉత్తరోవరః - యథోత్తరోవరోదక్షిణావహూః, ఇత్యుక్తత్వా
దేతావత్పర్యంత ముత్తరాం కన్యాం దక్షిణంచరంచకేచనమన్వతే. తదయుక్తం- త
థా అనభిధానా దాచారాభావాచ్చ; తథాసతి , ఉత్తరయాచర్మణ్యుపవిశత ఉ
త్తరోవరః' (ఆ || గృ || ౩ || ౭ || ౧౦) ఇత్యత్రాప్యయమేవార్థః ప్రసక్త్యేత, తస్మా
ద్యత్రోపవేశప్రకారః ప్రతిపాద్యతే, తత్ప్రకార ఏవమిత్యేవక్ష్యేయః. సహి ప్రమా
ణప్రతిపన్నే అర్థేవృథా నిర్బంధోయుక్తః ప్రమాణంచ గృహ్యరత్న చంద్రికాకారాది
వాక్యమేవ. తస్మాదుపవేశ నియమఏవేవృశ ఇతిక్షేయం, యథాచారం వ్యవస్థా.

కాలే॥ వర్ణంజలిం హోమవిధానదర్శిం ద్వితీయ దర్శించనహాజ్యధా
 న్యా । పోతార్థపాత్రేణసహప్రణీతా మిష్ణంచశమ్యాస్సహలాజ
 మశ్మనా । అగ్నిం పరిస్తీర్యాగ్నేరుత్తరతోదర్భాన్ సగంస్తీర్య
 ద్వంద్వంవ్యంచపాత్రాణి ప్రయునక్తి, దర్శమాజ్యస్థాల్లింప్రోక్షణీం ప్ర
 ణీతిమిష్ణమితరదర్శించసాదయిత్వా తదుత్తరతః అశ్మానం లాజాం
 శ్చ యుగపత్నాదయిత్వా ఆయామతః పరిమాణమిత్యాది । సూ ॥
 అగ్నేరుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే. * సూ ॥ అథైవామాది
 తోద్వాభ్యామభిమంత్రయేత ॥ ౪ ॥ ౧౦ ॥ సోమఃప్రథమోవివిదే
 గంధర్వో వివిద ఉత్తరః-తృతీయోఅగ్నిష్టే పతిస్త్వరీయ సైమనుష్య
 జాః - సోమోచద ద్గంధర్వాయ గంధర్వోదదదగ్నయే - రయించ
 పుత్రాగ్ంశ్చ దాదగ్నిమహ్య మభోఇమాం ' ఇతిపత్నీమభిమం
 త్ర్య. సూ ॥ అథాస్వైదక్షిణేన నీచాహస్తేన దక్షిణముత్తానం
 హస్తంగృహ్ణీయాత్ ॥ ౫ ॥ ౧౧ ॥ యదికామయేత్తస్మిరేవ జన
 యేయమిత్యంగులీ రేవగృహ్ణీయాత్ ॥ ౪ ॥ ౧౨ ॥ యదికామయే
 తపుంసవ వ జనయేయమిత్యంగుష్ఠమేవ సోభీవాంగుష్ఠమభీవలో
 మానిగృహ్ణీతి ॥ ౪ ॥ ౧౩ ॥ గృభాణ్ణమితఇ త్యేతాభిశ్చతస్పృశిః॥ ౪ ॥ ౧౪ ॥
 ' గృభాణ్ణమితేసుప్రజాస్త్యాయహస్తంమయాపత్యాజరదష్టిర్యథాసః-
 భగోఅర్యమాసవితాపురంధి ర్మహ్యంత్యాదు గాఽర్హవత్యాయదే
 వాః - తేహపూర్వేజనాసా యత్రపూర్వ వహోహితాః - మూర్ధ
 న్వాన్యత్రసాభవః పూర్వోదేవేభ్య ఆతపత్ - సరస్వతిప్రదమవ
 సుభగేవాజనీవతి - తాంత్యావిశ్వస్య భూతస్యప్రగాయామస్యగ్రతః-
 యవీతిప్రదిశస్సర్వాదిశోనుఫవమానః ' ఇతిచతస్పృశి స్తస్యాఉత్తానం

* ఏవాం - పథాం, వరి, ఆదిత అమవాశస్య - ' సోమం ప్రథమః ' ఇత్య
 స్య - ' సోమః ప్రథమః, ఇతి ద్వాభ్యాం ఋగ్భాష్మిమ్.

సాంగుష్ఠం దక్షిణం హస్తమవాచినేన స్వదక్షిణహస్తేన గృహీత్వా
తయాసహోత్థాయ. * సూ || అథైనాముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన
పదాప్రాచీముదీచీంవా దిశమభిప్రక్రమయత్కేకమిష ఇతి || ౪ ||
౧౫ || , ఏకమిషేవిష్ణుస్త్వాన్వేతు ద్వేణారేవిష్ణుస్త్వాన్వేతు
త్రీణివ్రతాయ విష్ణుస్త్వాన్వేతు చత్వారిమాయోభవాయవిష్ణుస్త్వా
న్వేతు పంచపశుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు షడ్పశుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వే
తు సప్త సప్తభ్యో హోత్రాభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు ' ఇత్యగ్నేరుత్త
రతోగత్వా సప్తభిః ప్రతిమంత్రం దక్షిణేనపదా తతఆరభ్యప్రాగా
యతనాన్యదగాయతనానివా సప్తపదాని ప్రక్రమయ్య సప్తమేపదే
నిహితే, సూ || సఖేతిసప్తమేపదే జపతి || ౪ || ౧౬ || , సఖాస
ప్తపదాభవ సఖాయాసప్తపదాబభూవ సంఖ్యం తేగమేయగ్ం స
ఖ్యాత్తైమామోషగ్ం సఖ్యాస్మైమామోషా స్సమయావసంకల్పా
వహై సంప్రియాశోచిష్ణాసుమనస్యసూనౌ- ఇషమూర్జమభినంవసా
నౌసన్నామనాగ్ంసి సంవ్రతాసముచిత్రాన్యాకరం- సాత్వమస్యమూ
హమమూహమస్మిసాత్వంద్యౌరహం పృథివీత్వగ్ం రేతోహగ్ం రేతో
భృత్త్వం మనోహమస్మివాక్త్వగ్ంసామాహమస్త్వైక్త్వగ్ంసా

* అత్ర “వధ్యాః దక్షిణేనపాదేన ‘ఏకమిషేవిష్ణుః’ ఇతి , తాంపర్యాయేణా
క్రమయ్యే’ తి వై భానసేదధ్యనా ద్వధ్వాసహవరస్యానుత్థానే అగ్నేరుదద్ధశేన సప్తపద
క్రమణాసంభవాచ్చ వధ్వాసహ వరస్సముత్థాయ హస్తమమంచన్న తరేణాగ్నింప్రా
చీనముదీచీనంవా దిశం ప్రతిసప్తపదాని ప్రతిపద ముద్భృతోశ్చ ధృత్యనిక్షిపేతి ప్రక్ర
మయేత్. అత్ర పత్నాః పాదగ్రహణస్యాయుక్తత్వా ద్వరస్తత్పాణి మమంచన్నే
నపాదముద్భృత్య నిక్షిపేత్యేవం వధూం ప్రక్రమయతీతియుక్తమితి గృహ్యారత్నకంఠ
భూషణతా.

మామనువ్రతాభవపుగంసేపుత్రాయవేత్తవే శ్రియేపుత్రాయవేత్తవే
 ఏహిసూన్యతే' ఇతిజపిత్యాఽగ్నిం ప్రదక్షిణంకుర్యాత్. * సర్వే
 వ్యపి ప్రదక్షిణేషు ఆజ్యస్థాలీం ప్రణీతిమశ్మానం లాజాంశ్చాభ్యంతరే
 కృత్వా దక్షిణతో నిషాదితస్య బ్రాహ్మణస్యాగ్నేశ్చాంతరాగచ్ఛే
 త్. ఏవం పత్న్యానహ, సూ || ప్రాగ్ఘోమాత్ప్రదక్షిణమగ్నిం
 కృత్వా యథాస్థానముపవిశ్యాన్వారభాయా ముత్తరా ఆహుతీర్దుహా
 తి సోమాయజనివిదేస్వాహేత్యేతైః ప్రతిమంత్రం || సోమాయా
 జ్యాహుతేః పూర్వంన బ్రహ్మగ్నాప్రదక్షిణం | లాజానామాహు
 తేః పశ్చాద్బ్రహ్మస్యేకోబహిర్భవేత్ || దక్షిణాదిశమాశ్రి
 త్యయమోమృత్యుశ్చతిష్ఠతి | దంపత్యోరక్షణార్థాయ బ్రహ్మ
 వ్యేకోబహిర్భవేత్ || ౫ || ౧ || సోమాయజనివిదే
 స్వాహా - సోమాయజనివిదఇదం - గంధర్వాయ
 జనివిదేస్వాహా - గంధర్వాయ జనివిదఇదం - అగ్నేయే జని
 విదేస్వాహా - అగ్నేయే జనివిదఇదం - కన్యలాపితృభ్యాయతీపతి
 లోకమవదీతౌ మదాస్థస్వాహా - ఆత్మనఇదం - ప్రేతోముంచాతి
 నాముతస్సుబద్ధామముతస్కరత్ - యథేయమింద్రమీధ్వ స్సుపు
 త్రా సుభగాసతిస్వాహా - ఇంద్రాయమీధుషఇదం - ఇమాంత్య
 మింద్రమీధ్వ స్సుపుత్రాగం సుభగాంకురు - దశాస్యాంపుత్రానా

* కించాత్ర సబ్రహ్మగ్ని ప్రదక్షిణం కుర్వంతి, తథాసత్యస్మిక్ ప్రకర
 ణే బ్రాహ్మణానాంనానా దంతరాగమనస్య నిషిద్ధత్వా ద్బ్రాహ్మణానుజ్ఞాయా అగ్నిం
 ప్రదక్షిణం కుర్యాత్. తథాఆపస్తంబుః 'అగ్నిం బ్రాహ్మణం చాంతరేణ నాతిక్ర
 మే ద్బ్రాహ్మణాంశ్చానుజ్ఞాప్యవా అతిక్రమే' దితికంతభూషణవాక్యవిరోధః. 'సో
 మాయాజ్యాహుతేః పూర్వం' ఇతి కారకాత్వనేక కష్టకారికా కోకోమనద్యశ్యతే.
 అంశపిష్టాభ్యగృహ్య ప్రయోగవృత్తాదపి నోదావృతా - యథాచారంవ్యవస్థా.

ధేహిపతిమేకాదశం కృధిస్వాహ - ఇంద్రాయమీధుషఞ్చదం - అ
గ్నిరైతు ప్రథమోదేవతానాగ్ం సోస్యైప్రజాంముంచతుమృత్యుపా
సాశాత్ - తదయగ్ంరాజా వరుణో ౭ను మన్యతాంయథేయగ్ంస్త్రీ
పౌత్రమఘంనరోదాధ్వాహ - అగ్నివరుణాభ్యామిదం - ఇమా
మగ్నిస్త్రాయతాంగార్హపత్యఃప్రజామసైన్యనయతుదీర్ఘమాయుః -
అశూన్యోపస్థాజీవతామస్తుమాతా పౌత్రమానంద మభిప్రబుధ్య
తామియగ్ంస్వాహ - అగ్నయేగార్హపత్యాఞ్చదం - మాతేగృహే
నిశిఘోషఉత్థా దన్యత్రత్వద్ద్విదత్యస్సంవిశంతు - మాత్వంవికేశ్యుర
ఆవధిష్ఠా జీవపత్నీ పతిలోకేవిరాజపశ్యంతీప్రజాగ్ం సుమనస్యమా
నాగ్ంస్వాహ - అగ్నయేగృహపతయఞ్చదం - ద్యౌస్తైప్రృష్ణగ్ంరక్ష
తునాయురూరూఅశ్వినౌచన్తనంధయంతగ్ంసవితా ౭భిరక్షతు - ఆ
వాససఃపరిధానాద్బ్రహ్మహస్పతి ర్విశ్వేదేవా అభిరక్షంతుపశ్చాత్స్వా
హ - ద్యౌర్వాయ్యశ్వినవిత్పృథ్విహస్పతి విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఞ్చదం -
అప్రజస్తాం పౌత్రమృత్యుం సాస్మానముతవాఘం - శీర్ష్ణస్త్రిజమివో
న్ముచ్యద్విషద్యభిః ప్రతిముంచామిసాశగ్ం స్వాహ - (ఆత్మనఞ్చ
దం) అగ్నయఞ్చదం - ఇమంమేవరుణశ్రుధీహవమద్యాచమృడయ-
త్వామమస్యైరాచకే స్వాహ - వరుణాయేదం - తత్త్వాయామి బ్ర
హ్మణావందమానస్తదాశాస్తై యజమానోహవిర్భిః - అహేడమా
నోవరుణేహబోధ్యురుశగ్ంసమాన ఆయుః ప్రమోషీస్స్వాహ - వ
రుణాయేదం-త్వన్నో అగ్నే వరుణస్యవిద్వాన్-దేవస్యహేజో ౭వయాసి
సీష్ఠాః - యజిష్ఠోవహ్నితమశ్శీశుచానో విశ్వాద్వేషాగ్ంసిప్రము
ముగ్ధస్మృథ్వాహ - అగ్నివరుణాభ్యామిదం - సత్వన్నో అగ్నే ౭వ
మోభవోతీనేదిష్ఠో అన్యాఉషసావ్యుష్టే - అవయత్వనో వరుణ
గ్ంరరాణోవిహిన్ముడీకగ్ంసుహవోనవధిస్వాహ - అగ్నివరుణ

భ్యామిదం - త్వమగ్నే అయాస్యయాసన్మనసాహితః - అయాసా
హవ్యమూహిషే ౭యానోధేహిభేషజ్గంస్వాహా - అగ్నయేఅయన
ఇదం. సూ || అదైనాముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేనపదా ౭శ్మానమా
స్థాపయత్యాతిష్ఠేతి || ౧ || ౨ || , ఆతిష్ఠేమమశ్మానమశ్మేవ
త్వగంస్థిరాభవ - అభితిష్ఠపృతన్యతస్సహస్వపృతనాయతః* ఇతివత్సం
దక్షిణేనపదాస్థాప్య యథాస్థానముపవిశ్య దర్శివత్పత్నాన్య అం
జలింసంస్కృత్య. సూ || అథాస్యా అంజలాపువస్తీర్య ద్విర్లాజానో
ప్యాభిఘారయతి || ౧ || ౩ || తస్యాస్సాదర్యోలాజానావపతీత్యేక
౧ || ౪ || నేవ్యతే ౭గ్నిముఖంనచ లేపయోస్సి వ్యప్తకృన్నహవిష్యభి
ఘారణం | స్వాద్వరోజమదగ్నిగణోద్భవస్తస్య పంచగృహీతమవీష్య
తే || అభిన్నవధ్వంజలినాతుహోమో యథాజుహూవన్నముఖేన
హోమః | సమ్మార్జనప్రాక్షణసాదనాని యథాజుహూవన్నచలేప
కార్యం || యదిదర్శిసంస్కారకాలే వధ్వంజలిసంస్కారోనకృతస్త
దా ౭త్రవాకార్యః - అసంస్కృతన్యహోమానర్హత్వాత్ ; అ
న్వారంభకిప్రధానేషు హోమేష్యన్యత్రనేవ్యతే | యత్రాస్తి
చోదనాతత్ర సాన్వారంభస్తుహోమకృత్ || జమదగ్నినాంతిః,
అభిఘార్య వధ్వంజలింగృహీత్వా తేనదేవతీర్ఢేన. సూ || జ
హోతీయంనారీతి || ౧ || ౧ || , ఇయంనార్య
పబూతే కుల్పాన్యావపంతికా - దీఘాయురస్తుమేపతిర్జీవాతు శ
రదశ్శతంస్వాహా - అగ్నయేఅర్యమృణ్మిదం - తస్యాహస్తంగృహీ
త్వోద్ధాయ. * సూ || ఉత్తరాభిస్తిస్పృభిః ప్రదక్షిణమగ్నింకృత్వా
౭శ్మానమాస్థాపయతి యథాపురస్తాత్ || ౧ || ౨ || , తుభ్యమగ్నిప

* ఉత్తరాభిః - తుభ్యమగ్ని పర్యవహ' నిత్యాదిభిస్తీస్పృభిః

ర్యవహాఽఘ్నర్యాంవహతునాసహ - పునఃపతిభ్యోజాయాండా అ
గ్నేప్రజయాసహ - పునః పత్నీమగ్నిరదా దాయుషాసహవర్చసా -
దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సవతుశరదశ్శతం - విశ్వాఉత త్వయా వ
యంధారాఉదన్యాఇవ - అతిగాహేమహిద్విషః ' ఇతి తయాసహః
గ్నిం ప్రదక్షిణంకృత్వా ' ఆతిషేమమశ్మానమశ్మేవత్వగ్గంధిరా
భవ - అభితిష్ఠ పృతన్యతస్సహస్వపృతనాయతః ' ఇతి పూర్వవద
శ్మానమాసాధప్య యథాస్థానముపవిశ్య అంజలాపువస్తీర్యద్విర్లాజా
నోప్య అభిఘ్నర్య, * సూ || హోమశ్చోత్తరయా || ౫ || ౭ ||
' అర్యమణంసుదేవం కన్యాఅగ్నిమయక్షత- సఇమాం దేవో అధ్వరః
ప్రేతోముంచాతినాముతస్సుబధ్ధా మముతస్సుర ' థాస్వహ- అగ్న
యేఅర్యమృ ఇదం - తస్యాహస్తంగృహీత్వోత్థాయ, సూ || పునః
పరిక్రమణమ్ || ౫ || ౮ || ' తుభ్యమగ్రేవర్యవహాఽఘ్నర్యాం వ
హతునాసహ - పునఃపతిభ్యోజాయాండా అగ్నేప్రజయాసహ - పు
నఃపత్నీమగ్నిరదా దాయుషాసహవర్చసా దీర్ఘాయురస్యాయఃపతి
స్సవతుశరదశ్శతం - విశ్వాఉతత్వయా వయంధారాఉదన్యాఇవ - అ
తిగాహే మహిద్విషః ' ఇతిపూర్వవత్ప్రదక్షిణమగ్నింకృత్వా ||
సూ || ఆస్థాపనం || ౫ || ౯ || ' ఆతిషేమమశ్మానమశ్మేవత్వగ్గం
ధిరాభవ - అభితిష్ఠ పృతన్యతస్సహస్వ పృతనాయతః ' ఇతిపూర్వ
వదశ్మానమాసాధప్య - యథాస్థానముపవిశ్య హస్తంముక్త్వా అంజ
లా పువస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్య అభిఘ్నర్య, † సూ || హోమశ్చో
త్తరయా || ౫ || ౧౦ || ' త్వమర్యమాభవసియత్కనీనాం నామ
స్వధావత్స్వర్యంబిభర్షి - అంజంతివృక్షగంసుధితంనగోభిర్యద్దంపతి

* ఉత్తరయా - ' అర్యమణంసుదేవం ' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరయా - ' త్వమర్యమాభవసి ' ఇత్యేతయా.

సమనసాకృణోషి ' స్వాహా- అగ్నేయేఅర్యమణ్ణ ఇదం, సూ || పునః
పరిక్రమణం || ౫ || ౧౦ || 'తుభ్యమగ్నేపర్యవహా, పునఃపత్నీ
మగ్నిరదాత్, విశ్వాఉతత్వయావయం ' ఇతితిస్మభిః పూర్వవత్ప్ర
దక్షిణంకృత్వా యథాస్థానముపవిశ్య, సూ || జయాదిప్రతిపద్య
తే || ౫ || ౧౨ || పరిషేచనాంతంకృత్వా || ప్రధానహోమేయ
దృతాది హోమేప్రవిశ్యహోమేచ వివాహశేషే | వివాహవతేషు
భవంతిశమ్యానత్వగ్నిదైవత్యచరాభవంతి || శమ్యాఅపోహ్యస
గ్ంస్రావంహుత్వా ప్రాణానాయమ్య అస్మిన్నుద్వాహ హోమకర్మ
ణిమధ్యేసంభావిత . . . ప్రాయశ్చిత్తార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్త హో
మంహోమ్యామి - ప్రాయశ్చిత్తాహుతీహుత్వా ప్రాణానాయమ్య
పరిషిచ్య ప్రణీతామోక్షణం బ్రహ్మోద్వాసనంచకృత్వా- ఓమ్ శ్రీ
విష్ణు వేస్వాహా-ఇతిపూర్ణాహుతింహుత్వా ' అగ్నేనయ ' ఇత్యగ్ని
ముపసాధయప్రణమ్యాభివాద్య. * సూ || ఉత్తరాభ్యాంయోక్త్యం
విముచ్య|| 'ప్రత్వాముంచామివరుణస్య పాశాద్యేనత్వా ఒబధ్నాథస్
వితాసు కేతః - ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్యలోకే స్యానంతేనహప
త్యాకరోమి - ఇమంవిమ్యామివరుణస్యపాశం యమబధ్నీత సవితా
సుకేవః-ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్యలోకే ఒరిప్రాంత్యా సహసత్యా
కృణోమి ' ఇతియోక్త్యంవిముచ్య పశ్యాన్నిరస్యాపడిపస్పృశేత్'
ఏతమేవాగ్నియూనజ్జీవంధారయేత్, ఏతస్మిన్నగ్నాయదృతేచిదితి
హోమ ప్రవిశ్యహోమ సర్వస్థలీపాక శేషహోమ పుంసవన సి
మంత గృహప్రవేశపార్వణ పిండపితృయజ్ఞోపాసన వైశ్వదేవ పంచమ
హోదీని కుర్యాత్ - సదస్యా సంపూజయేత్.

* ఉత్తరాభ్యాం - 'ప్రత్వాముంచామి' ఇత్యేతాభ్యాం.

ఉత్తంభనాదిమంత్రజపః.

* సూ || తాంతతః ప్రవావాహయే త్ప్రవాహారయేత్ ||
 ౫ || ౧౩ || సమోఽప్యైతమగ్ని మనుహరంతి || ౫ || ౧౪ || నిత్యః ||
 ౫ || ౧౫ || ధార్యై || ౫ || ౧౬ || అనుగతోమంధ్యః || ౫ || ౧౭ ||
 శోత్రియాగారాద్వాహార్యః || ౫ || ౧౮ || ఉపవాసశ్చాన్యతగస్య

* ప్రవావాహయేత్ ; అనంతరం, తాంపథూం, హస్తినమశ్వంవా ప్రవాహయేత్ - శిబికామాందోళికాంతరం మనుష్యేంవా ప్రవాహారయేత్ || ౫ || ౧౩ ||

ఏతం - వివాహగ్నిం, సమోఽప్యైతమగ్ని మనుహరంతి - అవ్యవాయేన పథ్యః పశ్చాన్నయంతి, పరికర్షిణః. ఏతమితిగ్రహణం వివాహగ్నేరౌపాసనాఖ్యాయ సంస్కారశబ్దాభివ్యంగ్యస్య ప్రయాణేపి నిత్యం ప్రత్యక్షనయనార్థమ్ || ౧౪ ||

పాణిగ్రహణాదారభ్య సర్వాచారలక్షణ కర్మార్థమయమగ్నిర్నిత్యః - యావత్తేవనోత్సృజ్యతే || ౧౫ ||

నిత్యఇతిసిద్ధే ధార్య ఇత్యారంభాత్ప్రయాణేష్య సమిధ్యాత్మన్యరణ్యోర్వాసమారోపణం గృహ్యంతర విహితం వికల్పేనాపినస్యాత్ || ౧౬ ||

యద్యయమగ్నిరనుగతః - నిర్వాణస్సాన్య' త్తదామధ్యః - తేభ్యఏవా వక్షాణేభ్యోధిమంథితవ్యః, యదితానినన్యరసమర్థానివాతదాస్య భస్మనా అరణీం సంస్పృశ్యమంథితవ్యః. అథవా అధీతవేదస్య గృహోదాహార్యః. అయంచవ్యవధితో వికల్పయదిమథితేగ్నా వివాహస్తదామంధ్యః. యద్యాపృతేగ్నా తదాహార్యః || ౧౭ || ౧౮ ||

చకారోగ్న్యైత్వతి ప్రాయశ్చిత్తయోగ్యమప్యయార్థః. యద్యహనిరాశ్రావాప్రాగ్భజనా దనుగతస్తదామథిత్యా అపృత్యవా యత్రక్వచేతి విధిసోపసమాధాయ 'యద్యవిజ్ఞాతా సర్వవ్యాపద్వా' ఇతి సర్వప్రాయశ్చిత్తం హుత్వా కాలశేష ముపసనేత్. యదిభోజనాదుర్ధ్వం తదాతత్కాలశేషమాగామికాలంచ. సర్వధాతు విజ్ఞాతమాత్రఏవానుగమనే ఉత్పాదనాదికార్యం, నిమిత్తానంతరం నైమిత్తికస్యావశ్య కర్తవ్యత్వాత్. అగ్నేరు = భార్యాపత్యో రుభయోరభ్యుపవాసోన వికల్పః || ౧౯ ||

* భార్యాయాః పత్యుర్వా ॥౫॥ ౧౯॥ అనుగతే ౭పివోత్తరయాజు
 హుయాన్వోపవసేత్ ॥ ౫ ॥ ౨౦ ॥ ఉత్తరా రథస్యోత్తమ్భనీ ॥
 ౫ ॥ ౨౧ ॥ వరః ప్రాణానాయమ్య ఉత్తంభనాదిమంత్రజపం కరి
 ష్యతి సంకల్ప్య, సత్యేనోత్తభితాభూమిస్సూర్యేణోత్తభితాద్యాః-
 ఋతేనాదిత్యాస్త్రీష్టంతి దివిసామోఅధిశ్రితః - యంజంతిబ్రహ్మ మ
 రుషంచరంతంపరితస్థషః - రోచంతేరొచనాదివి - యోగేయోగేత
 వస్తరం వాజేవాజేహవామహే - సఖాయఇంద్రమూతయే - సుకి
 గ్ంశుకగ్ంశల్మలింవిశ్వరూపగ్ం హిరణ్యవర్ణగ్ంసువృతగ్ంసుచక్రగ్ం-
 ఆరోహవధ్వమృతస్యలోకగ్ం స్యోనంపత్యేవహతుంకృణుష్య- ఉదు
 త్తరమారోహంతీ వ్యస్యంతీపృతస్యతః - మూర్ధానంపత్యురారోహ
 ప్రజయాచవిరాడ్భవ - సంరాజ్ఞీశ్వశురేభవ సంరాజ్ఞీశ్వశువాంభ
 వ - ననాందరిసంరాజ్ఞీభవ సంరాజ్ఞీ అధిదేవుషు - స్నుషాణాగ్ం
 శ్వశురాణాం ప్రజాయాశ్చధనస్యచ - పతీనాంచదేవ్యాణాంచ సజా
 తానాం విరాడ్భవ - నీలలోహితేభవతకి కృత్యాసక్తిర్వ్యజ్యతే - ఏ
 ధంతేస్యాజ్ఞాతయః పతిర్భంభేషుబధ్యతే - యేవధ్వశ్చంద్రంవహతుం
 యత్క్యాయంతిజనాగ్ంఅను - పునస్తాన్ యజ్ఞియాదేవానయంతు
 యతఅగతాః - మావిదస్సరిపంథినోయఆసీదంతిదంపతీ - సుకేభిర్దు
 ర్గమతీతామపద్రాంత్యరాతయః - సుగంపన్థానమారుక్ష మరిష్టగ్ం
 స్వస్తివాహనం-యస్మిన్-వీరోనరిష్యత్యన్యేషాంవిందతేవసు - తామం
 దసానామనుషా దురోణఆధత్తగ్ంఁరయిందశవీరంవచస్యవే - కృతంతీ

* అపి - వా, అగ్నావనుగతే, ఉత్తరయా - 'అయాశ్చాగ్నే' ఇత్యేతయా
 ఆజ్యం జాహుయాన్వోపవసేత్ ॥ ౨౦ ॥

ఉత్తరయా - 'సత్యేనోత్తభితా' ఇత్యేషా, రథస్యోత్తంభనీ - ఉత్తంభనే
 కరణముత్రం ॥ ౫ ॥ ౨౧ ॥

ర్థగంసుప్రపాణగ్ం శుభస్పతీస్థాణుం పథేష్టామపదుర్మతిగంహతం-
 అయంనోమహ్యఃపారగ్ం స్వస్తి నేషద్వనస్పతిః - సీరానస్సతరాభ
 వదీఘాఽయుత్వాయవర్చసే - అస్యపారేనిర్ఘుతస్యజీవాజ్యోతిరశీ
 మహి - మహ్యఇంద్రస్వస్తయే ' ఇతి జపిత్వా.

యదృతాది హోమః.

సూ || శ్రుశానాధివ్యతిక్రమే భాండే రథేవారిష్టే || ప్రాణానా
 యమ్య యదృతాదిహేమామంకరిష్యతి సంకల్ప్య || వివాహేయ
 దృతాదీని కుర్యాదుద్వాహసిద్ధయే | ఏకగ్రామే ఒపివాప్యే
 కగ్రహేవా సత్యజేద్బుధః || * సూ || అగ్నే
 రుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే ఒన్వారభాయా ముత్తరాతిహుతీ
 ర్హుత్వా || ' యదృతేచిదభిశ్రేషః పురాజర్తుభ్యుత్పదః - సంధా
 తాసంధింమఘవాపురోవసు ర్నిష్కర్తావిహృతంపున ' స్వాహా-మ
 ఘవతేఇదం- ' ఇడామగ్నే పురుదగ్ంసగ్ంసనిం గోశ్వశ్వత్తమగ్ంహవ
 మానాయసాధ-స్యాన్నస్సానుస్తనయోవిజావా ఒగ్నే సాతేసుమతి
 ర్భూత్వనేత్ర ' స్వాహా-అగ్నయఇదం - ' ఇమం మేవరుణశ్రీధీహవమ
 ద్యాచమృడయ - త్వమవస్సురాచకేస్వాహా - వరుణాయేదం- త
 త్వాయామి బ్రహ్మణావందమానస్తదాశాస్తై యజమానోహవిర్భిః-
 అహేడమానో వరుణేహాభోధ్యురుశగ్ంసమాన ఆయుఃప్రమోషే
 స్వాహా - వరుణాయేదంత్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాదేవస్య
 హేజో ఒవయాసినీష్టాః యజిషోవహ్నితమశ్శోశుచానోవిశ్వాద్వే
 షోగ్ంసిప్రముముగ్ధస్మథాన్స్వాహా - అగ్నే వరుణాభ్యామిదం- సత్వ

* ఉత్తరాః - 'యదృతేచిదభిశ్రేషః' ఇతిసప్తకరణికా ఆహుతీః - కేమం
 పుత్రకం.

నోఅగ్నే ౭నమోభవో నేదిష్ఠో అస్యాఉషసావ్యుష్ణే అవయత్స
 నోవరుణగ్ంరరాణోవీహిమృడీకగ్ంసుహవోనవధిస్వాహః . అగ్నివ
 రుణాభ్యామిదం- త్వమగ్నే అయాన్య యాన్ అ మనసాహితః - అ
 యాన్ హన్యమూహిషే ౭యానో ధేహిభేషజం స్వాహా అగ్నేయే
 అయసఇదం || సూ || జయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతంకరో
 తి || ౬ || ౪ || ప్రణీతామాక్షణం బ్రహ్మోద్వాసనం . అగ్నేన
 యేత్యగ్న్యపస్థానంచకుర్యాత్-నిమిత్తాభావే ౭పి పాణినాయమ్య
 యదృతాదిజపంకుర్యాత్ || * సూ || క్షీరిణామన్యేషాంవా లక్ష్మ
 ణ్యానాం వృక్షాణాంనదీనాంధన్వనాంచ వ్యతిక్రమ ఉత్తరేయథాలిం
 గంజపేత్ || ౬ || ౫ || 'యేగంధర్వా ౭ఘృసశ్చ దేవీ రేషువృక్షేషు
 వానస్పత్యేష్వాసతే- శివాస్తే అస్యైవధైవభవంతు మాహిగ్ంసిషు
 ర్వహతుమూహ్యమానాం - యాఃషధయోయానద్యోయానిధ
 న్వాని యేవనా-తేత్వావధుప్రజావతీం ప్రత్యేయుంచం త్వగ్ంహసః '.

అథ ప్రవిశ్యహోమారంభః.

† సూ || గృహానుత్తరయా సజ్కాశయతి || ౬ || ౬ ||
 , సంకాశయామివహతుం బ్రహ్మణాగ్మహైరఘోరేణ చక్షుషామై
 త్రేణ - పర్యాణద్ధంవిశ్వరూపం యదస్యాగ్ంస్యానంపతిభ్యస్సవితా

* క్షీరిణః - క్షీరవంతః ప్లక్షస్యగోధాదయః, లక్ష్మ - చిహ్నం, త్తరభవా
 లక్ష్మణ్యాః, దుర్గా తింత్రణికాసీమా కదమ్బఇత్యేవ మాదయః, నద్యః ప్రసిద్ధాః,
 ధన్వానో దీర్ఘాణ్యరణ్యాని, యేషుగ్రామ్యాః పశవోనివసంతి. ఏలేషాం వ్యతి
 క్రమే ఉత్తరేయథాలింగం జపేత్. 'యేగంధర్వా' ఇతివృక్షాణాం 'యాఃష
 ధ్యః' ఇతి నదీనాం ధన్వనాం వ్యతిక్రమే.

† ఉత్తరయా- 'సంకాశయామి' ఇత్యేతయా.

కృణోతుతత్ ' ఇతిస్వగృహం పత్నాన్వసందర్శయేత్ || * సూ ||
 వాహాపుత్రరాభ్యాం విముంచతి దక్షిణమగ్రే || ౬ || ౭ || , ఆహ
 మగ్రాభ్యమతిర్వాజినీవసాన్యశ్వినాహృభ్యకామాగ్ంలయగ్ంసత్ -
 అభూతంగోపా మిథునాశుభస్పతీ ప్రియాఅర్యమౌద్దుర్యాగ్ంలశీమ
 హి - అయన్నో దేవ స్సవితాబృహస్పతిరింద్రాగ్ని మిత్రావరుణా
 స్వస్తయే - త్వష్టావిష్ణుః ప్రజయాసగ్ంరరాణః కామఆయాతం
 కామాయత్వావిముంచతు ' ఇతి ద్వాభ్యాందక్షిణవామయోః క్ర
 మేణ వాహావిముచ్య గృహం ప్రవిశ్య || సూ || లోహితంచర్మా
 నడుహం పాచీనగ్రీవముత్తరలోమ మధ్యే ౭గారస్యాత్తరయా ౭౭
 స్తీర్య || , శర్మవర్మేదమాహరాస్యేనార్యా ఉపస్తిరే . సివీవాలి
 ప్రజాయతా మియంభగన్యసుమ శాలసత్ ' ఇతి అగారన్యమధ్యే
 లోహితమానడుహం చర్మపాక్ష్మిరఉత్తరలోమాస్తీర్య దక్షిణపాద
 నిధానపూర్వకం పత్నీం గృహం ప్రవేశయేత్ || † అత్రనూ || ‡ గృ
 హాన్సృపాదయన్నుత్తరాంవాచయతి దక్షిణేనపదా || ౬ || ౮ ||
 ¶ నచదేహలీమభితిష్ఠతి || ౬ || ౯ || , గృహాభద్రాభిభ్యుమనసః
 ప్రపద్యే ౭వీరఘ్నీ వీరవతస్సవీరా-ఇరాంవహతోఽఘృతముక్షమా
 నాస్తేష్వహగ్ంసుమనాస్సంవిశామి ' తిపత్నీంవాచయేత్ . ఉ
 భావపిపాదేన దేహలీంనస్పృశేతాం || సూ || ఉత్తరపూర్వదేశే
 ౭గారస్య || ద క్షిప్వాసీనోదర్భాః ధారయమాణః పత్నాన్వస

* ఉత్తరాభ్యాం- 'ఆహమగ్రే' ఇతిద్వాభ్యాం.

† ఉత్తరయా- 'శర్మవర్మ' ఇత్యేతయా.

‡ ఉత్తరాం- 'గృహాభద్రాభిభ్యు' ఇత్యేతాం.

¶ గృహాన్సృపిశంతి పథూర్దేహలీంనాభి తిష్ఠేచ్ఛేతి. చకారాద్వహోపితి
 గమ్యతే. దేహలీ - చాగ్రస్య అభోదాదు.

హపవిత్రపాణిః ప్రాణానాయమ్య ప్రవిశ్యహోమంకరిష్యతి సక
 ల్ప్య ॥ * నూ ॥ అగ్నేరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతే ॥ ౭ ॥
 రభాయాముత్తరాతహుతీర్హత్యా ॥ , ఆగ్గోగోష్ఠం మహిషీగో
 భిరశ్వైవరాయుష్మత్పత్నీ పృజయాస్వర్విత్ - బహ్వంప్రజాం జన
 యంతీసుర త్నేమమగ్నిం శతహిమాస్సపర్యాభ్యాహ - అగ్న
 యేగృహపతయథదం - అయమగ్నిర్గృహపతిస్సునగ్ంసత్పప్తివర్ధనః-
 యథాభగన్యాభ్యాందదద్రయింపుష్పిమథోప్రజాంస్వాహ - అగ్నయే
 గృహపతయథదం - ప్రజాయాఆభ్యాం ప్రజాపతయద్రాగ్ని శర్మయ
 చ్చతం - యథైసయో ర్నప్రమీయాతా ఉభయోర్జీవతోః ప్రజా
 స్స్వాహ - ప్రజాపతీంద్రాగ్నిభ్యామిదం .. తేనభూతేనహవిషాయ
 మాప్యాయతాంపునః - జాయాంయామస్మా ఆవాక్షుస్తాగ్ంరసేనాభి
 వర్ధతాంస్వాహ - ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం - అభివర్ధతాం పయసాభిరా
 ధ్మేణవర్ధతాం .. రయ్యానహస్రపోషసేమాస్తామనపేక్షితేస్వాహ -
 ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం - ఇహేవస్తమావియోష్టంవిశ్వమాయుర్వ్య
 శ్నుతం - మహ్యేఇంద్రస్వస్తయేస్వాహ - ఇంద్రాగ్నిభ్యామిదం-ధృ
 వైధిపోష్యామయిమహ్యంత్యాదాద్భృహస్పతిః - మయాపత్యాప్రజా
 వతీసంజీవశరదశ్శతం స్వాహ - బృహస్పతయథదం - త్వష్టాజాయా
 మజనయత్త్వష్టాస్వైత్వాంపతిం - త్వష్టాసహస్రమాయూగ్ంషిదీర్ఘ
 మాయుః కృణోతువాంస్వాహ-త్వష్టేఇదం-ఇమంమేవరుణశృగీధీహవ
 మద్యానమృడయ-త్వామవస్యరాచకేస్వాహ - వరుణాయేదం త
 త్వాయామి బ్రహ్మణావందమానస్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః-
 అహేడమానోవరుణేహబోధ్యురుశగ్ంసమానాయుఃప్రమోషీస్స్వా
 హ - వరుణాయేదం - త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్యవిద్వాక్ దేవస్యహే

* ఉత్తరాః- 'ఆగ్గోగోష్ఠ' మిత్యాదిప్రయోదశాహుతీః.

ఓ॒ ౭ వయాసిసీ॒షాః-యజ్ఞో॑వహ్నితమశ్శోశుచానావిశ్వాద్వేషాగ్ం
సిప్రముముగ్ధ్యస్తథ్వాహ - అగ్ని॒ వరుణభ్యామిదం - సత్వన్నా॒ అ
గ్నే ౭వమోభవోతీనేది॒ష్ఠో అన్యాఉషసాప్యష్టే-అవయత్వనా వ
రుణగ్ంరరాణోవీహిమృడీకగ్ంసుహవోనవధిస్వాహ - అగ్ని॒ వరు
ణభ్యామిదం - త్వమగ్నే॒ ఆయాస్యయాసన్మనసాహితః - ఆయా
న॑హవ్యమూహిషే ౭యానా॒ ధేహిభేషజగ్ంస్వాహ- అగ్నయేఅ
యసఇదం ॥ సూ॥ జయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనానతంకృత్వా ॥
(శమ్యాఅపోహ్య సంసా)వం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాణాయామం ప్రణీ
తామోక్షణం బ్రహ్మాద్వాసనంచకుర్యాత్.) * సూ ॥ ఉత్తర
యాచర్మణ్యపవిశత ఉత్తరోవరః ॥ ౬ ॥ ౧౦ ॥ , ఇహగావః ప్రజా
యధ్వ మిహశ్వాఇహపూరుషాః ఇహోసహస్రదక్షిణోరాయ స్వ
పోనిషీదతు ' ఇతిపూర్వాస్తృతేచర్మణ్యపవిశేతాం. సర్వతో
పవేశనే దక్షిణతఃపత్నీ ఉత్తరతోవరః - అథయస్యాః పుత్రాపవజా
యంతే జాతాస్సర్వేపి ఓవంతి తస్యాఃపుత్రం, † సూ ॥ అథాస్యాః
పుగ్ంస్వార్జీవపుత్రాయాః పుత్రమంక ఉత్తరయోపవేశ్య ॥ , సామే
నాదిత్యాబలిస స్సామేనపృథివీదృఢా - అథోనక్షత్రాణామేషాముప
స్థేసామఅధితః ' ఇతివత్సవ్యంకేనివేశ్య, ‡ సూ ॥ తస్మైఘృతా
న్యూత్తరేణ యజుషాప్రదాయ ॥ , ప్రస్వస్థః ప్రేయంప్రజయాభువనే
శోచేష్ట ' ఇతితస్మైకుమారాయ కదశ్యాది ఘృతానిదత్వా, § సూ॥
ఉత్తరేజపిత్యా ॥ , ఇహప్రియంప్రజయాతేనమృద్ధ్యతామస్మిగృ

* ఉత్తరయా- 'ఇహగావః ప్రజాయధ్వ' మిత్యేతయా.

† ఉత్తరయా- 'సామేనాదిత్యా' ఇత్యేతయా.

‡ ఉత్తరేణ- 'ప్రస్వస్థః' ఇతియజుషా.

§ ఉత్తరే- 'ఇహప్రియం ప్రజయా' ఇతిఋచా.

హే గాహపత్యాయజాగృహి - ఏనాపత్యా తన్వగ్ంస్సంస్పృశస్వా
 థాజీప్రే విదధమావదాసి - సుమంగలీరియంవధూరిమాగ్ం సమేత
 పశ్యత-సాభాగ్య మస్యైదత్వాయాథాస్తంవిపరేతన ' ఇతిజపిత్యా,
 సూ || వాచంయచ్ఛత్యానక్షత్రేభ్యః || ౫ || ౧౧ || * ఉదితేషు
 నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవాదిశ ముపనిష్క్రమ్యాత్తరాభ్యాం య
 థాలింగంధువమరుంధతీంచ దర్శయతి || ౬ || ౧౨ || , ధృవక్షీ
 తిద్ధృవయోనిద్ధృవమసి ధృవతస్స్థితం - త్వంనక్షత్రాణాంమేధ్యసిన
 మాపాహి పృతన్యతః ' ఇతిధృవం, సప్తఋషయః ప్రథమాంకృత్తి
 కానామరుంధతీం యద్ధృవతాగ్ంహనిన్యః - షట్కృత్తి కాముఖ్య
 యోగంవహంతీయమస్మాకమేధత్వప్తమి ' ఇత్యరుంధతీంచక్రమేణ
 దర్శయిత్వాతయాసహాపవిశేత్.

గంధర్వారాధనమ్.

ప్రాణనాయమ్య || విశ్వావసుసామగంధర్వారాధనం కరిష్య
 ఇతి సంకల్ప్య - కంచనపలాశదండం సూత్రేణ పరివేష్టితం గంధా
 నులిప్తం కుసుమ పరివేష్టితంచ పురతః ప్రతిష్ఠాప్య , విశ్వావసుగ్ం
 సామగంధర్వం - ఆపోదదృశుచీః - తదృతేనావ్యాయగ్ం - తదన్వ
 వైత్ - ఇంద్రోరారహాణఆసాం - పరిసూర్యస్య పరిధీగ్ంరపశ్యత్.
 విశ్వావసురభితన్నోగృణాతు - దివ్యోగంధర్వోరజసా విమానః. అ
 స్మిన్నుద్వాహే విశ్వావసు సామగంధర్వ మావాహయామి ఏతే

* ఉత్తరాభ్యాం- 'ధృవక్షీతిద్ధృవయోనిః' ఇత్యేతాభ్యాం, యథాలింగం-
 పూర్వయాధృవము త్తరయా అరుంధతీంచ.

గంధాక్షత ధూపదీపోత్తరయా భరణాద్యాస్సర్వోపచారాకి ఇత్యా
రాధ్య - శయనకాలేదంపతోరంతరాకృత్యా - శేషహోమాంతం
సురక్షితంకుర్యాత్.

ఆగ్నేయస్థలీ పాకః.

సూ || అథైనామాగ్నేయేన స్థలీపాకేనయాజయతి || ౧ ||
౧ || బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య పాణినాయమ్య పత్నానసహఆగ్నే
యస్థలీపాకేన యక్ష్యితిసంకల్ప్య పత్న్యర్థంపునః పాణినాయ
మ్య ఆగ్నేయస్థలీపాకేన యక్ష్యితి పత్నీంవాచయేత్, సూ || ప
త్న్యవహంతి || ౨ || ౨ || (పత్నీవీహీనవహన్యాత్,) || సూ ||
శ్రీపయిత్వా లభిఘార్య ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య ప్రతిష్ఠితమ
భిఘార్యాగ్నే రుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే లన్వారబ్ధాయాం
స్థలీపాకాజ్ఞాహోతి || ౨ || ౩ || సకృదుపస్తరణాభి ఘారణేద్విరవ
దానం || ౨ || ౪ || అగ్నిర్దేవతాస్వాహాకార ప్రదానః || ౨ || ౫ ||
అపివాసకృదుపహత్య జహుయాత్ || ౨ || ౬ || అగ్నిస్సిష్టకృ
ద్వితీయః || ౨ || ౭ || సకృదుపస్తరణావదానే ద్విరభిఘారణం || ౨ ||
౮ || మధ్యాత్పూర్వస్యావదానం || ౨ || ౯ || మధ్యేహోమః || ౨ ||
౧౦ || ఉత్తరార్ధాదుత్తరస్య || ౨ || ౧౦ || ఉత్తరార్ధపూర్వార్ధే
హోమః || ౨ || ౧౧ || లేపయోః ప్రస్తరవత్తుష్ణీం బర్హిరజ్జ్వా
లగ్నాప్రహరతి || ౨ || ౧౨ || సిద్ధముత్తరపరిషేచనం || ౨ || ౧౩ ||
తేనసర్పిష్మతాబ్రాహ్మణం భోజయేత్ || ౨ || ౧౪ || యోస్యాపచి
త స్తస్మాముషభందదాతి || ౨ || ౧౫ || ప్రయోగస్తు || తస్మిన్నే
వాగ్నోస్వయంచరుంశ్రీపయిత్వాభిఘార్యఉత్తరతో లవతార్య పునర

భిఘాత్య అగ్నిప్రతిష్ఠాద్యగ్నిముఖాంతే పత్న్యా న్వారభ్యో దర్వాన్య
ముపస్తీర్య హవిర్మధ్యాదంగుష్ఠపర్వమాత్రం మధ్యమానామికాంగు
ష్ఠైః ద్వీరవదాయ-జమదగ్నినాంత్రీ- సకృదభిఘాత్య చరావత్యభి
ఘాత్య 'అగ్నియేస్వాహే' త్యగ్నిమధ్యేహుత్వా-అగ్నియభదం - ద
ర్వాన్యముపస్తీర్య ఆర్ద్రామలకమాత్ర ముత్తరాధాత్సకృదవదాయ
జమదగ్నినాం ద్వీరవదాయ సర్వేషాంద్వీరభిఘాత్య 'అగ్నియేస్విష్ట
కృతేస్వాహే' తి ప్రాగుదీచ్యాం పూర్వాహుత్యసంసక్తం హుత్వా ప
రిధ్యంజనంలేపకార్యం ఆజ్యస్థాత్రీముత్తరతః ప్రధానదర్వీందక్షిణతః
ఇతరం మధ్యే ఇత్యగ్నేక పశ్చాన్నిధాయ పాత్రసాదనదర్భానాదా
య ప్రధానదర్వాన్యమగ్రం ఇతరదర్వాన్యంమధ్యం ఆజ్యస్థాత్రీం
మూలం ఇతి క్రమేణ త్రిరుక్త్వా తేష్వేకందర్భం ప్రజ్ఞాతంనిధాయ
దక్షిణోత్తరాభ్యాం పాణిభ్యాందర్వాన్యంప్రతిష్ఠాప్య సవ్యంకరంనిర
స్య తిర్యంచంహంతంధారయ-అగ్రముదత్యాగ్నా ప్రహృత్య పునరు
దత్య మధ్యంప్రహృత్య పునరుదత్య మూలంప్రహృత్య నిహితందర్భం
చప్రహృత్య తర్జన్యాత్రిగ్నినిర్దిశ్య అగ్నిమభిమంత్ర్య దక్షిణహస్తే
సభూమింస్పృష్ట్వా మధ్యమంపరిధి మగ్నా ప్రహృత్య అన్యోహస్తా
భ్యాం యుగపదాదాయ అగ్నాపుత్తరాధాన్యాంగారేషు అగ్రంప్ర
వేశ్య ప్రహృత్య సంసావహోమాది కుర్యాత్. ఏవంసర్వత్ర చరుక
ర్మసు పరిధ్యంజనాదిలేపకార్యం పరిధిప్రహరణం సంసావం ప్రియ
శ్చిత్తం ప్రాణాయామం పరిషేచనం ప్రణీతామోక్షణం బ్రహ్మో
ద్వాసనంచకుర్యాత్, బహ్వజ్యసిక్తేన హుతశేషేణ చరుణా దక్షి
ణతోనిషాదితం బ్రాహ్మణంభోజయిత్వా ప్రాణానాయమ్య ఆగ్నే
యస్థాత్రీపాక కర్మాంగం వృషభదానంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య పూజ్యా
యబ్రాహ్మణాయ వృషభందత్వా ప్రాణానాయమ్య పూణపాత్ర

దానంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య తండులపూర్ణం పాత్రం దరిద్రాయ కు
జింబినే శోతియాయదద్యాత్.

దర్శపూర్ణ మాసారంభః.

సూ । ఏవమత ఊర్ధ్వం దక్షిణావర్తముపాక్షితాభ్యాం ప
ర్వసుకార్యః ॥ ౭ ॥ ౧౭ ॥ * పూర్ణపాత్రీస్తు దక్షిణత్యేకే ॥ ౭।
౧౮ ॥ దర్శపూర్ణమాసస్థలీపాకా పార్ణమాస్యామమావాస్యా
యోంవా శతన్నస్యసహకృతైకభుక్తః పరేద్యురాగ్నేయ స్థలీపాకవ
త్కుర్యాత్, ద్వేభావిభక్తస్యాహోమధ్యే తత్సూర్యంవా పర్వప్ర
తిపత్సంధిశ్చేత్తస్మిన్ దినే స్థలీపాకంకుర్యాత్ పరతస్సంధిశ్చేత్ పర
స్మిన్ దినేకుర్యాత్. ఆగ్నేయస్థలీపాక కేషహోమయోర్మధ్యేవా
తదూర్ధ్వంవాపార్ణమాస్యాం స్థలీపాకమారభేత్. తస్యాషాఢాది
పితృమాసచతుష్టయో ధిమాస గురుశుక్రమాధ్య గ్రహణ సక్రకాంతి
దోక్షదుష్టత్యే తత్సూర్యం కేషహోమాత్పరం దర్శసంభవే దర్శా
త్సూర్యమేవ యస్యాంకస్యాంచిత్తిథౌ పార్ణమాస స్థలీపాకంకృ
త్వా దర్శస్థలీపాకంచ స్వకాలేకుర్యాత్తత్రదర్శపూర్ణమాస స్థలీ
పాకావారస్యే పార్ణమాసస్థలీపాకేనయత్యే దర్శేన స్థలీపా
కేనయత్య ఇతిసంకల్ప్య, ఏవందర్శ పూర్ణమాస స్థలీపాకా ప్ర
తిపదిప్రతిపది కుర్యాత్.

* ధాన్యాదే పూర్ణం యత్కించిత్రాత్రం పూర్ణపాత్రం, యద్వా “ఉష్ణ
ముష్టిభవేత్కించిత్కించిచ్ఛత్వారి పుష్కలం । పుష్కలానివచత్వారి పూర్ణపాత్రం
బ్రహ్మతే” ఇతివచనాధాన్యముష్టినా మస్తావిశిష్టాధికంకతం పూర్ణపాత్రమ్,
పాత్రోద్భవోభయలింగం తోక్షాత్పత్వస్థయంతకల్పా నమృతభద్రాదాసే.

ఆగ్రయణస్థానీపాకః.

సూ॥ అనాహితాగ్నేరాగ్రయణమ్ ॥౧౯॥౬॥ నవానాగంస్థానీపా
కగం శ్రవయిత్వా ౭౭గ్రయణదేవతాభ్య స్సిష్విష్టకృచ్చతుర్థాభ్యో
హుత్వాతండులూనాం ముఖం పూరయిత్వా గీర్వాచమ్యోదన పి
ండగంసంవృత్యో* త్త రేణయజుషా౭గారస్మృతప ఉద్విధేత్ ॥౧౯॥౭॥
శరది ప్లామాస్యా మమావాస్యాయాంవా ఆగ్రయణేన స్థానీపా
కేన యక్ష్యతిసంకల్ప్య పూర్వవద్వీహ్యవహననాద్యగ్నిముఖం
తేపత్నాన్ ౭న్వారబ్ధఃపూర్వవదవదాయ , ఇంద్రాగ్నిభ్యాగంస్వా
హా విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్సాన్వహా ద్యావాపృథివీభ్యాగంస్వాహా అగ్న
యేస్సిష్టకృతేస్వాహే ' తిహుత్వా తేపకార్యాదికృత్వా గ్రాసమా
త్రంహుత శేషమన్నం తండులంవా ప్రిశ్యాపః వీత్వా ౭౭చమ్య
యథోత్తి ప్యమాణో నశీర్యేత తథాసుదృఢమాదనం పిండంహుతశే
షేణ కృత్వా , పరమేష్ఠ్యసిపరమాం మాగంశ్రియంగమయే ' తి
గృహ్య పృష్ఠవంశ ఉత్తి ప్యచరుశేషేణ బహ్వజ్యసిక్తేన బ్రాహ్మణం
భోజయేత్ . ఏతేషువృషభదానవర్జం అష్టావింశత్యధికశతముష్పిధా
న్యపూర్ణం యత్కించిత్పాత్రం దద్యాదిత్యేకే. ఆగ్రయణంకర్తుమ
శక్తః శోత్రియస్యహుతశేషం యాచయిత్వాప్రాశ్నియాత్ .

ఔపాసనారంభః.

సూ ॥ సాయంప్రాతరతఃకర్థంహస్తేనైతే ఆహుతీ తండు
తైర్యవైర్వాజుహుయాత్ ॥ ౭ ॥ ౧౯ ॥ స్థానీపాకవద్దైవతమ్ ।
౭ । ౨౦ ॥ సారీపూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేకే ॥ ౭ ॥ ౨౧ ॥ ఉభ

* ఉత్తరేణ యజుషా - ' పరమేష్ఠ్యసి ' ఇత్యశేష.

యతః పరిషేచనం యథాపురస్తాత్ || ౭ || ౨౨ || బ్రాహ్మణాన
 నుజ్ఞాప్య రాత్రౌనవసుఘటికాను బౌపాననమారభేత్, నవఘటి
 కా అతీతాశ్చేత్ శ్వస్నాయంసంధ్యాసంతరం, బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య
 పత్న్యాసమా ప్రాణానాయమ్య బౌపాననహోమమారభ్యేతేన
 యావజ్జీవం యావదాధానంవా తండులైర్యవైర్వా హోమ్యగ్నితి సంక
 ల్ప్య ప్రాణానాయమ్య || వివాహేనాయమారభ్య హోమస్యప్ర
 థమస్యతు | తదూర్ధ్వంప్రాతరారభ్య ఆపస్తంబమతేనతు || సాయ
 మాపానన హోమం హోమ్యామీతి పునస్సంకల్ప్య స్థండిలాదిపరిస్త
 రణాంతం కృత్వా పరిషేచ్య ఏకాంసమిధమాధాయ దాదశపర్వ
 పూరితం హోమీతంతండులం 'అగ్నయేస్వాహే' తి హస్తేన దేవతీ
 భేదానఅగ్నిమధ్యేహుత్వా కించిదధికభాగం 'అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వా
 హే' తి అగ్నావృత్తరపూర్వే పూర్వవధుత్వా పునరేకాంసమిధమా
 ధాయ పరిషేచ్య 'అగ్నేనయే' త్యగ్నిముపతిష్ఠేత్.

దమృత్యోర్నియమః.

వివాహాదిశేషహోమాంతం ద్వితీయాది వివాహేష్వపిద
 మృత్యోఃక్షారలవణ మధుదంతధావనాభ్యంజన గంధపుష్ప తాం
 బూల ఖట్వాదిశయన స్మరణకీర్తన కేళిపేక్షణగుహ్యభాషణ సంక
 ల్పాధ్యవసాయ క్రియానిర్వృతి రూపాష్టాంగమైఘనవర్జమాగ్నేయ
 సాధీవాకాదిచతురాత్ర మేకస్త్రిక పేశయనమ్, శయనేచతయోర్మ
 ధ్యే నైయగోధౌదుమ్బరాశ్వత్థస్థాక్షేష్వన్యతమం దండంగంధపు
 ష్పాలంకృతంవాససానూతేణవా పరివేష్టితం నిధాయ, తస్మిన్వి
 శ్వావసు గంధర్వం భావయేత్. నూ || తిరాత్రముభయో
 రధశ్యయ్యా బ్రహ్మచర్యం క్షారలవణవర్జనంచ || ౮ || ౨ ||

తద్యోగ్యాయామస్త రేణ వంజోగంధలిప్తః క్షయశ్రోతఃశ్చక్షుః క్షా
 ష్ణ బేదుంబజోవా వాససా నూత్రేణవాపరివీతస్మివృత్తిః ॥ ౮౬౯ ॥
 తంచతుర్థ్యావరతాత్ర * ఉత్తరాశ్వా ముత్తాప్య ప్రాయశ్చ నిభా
 య - ప్రయోగస్తు ;

అథ శేషహోమః.

చతుర్థ్యాంరాత్ర్యా మంత్రయామే శేషహోమంకర్తుం
 బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య విష్య క్షేనంసంపూజ్య తంగాంధర్వంబండ ము
 త్తాప్య సంపూజ్య, 'ఉదీర్వాతోవిశ్వావసో నమసేదామహేత్వా -
 అన్యామిచ్ఛప్రభర్వ్యగ్ంసంజాయాంపత్యావృజ - ఉదీర్వాతావతి
 వతిహేమావిశ్వావసుంనమసాగీర్భిరీప్త - అన్యామిచ్ఛ పితృవదంవ్య
 త్కాగ్ం సతేభాగో జనుమాతస్యవిద్ధి' ఇతితందండంప్రత్యాశ్చ నిభా
 యప్రాణానాయమ్య వివాహహోమాదూర్ధ్వం ఏతత్క్షణపర్యంతం
 త్వరలవణాద్యవర్జనాది వ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తార్థం ప్రాణాపత్య కృ
 ఛాణికిత్వా ప్రాణానాయమ్య ఆపయోర్వివాహ శేషహోమం కరి
 వ్యఇతి సంకల్ప్య. † సూ ॥ అగ్నేరుపనమాధానాద్యాజ్యభాగాం
 తే అన్వారభాయా ముత్తరాఅహుతీర్హుత్వా ॥ , అగ్నే ప్రాయ
 శ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వానాథకామః
 ప్రపద్యేయా అన్యాం పతిఘ్నీ తనూఃప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మీఘ్నీ జా
 రఘ్నీ మసైతాంకృణోమి స్వాహా - అగ్నయఇదం - వాయోప్రా
 యశ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వానాథకా
 మఃప్రపద్యే . . . స్వాహా - వాయవఇదం - ఆదిత్యప్రాయశ్చిత్తే

* ఉత్తరాశ్వా - 'ఉదీర్వాత' ఇత్యేతాభ్యాం.

† ఉత్తరా - 'అగ్నే ప్రాయశ్చిత్త' ఇత్యాద్యాస్మత్ప్రాణులీర్హణాది, త
 త్తద్విధీయ కృతీయయోరసి 'త్వంరవావా' మిశ్యాద్యక్షయః.

త్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వానాథకామః ప్రప
ద్యే . . . స్వాహా - అదిత్యాదేదం - ప్రజాపతే ప్రాయశ్చిత్తే
త్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రప
ద్యే . . . స్వాహా - ప్రజాపతయిదం - ప్రసవశ్చోపయామశ్చ కా
టశ్చార్ణవశ్చ ధర్మసిశ్చ ద్రవిణంచ భగశ్చాంతరిక్షంచ సింధుశ్చ స
ముద్రశ్చ సరస్వాగ్ంశ్చ విశ్వవృచాశ్చ తేయంద్విహ్మాయశ్చనోద్వేషి
తమేషాంజుభేదధృస్త్వాహ - ప్రసవాదిభ్యిదం - మధుశ్చ మాధ
వశ్చ శుక్రశ్చ శుచిశ్చ నభశ్చ నభస్యశ్చేషశ్చోర్జశ్చ సహశ్చ సహస్య
శ్చ తపశ్చ తపస్యశ్చ తేయంద్విహ్మ . . . స్వాహా - మధ్వాదిభ్యి
దం - చిత్తంచచిత్తిశ్చాకూతం చాకూతిశ్చాధీతంచాధీతిశ్చ విజ్ఞా
తంచ విజ్ఞానంచ నామచ క్రతుశ్చ దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ తేయంద్వి
హ్మ . . . స్వాహా - చిత్తాదిభ్యిదం, ఊ || జయాది ప్రతిపద్యతే
పరిషేచనాంతంకృత్వా || శమ్యాఅహోహ్య సప్తసావం ప్రాయ
శ్చిత్తంప్రాణాయామం పరిషేచనం ప్రణీతామోక్షణం బ్రహ్మోద్వా
సనం అగ్న్యపస్థానంచకృత్వా. * ఊ || అపరేణాగ్నిం ప్రాచీము
పవేశ్యతస్యా శ్చిరస్యాజ్యశేషా ద్వాహృతిభి ర్లోకార చతుర్థాభి
రాసీయ . || , భూస్స్వాహా భువస్స్వాహా సువస్స్వాహోగ్ంస్వా
హే ' తినినయేత్ . † సూ || ఉత్తరాభ్యాం యథాలింగం మిథస్స
మీక్ష్య || , అపశ్యంత్యా మనసాచేకితానం తపసోఽతం తపసోవి
భూతం - ఇహప్రజామిహరయిగ్ం రరాణిః ప్రజాయవ్య ప్రజయాపు
త్రకామ ' ఇతి పత్నీవతిం సమీక్షేత్ . , అపశ్యంత్యామనసాచీ

* వ్యాహృతిభిర్లోకార చతుర్థాభిస్స్వాహాకారానాభి స్సర్వేషామంతే స
కృదానయతి . కేచిత్ప్రతి మంత్రమితి,

† ఉత్తరాభ్యాం - 'అపశ్యంత్యామనసా' ఇత్యేతాభ్యాం.

ధ్యానాగ్ంస్వాయాంతనూగం ఋత్వియేనాథమానాం- ఉపమాము
 చ్చాయువతిర్భ భూయాః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామే ' ఇతి
 పతిః పత్నీంసమీక్షేత. * సూ || ఉత్తరయా ౨౨జ్యశేషేణహృ
 దయదేశౌసంస్పృజ్య || ' సమంజంతువిశ్వేదేవాస్సమాపోహృదయా
 నినౌ - సంమాతరిశ్వాసంధాతాసముదేష్ట్రిదిదేష్టునా ' ఇతిత
 యోర్హృదయదేశౌవాజ్యభ్యక్తాభ్యా మంగుష్ఠానామికాభ్యాంయు
 గవత్సంస్పృజ్య, † సూ || ఉత్తరాస్తిస్సోజపిత్వా || ' ప్రజాపతేత
 న్నౌమేజుషస్వ త్వష్టరేవేభిస్సహసామఇంద్ర - విశ్వైర్దేవైరాతిభిస్స
 గ్ంరరాణఃపుగ్ంసాంబహూనాంమాతరస్సాస్యమ - ఆనఃప్రజాంజన
 యతు ప్రజాపతిరాజరసాయ సమనక్త్వర్యమా - అదుర్మంగళీః
 పతిలోకమావిశ శన్నవధిద్విపదేశంచతుష్పదే - తాంపూషశ్చివత
 మామేరయస్వ యస్యాంబీజం మనుష్యావపంతి - యానఙ్మరూ ఉశతీ
 విస్రయాతై యస్యాముశంతః ప్రహరేమశేఘం ' ఇతిజపేత్. పా
 ణానాయమ్య ఫలదాన తాంబూలదానాని కరిష్యఇతి సంకల్ప్య ద
 త్వా బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య తాంబూలచర్వణంకృత్వా సంధ్యాం
 ప్రాతరౌపాసనంచకృత్వా ఉద్వాహకర్మాంగ మభ్యుదయం పుణ్యా
 హంచకృత్వా పంచపాలికాస్వావాహితా బ్రహ్మదీప్సంపూజ్య
 ఆవాహనమంత్రైరేవ బ్రహ్మదేవతా ఉద్వాసయేత్. మహదాశీ
 ర్వాదంకారయేత్, సాయం బంధనమంత్రేణైవ ప్రతినరసూత్రం వి
 స్పృజ్యపరిత్యజేత్, తమగ్ని మేవధారయేత్, అథవా ఆత్మసమారో
 పణంకుర్యాత్.

* ఉత్తరయా - 'సమంజస్తు' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరాస్తిస్ - 'ప్రజాపతేతస్వంమే' ఇత్యాద్యాః.

ఔపాసనాగ్నే రాత్మసమారోపణమ్.

ప్రాణనాయమ్య ఔపాసనాగ్నే రాత్మ సమారోపణం కరి
వ్యఇతి సంకల్ప్యాగ్నిం ప్రజ్వాల్య (అష్ట || ౨ || ౫ || ౪౧)
, యాతే అగ్నే యజ్ఞయాతనూస్తయేహ్యరోహత్యా త్మానం | అ
అచ్ఛావసూనికృణ్వన్న స్తేనర్యాపురూణి | యజ్ఞోభూత్వా యజ్ఞ
మాసీదస్వాంయోనిం | జాతవేదోభవ ఆజాయమాన స్సక్షయవ
హి ' ఇత్యాత్మని సమారోపయేత్.

అగ్నిప్రార్థన మంత్రః.

(అష్ట || ౨ || ౫ || ౪౧) , ఉపావరోహజాతవేదః పు
నస్త్యం | దేవేభ్యోహవ్యంవహనః ప్రజాన్ | ఆయుః ప్రజాగ్ం
రయిమస్మాసుధేహి | అజసో దీదిహనోదురోణే ' ఇత్యగ్నింప్రార్
థయేత్.

సమిత్సమారోపణ మంత్రః.

(అష్ట || ౨ || ౫ || ౪౧ || , అయంతే యోనిరీ ఋత్వి
యః | యతోజాతో అరోచథాః | తంజానన్నగ్న ఆరోహ | అ
థానోవర్ధయారయిమ్ ' ఇతి సమిత్సమారోపణమంత్రః.

కన్యాయారజోదర్శనే కర్తవ్యం.

వివాహే , సోమాయజనివి దేస్వాహే'తి హోమాత్సూర్యంక
న్యాయాం రజస్వలాయాం , ఆపోఅస్మానితి' యజుఃపవిత్రేణ పురుష
సూక్తపంచశాంత్యబ్లింగ గాయత్రీపవమానైశ్చాభిమంత్రితజలేన తాం
స్నాపయిత్వా ఒన్యద్వస్త్రాంశ్చాభ్యతస్మిన్నేవాగ్నోసమస్తాభిర్వాప్య

హృతిభిః స్పృష్ట తేతిగ్నేయన్మృత్యునోమిందా పునరగ్ని రిత్యేతైర్హృభార
గ్నయేభూరన్నమగ్నయేభూరగ్నయేచ' తి అనువాకత్రయేణ ప్రతి
స్వాహాకారంతంతుంతస్వ'న్ని త్యేతయావ్యస్తాభిర్వాప్యహృతిభిరనాజ్ఞా
తో మిత్వాదిభిశ్చహుత్వా బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య తంత్రశేషంసమాప
యేత్సృజానహోమాత్పరంరజోదర్శనే చతుర్థేహనిన్నాన బ్రహ్మకూ
ర్చప్రాశనపునస్సానినానికారయిత్వా తంత్రశేషంసమాపయేత్.

పునర్వివాహనిమిత్తాని.

వరస్యకన్యాయాహా మాతేరి రజస్వలాయాంవా గర్భిణ్యా
మాశౌచే సూతకేవా అశుభనక్షత్రేవా వివాహేకృతే వివాహానం
తరం ప్రవేశహోమాత్పూర్వం స్వగ్రామప్రయాణేనవా కేనచిద్వి
ఘ్నేనవాద్వాదశా హేతికాంతే వివాహాపాసనారంభయో ము
ఢ్యేఽగ్నిసాశేచ పునర్వివాహంకుర్యాత్. తత్కాంతకురప్రతినరవరప్రే
క్షణాది వర్జం అభాగితృఘ్నే' మిత్యేవాసనాంతంసర్వమేకస్మిన్దినే సు
ముహూర్తే కృత్వా తస్మిన్నేవా పరరాత్రే' శేషహోమం కుర్యాత్.
పోషితవ్య పితౄదేర్వృత్తాంతాశ్రవణేన పంచదశాబ్దాదికాలే గ
తేతద్భాగితాద్వైత్తస్తస్యార్థవైహికృతే పునరాగతే తస్మిన్త
స్యాపిపుత్రాది స్తంభుతపూర్ణేకటాహండా త్రిరాత్రమేకరాత్రంపాని
క్షిప్య సుముహూర్తేతముత్థాప్య జాతకమాన్దైర్వర్వైశ్వదేవప్ర
తాంతై స్సంస్కర్యాత్, ఏవం సంస్కృత స్సకస్మింశ్చిద్గిరా ద్వాద
శాహం శ్రవణాంతా నియమపూర్వకముపోష్యాగమ్య నమావర్తనం
కృత్వా పూర్వభార్యాంతదభావే కన్యాం వోద్వాహ్య అగ్నయే
అయున్మతే ఘోరికాకంకుర్యాదాహితాగ్నిశ్చే దగ్నినాభాయనా
త్యజ్జేషునయశేత్, అథవాగిరింగత్వాతలైః పరిద్రాగ్నేయేన పశు

నాయజేత అథవా ఒగ్నయే కామాయేష్విం కుర్యాత్తతోగ్నయ ఆ
యుష్మతఇష్వింకుర్యాత్ - తతోయథేష్టం క్రతుభిర్యజేత.

వివాహోద్యగ్నినాశే.

బౌపినారంభ శేషహోమయోర్మ శ్యేఒగ్నినాశేవా త్రిరాత్రమ
ధ్యేఉపనయనాగ్నినాశే దశరాత్రమధ్యేజాతకర్మాగ్నినాశేవా కమే
ణవివాహోగ్నిసంధానముపనయనాగ్నిసంధానంజాతకర్మాగ్నిసంధానం
కరిష్యథిసంకల్ప్య అపహతాఅసురాశః- శన్నో దేవీరితిద్వాభ్యాంత
ద్భస్త్రప్రోక్ష్య అయం తేయోనిర్ఋత్యియ ఇతి సమిధితద్భస్త్రసమారో
ప్యమథితాగ్నా వివాహశ్చేన్మథితాగ్నింశోత్రియాగారాదాహృతా
గ్నావివాహశ్చే చోచ్ఛ్రితియాగారాదాహృతాగ్నిం జాతకర్మోపన
యనయోః తాకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ఆజుహ్వన ఉద్భుధ్యస్వే' తిద్వా
భ్యాం తాకికాగ్నా తాంసమిధమాధాయ పరిస్తీర్యాజ్యం దర్శించనం
స్మృత్య పరిషిచ్య అయాశ్చ అగ్నిర్హోః' తిద్వాభ్యాం బ్రాహ్మణవక
హోతేత్యనువాకేనదశభిః మనోజ్యోతిర్యన్మ ఆత్మనోమిందా-పునర
గ్ని'రితి తిస్థభిక భూరగ్నయే-భూరన్నమగ్నయే-భూరగ్నయే'చేత్య
నువాకత్రయేణప్రతిస్త్వాహ కారంవ్యస్తాభిస్సమస్తాభిర్వ్యవృత్తిభిరనా
జ్ఞతత్రయేణచహుత్వా పరిషిచ్య తత్తంత్రశేషం సమాపయేత్.

ధార్యాగ్నినాశే.

దివారాత్రోవాభోజనాత్పుర్వమగ్నినాశేఒగ్నింసంధాయవ
క కాలముపవసేద్బోజనాత్పరంచేద్ద్వికాలముపవసే దమేధ్యాదినాస్పృ
ష్టేఒనైర్వరపహృతేవా ఒగ్నా ఏవంస్వయమేవసప్టేగ్నా ఉపవాసం
వా అయాశ్చాగ్నేసీ' త్యాహుతింవాకుర్యాత్పుర్వతాగ్ని సంధానే

సాయమారభ్యామతిచతుష్టయం తంతే గ్రైవకుర్యాత్ ప్రతిమాసం
పాదకృచ్ఛంకుర్యాత్ త్వంచప్రస్థతండులం పాదప్రస్థఘృతంచ శోత్రి
యేభ్యోదద్యాత్.

[ప్రస్థపరిమాణం.

ద్వాత్రింశత్ప్రసృతి షోడశ ముష్టిర్వాప్రస్థకి.

ఔపాసనాగ్నిద్వయ సంసర్గే.

ఔపాసనాగ్నిద్వయసంసర్గే తమగ్నించ్యేధావిభజ్య మమా
యమంశోమమాయమంశ ఇతిద్వావపి ప్రత్యేకమభిమానీకృత్యపూ
ర్వహోతాస్వాంశే 'అగ్నయేవివిచయేస్వాహే' తిహుత్వాప్రాయశ్చి
త్తామతి ఋహుయాత్, పశ్చాద్ధోతా స్వాంశే అగ్నయేవివిచయే
స్వాహా 'అగ్నయేషధికృతేస్వాహే' తి హుత్వాప్రాయశ్చిత్తామతి
ఋహుయా త్తతస్తాపుభౌ సహైవ సమారోపయేతాం.

ఔపాసనాగ్నే రాగ్నికాగ్ని సంసర్గే.

ఔపాసనాగ్నే రాగ్నికాగ్ని సంసర్గే వివిచిం పాహిపంచకంచ
జాహుయాత్.

భార్యద్వయాగ్ని సంసర్గి.

భార్యాయాంవిద్యమానాయాం ధర్మార్థప్రజార్థంవా వివా
హేకర్తవ్యే పూర్వాగ్నా తాకికాగ్నావా వివాహ హోమంకుర్యా
త్. తాకికాగ్నా వివాహశ్చేత్తయోరగ్నోన్యసంసర్గం కుర్యాత్.
దక్షిణవామపార్శ్వస్థాభ్యాం జ్యేష్ఠాకనిష్ఠాభ్యాం సహాపాసనాగ్ని
ద్వయసంసర్గం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య ద్వితీయాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పరి
స్తీర్యాజ్యందర్శించ సంస్కృత్య పరిషిచ్యకనిష్ఠవత్సాన్ ౭న్వారభ్యః
ప్రధానదర్వాన్యంతరదర్వాన్ ౭జ్యంచతుర్ధాగృహీత్వా 'నమస్తై

గద అవ్యధాయైత్వా స్వధాయైత్వామాన ఇంద్రాభితస్తద్భష్టానవవా
బ్రహ్మ-తవేదస్తుస్వాహేతి హుత్వా, అయంతేయోనిరితి సమిధి
సమారోప్య ఆజుహ్వన-ఉదుబధ్యస్వేతిద్వాభ్యాం పూర్వస్మిన్నగ్నా
తాంసమిధమాధాయా గ్నిప్రతిష్ఠాద్యగ్నిముఖాంతే పతీభ్యామ
న్వారభ్యో ఘృతసూక్తేనాప్తా వాహుతీః ప్రత్యాహుతిచతుర్గ్రహీ
తంహుత్వాఽగ్నేరుత్తరతఃప్రతిష్ఠితాభిఘారితాదన్నాద్విధివదవదా
య సమితగ్ంసంకల్పేథా' మితివాక్యద్వయం ప్రణవాంతముక్త్వా
గ్నేపురీషేతి వాక్యద్వయేనహుత్వా 'పురీష్యస్తవమగ్న' ఇత్యాద్య
నువాకాంతం. ద్వాభ్యాంద్వాభ్యాం వాక్యాభ్యామాజ్యహుతీర్హు
త్వా స్విష్టకృదాద్యగ్నృపస్థానాంతం కృత్వా దక్షిణతోనివిషా
యబ్రాహ్మణాయగాందత్వాఽగ్నేఃపురస్తాద్దర్శంతంబేషు బ్రహ్మజ్ఞా
నంపితావిరాజా'మితిద్వాభ్యాం హుతశేషమన్నంనిదధ్యాదేవంసం
సృష్ట్వేగ్నా పుభయోఃపతోన్యః పుంసువనాదికమకుర్యాత్.

సంస్కృష్టాగ్ని విభాగః.

అథవా సంస్కృష్టాగ్ని విభాగంకరిష్యతి సంకల్ప్య తమగ్నిం
ప్రతిష్ఠాప్య పరిస్తీర్యాజ్యం దర్శించసంస్కృత్య పరిషిచ్య సప్తతే అ
గ్న' ఇతిపూర్ణాహుతింహుత్వా, అయంతేయోనిర్ముత్త్యియ' ఇతితమ
గ్నిం ద్వయోస్సమిధోర్మగపదారోప్య ఆచ్ఛాగిరోమతయ' ఇతి తమ
గ్నిం ద్వేధావిధజ్య ఆజుహ్వన ఉద్బుద్ధ్యస్వేతిద్వాభ్యాం తయోర
గ్నోన్యైర్దేవసమిధా వాధాయఃఅయాశ్చాగ్నేసీ' త్యేతయా వ్యాహృ
తిభిశ్చ 'అనాజ్ఞాత'మిత్యాదిభిశ్చద్వయోరగ్నోన్యఃప్రత్యేకం హుత్వా
దక్షిణపాగ్నృప్థేఽగ్నా జ్యేష్ఠాయాః వామభాగస్థేగ్నా కనిష్ఠాయా
శ్చ పుంసువనాదికర్యాత్, పూర్వస్మిన్నగ్నా ద్వితీయవివాహహా

మేవ్యేవమేవ విభాగంకుర్యాత్. బహువర్తీకోవ్యేవమేవాగ్నినాం సంసర్గంవిభాగంచకుర్యాత్.

వివాహమధ్యే కన్యాయారజోదర్శనే కర్తవ్యం.

వివాహే సోమాయజునివిదేన్వాహేతి హోమాత్పూర్వం కన్యాయారజస్వలాయాం, ఆపోఅస్మాన్మాతర శ్శంధంతు ఘృతేన నోఘృతపువఃపునంతు విశ్వమన్మత్ప్రవహంతురి ప్రముదాభ్యశ్శుచిరా పూతవీమో 'తి యజుఃపవిత్రేణ పురుషసూక్త పంచశాంత్యల్లింగగాయత్రపవమానైశ్చాభిమంత్రిత జలేన తాంస్నాపయిత్వా అన్యద్వస్త్రపరిధాప్య తస్మిన్నేవాగ్నా సమస్తాభిర్వాహృతిభిః, సప్తతేఅగ్నే - యన్మతన్మనోమిందా - పునరగ్ని ' రిత్యేతైః, భూరగ్నయే - భూరన్నమగ్నయే - భూరగ్నియే ' చేత్యనువాకత్రయేణ ప్రతిస్వాహాకారం 'తంతంతస్వ' ని త్యేతయా వ్యస్తాభిర్వాహృతిభిః, అనాజ్ఞాత ' మిత్యాది భిశ్చ ముత్వా బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాప్య తంత్రశేషం సమాపయేత్, ప్రధాన హోమాత్పూర్వం రజోదర్శనే చతుర్థేహని స్నాన బ్రహ్మకూర్చప్రాశనపునస్సానాది కారయిత్వా తంత్రశేషం సమాపయేత్.

అత్రాయంస్నానాది వివాహాంతానాముపయుక్త

వేద్యాంశసంగ్రహః.

స్నాతకానాం ద్వితీయంస్యాదంతర్వాసస్తథోత్తరం | ఉత్తరీయవ్యతీతస్య సమస్తానిష్ఫలాక్రియాః || అకిచ్చఃపుచ్చకచ్చోవాద్వికచ్చఃకటివేష్టితః | యావదాస్తేద్విజస్తావన్నగ్నవీచనసంశయః | ముఖ్యకల్పోఽనుకల్పశ్చ సర్వస్మిన్నర్మణిస్మృతః || శక్తఃప్రథమకల్పస్యయోఽనుకల్పేప్రవర్తతే | ససాంపరాయకంతస్యదుర్మతేర్విద్యతేఫలం |

మధుపర్కేచసోమేచ అప్పుపాగ్రాహుతీషూచ | నోచ్ఛిష్ట
స్యభవేద్దోషస్త్యతేస్తువచనంయథా || తాంబూలభక్షణేచైవ
భుక్తిస్నేహానులేపనే | మధుపర్కేతిలేసోమే నోచ్ఛిష్టంమనుర
బ్రవిత్ |

(వివాహః) గురవేతువరందత్వా స్నాయితతదనుజ్ఞ
యా | వేదంప్రతానివాపారం నీత్యావ్యుభయమేవవా || అవిప్లుత
బ్రహ్మచర్యోలక్షణ్యాం స్త్రియముద్వహేత్ | అనన్యపూర్వికాం
కాంతామసపిండాయవీయసీం || అరోగిణీంభ్రాతృమతీమసమానార్హ
గోత్రజాం | పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వం మాతృతఃపితృతస్తథా ||

(కన్యాదానమ్) కన్యామలంకృతాందద్యా త్రనజ్జీ-
ర్మ్యత్రిపూరుషం || గోదాసీకన్యకాశ్చైచ తిష్ఠన్నేవప్రతిగ్రహేత్ |
వాలంకేశంతథాహస్తం న్యన్యహస్తేజలంక్షిపేత్ | ఇత్యూనపఃఫ
లంమూలం తామ్బూలంపయశౌషధం | భక్షియిత్వాపికుర్వీత స్నా
నదానాదికాఃక్రియాః || ఆచ్ఛాద్యచ్ఛార్వయిత్వాచ కన్యకాంవన్త్రి
భూషణైః | శక్త్యాగోభూహిరణ్యాద్యై ర్వరంసత్కృత్యదానయేత్ ||
స్నాతాలబ్ధకృతకన్యాయాః ప్రాజ్ఞుఖ్యాఃప్రత్యగాననః | ఈక్షేత
తండులస్థాయా ముఖంప్రత్యజ్ఞుఖస్యసా ||

మాజ్గల్పధారణమ్.

ఆచ్ఛాద్యనూతనంవాసో + బద్ధీయాత్కన్యకాగళే || ఆసీ
నఊర్ధ్వఃప్రసహ్యోవానియమోయత్రనేదృశః | తదా ౨౨సీనేనక
ర్తవ్యంనప్రహ్వేననతిష్ఠతా || యత్రదిక్షియమోసన్యాజ్జపాదిషుక
థంచన | తిస్రస్తత్రదిశఃపోక్తాఃపిండిసామ్యపరాజితా ||

(హోమః) వివాహేపశ్చిమేజిహ్వో + పితృకార్యేతుద
క్షిణే || (పృవిశ్యహోమః) ప్రతిశుక్రభయంనాస్తి స్త్రిణాం

భర్తృగృహంప్రతి || వివాహేయదృతాదీని కుర్యాదుద్వాహసిద్ధయే । ఏకగ్రామే ఒపివాప్యేక గృహేవానత్యజేద్భుధః || వేదస్య పాఠమాత్రేణ విగతందుష్కృతంభవేత్ । తూలమగ్నాయథాక్షిప్యం పాపరాశిర్విసశ్యతి ||

(సాధిలీపాకః) ఉపరాగో ఒధిమాసోవా యదిప్రథమపర్వణి । నాహరేత్ప్రథమామిష్టిం మాధ్యేచగురుశుక్రయోః || సాధిలీపాకః క్రియాంకుర్యాద్ద్వివాహాదుత్తరాయణే । పితృమాసచతుష్కేతుయదికుర్యాద్విసశ్యతి ||

అగ్నినష్టే ప్రియశ్చిత్తం.

నిశ్యహ్నివావినష్టే ఒగ్నానద్యస్సంధానమిష్యతే । తతోఽపోషణమేవస్యాన్నష్టేచాపహృతనలే || ఉపోషణంవానుగతావయాశ్చాహుతిరేవవా । భుక్తేఃప్రాగగ్నినాశశ్చేత్సద్యస్సంధాయ పావకం || ఆహోమకాలాన్నాశ్నీయాద్ద్వికాలంతత్పరంయది । అగ్నానష్టేత్రయఃకృచ్ఛాః కర్తవ్యావత్సరంప్రతి || స్వాధ్యాయజపశీలానాం కృచ్ఛృషేకంవిధీయతే । అష్టభ్యోహోమకాలేభ్యః ప్రాక్ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకం || పృథక్కుర్యాచ్చ్యుతాన్వోమాదద్యాద్విప్రాయతత్పరం । ధార్యమాణశ్చతూరాత్రమహుతో ఒగ్నిస్తుతాకికః || సమిదాత్మసమాయాథో ద్వికాలమహుతస్తథా || ప్రాతర్హోమస్సంగవాస్తస్సాయంతుసవనాడికాః । హోమకాలస్సవిజ్ఞేయోహ్యన్యథాలజ్ఘనంస్మృతం || కాలద్వయాత్సయేదర్కపూర్ణమాసాత్యయేతథా । పునరేవాగ్నిమాదధ్యాదితిభార్గవశాసనం || ఏకాగ్నేస్త్రివిధంసమారోపణమాత్మస్యరణ్యోర్వాసమిధిచ || సమిధశ్చత్రపాలాశాశ్వతౌదుమ్బరబాదిరాః ||

శేషహోమః.

అస్మాతోనాచరేత్కన్య జపహోమాదికించన । లాలాస్వేద
సమాకీర్ణశయనాదుత్థితఃపుమాన్ ॥ రాత్రోవివాహారాశౌతు శే
షహోమంసమాచరెత్ । పశ్చాద్భాగే ౭ధవారాత్రౌ తతస్సంవే
శనంభవెత్ ॥

పునస్సంస్కారః.

వవసంమేఖలాదంజోభైతాచర్యవ్రతానిచ । నివర్తంతేద్విజా
తీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి ॥ కాలశ్చైవవసంతాదిర్ననిరీక్ష్యః
కదాచన ॥

సమావేశనం.

నూ ॥ శేషగంసమావేశనే జపేత్ ॥ ౮ ॥ ౧౦ ॥ అన్యో
వైనామభిమంత్రయేత్ ॥ ౮ ॥ ౧౧ ॥ తదాత్రావస్యస్యాంవారా
తౌ ఉపలిప్తంగంధపుష్పధూపవాసితం ఘృతదీపదీపితం స్వాస్తరణ
తల్పసంయుక్తంగృహం పత్న్యాసహప్రవిశ్య స్త్రాణానాయమ్య స
మావేశనంకరిష్యితి సంకల్ప్య.

సమావేశన మంత్రః.

ఊరోహోరుముపబహస్వబాహుం పరిష్వజస్వజాయాగ్ం
సుమసన్యమానః - తస్యాంపుష్పతంమిథునౌసయోనీబహ్నిం ప్రజాం
జనయంతే స రేతసా - ఆర్ద్రాయారణ్యాయ త్రామంథత్పురుషం పురు
షేణశక్రః - తదేతోమిథునౌసయోనీ ప్రజయామృతేనేహగచ్ఛతం -
అహంగర్భమదధామోషధీష్వహం విశ్వేషుభువనేష్వంతః - అహం
ప్రజా అజనయం పితౄణామహంజనిభ్యో అవరీషుపుత్రాన్ - పుత్రిణే
మాకుమారిణావిశ్వమాయుర్వ్యశ్నతం - ఉభాహిరణ్యపేశసావీతి
హోత్రాకృతద్వనూ - దశస్యంత్యామృతాయకగ్ంశమూఘోరోమశ

గంహాథో దేవేషుకృణుతోదువః, ఇతి జపిత్వా తయాసమాసంవిశేత్. పరదినమారభ్య ద్వాదశాహం పూర్వోక్తమౌరలవణవర్జనాదినతమే కరాతోపవాసంచ సపత్నీకశ్చరిత్వాపరేద్యుర్వైశ్వదేవంపంచమహాయజ్ఞానారభేత్. తతోఽపరక్షేమాసిశ్శాద్ధంచ- సంవేశనానంతరమపరపక్షశ్చేత్పూర్వం మాసిశ్శాద్ధమారభ్య పశ్చాత్పూర్వపక్షే వైశ్వదేవమారభేత్ సూ॥ యదామలవద్వాసాః స్వాదక్షైనాంబాహ్మణప్రతిషిద్ధాని కర్మాణినగంశాస్తి యాంమలవద్వాససమిత్యేతాని ॥ ౮ ॥ ౧౨ ॥ రజసఃప్రాదుర్భావాత్సంతామృతు సమావేశన ఉత్తరాభిరభిమంత్రయతే ॥ ౮ ॥ ౧౩ ॥ చతుర్థిప్రభృత్యా షోడశీముత్తరాముత్తరాం యుగ్మాం ప్రజానిశ్చేయిసమృతుగమన ఇత్యుపదిశంతి ॥ ౯ ॥ ౧ ॥ వివాహంతేసమావేశనాకరణే గర్భాధానాత్పూర్వం సమావేశనంజపిత్వా గర్భాధానమంత్రంజపిత్వా గర్భాధానంకుర్యాత్. స్త్రీణాంరజోనిర్గమనాది షోడశసురాత్రిమ్వాదౌచ తస్మాత్సోమోః పరిహాప్యాన్యాసుద్వాదశ స్వనిషిద్ధాయాం రాత్రావృతుసమావేశనం కుర్యాత్. (సంవేశనం- ఋతుకాలాత్పూర్వమేవ స్త్రీగమనమ్, గర్భాధానం పునః - ఋతుగమనమితి కంతభూషణే.) ప్రయోగస్తు ' నమస్సదన ' ఇతి సదస్యాప్రణమ్య - అశేషే + స్వీకృత్య నక్షత్రేరాశౌజాతాయా మమధర్మ పత్నయః ప్రథమరజః ప్రాదుర్భావకాలే తిథివారనక్షత్రయోగకరణైర్వోదోషస్సమజనితద్దోషాది పరిహారార్థ మేభిశ్చేద్యైష్ట్యవైస్సహజోధాయనా క్తప్రకారేణోదకశాంతి జపకర్మ కర్తుంయోగ్యతాసిద్ధిమనుగ్రహణే త్యనుజ్ఞాంప్రార్థ్య శ్రీవిష్ణుకేసమారాధ్య - సంకల్ప్య - ఉదకశాంతింకృత్వా - అక్షైనాంకుంభజలేన స్నాపయిత్వా (పంచశాంతిం వాకృత్వా) దుష్టనక్షత్రాదిషు రజఃప్రాదుర్భావేతత్తన్నక్షత్రశాం

తించు కుర్యాత్ - విచ్చిన్నాగ్ని శ్చేత్ప్రభముమగ్నిం సంధాయ ఔ
 పాసనహోమంచహుత్వా - మహదాశీర్వాదాదికం కారయేత్ || ౮
 వాషస్థంగతేకార్యం నాయమాపాసనంతతః | అనుజ్ఞాం మహతాంల
 భ్యాహ్వశీర్వాదపురస్సరం || ఫలపూజాంతతః కృత్వాసమావేశజవో
 భవేత్ || (సమావేశసంకల్ప జపాదిప్రకారస్త్వస్త్రిన్నేవ ప్రకర
 ణేప్రథమందర్శితః) ఆచమ్యప్రాణానాయమ్య గర్భాభానంకరిష్య
 ఇతి సంకల్ప్య 'విష్ణు ర్యోని' మిత్రయోదశభీరహస్సిస్త్రియమ
 భిముత్త్య || ౧ 'విష్ణు ర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టాహపాణి పింగళతు
 ఆసించతు ప్రజాపతి ధాతాగర్భం దధాతు తె | ౨ గర్భంధే
 హి సినీవాలి గర్భంధేహి సరస్వతి | గర్భంతే అశ్వినౌదేవావా
 ధతాం పుష్కరస్రజా | ౩ హిరణ్యాయా అరణీయన్నిమంథతో
 అశ్వినా | తంతేగర్భం హవామహే దశమే మాసి సూతవే |
 ౪ యథేయం పృథివీ మహీ తిష్ఠంతీ గర్భమాదధే | ఏవంత్వం
 గర్భమాధర్ష్య దశమే మాసి సూతవే | ౫ యథాపృథివ్యగ్ని
 గర్భాద్యౌర్యథేదేదాగర్భిణీ | వాయుర్యథా దిశాం గర్భ ఏవం
 గర్భం దధామితే | ౬ విష్ణోశ్చేష్టేన రూపేణాస్యాం నార్యాం
 గవి న్యామేపుమాగ్ంసంగర్భమాధేహి దశమే మాసి సూతవే |
 ౭ నేజమేషపరాపతీ సుపుత్రాపుసరాపతీ | అస్త్యేమేపుత్రకామాయై
 గర్భమాధేహి యఃపుమాత్ | ౮ వ్యస్యయోనిం పతిరేతో గృ
 హాణ పుమాత్ పుతోగ్ని ధీయతాం గర్భే అంతః | తం మాతా
 దశిమాసా బిభర్తుః సజాయతాం వీరతమస్వానామ్ | ౯ ఆతే
 గర్భో యోనిమేతు పుమాత్ బాణ ఇవేషుధిమ్ | ఆవీరోజాయ
 తాం పుత్రస్త దశమాస్యః || ౧౩ || గర్భందధామితేష్ట్యచ || ౧౩ ||

౧౦ కరోమితే ప్రాజాపత్యమాగభోగయోనిమేతుతే । అ
నూనఃపూర్ణోజాయతామగ్లోగోపికాచధీతః । ౧౧ పుమాగంపైపు
తో నారి తంపుమాననుజాయతామ్ । తానిభద్రాణి బీజాన్య
షభాజనయంతునా । ౧౨ యాని భద్రాణి బీజాన్యషభాజన
యంతినః । తైస్త్వం పుత్రా విందస్వసాప్రసూధేననుకాభవ ।
౧౩ కామస్సమృద్ధ్యతాం మహ్యమపరాజితమేవమే । యంకామం
కామయే దేవ తంమేవాయో సమర్థయ ।' ఇతి. పూర్వ
వసువవీతం పృథ్వీనివీతంకృత్వావాగ్యతోరేతస్సించేత్. 'నగ్నం
కృత్వోరు' మితిశ్రుతిః. పాణినోపన్ధమాలభ్య 'విష్ణుర్వోని' మి
తిజపేత్. భార్యాసంభోగసమయే పుష్పకాలం వినాఽన్యదా ఉపవీ
తంద్విజుఃకుర్యాన్నివీతం పృథ్వభాగతః ॥ మానుషేష్వంసయోస్స
క్తం మైథునేవృత్తభాగికం । తర్పణేఽఙ్గుష్ఠయోస్సక్తం నివీతంత్రివి
ధఃస్మృతం ॥ మిథునీభూయశౌచం వ్రతినవిళంబేత-పరేద్యుఃప్రాత
రుత్థాయ స్నాత్వాజాయయాసహాభ్యుదయం పుణ్యాహంచకృత్వా
ఽఽశీర్వాదాదికంకారయేత్.

ఇతి గర్భాధాన ప్రయోగః.

అథపుంసవన ప్రయోగః.

ఓమ్-సదస్యాక్ ప్రణమ్య మహదనుజ్ఞాంలభ్యా - ప్రాణానా
యమ్య - అముకగోత్రయా అముకనామ్నాః మమధర్మ ప
త్నాః ప్రథమగర్భశుద్ధిద్వారా సర్వగర్భశుద్ధ్యర్థంకరిష్యమాణ

పుగ్ంసవనసీమంతోన్నయన కర్మాంగం ప్రతిసరబంధ కర్మకరిష్యా
 మితిసంకల్పతత్కృత్వా- పునః ప్రాణానాయమ్య ఏనాంగోత్రాం
 శ్రీనామ్నం మమధర్మపత్నీం పుగ్ంసువనకర్మణా సంస్కరిష్యామి
 తిసంకల్ప్య. నూ । పుగ్ంసువనం వ్యక్తేగర్భేతిష్యేణ ॥౧౪॥ ౯॥
 న్యగోధన్యయా ప్రాచ్యుదీచీవాశాఖా తతస్సవ్యషణాం శుంకామూ
 వృత్త్య సీమంతవదగ్నే రుపసమాధానాది ॥ ౧౪॥ ౧౦ ॥ పాత్రపృ
 యోగకాలే 'ఫలద్వయేనసంయతం వటాఙ్కురౌదృషత్సుతో । సు
 పావనంచవన్త్రికం ఓషేత్సహైవపుంసకే' ॥ 'నేష్టాఃపుంసువనేశ
 మ్యాఃగృప్తీయాత్పరిధీనిహ । బ్రాహ్మణాన్భజయేదంతే వాచయి
 త్వా ౭౭శిషస్తథా' । తత్ప్రకారమ్ - దర్శిమాజ్యస్థానీం
 పోక్షణీం ప్రణేతి మిథ్యమితరదర్శిం ద్వంద్వమవాంచినాదయిత్వా
 న్యగోధన్య యాప్రాచ్యుదీచీవా శాఖా తతఃపూతం ఫలద్వయేన
 హితమంకురం దృషత్సుత్రద్వయం నవంవన్త్రిచయగవత్సాదయి
 త్వా౭గ్నిముఖం తేపత్నాన్వ౭న్వారబ్ధి 'ధాతాదదాతునోరయి'
 మితిచతస్రః - 'యస్తాహృదాకీరిణే' తిచతస్రః - (౬౧ తమ
 పుటే చౌలప్రకరణే ద్దృష్టవ్యః) జయాదిప్రతిపద్యతే ॥ అత్రద
 ర్శైవ్యకయాసంప్రావహోమః - ఆజ్యహోమత్వాత్ ; దర్శైవ్యై
 వాజ్యహోమేషు ద్వేదత్వైవచరుకర్మసు । వికల్పస్సర్వతంత్రేషు
 స్రువదర్శ్యైః పరిగ్రహే ॥ ప్రాయశ్చిత్తప్రాణాయామం పరిపేచ
 నంప్రణేతామోక్షణం బ్రహ్మోద్వాసనంచకృత్వా. నూ॥అనవన్నాత
 యా కుమార్యాదృషత్సుత్రేదృషత్సుత్రేణ పేషయిత్వాపరిష్లావ్యావ
 రేణాగ్నిం ప్రాచీముత్తానాం నిపాత్యో * త్తరేణ యజమా ౭౦గు
 ప్తేనదక్షిణేనాసికాచ్ఛిదే ౭పిసమతి ॥౧౪॥౧౧॥ పుమాగ్ంసంజన

దివ్రతిపద్యతే || ౬ || ౨ || ప్రయోగస్తు. ప్రాణానాయమ్యః
అముక గోత్రామముకనామ్నాం మమధర్మవత్త్విం సీమంతోన్నయ
సకర్మణా సంస్కరిష్యామితి సంకల్ప్య తదంగంపుణ్యాహం
కృత్వా పుణ్యాహ జలేన దంపతీ ప్రోక్ష్య అగ్ని ప్రతిష్ఠాది పాత్ర
సాదనాంతే త్రిషు ప్రదేశేషు శుక్లవర్ణాంశలలీం పిశాచోదుంబరస్త
బకం త్రిదర్భ పుంజలాన్ సూత్రగ్రథితాన్ విరూధాన్ యవాం
శ్చ సాదయిత్వా || అత్రకవర్గి “యవాన్ విరూధాన్ శలలీంస
పుంజాన్ గృప్తంయవానామపిబంధనంచ । ఏతాని సీమంత విధాప్ర
యుంజ్యా త్వాత్రాణిసాకంఖలుమానుషాణి || పరిధి ప్రహరణవర్జం
సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్. ఆజ్యభాగాంతే ‘ధాతా దదాతునోర
యి’ మితి చతస్పతిః - ‘యస్తా వృహదాకీరిణే’ తిచతస్పతిః ప్రధానా
హుతీర్హుత్వా జయాద్యగున్యపస్థానాంతే. సూ || పరిషేచనా
ంతంకృత్వా ఒపరేణాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్య త్రేణ్యాశలల్యాత్రిభిర్దర్భ
పుంజీలైశ్శలాలుగ్ల ప్సేనేత్యుర్ధ్వం సీమంతమున్నయతివ్యావృతిభి
* రుత్తరాభ్యాంచ || ౧౨ || ౩ || అగ్నేఃపశ్చాత్ ప్రాజ్యఖంపత్నీముపవె
శ్య, స్వయంత్రత్యజ్యుఖస్త్రిత్వా || లాఙహోమేచసీమంతే దేవతావా
హనేవరే అర్ఘ్యేతిష్ఠేదుపస్థానే షడేతేభ్యుచోదితాః || శలల్యా
దీక్షయవవ్యతిరిక్తాన్ సహగృహీత్వా త్రైపత్న్యా శ్శిశ్నామధ్యేకే
ఖాం ‘భూర్భువస్సువో రాకామహాగ్ం సుహవాగ్ం సుమ్యతీహువె
శ్వణోతునన్సంభగాబోధతుత్తనా - సీవ్యత్వఃస్సూచ్యా ఒచ్ఛిద్యమాన
యాదదాతువీరగ్ం శతదాయముక్త్యం - యాస్తేరాకే సుమతయ
స్స వేశసో యాభిర్దదాసిదాశుషేననూని - తాభిర్నో అద్యసుమనా

* రుత్తరాభ్యాంచ - ‘భూర్భువస్సువో - రాకామహం సుహవాం - యాస్తే
రాకేసుమతయః’ ఇత్యేత్యంత్యైః చకాకోఽహమంత్రేణ్ణపవార్థః

ఉపాగహినహస్రపోషగం సుభగేరరాణా ' ఇత్యేతాభ్యాముల్లిఖ్య
పశ్చాన్నిరస్యాపఉపస్పృశ్య. సూ || గాయత్రీమితి వీణాగాధినా స
గంశాస్తి || ౧౪ || ౪ || ఉత్తరయోఃశూర్యాసాల్యానాం బ్రా
హ్మణానామితరా ||-౪|| ౫ || సదీనిర్దేశశ్చయస్యాంససంతి||౧౪||౬||
' సోమపవనోరాజేత్యామలర్పాహ్మణీప్రజాః - వివృత్తచక్రా ఆసీ
నాస్తీరేణాసాతవ " ఇతిగాయేతాం, అత్రాసావిత్యస్యస్థానేయ
స్యానద్యాస్తీరే వసంతి తన్నామసంబుద్ధ్యానిర్దిశేత్. సూ || య
వాన్విరూఢానాబద్ధ్యవాచం యచ్ఛత్యానక్షత్రేభ్యః || ౧౪ || ౭ ||
అథ సూత్రగ్రథితా యవా పత్న్యాశ్శిరస్యాబద్ధ్య|| వధ్యాశ్శిరిసి
బద్ధీయా ద్విరూఢాన్లగ్నిధితాన్యవాః | వధ్యాభర్తాతతఃకుర్యా
ద్వాగ్యతాద్యర్థపంచకం || యవానాంబంధసంచాస్యావస్తాంచలే
నిబద్ధ్య ఆనక్షతోదయాన్మాసీస్యాత్, సూ || ఉదితేషునక్షత్రేషు
ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రిమ్య వత్సమన్వారభ్యవ్యాహృతీశ్చ
జపిత్యావాచం విస్మజేత్ || ౧౪ || ౮ ||

ఇతి సీమంత ప్రయోగః.

గృహారంభ ప్రవేశా.

గృహంప్రారంభమాణో బ్రాహ్మణానుష్ఠానో మినాదిషుత్రి
షుమాసేషు ప్రత్యక్షిరసో ౭ధరికృతవామభాగస్య వాస్తుపురుషస్య
కుక్షిం దక్షిణ కుడ్యమధ్యం ఖనేత్ - మిథునాదిషుత్రిషు ఉదక్చిరసః
కుక్షిం పశ్చిమ కుడ్యమధ్యం ఖనేత్ .. కన్యాదిషుత్రిషు ప్రాక్షిరసః
కుక్షిముత్తరకుడ్యమధ్యం ఖనేత్ - ధనురాదిషుత్రిషు దక్షిణశిరసః

కుటీం పూర్వకః డ్యమధ్యం ఖనేత్ - ఏవం ఖాతేగర్తే ఘటాదివర్జితం జలం ప్రదక్షిణావర్తం శుభం - తత్ర భస్మ కేశాస్థి దుర్జంతు దృష్ట్వా వర్జయేత్. తత్ర ప్రకూణాని మినాదిషుత్రిషు నిధాయ శిరశి పృథిచ్యాం మాసేషు షట్స్వయముదీచి శిరః పురస్తాత్ | యాష్యే ధనుఃప్రభృతిషు క్రమశః శ్శయానం వాస్తీశమాహు రధరీకృతవామభాగం || శిరఃఖనమాత్మపితౄంశ్చహంతి పాదేఖనస్తీసుతగోత్రహస్యాత్ | ఖాతేతుష్పష్టేభయచోరసీడా చిరాయురారోగ్యధనానికుక్షౌ || గర్భంకృత్వా ౭రత్నిమాత్రం జలైరాపూర్వతద్భిలం | శ్వోప్రాతర్జలసంయుక్తంగర్భంపుద్ధికరంభనైత్ || పంకయుక్తంతుతద్గర్భం మధ్యమం భవతి ధృవం | వ్రణయుక్తే భవేద్వాన్యథిశ్యుష్కేమృత్యుం వినిర్దిశేత్ || ఖాతేగర్తే జలంసించే దక్షిణావర్తనంశుభం | వామావర్తేతుమృత్యుర్వా విఘ్నోవారాప్త్యవిష్ణవః || భస్మాస్థిశికలాశేరి సర్పదృష్ట్వా భువంత్యజేత్ | ఔషరంచనవస్త్రీకం పాషాణసికతాదికం || కపాలశర్కరాయుక్తం దుష్టదేశం పరిత్యజేత్ || సూ || దక్షిణావ్రత్యక్ష్మివణ మగారావకాశముద్ధత్యపాలాశేన శమీమయేన వోదూహేనైతామేవదిశ * ముత్తరయోదూహతి || ౧౭ || ౧ || గృహం ప్రారంభమాణో యోభూభాగో ౭గారత్వే నాభిప్రేతస్సన్వైర్ముత్యాం నిమ్నంయథాఖనిత్రాది నా పాంసూనుత్పాద్య పాలాశేన శమీమయేన వోదూహాభనకేన యద్భూమేః కూరంతదితోహరామి పరాచీం నిర్ముతినీర్వాహయామి - ఇదగ్గంశేయో ౭వసానమాగన్మ దేవాగోమదశ్వాపదిదమసుప్రభూమ ' ఇత్యేతయా ఏతామేవదిశం ముత్రమావర్త్య.

* ఉత్తరయా - 'యద్భూమేః కూర' మిత్యేతయా.

సూ॥ ఏవంత్రిః॥౧౭॥౨॥సూ॥క్లృప్త * ముత్తరయా ౭భిమృశ్యప్రదక్షి
ణగ్ంస్థాణాగర్తాన్థానయిత్వా ౭భ్యన్తరం పాగ్ంసూనుదూప్యో †
త్తరాభ్యాం దక్షిణాంద్వారస్థాణామవదధాతి ॥౧౭॥౩॥ ‡ ఏవమిత
రా॥౧౭॥౪॥ (ప్రయోగస్తు,) 'స్యోనాపుధివిభవాన్మక్షరానినెశనీ-
యచ్చానశ్శర్మసప్రథాః' ఇత్యేతయా తామభిమృశ్య. (స్థాణా
నిఖననార్థాగర్తా కర్మకారైః ప్రదక్షిణం ఖానయిత్వా
అగారస్యాభ్యంతరంపాంసూనుదూప్యనిష్క్రమతో జనస్యదక్షిణపా
ర్శ్వస్థే గర్తే) 'ఇహేవతిష్ఠ నిమితాతిల్వలాస్యాదిరావతీ । మ
ధ్యేతాల్ప్యస్యతిష్ఠాన్మాత్వాప్రాపన్నఘాయవః । ఆత్మాకుమార
స్తరుణ ఆపథ్యోజగతానహ । ఆత్వాపరిసుగ్రతఃకుమ్భా ఆదధన్ః కల
శీరయన్న్' ఇత్యే తాభ్యాం స్థాణామవదధాయ ఏతాభ్యామేవనవ్యే-
సూ ॥ యథాఖాతమితరా అన్వవదధాయవగ్ంశమాధీయమాన ॥
ముత్తరేణ యజుషా ౭భిమంత్రయతే ॥ ౧౭ ॥ ౫ ॥ (అన్యేష్వపి
ఖననక్రమేణాన్యా అపిస్థాణాస్తూషీ మవదధాయ దృఢీకృత్య తా
సుస్థాణాస్వాధీయమానవంశం 'ఋతేనస్థాణావధిరోహవగ్ంశో
గో' విరాజన్నవసేదశతూక్ర' ఇత్యభిమంత్ర్య సమ్యక్పిత్రితం గృ
హంగత్వా. సూ ॥ సమ్మిత ధ ముత్తరైర్యథాలింగమ్ ॥ ౧౭ ॥

* ఉత్తరయా- 'స్యోనాపుధివి' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరాభ్యాం- 'ఇహేవతిష్ఠ' ఇత్యేతాభ్యాం.

‡ ఏవం- 'ఇహేవతిష్ఠ' ఇత్యేతాభ్యామేవ.

౫ ఉత్తరేణ- 'ఋతేనస్థాణావధిరోహ' ఇత్యేతేన యజుషా.

౬ ఉత్తరైః- 'ప్రహృచతేక్షత్రంచ' త్యాదిభిః పంచభిః, యథాలింగం .
మంత్రలింగావగత దిబ్బాభిః అభిమంత్రయతే - అత్రచిద్విత్తీయాదిభిః మంత్రేషు
'స్థాణే అభిరక్షతు' ఇత్యనుపపాంతి, అన్యేషున స్తే శబ్దమపి, అపరే పంచమే
మంత్రే అప్యభిరక్షత్వినుపంగమన్యంతే. తత్తథానకార్యం, అనుపజ్యమానస్య మం
త్రస్య వైరూప్యాపత్తేః; 'అగ్నేప్రాయశ్చిత్త' ఇత్యాది వదంతే అనుపజ్యమాన
పాతాభవాచ్చ బుద్ధిస్థతయాపదార్థాన్వయేన వాక్యార్థసిద్ధేః.

౬ || (చతుర్థి తుమధ్యేచ స్థాపితస్థూణాః ప్రాచ్యాదిక్రమేణతత్త
దభిముఖో) బ్రహ్మచలేక్షత్రంచ పూర్వేస్థూణేఅభిరక్షతు । య
జ్ఞశ్చదక్షిణాశ్చ దక్షిణే । ఇషశ్చోర్జ్జశ్చపరే । మిత్రశ్చవరుణశ్చో
త్తరే । ధర్మస్తే స్థూణారాజ శ్చీస్తేనూపః । ఇత్యాదిభిః పంచభిర
భిమంత్ర్య - నూ || పాలాశంశమీమయంవేధ్య మాదీప్యో * త్తర
యా ౭గ్ని ముద్భృతోః † త్తరేణయజుషా ౭గారంప్రపాద్యోత్తర
పూర్వదేశే ౭గార ‡ స్తోత్తరయా ౭గ్నిం ప్రతిష్ఠాపయతి ||
౧౭ || ౭ || తస్మాద్దక్షిణ ముదధానాయతనం భవతి || ౧౭ || ౮ ||
ప్రియోగన్తు, గృహప్రవేశంకరిష్యతిసంకల్ప్య పాలాశైశ్శమీ
మయైర్వా కాప్తైరగ్నింప్రజ్వాల్య తమగ్నిం , ఉద్ధియమా
ణ ఉద్ధర పాప్మనో మా యదవిద్వాక్ యచ్ఛవిద్వాగ్ంశ్చకా
ర । అహ్నయదేనః కృతమస్తిపావగ్ంరాత్ర్యయదేనఃకృతమస్తి
పావగ్ంనరవృష్మానోద్భృతోముచ్ఛతస్మాత్ ' ఇత్యేతయా ; అహ్ని
ప్రవేశే , రాత్ర్యయదేనఃకృతం ' రాత్రిప్రవేశే , అహ్నయదేనః
కృత ' మిత్యూహేన ఉద్భృతమగ్నిం , ఇంద్రస్యగృహవసుమంతో
వరూధినస్తానహగ్ంసుమనసఃప్రపద్యే ' ఇతిగృహంప్రపాద్యోత్తరపూ
ర్వదేశే , అమృతాహుతిమమృతాయాం జహోమ్యగ్నిం పృథివ్యా
మమృతస్యజైత్యేతయా ౭నన్తంకామమహం జయాని ప్రజాపతిర్యం
ప్రథమోజిగాయాగ్నిమగ్నా స్వాహా ' ఇత్యేతయా ౭గ్నిం ప్ర
తిష్ఠాపయే దేతస్మిక్ కాలే అగ్నిహోత్రకృహే శ్చోతాగ్నినప్రతి
ష్ఠాయేత్ . ఔపాసనాగ్నేర్దక్షిణతో నానాదిగగాక్ దర్భాక్ సం

* ఉత్తరయా - ' ఉద్ధియమాణ ' ఇత్యేతయా.

† ఉత్తరేణ - ' ఇంద్రస్యగృహః ' ఇతి యజుషా.

‡ ఉత్తరయా - ' అమృతాహుతిం ' ఇత్యేతయా.

స్త్రీర్య, అత్ర సూ || తస్మిన్విషూచీనాగ్రా దర్శాన్యగంస్త్రీర్య
తేషా * త్తరయా వీహియవాన్న్యవ్య తతోదధానం పృతి
మా పయతి || ౧౭ || ౯ || , అన్నవతే ౭న్నస్యనో దేహ్యసమీ
వస్య శుష్క్రిణః | ప్రప్రదాతారంతారిషణ్డార్జం నోధేహి ద్విపదేశంచ
తుష్పదే' ఇత్యేతయాదోనా దనూనా వీహీ యవాశ్చ
నిషీవ్య తేషూదకుంభంనిధాయ , వాస్తాష్పత ' ఇతిమంత్రేణ వా
స్తుపురుషమావాహ్యరాధ్య. సూ || † తస్మిన్నుత్తరేణ యజుషా
చతుర ఉదకుమ్భానాసయతి || ౧౭ || ౧౦ || , అరిష్టా అస్మాకంపి
రా స్సంతు మా పరాసేచిమేధనం' ఇతి కుంభచతుష్కజ్జ
స ప్రతికుంభం మంత్రమావృత్య కుంభచతుష్కోదక్షర్మణికమా
పూర్య ఉర్ధ్వగ్రం కూర్చంనిషీపేత్. సూ || ‡ దీర్ఘముత్త
రయా ౭నుమంత్రయతే || ౧౭ || ౧౧ || , భూమిర్భూమిమగాన్మా
తామాతరమవ్యగాత్ | భూయాస్మపుతైః పశుభిర్యోనోద్వేష్టి
సభిద్యతా' వితి భిన్నేయద్యుదకుంభేస్యా త్తమనుమంత్రయేత్ -
సర్వత్ర మృణ్మయం సాత్ర మభిన్న మేతేనా నుమంత్రయేత్.
అథసర్వత్రస్వయంప్రజ్వలితే ౭గ్నాసతి , ఉద్దీప్యస్వజాతవేదో ౭ప
ఘ్నంనిర్ఋతింమమ | పశూగంశ్చ మహ్యమావహజీవనంచదిశో
దశ ! మానోహిగంస్త్రీజ్జాత వేదోగామశ్వం పురుషంజగత్ | అభి
భిదగ్న ఆగహిశ్రియామా పరిపాతయ ' ఇతిద్వాభ్యాం , ఆప
న్మాశీశ్శ్రిర్మాగాత్ ' ఇతి యజుర్ద్వయేనవా ప్రత్యేకంద్వేసమిహ

• ఉత్తరేరయా - 'అన్నపతే న్నస్య' ఇత్యేతయా.

1. ఉత్తరేణ-అర్హిష్టా అస్మాకం' ఇత్యనేన యజమా.

‡ ఉత్తరయా-భూమియ్యమిమగాత్' ఇత్యేతయా. యదిదీర్ఘంమనిశ
సాన్యాత్తదా. ఏతచ్చపరణాత్క-రాత్కంగమేవ.

వాదధ్యాత్. చతురుదకుంభానయ నానంతరం కృతప్రాణా యామో
 గృహప్రవేశాంగవాస్తుహోమంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య-నూ || అగ్నే
 రుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాంతే * ఉత్తరా అహుతీర్హుత్వా
 'వాస్తాష్పతే ప్రతిజానీహీ' తి చతుర్భిర్హుత్వా చతుర్ణాం
 ప్రధానహోమానాం వాస్తాష్పతిరేవదేవతా - 'వాస్తాష్పతే
 ప్రతిజానీహ్యస్మా న్ధాన్వవేశో ఆనమివోధవానః | యత్త్వేమ
 హేప్రతితన్నోజుషస్వ శంసవధిద్విపదేశం చతుష్ప దే స్వాహా- వా
 స్తుపురుషాయేదం - వాస్తాష్పతేశ్మయాసగ్ంసదాతే సక్షీమహిర
 ణ్వయాగాతుమత్యా' | ఆహుతేమ ఉతయోగేవరంనోయూయం పా
 తస్యస్తిభిన్నదానస్వాహా - వాస్తుపురుషాయేదం - వాస్తాష్పతే ప్ర
 తరణోనవధి గోభిరశ్వేభిరిందో | అజరాసస్తేసఖ్యేస్యామపితేవ పు
 త్రాన్ప్రతిసోజుషస్వస్వాహా-వాస్తుపురుషాయేదం - అమినహానా
 స్తాష్పతే విశ్వాయాపాణ్యావిశన్ | సఖాసుశేవ ఏధిసస్వాహా - వా
 స్తుపురుషాయేదం - నూ || జయాదిప్రతిపద్యతే || ౧౭ || ౧౮ || పరిషేచ
 నాంతంకృత్వా * ఉత్తరేణయజుషాకుంభసత్ప్రిదక్షిణమంతరతో
 ౭గారం నివేశనంవాపరిషిచ్య బ్రాహ్మణానోజయేద పూపైస్సక్తుభి
 రోదనే నేతి || ౧౭ || ౧౮ || పూర్వసాధిపితం కుంభంగృహీత్వా
 తేనకుంభజలేన 'శివగ్ంశివ' మితి ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణం నివే
 శనం గృహంవా సంతతధారయా త్రిపరిషిచ్య ప్రాణానాయమ్య గృ
 హప్రవేశ కర్మాంగమభ్యుదయం పుణ్యాహంచకృత్వా || అపూప
 సక్తుసహితం బ్రాహ్మణా సమ్యగ్భోజయేత్. తత ఆశీర్వచనమ్.

* ఉత్తరా అహుతీ-చతుస్సః ప్రధానాహుతీః. తాళ్ళ 'వాస్తాష్పతే' ప్రతి
 జానీహీ ' ఇతిద్యే, 'వాస్తాష్పతే' ప్రతరణోనః ' ఇతిద్యే.
 † ఉత్తరేణ- 'శివగ్ంశివం' ఇతి యజుషః.

అథాగ్నిముఖ ప్రకరణమ్.

కపర్దికారికా||శ్రుతిస్మృతిప్రచోదితం
కరిష్యతేయదాతదా । స్వకర్మయత్తదా
దితోయతాను రాగురం వదేత్ ॥

సూ । అగ్నిమిథ్వాప్రాగైర్దైర్భిఃపరిస్తృణాతి ॥
౧ ॥ ౧౨ ॥ ప్రాగుదగైర్వా ॥ ౧౩ ॥
దక్షిణాగైర్భిః పిత్రేషు ॥ ౧౪ ॥ దక్షిణా
ప్రాగైర్వా ॥ ౧౫ ॥

సూత్రవివరణం. యత్రక్షచాగ్ని ముపాధాన్యస్వాత్తత్ర
దక్షిణారమ్భం ప్రాచీన్తి, సోఽరేభాః పశ్చిమారంభ ముదీచీన్తి స్రశ్మకలే
ష దర్శేణవా ఒజ్జుష్మానామికాభ్యాంసంగ్రహీతేన లిఖత్వా తత్ర
తంస్యస్యాద్భిరవోక్ష్య శకలం దర్శాదికంవా నైఋత్యాం నిరస్యాప
ఉపస్పృశ్య ॥ అత్రకపర్ది; ప్రాచీః పూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణారమ్భ
మాలిఖేత్ । అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారంభమాలిఖేత్ ।
అవాక్కరో ఒభ్యుక్త్య నిధాయవహ్ని ముత్సృజ్యతే ఒవోక్షణతో
యశేషం । ప్రాక్తోయమన్యం విదధాత్యుదగాః యథాబహిస్సాన్య
చ్చపరిస్తరాణాం ॥ అప ఉపస్పర్శనే సూత్రమ్ ॥ రాద్రరాక్షసనై
ఋతపైతృకచేదన భేదన నిరసనప్రత్యభిమర్శనాని కృత్వా ఒప ఉప
స్పృశేత్ ' . నైఋతేరాక్షసరాదేృ పైతృకేవాప్యుదీరితే । అషుధ్య
కేళలోమాదిస్పర్శేచాప ఉపస్పృశేత్ ॥' ఇతిచ.

అగ్నిముపసమాధాయ యాజ్ఞియైర్ధనైరగ్నిమింశీత. 'అ
త్రౌరగ్వధకార్యాసకరవీరకరంజకా' । ఇంద్రనేతింత్రిణం నిమ్బంస
ర్వాసంఘటితస్త్యజేత్ ॥ ఖాదిరంతుయాజ్ఞి యత్వాద్ధాన్యమ్.

నాహోగ్నితమిందనమగ్నా వాదధ్యా న్నశూద్రాహృతం ససకీటం
 నాగ్నిం ముఖేనోపధమేన్నచ వ్యజనాదీనావా ధమసీంతృణంకాఢ్యం
 వా ఒంతరేకృత్వా ముఖేనైవధమేత్ - అత్రప్రమాణాని - , సణ్ణ
 త్పుష్పకుశాదీని శోత్రియస్వయమాహరేత్ | శూద్రాహృతైః
 క్రయక్రేతైః కర్మకుర్యన్వతత్యధః || నాగ్నింముఖేనోపధమేన్నగ్నం
 నేతేతవాస్త్రియం | నామేధ్యంప్రక్షిపేదగ్నా నచపాదాప్రతాప
 యేత్ || అధస్తాన్నోపదధ్యాచ్చ నచైసమతిలంఘయేత్ | సశూ
 ర్వేణధమేదగ్నిం నచవస్తేణపాణినా | ముఖేనాగ్నింసమిందీయా
 న్ముఖాదగ్నిరజాయత || పిటకేనభవేద్వ్యధి శ్శూర్వేణధననాశనం
 పాణినామృత్యుమాప్నోతి ఆయుఃక్షీణంముఖేనచ ' ఇతి.

అగ్నిమేవమిధ్యా పరిసమూహ్యోవోక్షణతోయశేషం ప్రాగు
 దగ్వోత్సిచ్యాన్యస్మిన్నాతే ప్రాక్తోయంనిధాయ పురస్తాత్పశ్చాచ్ఛ్చ
 దగ్నైరిరభితః ప్రాగ్నైర్ద్వైర్భిః ప్రాగాది ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిస్తీ
 ర్య-అత్రవిశేషః ; 'దక్షిణానుత రానుత రానధరాన్కుర్యా' ద్వి
 బోధాయనః. 'దక్షిణఃపక్ష ఉపరిష్టాన్భవత్యధస్తా దుత్తరతః' ఇతి
 భరద్వాజః. మాసిశాద్ధాదిషుపిత్రేషు కర్మసుసర్వానుదిక్షు దక్షి
 ణాగ్నైఃపరిస్తృణాతి, యద్వాపశ్చాత్పురస్తాచ్చ దక్షిణాగ్నైరుత్త
 రతోదక్షిణతశ్చ ప్రాగ్నైర్ద్వైర్భిః ప్రాగుపక్రమ్య ప్రసవ్యం పరిస్తృ
 ణాతి || ౧౫ ||

సూ || ఉత్తరేణాగ్నిందర్భాసం స్తీర్యద్వంద్వంస్యం

చిపాత్రాణి ప్రయునక్తి దేవసంయుక్తాని ||

౧౬ || సకృదేవమచ్యవ్యసంయుక్తాని || ౧౭ ||

ఏకైకశః పితృసంయుక్తాని || ౧౮ ||

నూ॥ వి॥ ఉత్తరేణాగ్నిం పరిస్తరణాభ్యాశేప్రాగగ్రాదర్భాస్సంస్తే
 ర్య తేషుదర్వాజ్యపాత్రేప్రోక్షణీపాత్ర ప్రణీతిపాత్రేచ పశ్చిమాది
 సాదయిత్వా - పాలాశం ఖాదిరంవా అరత్నిమాత్రం పరిధిత్రయం
 పంచదశసంఖ్యాకమాయామమాత్రమిధ్య మాఘారసమిధౌద్వేచ స
 హదరైభస్సన్నహ్య ఉపదర్వాజ్యసహిధ్యం సాదయేత్. తత్రశ్లోకః॥
 క ॥ దర్వాజ్యపాత్రేణ సహప్రయోజ్య వైకంకతీప్రోక్షణభా
 జనీసుక్ । ప్రణీతిపాత్రేణసహేధ్యదానా ణ్యుపస్తృతేశ్చాభిఘృతే
 శ్చదర్వాజ్య॥

ఏవమేతాని పాత్రాణి దక్షిణోద్యజ్ఞే ద్వంద్వానిన్యంచి ప్ర
 యుజ్య మానుషపాత్రాణితు 'యత్సహసర్వాణిమానుషాణి' ఇతి
 శ్రుతేర్దేవపాత్రోత్తరత స్సహౌచప్రయుజ్య - మనుష్యద్వారాసం
 యుక్తాన్యశ్చవాసామేఖలాదీని సకృదేవపాత్రావళిత్వేపుసాయేన
 ప్రయునక్తి. పితృకర్మార్థానిదర్వాజ్యదీనిః స్వధాపాత్రాదీనిచైకమే
 కం ప్రయునక్తి. తృణంకాష్ఠంవా అన్తర్ధాయ. అత్ర; ద్వంద్వ
 ని - సత్వైకైకశః, న్యంచి - అథోబిలాని, దక్షిణోద్యజ్ఞే - ఉదగ
 పవర్గాణీత్యర్థః ॥ ౧౮ ॥

నూ ॥ పవిత్రయోస్సంస్కారః ఆయామతఃపరీమా
 ణం ప్రోక్షణీసంస్కారః పాత్రప్రోక్షణి ఇతి ద
 ర్భపూర్ణ మాసవత్తూష్ణీమ్ ॥ ౧౯ ॥ అప
 రేణాగ్నిం పవిత్రాన్తర్హితేపాత్రే అపఱసి
 యోదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం త్రిరుత్పా
 య సమప్రాణైర్హృత్వోత్తరేణాగ్నిం ద
 ర్భేషుసాదయిత్వాదరైభః ప్రచ్ఛాద్య॥ ౨౦॥

సూ || ౧ || సమావప్రచ్ఛిన్నాగ్ని ప్రాదేశమాతౌదర్శా
కామౌదినా (ననభేన) ఛిత్వా ౭పస్పృశ్య, మూలాదారభ్యా
గాదద్భిరుస్తృజ్యపవిత్రేకృత్వా ౭గ్నేః పశ్చాత్ప్రోక్షణీ పాతే
నిధాయతస్మిన్నప ఆసీయోత్తానదాః ప్రాగగ్రయోః పాణ్యోరంగు
ఘోపకనిష్ఠికాభ్యాం సవ్యదక్షిణాభ్యాం పవిత్రాగ్రమూలేగృహీ
త్వా, ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం ప్రోక్షణీరపస్తూష్ణీం త్రిరు
త్సూయపాత్రాణ్యుత్తానానికృత్వా, విస్రస్యేధ్రుం సంస్కృతాభి ర
ద్భిస్సర్వాణి దేవమనుష్యపాత్రాణి పవిత్రపాణిస్తూష్ణీం త్రిప్రోక్ష్య,
అగ్నేః పశ్చాత్పవిత్రాంతర్హితే ప్రణీతిపాత్రే అప ఆసీయ పూర్వవ
దుత్సూయహస్తాభ్యాం ముఖనాసికానమం పాత్రముద్ధృతోత్తరే
ణాగ్నిం దర్శేషు పునస్తీర్ణేషు సాదయిత్వా దరైభిఃప్రచ్ఛాద్య.

సూ || బ్రాహ్మణం దక్షిణతో దర్శేషు నిషాద్య ||

౨౧ || ఆజ్యం విలాప్య పరేణాగ్నిం పవిత్రా
స్తర్హితాయా మాజ్యస్థాన్ధ్రామాజ్యం ని
హవ్యోదీచోంగారాన్ని సూర్యా తేవ్యధిశ్రి
త్య జ్వలతావద్యుత్య ద్వేదర్శాగే ప్రత్యస్య
త్రిః పర్యగ్నికృత్వోద్దుగుద్వాన్యంగారాన్ప్ర
త్యూహ్యోదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం పున
రాహారం త్రిరుత్సూయ పవిత్రే ౭నుప్రహృ
త్య || ౧ || ౨౨ ||

సూ || ౧ || బ్రాహ్మణమగ్నే ర్దక్షిణతో దర్శేషు నిషా
దయే న్నాత్రవరణత్పణిరసనాదికుర్యాత్, బ్రాహ్మణమిత్త్యక్తేః;
అథాజ్యసంస్కారః. అథవిలీనమప్యజ్యం హోమార్థంశాలాగ్నా
విలాప్య, అపరేణాగ్నిం పవిత్రాంతర్హితాయా మాజ్యస్థాన్ధ్రామా

జ్యం నిరూప్య - 'అగ్నిం పరిస్తృణాతీ' త్య త్యన్త సంయోగేనా
 గ్నిమాత్రపరిస్తరణవిధానాత్పరిస్తరణాంతరాళస్యాగ్ని పూర్ణత్వాత్
 రిస్తరణాదృహిరేవ ఉదీనో ఒక్తారాన్నిరూహ్య - తేషాజ్య పాత్రం
 నిక్షిప్య జ్వలతాదర్శణో ల్మకేనవా ఒజ్యమవద్యోత్య తవిస్మ
 జ్యద్వే దర్భాగే/ సఖాదన్యేనప్రచ్ఛిద్యాప ఉపస్పృశ్య యుగపదా
 జ్య పాత్రేప్రత్యస్యాగ్నే రుల్మకమాదాయ దర్భద్వయంవా ప్రజ్వా
 ల్యతేనాజ్యపాత్రం సమంతాత్పాగ్నిం ప్రదక్షిణం తూష్ణీం త్రిరా
 వర్త్యతంపరిత్యజేత్. నిరూధాగ్నేరవద్యోతన పర్యగ్ని కరణార్థా
 గ్ని గ్రహణే తస్మిన్నిరూధాగ్నా వేవతంనిక్షిపే న్నబహిస్త్వజేత్.
 సహితాకికోనిరూధో ఒగ్ని, స్తత్ప్రత్యూహవిధిబలాత్ ; తదాజ్య
 పాత్రముదగుద్వాన్య నిరూధాపంగారాన్ములాగ్నా సంయోజ్యాజ్య
 పాత్రంస్వస్య పురస్తాన్నస్య, పూర్వవదుత్పవచేప్రాగారభ్య పవిత్రా
 భ్య ముత్కర్షయన్ పశ్యాన్నీత్వా ఒనుద్ధర్ పునఃపురస్తాత్సమాప్య
 పునరప్యేవం ద్విరుత్పాయ పవిత్రగ్రంధిం విస్రస్యా ఒఉపస్పృశ్యయు
 గపదగ్నా ప్రహృత్య || ౧ || ౨ ||

సూ || యేనజుహోతి తదగ్నా ప్రతితప్య దర్భైశ్చ
 మ్మృజ్య పునఃప్రతితప్య ప్రోక్త్య నిధాయ
 దర్భానద్భిస్సంస్పృశ్యాగ్నా ప్రహరతి || ౨ || ౧ ||

సూ || ౨ || సుప్రదర్శ్యోర్వికల్పాద్యేన స్రువేణదర్వావా
 జుహోతితదగ్నా ప్రతితప్య దర్భైశ్చ మ్మృజ్యపునః ప్రతితప్యప్రోక్త్య
 నిధాయదర్భానద్భిస్సంస్పృశ్యాగ్నా ప్రహరతి || ౨ || ౧ ||

పరిధినిధాన క్రమః.

సూ || శమ్యాః పరిధ్యర్థే వివాహోపనయన సమా
 వర్తనసీమంత చౌలగోదాన ప్రాయశ్చిత్తేషు || ౨ || ౨ ||

సూ || వి || ఇధ్యఃపంచదశసంఖ్యాకోఽర్థలక్షణస్థా
 ల్యాయామాః. పరిధీనాదాయపరిస్తరణోపరి స్థవిష్ట ముదగ
 గ్రం మధ్యమ మగ్నేః పశ్చాన్నిధాయ తతోఽణిష్ఠం దీర్ఘం ప్రాగ
 గ్రమగ్నేర్దక్షిణతో నిధాయ తతోఽపి హృసిష్ఠం కృశం ప్రాగగ్ర
 మగ్నే రుత్తరతో నిధాయ పరిధీ నన్యోన్య సంస్పృష్టాన్పృత్వా
 మధ్యమం పరిధిం దక్షిణ మాస్తేనోపస్పృశ్య - అగ్నేర్దక్షిణ పూ
 ర్వోత్తర పూర్వదేశయో రాఘోర సమిధా పూర్వేధ్వక్రమాన్ని
 ధాయ పరిస్తరణో పరి పరిధ్యంతః పరిషించేత్. నాత్రా నూయా
 జనమిత్యుక్త్యా, తదనుక్తే రనూయాజాభావాచ్చ. కించాత్ర
 'ప్రతేచనువనే వైవ తథై వాధ్యయ నే మఖే | పరిధి ప్రహరణం
 కుర్యాదన్యత్ర శుభకర్మసు' ఇత్యుక్త క్రమేణ పుంసవ నోపాకర్మ
 వ్రతగృహ ప్రవేశేషు చరు కర్మసుచ పరిధీన్పరి దధ్యా దన్యత్ర సీమ
 న్తా దిషు పలాశ ఖదిరా దీనా మన్యతమేనకృతాః పరిధి స్థాల్ల్యా
 యామాః శమ్యాఖ్యాన్యగకీలాః దధాతీతిజ్ఞేయమ్ || ౨ || ౨||

పరిషేచన వివరణమ్.

సూ || అగ్నిం పరిషించత్య దితేఽనుమన్యస్వేతి
 దక్షిణతః ప్రాచీన మనుమతేఽనుమన్యస్వే
 తి పశ్చాదుదీచీనం సరస్వతేఽనుమన్యస్వే
 త్యుత్తరతః ప్రాచీనం దేవసవితః ప్రసువేతి
 సమంతమ్ || ౩ || పైతృకేషు సమంతమేవ
 తూష్ణీమ్ || ౪ ||

సూ || వి || సవ్యేనచాత్రం స్పృశ్ దక్షిణేన మాస్తేన పరి
 ధ్యంతః పరిస్తరణోపరి పరిషించతీతి స్పష్టమ్. పైతృకేషు కర్మసు న
 మంతమేవ పరిషించతి నదక్షిణతః ప్రాచీన మిత్యాది, తచ్చతూష్ణీ
 మ్ || ౪ ||

అగ్నా జలబిందుపతనే ప్రాయశ్చిత్తమ్.

పరిపేచన పోక్షణాదా వగ్నా బలబిందునిపాతనే 'భున
స్వాదిత్యా' ఇత్యగ్ని ముపనమిధ్య 'భూర్భువస్సువస్సాహ' '
ఇతి సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం జహుయాత్.

ఆఘాదాది వివరణమ్.

సూ || ఇధ్మమాధాయా ఘారావాఘారయతి దర్శ
పూర్ణమానవత్తూష్ణమ్ || ౫ ||

సూ || ౫ || ఖాదిరంపాలాశంవా పంచదశదారుకమాజ్యా
క్తమిధ్మమ్ || అగ్నిమలంకృత్యాజ్యాభ్యక్త మిధ్మమూలమధ్యయో
ర్మధ్యం మృగముద్రయాగృహీత్వా బ్రాహ్మణానుజ్ఞయా ప్రజాపతిం
స్మరన్నగ్నావాధాయాప ఉపస్పృశ్య కరాభ్యామిధ్మమూలం పరా
మృశ్య సవ్యేనాజ్యస్థానీం స్పృశన్నుత్తరం పరిధిసంధి మారభ్యాగ్నే
యాంతముపదర్శ్య, దక్షిణం పరిధిసంధిమారభ్యైశానాంతం ప్ర
ధానదర్శ్య ౨౨జ్యేన దీఘధారయా సర్వాణీధృకాష్టాని సంస
ర్పయన్ స్వాహాకారవర్ణ మాఘారహోమా జహుయాత్. దీఘ
ధారయా ఆజ్యేన హోమ ఆఘారః. అత్రాఘారయోః ప్రథమస్య
ప్రజాపతిర్ద్వితీయస్యేంద్రోదేవతా || ౬ ||

ఆజ్యభాగా జయాదయః.

సూ || అథాజ్యభాగాజహో 'త్యగ్నయే స్వాహే'
త్యుత్తరార్ధ పూర్వార్ధే, సోమాయస్వాహే'
తి దక్షిణార్ధ పూర్వార్ధేసమంపూర్వేణ |౬||
యథోపదేశం ప్రధానాహుతీర్హుత్వా జయా

భ్యతానా నాగ్ర్యభృతః ప్రాజాపత్యాం
వ్యాహృతీ ర్విహృతాస్సవిష్టికృతీ మిత్యుప
జహోతి, యదస్యకర్మణోత్పతీరిచం యద్వా
న్యూనమిహాకరం । అగ్నిష్టత్విష్ట కృద్వి
ద్వాంత్యరం స్విష్టం సహూతం కరోతుస్వా
హే' తి ॥ ౬ ॥

సూ ॥ ౬ ॥ అథ - ఆఘారానంతరం, అర్థకృత్య మప్య
కృత్వా ౭౭జ్యభాగ నామకావపూర్వ హోమా జహోతి, తత్ర
ప్రథమ మగ్నేరి ప్రాగుదీచ్యాం ద్వితీయం దక్షిణపూర్వస్యాం; స
మంపూర్వేణ ఆఘారసమ్మేదమవధిం కృత్వా ౭క్ష్యయారజ్వాయా
వత్యంత రేపూర్వో హుతస్తావత్యంతర ఏవోత్తరం జహోతి నపున
స్సన్నికృష్టంవిప్రకృష్టంవా - పుంసవనాదివ్యగ్నయే స్వాహేతి పున
రేకామాజ్యాహుతీంమధ్యే జహుయాదితి చంద్రికాయాం, అయ
మాజ్యభాగాఖ్యహోమా వివాహోపనయనాదిషు సప్తస్వేవ -
అన్యేషు విశేషమాహ- చరుకర్మసూపాకరణప్రతేషుచా ఘారసమ్మే
దే ౭గ్నిమధ్యే '౭గ్నయే స్వాహే' తి ముఖాహుతించ జహు
యాత్. సముఖం పుంసవనాగార ప్రవేశయోః. ఏతేషు పంచ
సూపరీధయో వీపాహాదిషు సప్తసుశమ్నాః' ఇతి గృహ్యారత్నే.

యేనయేన హవీరాదినా ప్రధానాహుతయ ఉపదిష్టాసేనతే
న విధానేనతా హుత్వా. జయా 'శ్చిత్తంచ స్వాహే' తి త్రయో
దశ (౧౩) 'అగ్నిర్భూతానా మధిపతి సుమావత్వస్మి' న్నితినా
నుషంగా అభ్యతానా అష్టాదశ. (౧౪) 'ఋతాహ' డితిరా
వ్యభృతోద్వావింశతి. (౧౫) తత్ర 'ఋతాహ' డిత్యను
క్రతుత్వ 'తస్మైస్వాహే' త్యంతేన ప్రథమాహుతిం జహోతి

‘తాభ్యస్సాన్వహ’ ఇత్యేతావతైవోత్తరామ్. ఏవముత్తరే పంచప
ర్యాయాః. తత్ర ‘నామన ఇదంబ్రహ్మ’ ఇత్యనుషంగః, ‘తా
భ్యస్సాన్వహ’ ఇతిచ, ‘భువనస్యవతే + స్వస్తింస్వాహ’ ఇతిత్ర
యోదశీ. పరమేష్ఠీత్యాదయః పూర్వవచ్చత్వారః పర్యాయాః.
‘ససోభువనస్యవతే + యచ్చస్వాహ’ ఇతిద్వావింశీ. ‘వ్రజాపతే
నత్వదేతాని’ ఇతి ఋక్పాజాపత్యా. (౧) వ్యాహృతీర్విహృ
తాః - ‘భూస్సాన్వహ భువస్సాన్వహ సువస్సాన్వహ’ ఇతి. (౩)
సావిష్టకృతీ ‘యవస్య’ ఇతి ఋక్. (౧) అత్రచాస్యాస్త్విష్టకృదేవ
తాకత్వంలింగాదేవసుగమమ్. దేవతాజ్ఞానస్యకర్మాంగత్వమపి ‘యో
హవా అవిదిత్వానేయ’ ఇత్యాది శ్రుతిసిద్ధమ్. కించ ‘అవిదిత్వా
ఋషింఛందో దైవతం యోగమేవచ | యోఽధ్యాపయేజ్జపేద్వా
ఽపిపాపీయాన్ జాయతేతుసః’ ఇతినిందాచ. అతోయత్రతామే
యాదిజ్ఞానానాం నైవంవిధః పునర్విధిస్తత్రతాని పాక్షికాణీతి గమ్య
తే. ఏవమేతాజయాదికా అష్టపంచాశదాహుతీః (౧౫) ప్రధాన
హోమానస్తర ముపజుహోతి.

లేపకార్య క్రమః.

చరుకర్మసు దర్వాజ్యేన నిధాన క్రమా త్వరిత్యంజనంకృ
త్వా లేపకార్యం కుర్యాత్. పాత్రసాదనార్థదర్భానాదాయ ద
ర్వామగ్ర మితరస్యాంమధ్య మాజ్యస్థాన్థాల్యాంమూల మిత్యదగ
పవర్గం క్రమేణాత్వా, అపివా ‘దర్వామగ్రమితరస్యాం మధ్య
మాజ్యస్థాన్థాల్యాం మూల’ మితిద్విస్త్రిర్వాఽత్వాతేష్యేకం ద
వ్యంప్రజ్ఞాతం నిధాయ దక్షిణోత్తరాభ్యాం పాణిభ్యాం దర్భాన్
దర్వాన్ప్రతిష్ఠాప్య సవ్యం నిరస్య - (అత్రకశ్చిద్విశేషః లేప
యో’ (ఆ-గృ-౨-౧౩) రితిసూత్రేద్రవ్యవ్యః) తిర్యంచంహస్తంతా

రయన్నగ్ర ముద్ద్యత్వాగ్నా ప్రహృత్యా వశిష్ట ముద్ద్యత్వ మధ్య
ము ప్రహృత్య, నిహితం దర్శమాదాయ ప్రహృత్య తూష్ణిం తర్జ
న్యాత్రిరగ్నిం నిర్దిశ్యాగ్ని మభిమంత్ర్య దక్షిణ హస్తేన భూమిం
స్పృష్ట్యామధ్యమంపరిధి మగ్నా ప్రహృత్య. అన్యో పరిధీహస్తా
భ్యా మాదాయ యుగపదగ్నా ప్రహర న్నుత్తరార్ధస్యాగ్ర మం
గారేషూ పగూహేత్. నాత్రాఘోరసమిధోః ప్రహర అపోహో
వా, తయోరపరిధిత్వా దశమ్యత్వాచ్చ;

సంప్రావప్రాయశ్చిత్తహోమః.

దక్షిణహస్తేన ప్రధానదర్శిం వామహస్తేన ఇతరదర్శిం చ
ఆదాయదర్శిభ్యా మాజ్యంగృహీత్వా దర్వా తూష్ణిం సంప్రావ
హోమం చ జహుయాత్. ప్రతాదిష్వాజ్యభ్యక్తాక్ పరిధీస్సృ
హృత్యదర్శ్యేకయా సంప్రావ హోమం జహుయాత్. ఆజ్యహో
మేషు సావిష్టకృత హోమానంతరం శమ్యా అపోహ్య ప్రాయశ్చిత్తా
హుతీర్జహుయాత్. అథోపదర్శిం నిధాయ వ్యాహృతీర్హత్వా అ
నాజ్ఞాతత్రయం - త్వం నో సత్వం నో వ్యాహృతీర్వ్యస్తా సమస్తాశ్చ
హుత్వా 'శ్రీవిష్ణవే స్వాహే' తి పూర్ణాహుతిం హుత్వా.

సూ || పూర్వవత్పరిషేచన 'మన్వమగ్ంస్థాః ప్రా

నావీ' రితిమంత్రసన్నామః || ౨ || ౩ ||

సూ || ౪ || స్పృహ్యే ౭ర్థః - వ్యాహృతయో ౭నాజ్ఞాతత్ర
యంచత్వం నో సత్వం నో ప్రాణాయామశ్చేత్యేతావదేవ గార్హ్యకర్మసు
సర్వత్ర ప్రాయశ్చిత్తమ్.

ప్రణీతా మోక్షణమ్.

అథ ప్రణీతపాత్రం స్వస్య పురస్తాన్న స్యతస్మి న్పాత్రాంతరేణ
జలం సంప్రాప్య తజ్జలం ప్రాగాది ప్రదక్షిణం ప్రతిదిశం దక్షిణ హస్తే

న కించిచ్ఛహిర్నిరస్య ఊర్ధ్వం చోత్క్లిష్టవ్య భూహా కించిజ్జలం నిసీయ
తేనాత్మానప్రప్త్య దక్షిణతో నిషాదితం బ్రాహ్మణం పూజయేత్.
' అగ్నేనయే ' త్యగ్నిసూక్తేనాగ్ని మరుపస్థాయ ప్రణమ్యాభి హృద
యేత్. జయాది పరిగణనాత్వధస్తా దేవదర్శితా.

అస్మిన్సృకరణే (ఆండు) ప్రయోగవృత్తౌ విశేషః.

అగ్నేరుపసమాధానాది తంత్రమోషధిహవిష్టుదధ్యంజతా
చేవ్యతే ఉపనయనాదిషు వచనాద్యవతి || అగ్నిముఖ స్విష్టకృతౌచ
దధ్యోషధిహవిష్టేవ వివాహేలాజహోమం వజ్రయిత్వా ' సవ-
పాక ఫలీకరణమిశ్రా' (గృ-౧౫-౬) 'దక్షిణేన ఫలీకరణ
ముష్టిమ్' (గృ-౨౩-౧) ఇత్యత్రోపాసనహోమ వైశ్వదేవయో-
శ్చ యావదుక్తమ్ | సృతాధ్యాయోపాకరణోత్సజనేషు సాగ్ని
ముఖం తంత్రం జయాదయశ్చ || తత్రశ్లోకాః ||

తంత్రమోషధిమత్సుదధన్యపి ప్రేష్యతే వచనాదితర
త్రతు | స్విష్టకృచ్చ తథాగ్నిముఖంభవె ల్లాజహో
మమపాస్య కపడినా || సవపేషు తథైవహవిష్య
భుగ్వైశ్వదేవ ఫలీకరణాహుతౌ | యావదుక్తమవే
హి జయాదికం నాస్తి యత్రవచస్మిన్ తత్రతు || ఉ
త్సృజౌ సముపాకరణే వ్రతేష్వింధనాగ్నిముఖం చ
జయాదిచ ||

(౧౦) పార్వణాష్టకా మాసిశ్రాద్ధ సర్పబలీశానబలిషు
(౧౧) ద్విజుహోతి ద్విర్నిమాప్ట్వి ఇత్యాదివిధిః | తేషాంప
దేశ మతాత్ ' లేపయోః ప్రస్తరవత్ ' ఇత్యపి వికల్పేన లభ్యతే |
హృదయసంసర్గ సద్ధిలీపాకాదన్యకమకను చ నిత్యం లేపయోః
ఇతి || తత్రశ్లోకాః ||

అష్టకాభవసర్పబలిష్వధో పార్వతే పితృకర్మణి మా
సికే । అగ్నిహోత్రిక ఏషవిధిర్భవేత్ ఔపదేశమ
తాదపి లెపథాః ॥ అన్యకర్మసు సాగ్నిముఖేష్వ
యం లెపయోరితినిత్యమపీష్యతే । ప్రజ్వాల్య వహ్నిం
పరితస్సమూహ్య పర్యుత్సహస్తస్థ జలెన సమ్యక్ ॥
దధైః పరిస్తీర్య యథోక్తమన్య పశ్చాచ్చ బహీః
స్త్రాణయూత్పరోగ్రమ్ । సమూర్వదర్శ్యం హవిషా
ప్రధాన తస్మిన్వష్టకృత్పాశనభక్షణాథమ్ ॥ నేష్టా
విహోపస్తరిణాభిఘరా ప్రధానహోమాంస్తతపవ
హుత్వా । తతోగృహీత్వా నిమృజేచ్చ లెపం బ
హిఃప్రథస్విష్టకృతశ్చహోమః ॥ ప్రాచీనమా (వీ)
(వృ)త్యనిగృహ్య లెపం నిమాజ్జనందక్షిణతశ్చభూ
మ్యామ్ । ప్రాశ్యా (త) స్త్రీపవచమనం
పునశ్చ నిష్క్రమ్య శేషస్యభవేచ్చభక్షః ॥ సులిహ్య
దర్వ్యాచమనం తతస్సాన్యత్ సధర్మకోయంవిధి
రాగ్నిహోత్రః ॥

నిత్యవద్వివాహాదిషు పృతైష్వోర్వచనం ॥ ధర్మశాస్త్ర
వచ్చ భూతి కర్మసు ' (ఆప-ధ-౧-౧౩-౯) ఇతి । ఉపనయ
నాదౌ యత్రవచన మస్మితత్రక్రమార్థం వచనమ్ । తథా , శుచీ
స్మృతవతస్సర్వకృత్యేషు భోజయేత్ ' (ఆప-ధ-౨-౧౩,౧౧)
(తథా) ఆరమ్భే , బ్రాహ్మణా భోజయిత్వా ' ఇతి క్రమార్థ
ముపపయనాదౌవచనమ్ ॥ తత్రశ్లోకః ॥—॥

యదాశిషాం స్మృతివిహితం హివాచనం తదంతతో
భవతి విహాహాదీషు । క్రమాయ తహ్యుపస

యనాదికే వచః తద్దైవ తద్ద్విజవరభోజనం భవేత్ ॥

ప్రాయశ్చిత్త కారికాః—

గామ్యేషు కర్మస్వపరాధదృష్టా బ్రాహ్మణోక్తే
షు సునిష్క్రమిస్సాన్యత్ । ఏకాహుతిర్వాహ్మతిభి
హుతాసాస్తార్తేష్వనాదేశ ఇహసుయామః॥ య
త్కర్మణి బ్రాహ్మణశబ్దఃకో భేషోస్తిచేత్తత్ర
(య) తథోపసీతే । తత్కర్మవహ్నాభవ ఆ
హుతిస్సాన్యత్ భవేదనాజ్ఞాతవిధిద్వయం వా ॥ ఆ
చారలక్షణేయస్మిన్ బ్రాహ్మణగ్రహణం స్మృతమ్ ॥
భేషోనగ్నాయదిత్వస్మిన్ననాజ్ఞాతజపోభవేత్ ॥

అజ్యాహుతి ప్రమాణాదిః.

సర్వత్రహోమేషు చతురంగులధారాం మాషస్థూలామాజ్య
హుతిం జహుయాత్. యత్రక్వచేత్యాజ్యభాగాంతం పురస్తాత్తం
త్రం జయూదిపరిషేచనాంత ముపరిష్టాత్తంత్రమ్. తయోర్మధ్యేహూ
యమానాః ప్రధానహోమాః. అమంత్రకే ఒపి కర్మణ్యుల్లేఖనా
వోక్షణ పరిసరణదర్వాజ్య సంస్కారాః కార్యాః. యత్రోపది
శ్యతేకర్మకర్మరంగంనతూచ్యతే। దక్షిణస్తత్రవిక్షేయః కర్మణాంపా
రగఃకరః' ఇతికాత్యాయనః. అథాగ్నిస్వరూపంకించిదుచ్యతే ॥
కాత్యాయనః ॥*॥ “ అంతఃపరంప్రవక్ష్యామి అగ్నిరూపస్యలక్షణ
మ్ । అగ్నిమగ్నేసమాసీనో బ్రాహ్మమానసమాస్థితః ॥ ప్రాజ్ఞ
భో ఒభిముఖోవ్యగ్నిః ప్రాజ్ఞుఖాశ్చైవ ఋత్విజః । ప్రాజ్ఞుభోషిప్రణీ
తోగ్నిః కథంప్రత్యుజ్జుభోభవేత్ ॥ పరస్తీణాః పరిక్షిప్తో మంత్ర

పూతేనవారిణాః | మావ్యవాణ్ముదితోభూత్వా ప్రత్యజ్ఞుఖ ఇతిశ్రుతిః ||
 తరుణాకః ప్రభాయాప మతిరక్తోదయామ్బరమ్ | అజవాహనమా
 రూఢం సర్వదేవాత్మరూపిణమ్ || ఏకంవైహృదయంచైవ త్రిపాదం
 చశిరోద్వయమ్ | చతుశ్శృంగంతినేత్రంచ సప్తజిహ్వం ద్విదాసికం ||
 సప్తహస్తంహవ్యవాహంసర్వాభరణభూషితం | అగ్నింకింశుక పు
 ష్పాభమగ్నివర్ణః పహోచ్యతే || హిరణ్యా కనకాకృష్ణా రక్తాచైవాథ
 సుప్రభా | అతిరక్తాబహురూపా సప్తజిహ్వఃప్రకీర్తితాః || సప్తజి
 హ్వోఅవిజ్ఞాయ యశుర్యాదగ్నిసన్నిధౌ | హోమోనిష్ఫలతాం
 యాతిహోతాచనరకంప్రజేత్ || హిరణ్యాపశ్చిమేజిహ్వ కనకాత్వ
 గ్నిమధ్యగా | రక్తాచైవోత్తరేజిహ్వకృష్ణాదక్షిణదిక్స్థితా || సు
 ప్రభాచైవపూర్వాయామతిరక్తాగ్నిదిక్స్థితా | బహురూపాచశా
 ర్వామూంజిహ్వస్థానంప్రకీర్తితమ్ || వివాహే పశ్చిమేజిహ్వ జాత
 కర్మణి మధ్యమే | ఉత్తరేతూపనయనే పితృకార్యేషు దక్షిణే ||
 పర్వతద్మసుపూర్వాయా మభిచారేఽగ్నిదిక్స్థితా | శాంతి కర్మణి
 శార్వాయాం స్థానకర్మసమీరితమ్ || ఆగ్నేయేతిలహోమస్సాన్త
 దైశాన్యాంగృహకర్మసు | రక్తాయాంచుహోమస్సాన్తస్సప్రభాస
 క్తుహోమకే || పుష్పంస్యాద్బహురూపాయాం శేషాన్వాజ్యాహు
 తిర్భవేత్ | పూర్వాదిక్సర్వహోమార్థమితిహోమస్యలక్షణమ్ ||
 సూకరీకరనంకోచీ హంసీముక్తకనిష్ఠికా | మృగీ కనిష్ఠాతజన్యా
 ముక్త్యాముద్రాత్రయంస్మృతమ్ || ప్రకీర్తితామృగీహంసీ యజ్ఞశాం
 తిక కర్మణోః | ఆభిచారిక కృత్యేషు సూకరీకథితాబుధైః || కని
 ష్ఠాంతర్జనీం ముక్త్యా దర్శిహోమం సమాచరేత్ | చతురంగుళ
 సంప్రాపా మాషన్ఫులాఘృతాహుతిః || అగ్నికణే హుతంరో
 గం నాసికాయాం ధనక్షయమ్ | చతుషానిధానంకుర్యాత్కే

చారిద్ర్య కృద్భవేత్ ॥ హుతంశిరసి పాపంస్యాత్తస్మాజ్జిహ్వసుహో
మయేత్ । యత్రకావృంతతచ్ఛ్రీతం యత్రధూమస్తునాసికా॥
యత్రాల్పజ్వలనంనేత్రం యత్రభస్మానితచ్ఛిరః । యత్రైవజ్వల
తేవహ్నిర్జిహ్వతతైవకీర్తితా ॥ ”

అథపాయశ్చిత్తమ్.

అగ్నాజలబిందు నిపాతనప్రాయశ్చిత్తంతు అగ్నిపరిషేచనపరి
కరణేదర్శితమ్. సర్వత్ర ప్రయత్నమంతరేణాగ్నా ప్రజ్వలితే, ఉద్దీ
ప్యస్వ జాతవేదో మానోహిగ్ంసీజ్జాతవేద' ఇతి ద్వాభ్యాం సమి
ధావాదధ్యాత్. ప్రణీతిపాత్రంభిన్నంచేదభిన్నోఘరోజీరదానుర్యత
అత్తస్తదగళపుస' రిత్యభిమంత్రిత్య 'ఘరోదేవాగ్ం అప్యేత్వి' త్య
న్యత్పాత్రమానీయ తస్మిన్ పాత్రే జలంపూరయిత్వావ్యాహృతిభి
రుపతిషేత- 'యది ప్రణీతాఃప్రణీయమానావా సర్వాఅపఃపరాసి
చ్యేర' 'అక్షితోస్యక్షితైత్యత్వా మామేక్షేష్టా ఆముత్రాముష్మి
లోక' ఇత్యభిమంత్రిత్య 'అపోహిషే' త్యన్యాద్భిః పూరయిత్వా, ఆ
యుర్మేధారయత ప్రాణంమేధారయత ప్రజాంమేధారయత సశూన్యే
ధారయత మామాయుఃప్రాణాః ప్రజాఃపశవః పరాసిచ్యేర' నిత్తు
పతిషేత 'తతంమఅప' ఇతి జుహుయాత్. పరిస్తరణదాహే 'అగ్న
యేక్షామవతేన్వహే'తిహుత్వా-ఇంద్రంవోవిశ్వతస్సరీంద్రంనర' ఇతి
ద్వాభ్యామన్యాత్ దర్భాన్పరిస్తీర్య 'ఇంద్రాయస్వాహే' తిజుహు
యాత్. పరిధిదాహే 'పరిత్వాగ్నే పురంవయ' మితిజుహుయాత్,
దర్శికూర్చ పవిత్రేఢ్మ ద్రవ్యసంభారాణాంచదాహే ఉపఘాతవినాశే
ష్వస్యం యథాలింగంసాదయిత్వాసంస్కృత్య, త్వన్నో అగ్నే-సత్వం
నోఅగ్నే-త్వమగ్నే అయూసి-ప్రజాపతేనత్వదేతానీ' తి జుహుయాత్.
పోక్షితానాంవస్తాగ్దీనాంచేదనాదిషు, సోమాయస్వాహే'తిజుహు

యాశ్. కర్మమధ్యే లగ్నినాశే 'అయంతేయోని' రితి సమిధిభస్మస
మారోప్యాన్యస్మిన్నగ్నౌ తాంసమిధ 'మాజుహ్వన ఉద్బుధ్యస్వ'
తి ద్వాభ్యామాధాయ ప్రణవేన 'భూరగ్నయేచే' తి చతుర్భిః 'మ
నోజ్యోతిర్జుషతా' మితిజహుయాత్. అభోన్యేష్యనామ్నా తేషు
సాహిత్రయోదశకంజహుయాత్. సర్వత్రకమణా మాదావంతేచ
భగవత్స్మరణంతన్నామసంకీర్తనంచకుర్యాత్. మహదనుగ్రహం
చకారయేత్. ఏతదేనసర్వప్రాయశ్చిత్తమితివిజ్ఞాయతే. ప్రియ
శ్చిత్తాన్యశేషాణి తపఃకర్మాత్మకానివై । యానితేషామశేషాణాం
కృష్ణానుస్మరణంపరమ్ ॥

ఇతిప్రాయశ్చిత్తాని.

యజ్ఞోపవీతనిర్మాణాని ప్రతిష్ఠా విధిః.

స్వాధ్యాయదివసె శుక్లపక్షే పూర్వాష్టమి పుణ్యనక్షత్రే శు
భవారే ప్రాజ్యుభాసీనేనవేదాధ్యాయినా శుచికార్పా సనిర్మిత సూ
త్రంప్రణవేనవ్యాహృతి త్రయేణచాభిమంత్ర్య 'అపోవాఇదగ్ంస
ర్వంవిశ్వభూతాన్యాపః ప్రాణావా ఆపః పశవ ఆపోమృతమా
పో లన్నమాపస్పమాదాపోవిరాడాపస్వరాడాప శ్చదాగ్ంస్యాపో
జ్యోగ్ంష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వాదేవతా ఆపో భూర్భువస్సువరా
పటం' ఇత్యద్భిరభిషిచ్య - సప్తప్రణవపూర్వకంవ్యాహృతిత్రయేణా
భిమంత్ర్య - చతురంగులమానేన షణ్ణవతినంఖ్యయా వ్యాహృతిభి
స్సూత్రమచ్ఛిన్నం (త్రిగుణీకృత్యప్రణవవ్యాహృతిభిః పోక్ష్యకూర్చో
పరినిధాయ * అపోహిష్మామయోభువన + చనః - హిరణ్యవ

* పుణ్యాహవాచన ప్రకరణే అపోహిత్వాదిమన్తాః ప్రకాశితాః.

స్థానిక + నిధత్త - పవమానస్సుపర్జనః ఓం శాంతిశాంతిశాంతి - శాంతిరితిదర్శైః
 పౌషీతం ప్రత్యజ్ఞభేన గృహీతమధ్యం ప్రాజ్ఞాభాభ్యాం గృహీతా
 గ్నిం దక్షిణహస్తార్ధ్వపాణిభ్యాం ప్రణవవ్యాహృతిభ్యా మనువర్త్య
 సావిత్రిత్రాసుణీకృత్య - 'ప్రాణానాఽగ్రంధిరసిరుద్రో మావిశాంత
 కస్తైనాన్నేవాప్యస్వ' ఇతిసూత్రాగ్రేణపార్శ్వయోర్మధ్యేచావెష్ట్య
 జ్ఞిష్టంకృత్వా వామహస్తార్ధ్వం - భూరగ్నించ పృథివీంచమాంచ -
 తీగ్ంశ్చలోకాన్ధ్వంవధ్వరంచ - ప్రజాపతిస్త్యాసాదయతు - త
 యాదేవతయాంగిరస్వధ్వ్రీవాసీద - 'భువోవాయుంచాంతరిక్షంచ
 మాంచ - తీగ్ంశ్చలోకాన్ధ్వంవధ్వరంచ - ప్రజాపతిస్త్యాసాదయ
 తు - తయాదేవతయాంగిరస్వధ్వ్రీవాసీద - స్వరాదిత్యంచదివంచ
 మాంచ - తీగ్ంశ్చలోకాన్ధ్వంవధ్వరంచ - ప్రజాపతిస్త్యాసాద
 యతు - తయాదేవతయాంగిరస్వధ్వ్రీవాసీద - భూర్భువస్స్వశ్చంద్ర
 మసంచదిశ్శ్చమాంచ - తీగ్ంశ్చలోకాన్ధ్వంవధ్వరంచ - ప్రజాపతి
 స్త్యాసాదయతు - తయాదేవతయాంగిరస్వధ్వ్రీవాసీద || ౧ ||'
 భూర్భువస్స్వకి - ఓజోబలం - బ్రహ్మక్షత్రం - యశోమహత్ - స
 త్యంతపోనామ - చూపమమృతం - చక్షుశ్శ్రోత్రం - మనఆయుః -
 విశ్వంయశోమహః - సమస్తపాహరోభాః - జాతవేదాయదివాపావ
 రోసి - వైశ్వానరోయదివావైద్యుతోసి - శంప్రజాభ్యో యజమానా
 యతోకం - ఊర్జంపుష్పిందదదభ్యావవృధ్వ" ఇతిపాణిభ్యామనువ
 ర్త్య - దర్శైఃపృథ్వుష్టాదర్శాస్త్రతేశుచాక్షేషే ప్రసార్య. తదుపరి
 ద్వాదర్శప్రాప్త్య - త్రికరధ్వనికృత్వా - భ్రామ్యత్సుత్రంనావె
 షేత - అనంతరంతదాదాయ - అశ్వత్థాదియాక్షేయవృక్షే - పితృ
 భ్యోనమః' ఇతిబధ్వాసూత్రకుటిలంప్రణవవ్యాహృతిభిః ఋజుకృత్య
 త్రివలయంకృత్వా అగ్నిభ్యాంమధ్యమోవెష్ట్య పునఃసూత్రత్రయం

పరివెట్ట్య 'ప్రాణానాం గ్రంధిరసీ' తిబ్రహ్మగ్రంధింకృత్వాశుచాదే
 శే గోమయేనోపలిప్తవీహీన్నిధాయతదుపరిజలశాణం సకూర్చ
 యాజ్ఞోయశాఖంజలకుంభంనిధాయ - తస్మిన్ ప్రణవవ్యాహృతిభిః య
 జ్ఞోపవీతంనిధాయ - గంధాదిభిరభ్యర్చ్య ప్రాణానాయమ్య - య
 జ్ఞోపవీతప్రతిష్ఠాంకరిష్య ఇతినంకల్ప్య యజ్ఞోపవీతంస్పృశే - 'ఓం
 భూయజ్ఞోపవీతంప్రతిష్ఠాపయామి - ఓం భువకి యజ్ఞోపవీతంప్రతిష్ఠా
 పయామి - ఓం సువః - యజ్ఞోపవీతంప్రతిష్ఠాపయామి' ఇతివ్రీతి
 మౌముతైశ్చప్రతిష్ఠాప్య, భూరగ్నించఃపృథివీంచ నీద' ఇత్యభిమ
 న్త్యై - నవతంతు దేవతాః - ఓం పృథివీమావాహయామి - ఓం -
 అప ఆవాహయామి - ఓం అగ్నిమావాహయామి - ఓం వాయు
 మావాహయామి - ఓం - ఆకాశమావాహయామి - ఓం ప్రాణ
 మావాహమి - ఓం ఆత్మానమావాహయామి - ఓం అంతరాత్మా
 నవాహయామి - ఓం పరమాత్మానమావాహయామి - ఇతిఆవా
 హ్య - ఓం గ్రంధిత్రయ దేవతాః - ఓం బ్రహ్మణమావాహయామి -
 ఓం విష్ణుమావాహయామి - ఓం రుద్రమావాహయామి - ఇత్యా
 వాహ్య - యజ్ఞోపవీత దేవతాంపరమాత్మానం శ్రియఃపఠించావా
 హ్య ఆసనాదిషాడశోపచారై రభ్యర్చ్యగృహోపహారంనివేద్య - య
 జ్ఞోపవీతపలాశసమిత్తహితంకూర్చం పాణినాగృహీత్వా - 'ఆసత్యే
 సరజసావర్తమానో నివేశయన్నమృతంమర్త్యంచ - హిరణ్యయేనస
 వితారథే నాదేవోయాతిభువనావిపశ్యే - ఉద్వయంతమనస్సరిపశ్య
 న్తోజోతిరుత్తరం - దేవం దేవతాసూర్యమగన్త్యోతిరుత్తమం - ఉ
 దుత్యంజాత వెదసం దేవంవహంతి కేతవః - దృశేవిశ్వాసూర్యం - చి
 త్రం దేవానాముదగాదనీకంచక్షుర్మిత్రస్య వసుణాన్యగ్నేరి - ఆపా
 బ్యావాపృథివీ అంతరిక్షం సూర్య ఆత్మాజగతస్తస్థుషశ్చ' ఇతి

సూర్యాయప్రదర్శ్య - పూర్వవన్నిధాయ, యజ్ఞోపవీతం స్పృశేత్ - అష్టోత్తరశతసంఖ్యాకాం గాయత్రీం, త్ర్యంబకంయజామహేసు గంధింపుష్టివర్ధనం । ఉర్వారుకమివబంధనాస్మత్ప్రత్యోర్ముక్షీయ మా మృతాత్ ' ఇత్యుచంసకృజ్జపేత్.

యజ్ఞోపవీతధారణ క్రమః.

ఆచమ్య పాణానాయమ్య - యజ్ఞోపవీతధారణం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య యజ్ఞోపవీతమంత్రస్య బ్రహ్మఋషిః, త్రిష్ణుస్సంధః - వేదాస్త్రీయోదేవతాః, శ్రీమన్నారాయణ వీర్యర్థే యజ్ఞోపవీతధారణే వినియోగః. 'యజ్ఞోపవీతంపరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజంపురస్తాత్ - ఆయుష్యమగ్నింప్రతిముంచశుభ్రం యజ్ఞోపవీతంబలమస్తుతేజః' ఇతిధారయేత్ - ఆవాహితనవతస్తుదేవతః యథాస్థానంప్రతిష్ఠాపయామిత్యుద్వాప్య ఆచమనంకుర్యాత్ - విచ్ఛినైకతంతుం త్రిభిర్బాహ్మణైర్వివాచానిర్మితం అనువర్తకేమనుష్యమార్జారాదిభిరధోగతం పూయశోణిత విణ్మాత్రశ్లేష్మిష్మచ్ఛిష్టదూషితం, అశుచిజనస్పృష్టం అశుచిక్షేత్ర సంభూతకార్పాసాదినిర్మితం, విణ్మాతోత్సర్జనే బాహ్య చండాల్లైర్గామ చండాల్లైశ్చ సంభాషణేనీవీతంకృత్వా దక్షిణేకశ్లేఽనిక్షిప్తం చోపవీతంపరిత్యజేత్. భుజకూర్పరమణిబంధేషు ఉపవీతేషుగతేషుకృమేణత్రీషుద్వా దశచ పాణాయామానుర్యాత్ - కోధాన్మోహద్వాయజ్ఞోపవీత చ్ఛేదనే, నద్యాంసాత్వా అష్టసహస్రంగాయ త్రింజపేత్. ఉపవీతనాశే యావదుపవీతంనలభ్యతేతావత్ కార్పాసతంతుగోవాలకుశేషు అన్యతమేనకృతం యజ్ఞోపవీతం సరిమంజలితం వస్తుంవాధారయేత్ - ఏకరాత్రమపి ఉపవీతేన వివాహాహ్మణశ్శుద్ధోధవతి - కేశలామమ్మేతేవిలామకేశంకృత్వాగాయ

తా) దశవారమభిమంత్ర్య తేనజలేన యజ్ఞోపవీతం సించేత్ - పు
రాతనానుపవీత మేఖలాజనదండానప్పుప్రక్షిపేత్ ||

అత్రప్రమాణాని || ' ప్రస్మతోహవైయజ్ఞోపవీతినో యజ్ఞోప్ర
స్మతోనుపవీతినో యత్కించ బ్రాహ్మణోయజ్ఞోపవీత్య ధీతే యజత
ఏవతత్తస్మాద్యజ్ఞోపవీత్యేవా ధీయాత యాజయే ద్యజేతవాయజ్ఞస్య
ప్రస్మత్యా ' ఇతి శ్రుతిః.

సదోపవీతినా + సతత్కృతం (పుటం ౪౫ - పం- ౧౭)
య ఏతానాభిజానాతి బ్రహ్మసూత్రసముద్భవం | వేదోక్తానిష్ఠులం
తస్య యజ్ఞదాన జపాదికం || విధానేన వినాజాతం సూత్రంగోకంఠ
రజ్జువక్త | య ఏతానాభిజానాతి ఉపవీతస్య సంస్థితం | మోహ
త్మావహతేభారం పాశం శారివసర్వదా ||

స్వక్షేత్రే స్వగృహభ్యాశే శుచాదేశే ఽపివాద్విజః | స్వే
ష్టంయథాబలంతావదవటంజానుమాత్రకం || ఖాత్వాగోమయపాతే
న శ్వేతవర్ణమృదంశుభాం | ఆపూర్యనిర్వపేద్బీజం కార్పాసస్యద్వ
యంద్వయం || ప్రణవేనాభిమంత్రే) య తతస్తాయంప్రసేచయేత్ |
ఆపోవాఇదమిత్యాదిసూక్తేనైవాభిమంత్రితం || (బీజావాపనాదికా
లకార్య మంత్రజపస్తత్కాలే కార్పాససూత్రేకార్యః)

తస్మాత్కార్పాసమదాయ శుచాదేశే ఽభివర్ధితం | పా
త్రేపవిత్రేసంస్థాప్య ప్రయతశ్శౌచసంయుతః || తస్మిన్కారాభ్యాంనిర్ము
చ్యకార్పాసేబీజసంచయం | స్వాధ్యాయోక్తేతథాపుణ్యే నక్షత్రేశు
భవాసరే || ప్రాప్ణోశుచిశ్చుచాదేశే బ్రహ్మసూత్రం ప్రకల్పయేత్ ||
సువర్ణాదిశలాకానామలాభే తంతుకర్మణి || శుద్ధమృన్మణిసంప్రథంకు
శనాశంప్రశస్యతే | పాదాప్రక్షాళ్యచాచమ్య ప్రాజ్ఞుభోవాప్యదజ్ఞు
భః || తతః ప్రణవముచ్చార్య వ్యాహృతిత్రితయంతతః | సవతీంషట్పు

గృహీయాత్సూత్రంతచ్చతురంగులం || తదేవాచ్చిన్నరూపేణ కుర్వీ
తత్రిగుణంతతః | తత్సంప్రతాశయేచ్ఛుద్ధై రంబుభిఃప్రణవేనచ ||
వ్యాహృతిత్రితయేనాథ కూర్చోపరివినిఘోషేత్ | ఆహోహిష్ఠాదిభిర్మం
తైః | కుశైస్తస్మాద్యయేత్తిభిః || పశ్చాద్ధిరణ్యవరాణ్యైశ్చ శ్చతుర్భి
మార్జయేద్భుజః | పవమానానువాకేన తతోమార్జనమాచరేత్ ||
ఉపవీతకృతావిపాశుద్ధౌద్వావేనభాషితౌ | ఏకోఽనువర్తకో విపా
శ్చానోమధ్యగధావః || ప్రాక్ప్రత్యగ్వదనాచోదగ్దక్షిణాభిముఖా
వపి | స్థిత్యాపరస్పరంతుల్యం తత్సూత్రమనువర్తయేత్ || ఏవంఘ్న
త్వాఽనువర్త్యాథ కుశైర్ఘృష్టైః కుశాస్తృతే | దేశేప్రసార్యద
ర్భాద్వాదత్వాకృత్వాకరధ్వనిం || భ్రమంనామేతీతవ్యంహి పితౄ
ణాంతృప్తిదంహితౌ | సంతాడయేత్కరతలం దేవర్షిణాంహితృప్తి
దం || పశ్చాత్తత్సూత్రమాదాయ ప్రణవవ్యాహృతిత్రయం | జపన్య
నైశ్చనైర్గ్రంథిం కుటిలంపరిమోచయేత్ || శుల్బంత్రీవలయంకృత్వా
తదగ్రాభ్యాందృఢంతథా | ఆవెష్ఠ్యబంధయేద్గ్రంథిం తృతీయం
చోపరిక్రమాత్ || పలాశఖదిరాశ్వత్థబిల్వాద్యధ్వరభూరుహం | త
త్త్రిపదేకశాఖాయాం భూర్భువస్సువకోమితి ||

దేవాగారేఽథవానద్యాం సప్తప్రణవపూర్వకం | చతురం
గులమానేన షణ్ణవత్యంగులంతథా || అవిచ్చిన్నంతుతత్సూత్రం త్రి
గుణీకృత్యహస్తతః | ప్రాజుభోదుఙ్ముఖైర్వాపి ద్విజైశ్చికార్యం త్రి
సూక్తకమ్ ||

కార్తాసముపవీతం స్యాద్విప్రసౌర్ధ్వవృతంత్రీవృత్ || ఇతి
మనుః || త్రిష్టదూర్ధ్వవృతంకార్యం తంతుత్రయమథోవృతం | హ
స్తేనదక్షిణేనోర్ధ్వగతేనత్రిగుణీకృతం || పలితంమానవంసూత్రంకా

స్త్రీషూర్ధ్వవృతంస్మృతం ॥ (ఊర్ధ్వగతేన దక్షిణమాస్త్రేన య
ద్వలితం తదూర్ధ్వవృతమిత్యర్థః.)

గామ్యాన్నిష్క్రమ్యసంఖ్యాయ మణ్ణవత్యంగులీమతత్ తా
వత్త్రిగుణితంనూత్రం ప్రతౌశ్యాల్లింగకైస్త్రిభిః ॥ సావిత్ర్యాత్రిగు
ణంకార్యం నవనూత్రంతు తద్భవేత్ ॥

గోమయేనశుచాదేశే ఉపలిప్తీకుశాస్తృతే । వీర్యసం
ప్రకల్పాధ కూర్చం తస్మధ్యమేక్షివేత్ ॥ తస్యోపరిష్టాత్కలశం
తామ్రంనూత్రేణవెష్టితం । పూర్ణంపవిత్రసలిలైస్సుగంధ కుసుమా
క్షుతైః ॥ సంస్థాప్యకలశాభ్యంత స్తాంశాఖాంనూత్రసంయుతాం ।
యజేద్గంధాదిభిస్తచ్చ ప్రణవేనసమాహితః ॥ తత్సత్ప్రణవేనైవ
వ్యాహృతిత్రితయేనచ । తతఃప్రతిష్ఠాపయామితి వదేదేకమానసః॥
భూర్వారితేజోవాయుః ఖంప్రాణాఆత్మత్రయంతథా । (ఆత్మత్రయ
మితి - ఆత్మా అంతరాత్మా పరమాత్మాచ.) క్రమాద్భవంతితం
తూనాం నవనామధిదేవతాః ॥ గ్రంధిత్రయస్యాప్యధిపాః పితామ
హహాశీర్వరాః । యజ్ఞోపవీతాకారస్య పరంబ్రహ్మధిదైవతం ॥ ఓం
కారఃప్రథమస్తంతు ద్వివీతీయోఽగ్నిస్తథైవచ । తృతీయోనాగదైవ
త్య శ్చతుర్థస్సోమదైవతః ॥ పంచమఃపితృదైవత్యష్టమస్త్యైవప్రజాప
తిః । సప్తమస్సోమదైవత్య సూర్యస్తవ్యమవవచ ॥ నవమస్సర్వ
దైవత్య ఇత్యేతేనవతంతవః ॥ (ఇతిభరద్వాజచేవల మతథేదేనదే
వతాభేదః)

ప్రతిష్ఠాప్యచతస్సూత్రమాదాయాదిత్యమండలం । ఆసత్యే
నాదిభిర్మంత్రైశ్చతుర్భిస్సంప్రదర్శయేత్ ॥ పూర్వపత్స్థిండిలేనూ
త్రం సంస్థాప్యాష్టోత్తరంశతం । పృథక్పృథక్సప్రణవాంగాయ
త్త్రింసంస్పృశేజవేత్ ॥ అనేనోక్తవిధానేన సంజాతంసంస్కృతంచ

తత్ | తస్మాహమునిభిర్వేదై ర్భ్రహ్మనూత్రమితిస్మృతం || ఉపవీతం
నివీతంచ ప్రాచీనావీతమిత్యపి | దైవమానుషపితేయేషు కర్మస్వేతి
భాస్మృతం || కంఠేతుసవ్యేవక్షిప్త ముపవీతముదాహృతం | ప్రాచీ
నావీతమన్యస్మిన్నివీతంకంఠలంబితం || ఉపవీతంబ్రహ్మకూత్రం నా
త్రంయజ్ఞోపవీతకం | యజ్ఞనూత్రం దేవలక్ష్మ్య ఇత్యాఖ్యాష్వత్క
మేణతు ||

అథయజ్ఞోపవీతస్యధారణే కథ్యతేవిధిః | సాత్వాశుద్ధశు
చాదేశే ప్రత్యాశ్యచరణాకరా || పవిత్రపాణిరాచమ్య ప్రాజ్ఞుభో
వాప్యదజ్ఞుభిః | జపేతై ర్మయ్యంబకంమంత్రం స్పృశేదక్షిణపాణి
నా || దక్షిణంబావముద్ధృత్య శిరసైవసహద్విజః || మంత్రంసదైవ
ముచ్చార్య బ్రహ్మనూత్రం శేషిపేత్ || యజ్ఞోపవీతమంత్రస్య పృ
ణాపతియుషిస్సత్ప్రతః | ఛందస్త్రిష్వజ్జేవతాతుత్రయోవేదా ఇతి
శ్రుతిః || గృహస్థస్యవసస్థస్య నూత్రంప్రతిపునఃపునః | మంత్రోచ్చా
రణాచమన ద్వితీయం క్రమశఃస్సత్ప్రతం || నాభేరూర్ధ్వమనాయుష్య
మధస్తాత్తుతపః క్షయః | తస్మాన్నాభిసమంధార్య ముపవీతంవిజాన
తా || ఏకమేవయతేమాత్రం సాజనంబ్రహ్మచారిణః | సోత్తరీయా
ణిగృహీణస్తథైవ వనవాసినః || ఉపవీతంవటోరకం ద్వేతథేతరయో
స్సత్ప్రతే | ఏకమేవయతీనాంస్యాదితిశాస్త్రస్యనిర్ణయః || యజ్ఞో
పవీతే ద్వేధార్యేశామేతేస్మాత్తేచకర్మిణి | తృతీయముత్తరీయంతు వ
స్తాభివేతదిష్యతే || బ్రహ్మనూత్రపరిత్యాగా ద్భ్రహ్మచారిగృహీ
వసీ | పరివ్రాజ్ఞుపివతతి తస్మాత్తన్నపరిత్యజేత్ || త్యక్త్వా
యజ్ఞోపవీతంతుషట్కృచ్చాగ్నిసమాచరేత్ | సావిత్రిసహితంకుర్యా
త్పునరప్యపనాయనం || వినాయజ్ఞోపవీతేనదినమేకమపిద్విజః | స్థి
తశ్చుద్రత్సమాప్నోతిమృతశ్చశోవజాయతే || త్రివృదూర్ధ్వంస్మృతం

కార్యం తంతుత్రమధోవృతం । త్రివృతంచోపవీతంస్యాత్ స్త్రైశ్చో
గ్రిధిరిష్యతే ॥ ఉక్తేనవిధినా ౭ నేన సంజాతంసంస్కృతంచయత్ ।
తస్మహామునిభిర్వేదై ర్భృహస్పాసూత్రమితిస్మృతం ॥ సుసంస్కృతమి
దంధార్యం సూత్రంసద్భిద్భిజోత్తమైః । అన్వైరసంస్కృతంధార్యం
జాతిజ్ఞానాయకేవలం ॥ మంత్రప్రతిష్ఠితంకాయే నోద్ధగేదుప
వీతకం । నకృదుద్ధరణాద్విప్రః ప్రాయశ్చిత్తీయతేద్విజః ॥ కోధా
నోహాద్బలాద్వా ౭సిబ్రహ్మసూత్రంఛివత్తియః । నద్యాంన్నాత్వా
౭థగాయత్రీం జపేదప్తసహస్రకం ॥ సంస్కారైస్సంస్కృతః పూర్వై
రుత్తరైరపి సంస్కృతః । నిత్యమప్యగుణైర్యుక్తో బ్రహ్మభూయాయ
కల్యతే ॥

కార్పానక్షౌమగోవాల శణవల్కత్పణోద్భవం । నదాసమ్భవ
తోధార్యముపవీతం ద్విజాతిభిః ॥ యజ్ఞోపవీతంకురుతే సూత్రంవ
స్త్రీం కుశంశవా ॥ వినాయచ్ఛిఖయాకర్మ వినాయజ్ఞోపవీతకం ।
రాక్షసంతత్కృతంసర్వం నిత్యంతథారయేద్ద్యయం ॥

నరామృగాఃపతంగాశ్చ సంధానేచానువర్తనే । సూత్రస్యా
ధోనగంతవ్యా గతాశ్చేద్యదితత్త్వజేత్ ॥ విష్ణూతాంగారకేశాస్థి
చర్మక్రిమిచయోషరి । అనువర్తనసంధానే సూత్రస్యనసమాచరేత్ ॥
కపాలోచ్ఛిష్టనిర్మాల్య కృష్ణధూమేషునోషరి । నచానువర్తయే
త్సూత్రం సంధానంచాస్యనాచరేత్ ॥ పూయశోణితవిణ్ముత్రశ్లే
ష్మోచ్ఛిష్టవిగర్హితైః । సంస్పృష్టంతద్భవేత్సూత్ర ముపవీతవృతేన
హి ॥ దగ్ధంజడంమూషికాద్యైస్సృష్టమప్రయతైర్నరైః । విచ్ఛిన్నం
వావ్యధోయాతం భుక్త్యానిర్మితముత్సృజేత్ । సూత్రంసహామకంచే
త్స్యాత్తథాకృత్వావిలోమకం । సావిత్ర్యాదశకృత్యో ౭ద్భిర్మృతై
తాభిన్నదుక్త్వికేత్ ॥ (ఉక్త్వికేత్ - సించేత్) మేఖలామణినం

దండముపవీతంకమండలం|అప్పుప్రాస్యవినష్టాని గృహీత్వా ఒన్యాని
మంత్రతః || మలమూతేత్యజేద్యస్తు విస్మృత్యైవోపవీతధృక్ | త
త్సూత్రంతుపరిత్యజ్య దధ్యాదస్యన్ననంతసః || చండాలైరంత్యజైరు
క్తామలమూత్రవిమోచనే | దక్షిణశ్రవణేవిప్రో బ్రహ్మసూత్రం
వినిషీషత్ || ఉపవీతవిశ్లేషంచే దేకంస్యాద్విత్తిరజ్జఘ్న | ఛి
న్నంయదిప్రమాదాద్వా తన్నధార్యం తతఃపరం || య
జ్ఞోపవీతశుల్బస్య నవైతస్య ప్రమాణకం | సిద్ధార్థస్య ఫ
లంసూలంసూలస్యోక్తంమనీషిభిః | ఇషుపాతైస్సిద్ధైర్ధార్యం బ్ర
హ్మసూత్రస్థితంతథా | యథాదృశ్యంతథాకార్యం బ్రహ్మవేద్యవంశ
హర్షయః || తంతునాచాథవా ఒన్యేన కృత్వా యజ్ఞోపవీతకం | బి
భర్తిశూద్రోయదివాభిద్యౌ త్కాయంతథాన్యపః || ధృతోపవీతంవృ
షలందృష్ట్వాశ్చిత్వాథవాన్యపః | మోహత్కూష్ఠీంసమానీనో నర
కేనుచిరంవసేత్ ||

యేవేదాభ్యాసనిరతా శ్శాస్త్రసామర్థ్యక్రియాపరాః |

ఉపవీతమిదందధ్యాదితరేనాధికారిణః ||

యజ్ఞోపవీతప్రతిష్ఠా సంపూర్ణా.

పుత్రస్త్రీకార తద్దోషా.

టమ్, సుముహూర్తే శుభతిథి ఋతువారాదియతే పుత్ర
దాతా, టం, నమస్సదసే + స్వీకృత్య మమపితౄణాం శాశ్వతపు
ణ్యలోకప్రాప్తిద్వారా శ్రీమన్నారాయణ ప్రీత్యర్థం పుత్రదానం
కర్తుంయోగ్యతాసిద్ధి మనుగ్రహణేతి మహదనుజ్ఞాం ప్రార్థ్య

ప్రాణనాయమ్య నిష్వక్సేనారాధనం కృత్వా - సంకల్ప్య - అను
గ్రహవత్సంకల్ప్యః. కరిష్యే ఇతి విశేషః - తదంగం పుణ్య
హం వాచయిత్వా. తేన జలేన కుమారం ప్రోక్ష్య - అ
థ ప్రతిగృహీత్వ సంకల్ప్యః. ప్రతిగృహీతా ప్రాణనాయమ్య అపుత్ర
స్యమే పుత్రత్వసిద్ధిర్ధ్యుర్ధం పుత్రస్వీకరణం కరిష్యే ఇతినంకల్ప్య - ప్రతి
గ్రహమంత్రః - తవ బీజసముత్పన్నం సర్వాలంకార సంయుతం । ఐ
హికాముష్మికార్థాయ పుత్రం దేహి వరం మమ ॥ దానమంత్రః. మ
మ బీజసముత్పన్నం సర్వాలంకార సంయుతం । ఐహికాముష్మికార్థాయ
తుభ్యందత్తో మయా సుతః । ఇంద్రాగ్నియమనైబుత్యై వరు
ణానిలయక్షరాట్ । ఈశానో బ్రహ్మవిష్ణుశ్చ సాక్షిణో భాస్కరాద
యః ॥ విశ్వంభరాస్సర్వభూతా స్సాక్షిణస్సర్వదేవతాః । గోత్రోద్భ
వమిమం మమ కుమారం గోత్రాయ శర్మణే శ్రీమహావిష్ణు వ్రీతం
కామయ మానస్తుభ్యమహం సంప్రదదే - , దేవస్య త్వాసవి
తుకి ప్రసవే । అశ్వినోర్బాహుభ్యాం । పూషో హస్తాభ్యాం ప్రతిగృ
హ్ణామి । రాజాత్వావరుణో నయతు దేవిదక్షిణే । ప్రజాపతయే పురు
షం । తేనామృతత్వమశ్యాం । వయోదాతే । మయోమహ్యమ
స్తు ప్రతిగృహీత్వే । క ఇదంకస్మాదదాత్ । కామః కామాయ । కా
మోదాతా । కామః ప్రతిగృహీతా । కామగ్ం సముద్రమావిశ । కా
మేన త్వాప్రతిగృహ్ణామి । కామైతత్తే । ఏషాతే కామదక్షిణా । ఉ
త్తానస్త్వాంగిరసః ప్రతిగృహ్ణాతు ॥' ఇతి ప్రతి గృహీతాయాత్.

అథ ప్రతి గృహీతా ప్రాణనాయమ్య శ్రీభగవదాజ్ఞయా +
అపుత్రస్యమే స్వీకృతస్య పుత్రస్య పుత్రత్వ సిద్ధిద్వారా శ్రీమ
న్నారాయణ వ్రీత్యర్థం దత్తహోమంకరిష్య ఇతినంకల్ప్య - త
దంగం పుణ్యహం వాచయిత్వా - పుణ్యహజలేన కుమారం పో

శ్లో 'మాతే కుమార' మితి కుమారమంతాదాయ 'అయం
 కూమార' ఇతి మాతుర్దక్షిణం స్తనం ప్రతిభాప్య - (జాతకర్మ
 ప్రకరణే ద్రవ్యవ్యూహం) తతోఽగ్నింప్రతిష్ఠాప్య - అగ్నేరు
 పసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతేఽన్వారభ్య (పుత్రేణేతిశేషః) ఉ
 త్తరా అహుతీర్హుత్వా - ప్రాతరగ్ని మితిసప్తాజ్యా హుతీర్హుత్వా
 ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరింద్రగంహవామహే ప్రాతర్మిత్రా వరుణా ప్రాత
 రశ్వినా । ప్రాతర్భగంపూషణం బ్రహ్మణస్పతిం ప్రాతస్సమ ముత
 రుద్రగంహువేమస్వాహా - అగ్నింద్ర మిత్రావరుణాశ్వభగపూష బ్ర
 హ్మణస్పతిసోమరుద్రేభ్య ఇదంనమమ ॥ ౧ ॥ ప్రాతర్జితం భగముగ్ర
 గం హువెమ వయంపుత్రమదితేర్యోవిధర్తా । ఆధ్రచ్చిద్యం మన్య
 నూనస్సురశ్చి ద్రాజాచిద్యం భగం భక్షీత్యాహ స్వాహా - భగా
 యేదం ॥ ౨ ॥ భగప్రణేతర్భగసత్యరాధోభగేమాంధియ ముదవద
 దన్నః । భగప్రణోజనయ గోభిర్వైర్భగప్రస్థభి ర్నలవంతస్సన్య
 మస్వాహా - భగాయేదం ॥ ౩ ॥ ఉతేదాసీం భగవంతస్సన్యమో
 తప్రప్తిత్య ఉతమధ్యే అహ్నం । ఉతోదితామఘవక్త్రాఘ్సూర్యస్యవ
 యం దేవానాగం సుమతేస్యామ స్వాహా - భగాయేదం ॥ ౪ ॥ భ
 గవవభగవాగం అస్తుదేవాస్తేనవయం భగవంతస్సన్యమ తంత్యా
 భగసర్వ ఇజ్జోహవీమి సనోభగపురవతా భవెహస్వాహా - భగాయే
 దం ॥ ౫ ॥ సమర్వరాయోషసోనమంత దధిక్రావెవ శుచయేవదా
 య । అర్వాచీనం వసువిదం భగంనోరథమివాశ్వావాజిన ఆవహం
 తు స్వాహా - భగాయేదం ॥ ౬ ॥ అశ్వావతీర్గమతీర్న ఉషాసోపీ
 రవతీస్సదముచ్చంతు భద్రాః । ఘృతందుహానా విశ్వతప్రవీనా యూ
 యంపాతస్వస్తిభిస్సదానస్సన్వహా - వాజిభ్యఇదం నమమ ॥ ౭ ॥
 అగ్నయేస్వాహా - అగ్నయిఇదం-జయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాం

తంకృత్వా - 'అంగాదంగాత్ + శరదశ్శత' మితి ద్వాభ్యామభి
మంత్రణమ్. 'అశ్మాభవ + అభిజఘా' మితి మూర్ధస్యవక్షూ
ణం దక్షిణేకశ్లేజపతి. (ఏతత్ప్రకరణ ప్రతిపాద్యమంత్రానుర్వే
ఽపి జాతకర్మశ్లేవ ద్రష్టవ్యః) నామకరణంచ - కృతంకర్మభ
గవశే నివేద్యనదస్యాక్ తాజయేత్.

ఇతి దత్తహోమ స్సమాప్తః.

అర్కోద్వాహ ప్రకారః.

ఉద్వాహేప్రీతిసిద్ధ్యర్థం తృతీయానకదాచన | మోహ
ద్వాఙ్మానతోవా ఽపియదిగచ్ఛేత్సమానుషీం || ౧ || సశ్యత్యేవనసం
దేహకోగార్గ్యస్యవచనంయథా | అన్యత్రభర్మశాస్త్రస్యనోద్వహే
న్మానుషీంస్త్రీయం || ౨ || తృతీయాయదిచోద్వాహే త్వర్కినావిభ
వాభవేత్ | చతుర్థ్యాదివివాహార్థం తృతీయార్క సముద్వహః ||
౩ || తద్విధానముచ్యతే || ఆదిత్యవసేవా ఽపిహస్తశ్లేషవాశనై
శ్చరే | శుభేదినేవాపూర్వాహ్నే కుర్యాదర్క సముద్వహం || ౪ ||
దేశాదినియమాబ్రహ్మ పురాణేస్ఫుటమీరితః | గ్రామాత్ప్రాచీ
ముదీచీంవా సపుష్పఫలసంయుతాం || ౫ || ప్రత్యక్షయేత్తతఃకు
ర్యాత్స్పండిలాదియథావిధి ||

అథ ప్రయోగః || అథవరోజ్యోతి ర్విదుక్త లగ్నే నక్షత్రే
పూర్వాహ్నే మంగళస్నానంకృత్వా వస్త్రాభరణమాల్యాదిభి రలం
కృత్య మంగళద్రవ్య పుణ్యస్త్రీభిర్వాహ్నిహృతైస్సహ గ్రామాత్ప్రా
చీముదీచీంవా దిశముపనిష్కృత్య పుష్పఫలయుక్తమర్కగుల్మమా

శ్రీత్య పుణ్యాహంవాచయిత్వా నువర్ణేన నాందీశ్రాద్ధంకృత్వా క
న్యాదానార్థమాచార్యం కల్పయిత్వా ౬స్మాకమభ్యుదయార్థ మ
ర్కవివాహం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య. తత ఆచార్యః అర్కవృక్షాభి
ముఖోభూత్వా ౭ర్కపూజాంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య. ఆపోహిష్ఠా
మయోభువ ' ఇతితిస్థభిః ' హిరణ్యవర్ణా ' ఇతిచతస్థభిః. ' పవ
మానస్సువర్జన ' ఇత్యనువాకేనచ మార్జయిత్వా నవ వస్త్రీద్వయేన
గూహసంకృత్వా గంధాదిభిరభ్యర్చ్య - తతోవరోవృక్షస్య పురతస్మి
ష్మన్నార్థయేత్. ' త్రిలోకవాసిస్సప్తాశ్వ ఛాయయాసహితప్రభో!
తృప్తియోద్వాహజందోషం నివారయ శుభంకురు || తత్రాప్యారో
ప్యదేవేశం ఛాయయా సహితంరవిం | గన్దైర్వస్త్రైశ్చమాలైశ్చ
శ్చ తత్తన్మంత్రైః ప్రపూజయేత్ || అర్కం ప్రదక్షిణంకుర్యాత్తత్త
న్మంత్రమిమంబుధః | మమప్రీతికరాయేయం యన్మాం పృథక్కురాన
తీ || అర్కేణబ్రహ్మస్మష్టా అస్మాకం ప్రతిరక్షతు || ' ఇతి జపితా
తిః ప్రదక్షిణం కృత్వాపునః ప్రత్యజ్ఞుఖిస్తిష్ఠత్ ' నమస్తే మంగ
ళాదేవి నమస్సవితురాత్మజే | త్రాహిమాంకృపయాదేవి పత్నిత్వం
మ ఇహగతా || తతఃకన్యావరణం కుర్యాత్. కౌశికగోత్రస్యవి
ష్ణుశర్మణోనప్తై శర్మణః పౌత్రాయ శర్మణః పుత్రాయ వాసుదేవ
శర్మణే వరాయ ఆదిత్యశర్మణః పుత్రీ మర్కనామ్నిం కన్యాంవృ
ణీమహే - వృణీధ్వం తస్మైదాస్యామీత్యాచార్య ఉక్త్వా ౭౭
గతంవరం మధుపర్కేణ పూజయిష్యఇతి సంకల్ప్య మధుపర్కం కు
ర్యాత్. తతో యజ్ఞోపవీత సస్త్రీగంధ మాల్యాదిభి రలంకృత్య
తత స్సుముహూర్తే కన్యాందృష్ట్వా - తత ఆచార్యః ప్రాజ్ఞుఖి
ప్రాణానాయమ్యార్క కన్యాదానం కరిష్య ఇతిసంకల్ప్య ప్రత్యజ్ఞు
ఖిస్యవరస్య పూర్వపన్నామగోత్ర ముచ్చార్య ' అర్కకన్యామిమాం

దృష్ట్యా యథాశక్తి విభూషితాం । గోత్రాయశర్మణేతుభ్యం దత్తాం
 విప్రసమాశ్రయ ' ఇత్యుక్త్వాతుభ్యమిమాంకన్యాం సప్రద దేనమమే
 తిహరిద్రాక్షతసహిత హిరణ్యోదకపూర్వక మర్క కన్యాం విప్రహ
 స్తేదత్వా-వరో ౭పి ' దేవస్యత్వే ' తి ప్రతిగృహ్ణీయాత్ . తతో
 వరః అంజల్యవక్షణకర్మాది కంకణాంతంకృత్వా యావత్పంచీకృతనూ
 త్రం స్త్రీయా వృక్షస్యస్కంధే ' బృహత్సమే ' తి మంత్రే
 ణబధ్వా తతఃకర్మణః పుణ్యాహం వాచయిత్వా తతో వివాహ
 హోమంకుర్యాత్ . అర్క వృక్షస్య పురతస్సంధిలంకృత్వా ప్రా
 గానాయమ్య - వివాహప్రధాన హోమంకరిష్య ఇతి సంకల్ప్య -
 అగ్నిప్రతిష్ఠా ద్యాజ్యభాగాంతే ' సోమాయ జనివిదే స్వాహా ' ఇతి
 షోడశాపలుతీర్థుత్వా - చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ' ఉదు
 త్యంజాతవేదస ' మితిపురోనువాక్యామనూచ్య ' చిత్రం దేవానా '
 మితియాజ్యయాజుహోతి . సంగోభిరాంగిరసస్వాహా - బృహస్పత
 యథిదం ' ఇతి యస్మైత్వాకామకామాయవయం సమాధ్యజామ
 హేతమస్మభ్యంకామందత్వా ౭ థేదంఘృతంపిబస్వాహా . అగ్నయథి
 దం-ఇతిచవ్యాహృతిభిర్వ్యస్తాభిస్సమస్తాభిశ్చపలుత్వాతతశ్చతుర్గృహీత
 మాజ్యంగృహీత్వా ' ఇయంనార్యపబూతే-అర్యమణంనుదేవం-త్వ
 మర్యమాభవసి ' ఇతి జుహోతి . త్రివి ప్రదక్షిణంకృత్వా స్విప్తకృతం
 పలుత్వా జయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా ౭ర్కవృ
 ష్టస్యాగ్నేయాదికోణేషు కలశాన్సంధిపయిత్వా ౭పఃపూరయిత్వా
 హరిద్రాక్షతగంధాదికం ప్రక్షిప్యప్రతికుంభేషు మహావిష్ణు మావా
 హ్యభ్యర్చ్య ' ఇదంవిష్ణు ' రితిమంత్రేణ సాద్యాఘ్నాది నైవేద్యాం
 తంకృత్వా - మయాకృత మిదంకర్మ స్థావరేషుజరాయుజా ।
 అర్కావత్యానిదేహి తత్సర్వంక్షంతుమర్హసి ॥ ' ఇతిజపిత్వా - ౧౦

దక్షిణంకృత్వా - పంచశాంతిమంత్రాః జపిత్వా-అచార్యాయ వస్త్రీ
భూషణదక్షిణాదికందత్వా తతఃపర మర్కవృక్షసమీపే క్షీరం
పిబతి. తతో బ్రాహ్మణానోజయిత్వా ౭౭శిషో వాచ యిత్వా
పశ్చాన్నానుషీం కన్యాముద్వహేత్.

ఇత్యర్క వివాహ ప్రయోగః.

నాశవేష్టన శాంతిః.

అతఃపరంప్రవక్ష్యామి నాశవేష్టనజంఫలం । శిష్యైఃకంఠేచనా
భాచ వేష్టతేచేద్భవేన్మృతిః ॥ తత్ప్రితోర్దక్షిణేబ్రాహ్మ పితృవ్యసా
త్తరేభుజే మాతృవ్యసుర్భవేన్మృత్యు రుదరేమాతులస్యచ ॥ పా
ర్శ్వయోస్సహజాపార్శ్వత్సృణాశోభకేద్ధృపం । నాభ్యాది
మాలాకారేణ సర్వమృత్యుప్రదంభవేత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం
శాంతింకుర్యాద్విచక్షణః ॥

పాదప్రక్షాళ్య ద్విరాచమ్య ॥ ఓం సమస్పదనే + ఉపాస
తాం సర్వేభ్య శ్రీష్టైష్టవేభ్యోనమః । అశేషేత్యాది స్త్రీకృత్య
గోత్ర్య నక్షత్రే రాశౌ జాతస్య మమ కుమారస్య నాశవేష్టన జ
ననేనయాదోషస్సమజని తద్దోష పరిహారార్థం జన్మనక్షత్ర జన్మరాశి
వశాన్నామ నక్షత్ర నామరాశివశా దాదిత్యాది సవగ్రహేషుయే
యేగ్రహః అరిష్టస్థానేషుస్థితాః తైస్తైః క్రియమాణ కరిష్యమాణ
దుష్టారిష్టపరిహారద్వారా శుభ ఏకాదశస్థాన ఫలావాప్త్యర్థంయే
యేగ్రహః శుభస్థానేషు స్థితాస్తేమాంగ్రహణా మతిశయఫల జన
కతాసిద్ధ్యర్థం మూతాపిత్రో శ్శిశోశ్చమాతులాదీనాంచ సర్వారిష్ట

పరిహారద్వారా శ్రీమహావిష్ణు ప్రీత్యర్థం నాళవేప్తన శాంతిజప
 మాచార్యబుద్ధిజ్ఞుభైః కారయితుం మమ యోగ్యతాసిద్ధి
 మనుగ్రహణ ॥ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య విష్వక్సేనారాధనంకృ
 త్వా - ఆచార్యవరణం శుద్ధిపుణ్యాహంచ కృత్వాగ్రహాదికం
 సర్వం ప్రోక్షయేత్ - శుచాదేశేవీహిన్నిక్షిప్య ॥ అష్టదశపద్మం
 లిఖత్వా నవవస్త్రమాచ్ఛాద్య తస్యపరితదర్థం తిలంనిక్షిప్య
 తదుపరిచనవస్త్రమాచ్ఛాద్య తస్యపరితదర్థం తండులంనిక్షిప్య
 ష్టదశపద్మం లిఖత్వాదర్శనాస్తీర్య తస్యపరిశ్వేత సూత్రవెప్పితం
 కుంభం నిధాయ , హిరణ్యశృంగం + అణఃపః | ఆహవాగ్ని
 దం + రాప ఓం॥ గంగేచ యమునేచైవ గోదావరి సరస్వతి | సర్వదే
 సింధు కావేరి జలే లక్ష్మీస్సన్నిధిం కురు ' ఇతి మంత్రేణ తీర్థం పూ
 రయిత్వా కుంభరత్నం స్వర్ణ ప్రతిమాం లక్ష్మీ నారాయణ మూ
 ర్తించ నిక్షిప్య - ఉభయకూర్చామ్రశాఖ పంచత్వ కృంచపల్లవా
 నిక్షిప్య ॥ తస్యో పరి నారికేళఫలం నిధాయ ॥ నాళాకాశంస్వ
 స్థిసూత్రమావెప్త్య | రక్తవస్త్రం తస్యపరిశ్వేతవర్ణం వస్త్రమా
 చ్ఛాద్య ' ఇమంమేవరుణ' ఇతి వరుణాంతర్యామిణంశ్రీమన్నారాయ
 ణమానాహయామీతినారాయణః నాళవేప్తనశాంతికలశే ఆవాహ
 యేత్ | తత్పుంసఃకేశవాది ద్వాదశ కలశాః స్థాపయేత్ | త
 స్మద్యే వాసుదేవ సంకషణప్రద్యుమ్నా నిరుద్ధా తస్మద్యే లక్ష్మీ
 నారాయణమేం ప్రాదక్షిణ్యేన సప్తదశకలశాః స్థాపయేత్ | వా
 సుదేవాదీః లక్ష్మీనారాయణంచేతి పంచకలశాః వా స్థాపయేత్.
 ' శన్నో దేవీరిత్యపః పూరయిత్వా | తత్కలశేస్వర్ణమూర్తి ప్రతి
 మాం నిక్షిప్య | దర్భకూర్చామ్రశాఖనారికేళఫలాని నిధాయ |
 గంధపుష్పైరంకృత్య ॥ నివేదనం విష్ణుగాయత్ర్యా హోదశోపచా

రాక కుర్యాత్ - బ్రాహ్మణా బహుశ్చ త్వా స్వయందర్శమాస్తేన
కలశమన్వారభ్య జపేత్. వేదాదీ జాపయేత్. అగ్నిమీశే -
ఇషేత్వా - అగ్నే ఆయాహి - శన్నో దేవీ - కృణుష్వపాజకి -
మహాగ్ం ఇంద్రః - సజోమా ఇంద్ర - అగ్ని రాయుష్మాత్ - ఆశుశ్చ
శానః - విష్ణు సూక్తం - బ్రహ్మ సూక్తం - పురుష సూక్తం - నారా
యణానువాకం - భూ సూక్తం - పంచశాంతిః - ఘోష శాంతిరితిజపి
త్వా - కుంభస్య పురతః అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కుర్యాత్.

స్వగృహాశ్చక్తప్రకారేణ ముఖాంతంకృత్వా - విష్ణు సూక్తే
నసమిధాహుతీకి - రుద్ర సూక్తేన ఆజ్యాహుతీః - బ్రహ్మ సూక్తేన అ
న్నాహుతీః - త్ర్యంబకమంత్రేణ ప్రహిమిశ్ర తిలహోమః - నక్షత్రాష్ట
వాక్యేన చ సర్వహోమః - తత్తన్మంత్రేణ అష్టాత్తరశతం అష్టావిం
శతివారంవాహుత్వా - వ్యావృత్తిభిః స్విష్టకృతంచహుత్వా పరిధ్యం
జనం లేపకార్యం పరిధిప్రహరణం పరిషేచనాంతంకృత్వా - బ్ర
హ్మోద్వాసనం || కుంభోదకేన వరుణ సూక్తేన , దేవస్య త్వేతి మా
తాపిత్రోశ్చిశోశ్చాభిషించే దధవా ప్రోక్షయేత్ - ఆచార్యాయ ద
క్షిణాండత్వా - కలశవస్త్రప్రతిమాంవస్త్రాధాన్యానిచదత్వా - ఆజ్యా
వలోకనం || , రూపగ్ం రూపంప్రతిరూపోబభూవ - తదస్యరూపంప్ర
తిచక్షణాయ - ఇంద్రోమాయాభిః పురురూప ఈయతే - యుక్తావ్యా
స్యహరయశ్చ తాదశ - యా లక్ష్మీగ్యశ్చ మేదాస్థ్యం సర్వాంగే
షువ్యవస్థితా | తత్సర్వం శమయాద్యత్వం శ్రియంపుష్పించవర్ధయ ||
ఆజ్యదానం || కామధేనోస్సముద్భూతం సర్వక్రతుషు సంస్థితం | దే
వానామాజ్యమాహర మదశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే || ఇదం ఆజ్యదా
నం సదక్షిణాకం సతాంబూలం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ. ద
శదానాని - గోభూతిపిరణ్యాజ్య వాసోధాన్య గుడానిచ | కాశ్యం

లవణమిత్యాహుర్దశదానాః ప్రకీర్తితాః । ఇమానిదశదానాని నా
నాగోత్రేభ్యః + ప్రదదే ॥ ఆశిషోవాచయిత్వా - సదస్యానాం
తాంబూలదక్షిణాంచ దత్వా ॥ బ్రాహ్మణా భోజయేత్.

నాశవేష్టన శాంతి స్సంపూర్ణా.

రోహిణీ నక్షత్ర జనన శాంతి.

అనుగ్రహశి-విష్వక్సేనం సంపూజ్య సంకల్ప్య ఆచార్యవరణం
పుణ్యాహం పంచగవ్యేనప్రతిమాశుద్ధించకృత్వా స్థండిలస్యాపరిపంచ
కుంభాస్థాపయిత్వా-మధ్యేబ్రహ్మకుంభం - పరితఃదిక్పాలక కల
శా బ్రహ్మదేవతా ప్రతిమాం బ్రహ్మకుంభేనిక్షిప్య - పంచగ
వ్యం పంచపల్లవం పంచత్వక్పంచమృత్తికాః పంచరత్నంచ
కుంభేనిక్షిప్య . మధ్యమకలశే అష్టేవాక్యేన పూజాప్రతిమా మా
వాహ్య. ప్రాగాది దిక్పాలక కలశేషు , త్రాతారమండ్రం - సుగం
నఃపంథాం - తత్త్వయామి - వయగ్ంసామ ' ఇతిమంత్రైరుపచా
రా కృత్వా - జపస్తు వెదాది కృణుష్వపాజః - బ్రహ్మనూక్తం వి
ష్ణు నూక్తం-నమకచమకం-పురుషనూక్తం - భూనూక్తం మృత్యు
నూక్తం . అష్టేవాక్యం - గాయత్రీ సహస్రం - నామత్రయం- ఆ
యుష్యనూక్తం- ఘృతనూక్తం-పంచశాంతిశి-మహాశాంతి-ఆహోహి
ష్టామయోభువః-హిరణ్యవర్ణాః-పవమానక' ఇత్యేతాన్మంత్రా జ
పేత్ -కుంభస్య పురత ఉదగ్వా స్వగృహోక్తప్రకారేణాగ్నిప్రతి
ష్ఠాపనాదిముఖాంతంకృత్వా - అష్టేవాక్యేనసమిచ్చరుమాజ్యేనా
హ్విత్తిరశతం, త్ర్యంబకమంత్రేణ తిలమహ్విత్తిరశతం, మృత్యునూ

కై నదూర్వాహోమం, జయాదిపరిషేచనాంతం కృత్వోపసాధ్యో
త్తరపూజాంచకృత్వా ఆపోహిషాః ' ఇతిమంత్రేణాభిషేకః ఆజ్యావ
లోకనం - కలశివన్త ' (ప్రతిమాదానం ' ప్రతిమాంవన్త) సయం
క్తాం సర్వాభరణభూషితాం । దాస్యామితుభ్యంవిప్రేంద్ర యథోక్త
ఫలదోభవ ' ఇతిదధ్యాత్ - అయః (పిండ) పాత్రదానం, యానిపాపాన్య
నేకానికామోత్థానికృతానివై! అయః (పిండ) పాత్ర ప్రదానేనతా
నినశ్యంతుషేనదా ॥ కార్యాసదానం-తిలదానం - భూదానం - దశ
దానం ఫలదానమాశీర్వాదం బ్రాహ్మణ భోజనంచకుర్యాత్ .

రోహిణీ నక్షత్ర జనన శాంతి స్వపూర్ణా.

మూలానక్షత్ర జనన శాంతిః.

అనుగ్రహ సంకల్పశ్చ- విష్వక్సేనారాధనం ప్రాణాయామం
సంకల్పః గోత్రస్య నక్షత్రేరాశౌ జాతస్య మూలానక్షత్రజననేసతిమా
తాపితోశ్శిశోశ్చ యోదోషస్సమజనితాదృశ సకలదోష పరిహారా
ర్థం వరాహమిహిరాచార్య ఋషిప్రోక్తప్రకారేణ మూలానక్షత్ర
శాంతి కర్మకరిష్య ఇతినంకల్పః. ' ఇదంవిమ ' రితిమంత్రేణ దుకూ
లమాదాయ అంశోక్త ద్రవ్యాణిబధ్వా ' నవోనవ ' ఇతిమంత్రే
ణశిశువన్త్రేణ పరివెష్ట్య ప్రిహియవమాపాభిషేకం, కుర్యాత్.
చతుర్భుబ్రాహ్మణైస్సహ, పంచశాంతిః. పవమానః - కృణుష్వపాజః -
ఋచాంప్రాచీం - శ్రీరుద్రం - పుంసూక్తం - శ్రీసూక్తంచపెత్ -
అథసుంధస్థావనం - పుండరీకాక్షావాహనం - ఐంద్రం - త్ర్యం
బకం - అపమృత్యుమపమృతం సర్వేషు నామత్రయమేకైక మమృత్యు

త్తరశతంజపెత్ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాది ముఖాంతంకృత్వా ప్రధాన హోమం నక్షత్రదేవతాహోమం 'మూలంప్రజా' మిత్యష్టై వాక్యం 'నవోనవః-యత ఇంద్రద్వయం ముంచామిత్యేన సూక్తేన 'త్ర్యంబకం - ఇదంవిష్ణుః - విష్ణోనుకం, విష్ణోరరాటపసి - ఇతిచరుసమిదాజ్యైశ్చ ద్వాత్రిం శదాహుతీజుహుయాత్ - తిల దధిసక్తు మిశ్రితంగాయత్రీ సంఖ్యాప్రకారేణ జుహుయాత్ - ఘృ తమిశ్రితపాయసేనపుసూక్తేన ప్రత్యృచంజుహుయాత్ - జయూది బ్రహ్మాద్వాసనాంతంకృత్వా - అష్టైవాక్యేన కుంభాభిషేచనం - ఫలదానం-వస్త్రప్రతిమాదాన ముపాధ్యాయాయ దద్యాత్. ఆశీ ర్వాదం, బ్రాహ్మణభోజనం, సర్వేమాంతాంబూలదక్షిణాదీని ద ద్యాత్ || ఇతి మూలానక్షత్రజనన శాంతిః.

ఏవంవిస్తరతశ్శాంతికర్మానుష్ఠానాశక్తౌ సదస్యాననుజ్ఞాప్య వి ష్వక్సేనారాధనంకృత్వా - పంచకలశాన్ స్థాపయిత్వాతేషు వాసు దేవాదీన్లక్ష్మీనారాయణం, ఇంద్రాదీన్వా ఆవాహ్యభ్యర్చ్య - స ర్వేషు కలశేషు లక్ష్మీనారాయణం వరుణాంతర్యామిణం ప్రతిమా రూపేణప్రతిష్ఠాప్య - పంచశాంతి మంత్రాన్ జపిత్వా - స్వగృ హ్యోక్త ప్రకారేణాగ్ని ముఖాంతంకృత్వా - తత్తన్నక్షత్రశాంతి కర్మసు తత్తన్నక్షత్రాష్టైవాక్యేన సమిచ్ఛర్వాజ్యైరహోత్తరశతమ ష్టావింశతి వారమష్టవారం, తత్తన్నక్షత్రశాంతి హోమకర్మసుపూ ర్వోత్తరాష్టైవాక్యై రలధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా హోమంచహు త్వా - జయాద్యగ్న్యూపస్థానాంతంకృత్వా - 'దేవస్యత్వే' తి అ ష్టైవాక్యేనచ దంపతీ శిశుంచప్రోక్ష్య - కుంభేష్టైవాహితాన్ దే వాన్యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాప్య - పూర్వవత్కలశవస్త్రప్రతిమాదా నానికుర్వాత్. ఆజ్ఞావలోకనాదిసర్వం పూర్వవత్.

సర్వదుష్టనక్షత్ర జనన శాంతి స్సంపూర్ణా.

పంచసంస్కార ప్రయోగవిధి.

అథ మంత్రారంభస్యకాలః—కాలప్రకాశికాయామ్.

మంత్రారమ్మే చైత్రమాసో బహుముఖఫలప్రదః । వైశాఖ
రత్నలాభస్సస్య జ్యేష్ఠేతు మరణం ధ్రువమ్ ॥ ఆషాఢే సర్వనాశ
స్సస్య చ్ఛాపణే వృద్ధిరుత్తమా । ప్రజానాశో భాద్రపదే భవేదా
శ్వయుజే శుభమ్ ॥ కార్తికే జ్ఞానవృద్ధిస్సస్య న్యూగశీషే శుభో
దయః ॥ పుష్యేతు జ్ఞాననాశస్సస్య న్యూగే మేధావివర్ధనమ్ ॥
ఫాల్గునే సర్వవశ్యంస్యస్మంత్రారంభే ఫలంస్మృతమ్ ॥ ఉత్తరా
త్రితయంబ్రహ్మక రేవతీపుష్యవాసరాః । వారుణావాయుమిత్రా
శ్చ మరుత్త్యాప్తాది నైరృతాః ॥ ఇంద్రవైష్ణవహస్తాశ్చ దీక్షాయాం
తు శుభప్రదాః ॥ చతుర్దశ్యష్టమిపర్వ భౌమవారాశ్చవర్జితాః ॥
చరస్థిరోభయాః శ్రేష్ఠా నక్షత్రాణాంక్రమాత్స్మృతాః॥దీక్షాకాలే
గ్రహాన్సర్వే శుభస్థానవివాశదాః ॥ మంత్రారంభే సదావర్జ్యం
పితృమాన చతుష్టయం । తదన్యేశుభదామాసా ఇతికచిత్ర చక్షతే॥

అథ పంచసంస్కారవిధిం వ్యాఖ్యాన్యామః.

తాపశి పుండ్రస్తథానామ మంత్రోయాగశ్చ పంచమః । ఏ
తేవై పంచసంస్కారాః సారమైకాంత్యహేతవః ॥ ఆచార్యశిష్యే
ణ మహానద్యాదౌ కృతనిత్యక్రియః శుభేమాసే పక్షాదిన వారేనక్ష
త్రే లగ్నేచసాదౌ ప్రకృత్య ద్వీరాచమ్య బ్రాహ్మణాననుజ్ఞాపయే
త్ - నమస్తుదనశ్చిత్యాదినా - అత్రాస్యచేతనస్య గోత్రస్య శర్మణః
భగవన్మంగళాశాసనయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీమన్నారాయణదా
స్య సిద్ధ్యర్థం దృష్టాదృష్ట సకలమంగలావాప్త్యర్థం భగ
వదాజ్ఞానుజ్ఞాకరణయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం ఇమంచేతనం అముకగో

త్ర మముకశర్మాణం తావపుండ్రనామ మంత్రయాగాశ్చైః పంచభి
స్సంస్కారైః స్సంస్కర్తుం యోగ్యతాసిద్ధిరస్త్వితి భవంతోమహాం
తోనుగృహ్లాంతు ఇతిప్రార్థనా ॥ తథైవప్రాణాయామ పూర్వకం
సంకల్ప్య సాత్వికత్యాగంచకుర్యాత్ - విష్వస్సేనారాధనానం
తరం వాసంకల్పయాత ॥ అథ ప్రాగ్భాగైః పశ్చిమాభిముఖం భగ
వంతంసుదర్శనం పాంచజన్యంచ యథావిధి నీరాజనాంతం సంపూజ
యేత్ ॥ భగవతః ఉత్తరభాగైః గోచర్యమాత్రం గోమయేనోపలి
ప్యతండులాన్ప గీర్య తత్రప్రాగాదిషు ద్వాదశమధ్యే చత్వార్యుర్ధ్వ
పుండ్రాణివిలిఖ్య 'ఓం నమో భగవతే కేశవాయ' తిమంత్రైః ద్వాద
శభిః వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నా నిరుద్ధ మంత్రైశ్చైవంఝా
పైశ్చతుర్భిః 'చతుశ్చక్రం నమస్సామీ' త్యాద్యుక్త ప్రణామేణ ధ్యా
నావాహనాదిభిః పుండ్రదేవతాస్సంపూజ్య తథా తత్సన్నిధౌ క్వచి
త్ప్రదేశే నామదేవతాం మంత్రదేవతాం యాగదేవతాంచ భగవ
దాత్మికాం ధ్యానావాహనాదిభి రుపచారైః షోడశభిస్సంపూజయేత్ ॥
అథ ప్రాణనాయమ్య సంకల్ప్య శిష్యశుద్ధ్యర్థం స్థలశుద్ధ్యర్థం
సర్వోపకరణశుద్ధ్యర్థం పంచగవ్యద్రవ్యశుద్ధ్యర్థం యక్షాబంధనద్రవ్యశు
ద్ధ్యర్థం పంచసంస్కారాంగం శుద్ధిపుణ్యాహం వాచయాత ॥ తత్ర
జప్యాః మంత్రాః - ఆపోహిష్ఠా...హిరణ్యవర్ణాః...పవమానన్సువ
ర్ణనః...పంచశాంతిమంత్రాః-పురుషసూక్తం - శ్రీసూక్తం - మూ
లమంత్రశ్చ ॥ అథ ఉత్తరారాధన పూర్వకం సర్వోపకరణం సం
హృత్వయేత్.

అథాక్షత పూర్ణపాత్రస్య పరి నవగుణితం పంచగుణితం
చతుర్గుణితంవా సూత్రంగంధేన హరిద్రాచూర్ణేనవానులిప్తం నిధా
యాఙ్శ్చిత్తర శతసంఖ్యాకగాయత్ర్యాభిమంత్ర్య పుణ్యాహోదకేన

పోక్షయేత్ - మంత్రస్తు - బ్రహ్మజ్ఞానం | పథమం పురస్తాత్ - విశే
మతస్సురుచోవైసతవః - స బుద్ధియా ఉపమాఅన్య విష్ణోః సతత్త్వ
యోనిమనతశ్చ వివః-పితావిరాజావృషభో రయీణామ్-అంతర్ముఖం వి
శ్వరూప ఆవివేశ-తమర్కై రభ్యర్చంతివధ్నం-బ్రహ్మసంతంబ్రహ్మణా
వర్ధయంతః - బ్రహ్మదేవా నజనయత్ - బ్రహ్మవిశ్వ మిదంజగత్ -
బ్రహ్మణఃక్షత్రంనిర్మితం - బ్రహ్మబ్రహ్మణ ఆత్మనా- అంతరస్మిన్నిమే
లోకాః-అంతర్విశ్వమిదం జగత్ - బ్రహ్మైవభూతానాం జ్యేష్ఠతాతే
నకోర్ హతిస్పథిఃతుమ్ - బ్రహ్మాందేవాస్త్రీయస్త్రిగ్ శతే-బ్రహ్మ
న్నింద్రః ప్రజాపతీ - బ్రహ్మహవిశ్వాభూతానినావీవాంతస్సమా
హితా - చతస్రసతాః ప్రచరంత్యగ్నయః-ఇమంనోయజ్ఞం నయతు
ప్రజానన్ | ఘృతం పిన్వ న్నజరగ్ం సువీరం- బ్రహ్మనమిద్యవత్యా
హవతీనామ్ ” (అష్ట||౨||౮||౬౭+౬౮) ఇతి బ్రహ్మసూక్తమ్.

‘ త్యంబకం యజామహే ’ ఇతిమంత్రేణ హరిద్రాచూర్ణే
నోధ్వాగ్రం త్రివారముస్మృజ్య ‘విష్ణోనుక’ మితిమంత్రేణ ‘బృహ
త్సాముక్షత్రభృ’ దితిమంత్రేణచ రక్షాబంధనం కుర్యాత్ || ‘జితంతే’
ఇతిమంత్రేణ కూర్చేన సంస్పృశ్య కుంభోదకేన పోక్షయేత్.

అథ పంచగవ్యవిధిః.

గోమూత్రం గోమయంత్రీరం దధిసర్పిః కుశోదకం | నిడి
ప్టం పంచగవ్యంతు పవిత్రం కాయశోధనమ్ | గోమూత్ర పూర్వ
భాగేతు దక్షిణేగోమయన్యసేత్ || పశ్చిమవిన్యసేత్క్షీరం దధిచై
వోత్తరేన్యసేత్ || తన్మధ్యేవిన్యసేత్సర్పిశాన్యేతు కుశోదకమ్.

పశ్చిగవ్య ద్రవ్యాణి పుణ్యాహోదకేన సంపోక్ష్య.

గాయత్ర్యాగృహ్య గోమూత్రం గంధద్యారేతి గోమయమ్ |
అప్యాయస్వేతిచక్షీరం దధిక్రాన్యేతి వైదధి || తథాశుక్రమసేత్కా

జ్యం తేషస్యత్వా కుశోదకమ్ ॥ పంచగవ్యంతు గృహీయాత్ శుభే
ప్రాతేహిసూతనే ॥ ఆలోద్యప్రణవేనైవ నిర్మంధ్యప్రణవేతత్ ।
యత్స్వగ్నిగతుపాపం దేహేతిష్మతిమామకే । ప్రాశనం పంచగ
వ్యస్య దహత్స్వగ్నిరివేధనమ్ ॥ ఇతి మంత్రః. అథ స్వగృహోఽ
క్తవిధినా ఘండిలకల్పనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాంతంకృత్వా బ్రహ్మవరణపూ
ర్వతం అగ్నిముఖాంతం నిర్వర్త్య వైష్ణవాగ్నించ కుర్యాత్.

తత్క్రమస్తు.

వహ్నాచకల్పయేదైవం' యోగపీఠాదికంక్రమాత్ । వహ్ని
మధ్యేమహాలక్ష్మీం సర్వాభరణభూషితామ్ ॥ సర్వావయవసంపన్నా
మృతున్నాతాంవిచింతయేత్ ॥ దేవంనారాయణంధ్యాయే త్వర్వల
క్షులక్షితమ్ । సర్వాభరణసంయుక్తం సర్వాయుధవిభూషితమ్ ॥
ఏవంధ్యాత్వాసమభ్యర్చ్య కుండమధ్యేవిశేషతః ॥ తయోస్సంకల్ప
మాశ్రేణ వహ్న్యత్ప్రతింవిచింతయేత్ ॥ గర్భాధానాదిసంస్కా
రై స్సంస్కృతంతంవిచింతయేత్ । వైష్ణవాగ్నికృతిరియం సర్వ
సత్కర్మసాధికా ॥ ౧ ॥ అథాన్వారభ్యేశిష్యే తాపహోమంఽరి
వ్య ఇతిసంకల్ప్య - ఆజ్యేన మూలమంత్రేణావమతిరేకా,
తతఃప్రత్యక్షరమష్టావాహుతయః । పునస్సమస్తేనైకా ॥ ౧౦ ॥
పురుషనూక్తేన ప్రత్యుచమ్ ॥ సహస్రశీ ॥ పురుషప
వేదం సర్వం ॥ ౨ ॥ ఏతావానస్యమహిమా ॥ ౩ ॥ త్రిపాదో
ర్ధ్వ ॥ ౪ ॥ తస్మాద్విరాట్ ॥ ౫ ॥ యత్పురుషేణ ॥ ౬ ॥ సప్తా
స్యాసక ॥ ౭ ॥ తం యజ్ఞం ॥ ౮ ॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్స ॥ ౯ ॥ త
స్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః । ఋచస్సామాని ॥ ౧౦ ॥ తస్మాదశ్వాఅ
జ్ఞా ॥ ౧౧ ॥ యత్పురుషంవ్యదధుః ॥ ౧౨ ॥ బ్రాహ్మణోస్య ॥ ౧౩ ॥
చంద్రమామనసా ॥ ౧౪ ॥ నాభ్యా ఆసీత్ ॥ ౧౫ ॥ వెవాహమేతం ॥

౧౬ || ధాతాపురస్తాత్ || ౧౭ || యజ్ఞేన యజ్ఞ || ౧౮ || అష్టాద
శాహుతయః || ౧౯ || 'నారాయణాయవిద్మహే' ఇతివిష్ణు గాయత్ర్యా
త్రి || ౨౦ || విష్ణోనుఁకం || విష్ణోరరాటమసీతిపట్ || ౨౧ || ౩౪ || తద
స్య ప్రియం || ప్రతద్విష్ణుః || పరోమాత్రయా || విచక్రమేపుథివీ ||
త్రిదేవః పృథివీ || అతోదేవా || ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే || త్రిణివ
దాచిచక్రమే || విష్ణోః కర్మాణిపశ్యత || తద్విష్ణోః పరమం || తద్వి
ప్రాసో || ఏకాదశాహుతయః || ౧౧ || ౪౯ || చరణంపవిత్రం || లో
కస్యద్వారం || ఇతిద్వే || పవిత్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే ప్రభు
గాత్రాణి పర్యేషివిశ్వతః || అతస్తతనూర్నతదామో అశ్నుతేశ్య
తాన ఇద్వహంతస్తత్సమాశతస్వాహా || పవిత్రవంతః పరివాచమాన
తేపితైషాం ప్రతోన్నా అభిరక్షతివ్రతం || మహస్సముద్రం వరుణసి రో
దధే ధీరాఇచ్ఛేకుథాఽరుణేష్వారభమ్ || ఇతిద్వే || యేనదేవాఃపవి ||
ప్రాజాపత్యం || ఇంద్రస్సనీతీ || ఇతి తిస్రః || సుదర్శనాయహేతిరా
జాయనమః || ఇతి పంచాయుధాహుతయః || ౧౨ || ౬౧ || తతః
మూలమంత్రేణచతస్రః || మంత్రరత్నేనతిస్రః || ౬౨ || సుదర్శనమం
త్రేణ సాంచజన్యమంత్రేణచ ప్రత్యేకంషాడశ || ౩౨ || ఆహత్య || ౧౦౦ ||
శతాహుతయః ||

అథ పుండ్రసంస్కారహోమంకరిష్యే ఇతినంకల్ప్య 'ఓం న
మోభగవతే వాసుదేవాయ స్వాహే' త్యాదిపూజా చతుష్టయా
హుతయః చతస్రః || ౪ || కేశవాదయః ద్వాదశ || ౧౬ || మూలమం
త్రేణ సమస్తేనవ్యస్తేన సమస్తేనచేతిదశ || ౨౬

అథ నామసంస్కార హోమంకరిష్యే ఇతినంకల్ప్యమూల
నైవ షాడశాహుతయః || ౧౬ ||

(తతః కమత్రసంస్కార హోమం సంకల్ప్య మూలమంత్రేణ మంత్రరత్నేన - విష్ణు గాయత్ర్యా అష్టోత్తరశతకృత్వః ఆజ్యేహు త్వా పురుషసూక్త ఋగ్విః || ౧౮ || విష్ణు షడక్షరాయథాశక్తి కే శవాదిభిమంతైః నిత్యేభ్యోనమః స్వాహా - ముక్తేభ్యోనమః స్వాహా ఇతి చ జహుయాత్.

అథ యాగహోమంకరిష్యే ఇతినంకల్ప్య కేశవాది చతుర్విం శతిమంతైః || ౨౦ || పురుషసూక్తేన ప్రత్యేచం || ౧౮ || మూలేన షడ శాహుతయః || ఆహత్య అప్తపంచాశదాహుతయః || ౧౯ || సర్వస మప్యైః || ౨౦ ||

అథాగ్నే సుత్తరపూర్వాధేః పవిత్రం దక్షిణపూర్వాధేః పాంచజన్యంచ నిధాయ సంతాప్య అఘ్నాదిధి రభ్యచ్ఛ్వ సుప్రసన్నం ధ్యాత్వాశిష్య ఆచార్యశ్చ ప్రదక్షిణమగ్నింకృత్వా అగ్నిష్ఠం భగవంతం పవిత్రం పాంచజన్యంచ ప్రణమ్య స్వాచార్యం ప్రణమ్యగు రుపరంపరా మనుసంధాయాత్మానంశిష్యం ఫలంచా విపర్యాసయా ఆచార్యస్తప్త పవిత్రంపూర్వమాదాయ ప్రాజ్ఞుఖస్సన్నదజ్ఞుఖస్యా పవిత్రస్య దక్షిణం బాహుమంకయిష్యత్ - సుదర్శనమహాజ్వాలకో టినూర్యసమప్రభ | అజ్ఞానాన్ధస్యమేదేవవిష్ణోర్మాగం ప్రదర్శయ ||

శ్రీసుదర్శనాయ హేతిరాజాయనమః || ఇతిశిష్యంవాచ యన్నంకయీత్ ||

తతః - పాంచజన్యనిజధ్వన ధ్వస్త పాతకసంచయ | పాహి మాంపాపినం ఘోరసంసారార్ణవపాతినమ్ || శ్రీపాంచజన్యాయ శం ఖానామధిపతయేనమః || ఇతివాచయత్ సవ్యంబాహుమంకయీత్ ||

అథ పయసాపాంచజన్య సుదర్శనాభిషేకం గంధాదిభిర్యథా పూర్వమభ్యర్చనంచ కుర్యాత్ ||

అథ పుండ్రదేవతాం పరీత్య ప్రణవతో పసేదృషే శిష్యా
య పుండ్రాణి ధారయిష్యన్ శ్వేతాం మృత్నాం నిఘృష్యమా
లమంత్రాదినాభిమంత్ర్య భగవదుపక్రమం స్వాచార్యపర్యంతే భృగో
రుభ్యస్సమర్చ్య స్వయంచధారయిత్వాఽగుభీభిరాదాయ శిష్యులలా
టాదిషుధారయన్ కేశవాదిమంత్రాన్ వాచయీత | తతః శ్రీమా
ర్ణంధారయిష్యన్ శ్రాద్ధిమంత్రాన్వాచయీత | తతశ్చతుశ్చక్రం
సమస్యామీత్యాది మంత్రానుపదిశేత్ ||

అథ నామదాస్య న్నాచార్యో నామదేవతాం పరీత్య ప్రణ
మ్యోపసేదృషం శిష్యం నామదేవతా ప్రసాదరూప్త గంధమాల్యా
దిభిరలంకృత్య తన్మూర్తిం మనసాధ్యాయన్ ఆసావముకదాస ఇతి
నామదద్యాత్ ||

అథ మంత్ర ముపదేక్ష్యన్నాచార్యః అంతేవాసినాసహ ఘ
గవతం పరీత్య ప్రణమ్య యథాస్థానముపవిశ్య ప్రణవతోపవిష్వం
శిష్యముదకుంభాద్భిః పోక్ష్య శోషణాదిభి ర్విశోధ్య అస్త్రమంత్రే
ణరతుంకృత్వా సాంగన్యాసం సధ్యానశ్లోకాన్ మంత్రా నుప
దిశేత్ ||

అథ యాగక్రమముపదేక్ష్యన్ గురు పరంపరాంనమన్కృత్య
శ్రియంచప్రార్థ్య 'త్వంమాతాసర్వలోకానాం దేవదేవేశ్వరప్రియో
అశ్రీయస్వేశ్వరమిమమపరాధశతైర్యుతమ్ || చతుశ్లోకీమనుసంధా
య 'నారాయణ దయాసింధో వాత్సల్య పరుణాలయ ' త్రాప్యే
నం పాపీనం దేవకృపయా సముపాగత ' మితి ప్రసాద్య - స్వాచాంత
హ్నార్ధ్యాపుండ్రాః ప్రణమవం... కూర్మాదీన్ దివ్యలోకం... ఆహ్వా
నంచాసనాఘ్నే ' ఇతి శ్లోకత్రయంసార ముపదిశేత్ ||

అథ పరిధీః అభ్యజ్య ప్రహృత్య పాశానాయమ్య పాయ
శ్చిత్రహుతిః హుత్వా పరిషిచ్యః బ్రహ్మణముద్వాన్య అగ్నిము
పతిష్ఠేత్ ।

అథసాత్త్విత్యాగంకృత్వా స్వాచార్య సంభావనాపూర్వకం
అశిషోవాచయిత్వా బ్రాహ్మణా భోజన దక్షిణ తమ్బూలాది
భిః పూజయేత్ ॥ ఇతి పంచసంస్కారకల్పః.

ఆ శీర్షా దః

అస్మేదేవాసా వపుషే చికిఢత యమాశిరా దమ్పతీ వామ
మఘ్నతః । పుమాన్పుతో బ్రాయతే విందతే వస్వథ విశ్వేఅరపా
షధతే గృహః । ఆశీదాయా దమ్పతీ వామమఘ్నతామరిష్టా
యస్సచతాగ్ం సమోకసా । యఆసిచద్ధందుగ్ధం కుమాభ్య స
హేష్టేనయామ న్నమతింజహతునః । సహిగ్రీవీ ॥ ౩౨ ॥ పీవ
ర్యస్యజాయా పీవానః పుత్రా అకృశాసా అస్య । సహజానిర్యస్సు
మభివ్యమాన ఇంద్రాయాశిరగ్ం సహకుమ్భాభ్యుదాత్ । ఆశీర్మ
ఠోజణముత సుప్రజాస్త్యమిషం దధాతు ద్రవిణగ్ం సవర్చనమ్ । సం
జయన్తై త్రాణి సహసాహమింద్రకృణ్వానోఅన్యగ్ం అథరాన్ధ్ర
పత్నా ॥ (సం॥౩॥౨॥౩౨+౩౩)

అశిషమేవై తామాశాస్తైపూర్ణపాతే । అంతతోనుష్టుభా
చతుష్పద్వా ఏతచ్ఛందః ప్రతిష్ఠితం పత్నియైపూర్ణపాతే భవతి ।
అస్మిలోకే ప్రతితిష్ఠానీతి । అస్మిన్నేవలోకే ప్రతితిష్ఠతి । అథో
వాగ్వా అనుష్టుక్ । వాక్పీఠునమ్ । ఆపోరేతఃప్రజననమ్ । ఏ

తస్మాద్వై మిథునా ద్విద్యోతమాన స్తనయన్వోమతి | శతస్సిం
 చక్న ॥ ౭౪ ॥ పృజాః ప్రజనయన్ ॥ యద్వైయజ్ఞస్య బృ
 హ్మణాయజ్యతే | బృహ్మణావై తస్య విమాకః | అద్భిశ్శాంతిః |
 విముక్తంవా ఏతర్హియోక్త్రం బ్రహ్మణా | ఆదాయైస త్వత్సీ
 నహపడపగృహీతే శాంత్యై | అంజతాపూణాసాత్రమానయతి |
 రేతపవాస్యాం పృ జాందధాతి | ప్రజయాహిమనుష్యః పూర్ణః |
 ముఖం విమృష్టే | అవభృథస్యైవ రూపం కృత్వోతిష్ఠతి ॥ ౭౫ ॥
 (అష్ట ॥ ౩ ॥ ౩)

గోమృగకంఠేన ప్రథమామాహుతిం జహోతి | పశవోవై
 గోమృగః | రుద్రోగ్ని స్విష్టకృత్ | రుద్రాదేవ పశూనన్తర్దధా
 తి | అథో యత్రైషాహుతిర్హూయతే | నతత్రరుద్రః పశూన
 భిమన్యతే ॥ ౪౪ ॥ అశ్వశఫేన ద్వితీయామాహుతిం జహోతి |
 పశవో వా ఏకశఫం | రుద్రోగ్ని స్విష్టకృత్ | రుద్రాదేవపశూ
 నన్తర్దధాతి | అథో యత్రైషాహుతిర్హూయతే | నతత్రరుద్రః
 పశూనభిమన్యతే | ఆయస్మయేన కమండలునాతృతీయామ్ | ఆ
 హుతిం జహో త్యాయాస్యావై పృజాః | రుద్రోగ్ని స్విష్టకృత్ |
 రుద్రాదేవప్రజా అన్తర్దధాతి | అథో యత్రైషాహుతిర్హూయ
 తే | నతత్రరుద్రః ప్రజా అభి మన్యతే ॥ ౪౫ ॥ (అష్ట ॥ ౩ ॥ ౪)

అపశ్యంత్యామనసాచేకితానం తపసోజాతం తపసోవిభూతం |
 ఇహప్రజామిహరయిగ్ంరరాణః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామ |
 అపశ్యంత్యా మనసా దీధ్యానాగ్ం స్వాయాన్తమాగ్ం ఋత్వియే
 నా+ధమానాం | ఉపమాముచ్చా యువతిర్బభూయాః ప్రజాయస్వ
 ప్రజాయా పుత్రకామే | (మం॥ప్ర॥౨॥౧౧)

సహస్రీమాఖ్యాతే దధ్యాచ్ఛతం ప్రతిగర్తే తేచైవాసనే ।
 శ్వేతశ్చాశ్వతరీరథోహోతుః పుత్రకామాహాధ్యాఖ్యా పయేయ
 ర్గభంతేహపుత్రా స్తభంతేహ పుత్రాః ॥

సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వమేవ తేనాప్నోతి సర్వం
 జయతి. (సం॥ ౧౧॥౪॥౧౮)

ఋధ్యాస్మహవ్యై ర్మమసోపసద్య । మిత్రందేవం మిత్రధే
 యంనో అస్తు । అనూరాధా హవిషావర్ధయంతః । శతంజీవేమశ
 రదస్సవీరాః. (అష్ట॥ ౩॥ ౧॥౧౩)

సవో సవోభవతి జాయమానోహ్నం కతురుషసామేత్యగే ।
 భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయే ప్రచంద్రమాస్తిరతి దీఘా
 మాయుః. (సం॥ ౨॥౪॥౪౪)

శతమానం భవతి-శతాయుః పురుషశ్చ తేంద్రియః-ఆయుష్యే
 వేంద్రియే ప్రతితిష్ఠతి. (అష్ట॥ ౧॥౨॥౪౬॥౪౭)

ఆయుష్మంతం వర్చస్వంతం । అథో అధిపతిం విశాం । అ
 స్యాశి పృథివ్యా అధ్యక్షం । ఇమమింద్రవృషభంకృణు. (అష్ట ॥
 ౨ ॥ ౪ ॥ ౬౩+౬౪)

పూష్ణః పోషేణమహ్యం । దీఘాయుత్వాయ శతశార
 దాయ । శతగం శరద్య ఆయుషేవర్చసే । జీవాత్వై పుణ్యాయ ।
 (అష్ట॥ ౧॥౨॥౧౮)

ఏతేనవైదేవాజై త్వానిజత్వా । యంకామ మకామయంత
 తమాఘ్నవన్ । యంకామం కామయతే । తమేతేనాప్నోతి ॥
 (అష్ట॥ ౨॥౨॥౪౮)

పృథ్వీసువర్చాయువతిస్సజోమాః । పూర్ణమాస్యదగాచ్ఛో
భమానా । ఆప్యాయ యంతి దురితానివిశ్వా । ఉరుం దుహం య
జమానాయ యజ్ఞం । (అష్ట|| ౩||౧||౧౨) ఋభ్యాస్తహవ్యైః
ప్రతితిష్ఠతి.

ఇత్యాశీర్వాదః.

శ్రీమతే శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాల యతీంద్ర
మహాదేశికాయనమః.

శ్రీకృష్ణ బ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశికేంద్రాను
గృహీతా ౭నుగ్రహ పరిపాటి.

ఓం స్వామినఃస్వస్తి మంత్రాథాన్సత్యా స్సఫలా స్సంత్యతి
తత్రభవంతో భవంతో మహంతోనుగృహ్ణంతు||౧|| అనయోదకం
పత్యో శ్వేదోక్తం దీఘమాయుష్యం భూయాదితి తత్ర భవంతో
భవంతో మహంతోనుగృహ్ణంతు||౨|| అద్యానుష్ఠితే వైవాహికేషు
భక్తమణి మంత్రలోపే తంత్రలోపే ద్రవ్యలోపే శ్రీధ్ధాలోపే సంభ
వత్యసి నర్వం సాంగం యథావదనుష్ఠితం భూయాదితి తత్ర భవం
తో భవంతో మహంతోనుగృహ్ణంతు ||౩|| ఇమా దంపతీ వందారు
కబ్బందారక బృందాగ్రగణ్య కోటిర కోటితట ఘటిత చటులమణిప
టలవిస్మయర సురుచిరమరీచి వీచి పరిచుంబిత చరణాంబుజస్య కల
శాంబుధి రాజస్య కన్యాస్తనస్తబక వాస్తవ్య నిస్తుల కన్యూరికా

మోద ప్రశస్తి సావస్తిక కాస్తుభాభరణస్య రమాలాచన చకోరహరిణి కిరణస్య క్షమాచిత్త సరోజవట్పరణస్య నీలావిలాస విహార శరణస్య శరణాగత భరణాయత్త కరుణస్య నిఖిల భువన సుభగం కరణస్య ఫణాధర ధురీణ ధరణిధరాభరణస్య జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్యాద్యనంత కల్యాణగుణ విలాస నివాసస్య శ్రీ శ్రీనివాసస్య పరదైవతస్యానుగ్రహేణ శచీపురందరా వివాతిమాత్ర సౌభాగ్య ధురంధరా, సరస్వతీ చతురాననావివసకల కలాచతు రాననా, జానకీ రఘునందనావివజగదానందనా, రోహిణీ చంద్రమసావివ పరస్పర ప్రేమసాంద్రమసా, అరుంధతీ వసిష్ఠావివ సదాచారనిష్ఠా, రతికుసుమచాపావివ అన్యోన్యానురూప రూపా, రుక్మిణీవాసుదేవావివప్రవర్ధమానపుత్ర పౌత్రాది సంతాన ప్రభావోచభూయాస్తామితి తత్రభవంతో భవంతో మహాంతోనుగృహంతు.

అనయోదంపత్యోః శ్రీమత్సరసిజాసన సరస్వతీ యతిరాజకురుకశ నిగమాంతదేశిక బ్రహ్మతంత్ర పరకాలయతి వరాది గురువరంపరా చిరకాలనిరంతరారాధిత చరణారవిందస్య శ్రీహయగ్రీవస్య నిరవగ్రహేణానుగ్రహేణ అతి నముద్రం గాంభీర్యం, అతిదేవాచార్యం మతిచాతుర్యం, అతిజాహ్నవి పావనత్వం, అతిసూర్యం తేజస్విత్వం, అతిచంద్రమాప్లవీత్వంచ భూయాదితి తత్రభవంతో భవంతో మహాంతోనుగృహంతు.

అస్మిన్ వైవాహికశుభోత్సవతదీయారాధన హరితరకదళికాపత్ర మురకతక భద్రదాసనాధిపూజేన, శాణ్డ్య ధర్మరమణిరేఖాష్టరయాఘృతధారయా సహధర్మచర్యాపరిరభేన నిజగుణాను రూపేణ మూషేన సచినైన కందళితానందకంద రసద్దండ కూశ్మాండ దుర్వాక రసోర్వాహక మూర్తాంగ వార్తాక రసజటాలబటాలశాస్త్రరంగ

రనైష్ఠ్యద్భిగుణైఃకిసహకారామలక జంబీరమయేనోపదం శేనశక్తిత్రయే
 నిమాకందాదిఫలవితానైఃప్రధానైః, అతిరసైరతిరసైః, మనోహరైర్మ
 నోహరైః, నిఖిలజనమోదకై మోదకైః, సంవర్ధితహేళికాభి
 హోళికాభిః, ఉజ్వంభితరసాటోపై శృష్కుల్యాద్యపూపైః పరిజనక
 లాపైః, మాజికాదధిమాజికాభ్యాంచామరగ్రాహికాభ్యాం, మృ
 ణాలనూత్రనచ్చాత్ర గోధూమపిష్ట విరచితసేవాభిధాన భక్ష్యవిశేషై
 శ్చామరైశ్చపరిగతేన, అఖండమండనధిఖండ విషలవాసనాపరివీతే
 న, తారాపతిదీప్తిదోరాహవధీరేణ క్షీరేణాభిషిక్తేన, పప్పలాభిధా
 నధవళాతపత్రపరిష్కృతేన, నిగృహీతత్వస్థానహచరీపరిరబ్ధక్షుద్ధా
 రప్రతిపక్షరాజేన, శాల్యాదనమహారాజేన, శుద్ధాత్మనానేన యజ
 జమానేనేవపరితో ౭ శేషభాగవతాంతర్యామిశేషగిరినివాసశ్రీశ్రీ
 నివాసస్సుప్రీతోసుప్రసన్నోవరదోభూత్వాఅనయోదంఽఽఽనిఽర
 ంతరంఽఽఽమస్థైర్యవీర్యవిజయాయురారోగ్య సౌభాగ్యాభివృద్ధిప్రదో
 భూయాదితి తత్రభవంతో భవంతోమహంతోనుగృహ్ణంతు | అ
 స్మిక్ శుభోత్సవే ఘనసార ఘనసారమృగమదఘున్మణమన్మణిత వివి
 ధచందనగన్దైః, అవికలవకుళమరువక కురువక మల్లీమతల్లీ చంపక
 చాంపేయమందార కుందారవిందకుటజకదంబ కుసుమకదంబ గుంభి
 తైలోఽఽఽతర సారభకరంభితైర్మాంల్యకదంబైః, ఏలాలవంగ జాతీ
 ఫలకాశ్మీరజ కర్పూరపరిమళ పరిమిళితక్రముక ఫలసుధారస షుగ్ధ
 స్నిగ్ధసుధాచూఽఽఽపెశలైస్తాంబూలైశ్చపరితోషితానాం భాగవతా
 నామశేషాణామమీమాం తత్రభవతాం భవతామమోఘాభిరాకీర్ణ
 రస్మిక్ కల్యాణగృహే శ్రీ శ్రీనివాస దివ్యమహిమీమణేః శ్రీమహా
 లక్ష్మ్య స్థేమాభూమానముద్దామాన మవలంబతామితి తత్రభవం
 తో భవంతోమహంతోనుగృహ్ణంతు, సద్యస్సువృష్ట్యాసర్వేనదనదీ

తటాకాస్పృశాణాభూయాసురితి తత్రభవంతో భవంతౌ మహాం
తౌనుగృహ్ణంతు | దేశోయంనిరుపద్రవోస్తు || రాజాధార్మికో వి
జయీచభవతు | సర్వేజనా స్సుఖినోభవంతు | సమస్త సన్మంగళాని
భవంతు | సత్యావతా ఆశిషస్సంతు.

ఇత్యనుగ్రహ పరిపాటి.

సంభావనా క్రమః.

తీర్థసంభావనా || యదగ్నిం పూర్వగ్ం మరత్యథాగ్ని
హోత్రం | భాగధేయేనైవైసం ప్రణయతి | బ్రాహ్మణ ఆర్షేయ
ఉద్ధరేత్ | బ్రాహ్మణోవై సర్వాదేవతాః | సర్వాభిరేవైసం దేవ
తాభిరుద్ధరతి || (అష్ట||౧౮||౨౦)

కోయిల్ తిరుమలై పెరుమాళ్ కోవిల్ తిరునారా
యణపురం తుడక్కమానజీయాళ్ శ్రీవైష్ణవాళ్ (సకలాచార్య పు
రుషర్ కళుమ్,) శ్రీపాదతీర్థం సాదితరుళవేణు మితి ప్రాగ్ధ్య , తీర్థ
సంభావనా ' ఇత్యుక్త్వా దివ్య దేశ చతుష్టయస్యాపి చతుర్ణాంఘ
లతాంబూల దక్షిణం దద్యాత్.

పెరుమాళ్ పిరాట్టియార్ సం || వషత్పైవిష్ణవాస ఆకృ
ణోమి తన్మే జపస్వ శిపివిష్టహవ్యం | వర్ధతుత్వా సుష్టుతయోగి
రోమే యూయం పాతస్వస్మిభిస్సదానః (సం|| ౨౧||౨ || ౬౭+౬౮)
(యద్వా)యఃపూర్వాయ వెధ సేనవీయసే|సుమజ్జనయే విష్ణు వెద
దాశతి | యోజాతమస్యమహతోమహి బ్రవాత్ | సదుశ్రవోభిర్య
జ్యంచదభ్యసత్ | తముస్తాతారః పూర్వ్యం యథావిద ఋతస్య |
గర్భగ్ం హవిషాపిపర్తన | ఆస్యజానంతోనామ చిద్వివక్తన | బృ
హత్తేవిష్ణోసుమతిం భజామహే || (అష్ట|| ౨౧||౮||౨౯)

గృణాహి! ఘృతవతీ సవితరాధిపత్యైః పయస్వతీరంతిరాశా
నోఅస్తు! ధృవాదిశాం విష్ణుపత్న్యఘోరాః స్యుశానా సహసా
యామనోతా | బృహస్పతిర్మాతరిశ్వోతవాయు స్సంధువానావాతా
అభినో గృణంతు | విష్ణుభోదివోధరుణః పృథివ్యా అస్యేశానా
జగతో విష్ణుపత్నీ. (సం॥ ౪॥ ౪॥ ౩౭) శ్రీమదఖిలాండకోటి
బ్రహ్మాండ నాయకనాన శ్రీలక్ష్మీనృసింహా సంభావనా - వేరు
మాలో పిరాట్టియార్ సంభావనేతివా.

(నమ్మాళ్వార్ సం) చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం |
యేనపూతస్తతి దుష్కృతాని | తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతాః |
అతిపాష్టానమరాతిం తరేమ | లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రం | జ్యో
తిష్మద్భాగ్విమానం మహస్వత్ | అమృతస్యధారా బహుధాదో
హమానం | చరణంనోహంకెసుధితాం దధాతు || (అష్ట॥ ౩॥౧౨॥
౧౪) శ్రీమద్వేదమాగ్నేత్యాదిరానప్రపన్న సంతాన కూటస్థరా
ననమ్మాళ్వార్ సంభావనా.

(ఎమ్మెరుమానార్ సం) నకర్మణాన ప్రజయాధనేనత్యా
గేనకే అమృతతృమానశుః | పరేణాకం నిహితం గుహయాం వి
భ్రాజతే యద్యతయోవిశంతి | వెదాంత విజ్ఞానసునిశ్చితార్థాన్
న్యూనయోగాద్యతయ శ్శుద్ధనత్వాః | తేబ్రహ్మలోకతు పరాంతకా
లే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి నత్వే | దహరం విపాప్యం పరతెశ్మ
భూతం యత్పుండరీకం పురమధ్యనగ్గంధం | తత్రాపి దహరం గగ
నం విశోకస్తస్మిన్యదంత స్తదుపాసితవ్యం | యద్వేదాదాస్వరః పృ
థోవేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః | తస్యప్రకృతిలీనస్య యః పరస్సమహేశ్వ
రః || (తై॥ ఉ॥ ౪॥ ౨౪)

శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్యో భయవేదాంత ప్రస
రకరాయ్ దర్శనస్థాపకరాన ఎమ్మెరుమానార్ సంభావనా.

(శ్రీమన్నిగమాన్తమహా దేశిక సం) చరణం పవిత్రం
+ దధాతు (ఆత్మవార్ సంభావనాయాండ్రప్రవ్యః) శ్రీమద్వేద
మా + రాయ్, సర్వతంత్ర స్వతంత్రరాన తూప్పల్ వేదాంత మహా
దేశిక సంభావనా.

(శ్రీమణవాళ మహామునికల్ సం) నకర్మణాన ప్రజయా
+ మహేశ్వరః || శ్రీమద్వేదమార్గ + రాన కోయిల్ మణవాళ
మహామునికల్ సంభావనా.

(అథస్వాచార్య సం) శ్రీమదహోబిల శ్రీలక్ష్మీ సృసింహ
స్థాన నిర్వహణ ధురంధరాచార్యాణాం సంభావనాక్రమః || చరణం
పవిత్రం + దధాతు || నకర్మణా + మహేశ్వరః || ఇత్యంతము
క్త్వా శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్య పరమహంస పరివ్రాజ
కాచార్య సర్వతంత్ర స్వతంత్రో భయవేదాంతాచార్య శ్రీభగవ
ద్రామానుజసిద్ధాంత నిర్ధారణసార్వభౌమ శ్రీవణ్ శతకోప శ్రీమ
దాదివణ్ శతకోపయతీంద్ర మహాదేశిక సంభావనా || ఇత్యాది
శ్రీమేణ స్వాచార్య పర్యంతం యథాక్రమం యథోపదేశంకుర్యాత్.

శ్రీ శ్రీ బ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశికాఖ్య శ్రీలక్ష్మీ
హయవదన దివ్యాస్థాన ధురంధర యతివరదివ్య సంభావనాయాం,
శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్యాణాం, ఇత్యాదిక్రమేణ మ
ష్మ్యంతం సర్వముక్త్వా శ్రీమత్కువికథక కంఠీరవ చరణయుగళ వి
స్యన్త సమస్తాత్మభరాణాం శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహా
దేశికానాం సంభావనా ఇత్యాదిక్రమేణ శ్రీమదాదిమ బ్రహ్మతంత్ర
మహాదేశికేంద్రాది సంభావనాస్సర్వా యథాసంప్రదాయంకార్యాః.

శ్రీమచ్ఛ్రీవాస మహాదేశికాది మునిత్ర యపరం పరా ని
ర్వాహకాచార్య సంభావనాయాం శ్రీమన్నాథముని శ్రీమద్యాము
నముని శ్రీమద్రామానుజముని రూప మునిత్రయ సిద్ధాంతస్థాపనా
చార్యాణామితి విశేషః. (సా ౭౫ యథాసంప్రదాయంకార్యా)

ఏవమేవ యథాసంప్రదాయం యథోపదేశ మాచార్య పు
రుష సంభావనా ౭౫ తత్తత్సంప్రదాయ నిష్ఠైశికార్యా.

సర్వాస్వపి సంభావనాను సర్వైరుత్థాయసాంజలిబంధైః , ప
రస్పరహితైషిణాం పరిసరేషుమాంవర్తయే ' తిన్ద్రాయపిద్భిస్సద
ప్యైరత్యంతా దరపూర్వకం భక్తిః ప్రదర్శనీయా.

(బృహస్పతి సం) , బృహస్పతే సవిత్సోధయైసగ్ం స
గ్ంశితం చిధ్సంతరాగ్ం సగ్ం శిశాధి । వధయైసం మహతేసా
భగాయ విశ్వేవన మనుమదన్తుదేవాః '॥ (సం॥౪॥౧॥౨౭+౨౮)
బృహస్పతి సంభావనా.

(దీక్షిత సం) , అగ్నిరగ్రే ప్రథమోదేవతానాం । సం
యాతానాముత్తమో విష్ణురాసీత్ ! యజమానాయ పరిహృత్యదే
వాన్ । దీక్షయేదగ్ం హవిరాగచ్ఛతన్నః । అగ్నిశ్చవిష్ణో తవ ఉ
త్తమంమహః । దీక్షాపాలేభ్యోవసతగ్ం హిశక్రా । విశ్వైర్దైవైశ్చ
జ్ఞయైస్సంవిదానా । దీక్షామస్మై యజమానాయధత్తమ్ ' ॥ (అప్ట॥
౨॥ ౪॥ ౨౩+౨౪) దీక్షితానాం సంభావనా.

(విద్వత్సంభావనా) , యే అర్వాణుతవా పురాణేవేదం వి
ద్వాగ్ం సమభితోవదంత్యాదిత్యమేవతే పరివదంతి సర్వే అగ్నిం
ద్వితీయం తృతీయంచహగ్ం సమితియావతీర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా
వేదవిద్బ్రాహ్మణే వసంతి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్యోదివే
ధివే సమన్కుర్యాత్. (ఆర ॥ ౨ ॥ ౧౧) విద్వత్సంభావనా.

(వైశ్యదేవ సం) వైశ్యదేవోవా అశ్వః | నానాదేవత్యాః
పశవోభవంతి | అశ్వస్య సర్వత్వాయ | నానారూపా భవంతి | త
స్మాన్నానారూపాః పశవః | బహురూపా భవంతి | తస్మాద్బహు
రూపాః పశవస్సమృద్ధ్యైశ్చ || (అష్ట || 3 || ౯ ||) వైశ్యదేవ సంభావనా.

(సదస్సంభావనా) , సప్రథసభాం మేగోపాయ । యేచస
భ్యాస్సభాసదః । తానింద్రియావతః కురు । సర్వమాయు రుపాస
తాం । (అష్ట || ౧||౨||౨౬)' సదస్సంభావనా.

ఏవంజాతకర్మాద్యే తద్గ్రంథస్థానం కర్మణాం ప్రయోగః,
కవర్దికారికా, గృహ్యసూత్ర, తద్వ్యాఖ్యా, అండ్ సెక్వెంట్ ప్ర
యోగవృత్తి, గృహ్యరిత్య, కంఠభూషణ, చంద్రికా, తదనుసారి
ప్రయోగానుక్రమణికాది బహూక్ గ్రంథానవలోక్య తత్ర తత్రస్థి
తానర్థాన్ సంగ్రహ్య, తత్తత్ప్రకరణేషు సూత్రవాక్య కారికాది
విన్యాస పూర్వకం జాయమాన కావీన భగవత్కటాక్ష లబ్ధేన
శ్రీవల్ శతకోప శ్రీ శతకోప, శ్రీ శతకోప రామానుజ, శ్రీ వీర
రాఘవ శతశత్రుంయమింద్రాణాం దివ్యామోఘానుగ్రహేణ తచ్చర
ణయుగళ సేవానమధిగత బుద్ధిలేశేన శ్రీమద్ధయవన దివ్యాస్థాన
ధురంధరైః శ్రీకృష్ణ బ్రహ్మతంత్ర పరకాలమహా దేశికైస్సానుగ్ర
హం సంప్రేరితేన శ్రీ లక్ష్మీనృసింహ దివ్య సమ్ప్రీతిం కామ
యమానేన యథా ప్రజ్ఞంగ్రథితః. తత్రానుక్త దురుక్త పునరు
క్తాదికా దోషాన్నిర్మత్సరాస్తత్ర భవన్తోమహాంత స్సోఽహ్య ప్ర
మాదధ్వమితిసాక్షాలిరభ్యర్థయే. అనేన ప్రీణాతు భగవాన్ శ్రీ
మదళోబిల గుహవిహారీరమాన్యహరిః.

పూర్వప్రయోగానుక్రమణికా సమాప్త.

అథ వధూవరసమ్మానకాలే పఠ్యమానాశీర్మన్తాః ॥

ఏతైరాయుష్కామః । ప్రజాపశుకామోవా । పుంస్తాదశ
హోతార ముదంచ ముపదధాతి యావత్పదం । హృదయం యజుషీ
పత్నోచదక్షిణతః ప్రాశ్చింశతుర్హోతారం । పశ్చాదుదంచంప
శ్చహోతారం । ఉత్తరతః ప్రాశ్చిగ్ంషడ్ధోతారం । ఉపరిష్టా
త్పాంచగ్ం సప్తహోతారం । హృదయం యజుగ్ంషి పత్న్య
శ్చ । యథావకాశం గృహం । యథావకాశం ప్రతిగృహం లోకం
పృథాశ్చ । సర్వాహస్యైతాదేవతాః ప్రీతా అభీష్టాభవంతి ! అష్ట ॥
౩॥ ౧౨॥ ౨౬ ॥

అగ్నిం ప్రథమం విభక్తీనాం యజతి । అగ్నిముత్తమం పత్నీసం
యాజనాం । తేనాగ్నేయం । తేన సమృద్ధం కియత ఇతి ॥ (అష్ట ॥
౧ ॥ ౩ ౨) ॥ ౧ ॥

హిరణ్యపాత్రం మధోః పూర్ణం దదాతి । మధవ్యోసానీతి ఏక
ధాత్రహ్మణ ఉపహరతి । ఏకధైవయజమానతయస్తేజోదధాతి ॥
(అష్ట ॥ ౧ ॥ ౩ ౨౧) ॥ ౨ ॥

సప్తదశప్రజాపత్యాస్పృశూనాలభతే । సప్తదశప్రజాపతిః ।
ప్రజాపతేరాప్త్యై శ్యామా ఏకరూపాభవంతి । ఏవమివహిప్రజాపతి
స్సమృద్ధ్యై ॥ (అష్ట ॥ ౧॥ ౩॥ ౨౪ + ౨౫) ॥ ౩ ॥

గోధూమంచమాలం । నవావతేప్రీహయోనయవాః । యద్గో
ధూమా । ఏవమివహిప్రజాపతిస్సమృద్ధ్యై ॥ (అష్ట ॥ ౧॥ ౩॥ ౪౧) ॥ ౪ ॥

శిశివిష్టవతీభిస్త్రీతీయనవనే । యజ్ఞోవైవిష్ణుః । పశవశ్శిషిః ।
యజ్ఞివపశుషుప్రతితిష్ఠతి । బృహదంత్యంభవతి । అంతమేవైసగంశి
యైగమయతి ॥ (అష్ట || ౧ || ౩ || ౧౨) ॥ ౫ ॥

సోమోవాసతస్యరాజ్యమాదత్తై । యోరాజాసన్నాశ్శ్యో
వాసోమేనయజతే । దేవసువామేతానిహవీగంషిభవంతి । ఏతావం
తోవైదేవానాగంసవాః । తపవాస్మైసవాంస్సృయచ్ఛంతి । తపనం
పునస్సువంతేరాజ్యాయ । దేవసూరాజాభవతి ॥ (అష్ట || ౧ || ౪ ||
౧౦) ॥ ౬ ॥

తీగితిగివైదేవానామృథాని । తీగిఛందాగంసి । తీ
గిసవనాని । త్రయశ్శిమేలోకాః । ఋధ్యామేవతద్విర్యవషులోకేషు
ప్రతితిష్ఠతి ॥ (అష్ట || ౧ || ౫ || ౩౩) ॥ ౭ ॥

సంవత్సరేణైవాస్మాఅన్నమవగుంధే । వైశ్వదేవశ్చగురృభవతి ।
వైశ్వదేవంవాఅన్నం । అన్నమేవాస్మైస్వదయతి । ప్రథమజోవత్సో
దక్షిణానమృద్ధైః ॥ (అష్ట || ౧ || ౬ || ౧౦) ॥ ౮ ॥

సౌమ్యగ్గంశ్యామాకంచరునిర్వపతి । సోమోవాఅకృప్తపచ్య
స్యరాజాః । అకృప్తపచ్యమేవాస్మైస్వదయతి । వాసాదక్షిణా । సౌ
మ్యగ్గంహిదేవతయావాస స్సమృద్ధైః ॥ (అష్ట || ౧ || ౭ || ౧౧) ॥ ౯ ॥

సరస్వత్యైచరునిర్వపతి । సరస్వతేనరుం । మిథునమేవావ
గుంధే । మిథునోగ్వాదక్షిణానమృద్ధైః ॥ (అష్ట || ౧ || ౮ || ౧౧) ॥ ౧౦ ॥

మృషదాజ్యంగృహ్లాతి । పశవోవైపుషదాజ్యం । పశూనేవావ
గుంధైః । పంచగృహీతంభవతి । పాశ్చాహిపశవః । బహురూపంభవ

తి | బహురూపాహివశవాన్సమృద్ధ్యై || (అష్ట || ౧ || ౬ ||
౨౦+౨౧) || ౧౧ ||

పవిత్రంవైహిరణ్యం | పునాత్యేవైనం | బహువైరాజన్యోన్మ
తంకళాతి | ఉపజామ్యైహుతే | జనాతిబ్రాహ్మణం | వదత్యన్మతం |
అన్మతేఖలువైక్రియమాణెవరుణోగృహ్లాతి | వారుణంయవమయంచ
రుంనిర్వపతి | వరుణపాశాదేవైనంముంచతి | అశ్వోదక్షిణా | వారు
ణోహిదేవతయాశ్వస్సమృద్ధ్యై || (అష్ట || ౧ || ౭ || ౧౧) || ౧౨ ||

ముష్కరాభవంతిసేంద్రత్యాయ | దశపేయోభవతి | అన్నా
ద్యస్యావరుద్ధ్యై | శతంబ్రాహ్మణాపిబంతి | శతాయుఃపురుషశ్శతేం
ద్రియః | ఆయుష్యేవేంద్రియేప్రతితిష్ఠతి || (అష్ట || ౧ || ౮ || ౧౨) || ౧౩ ||

తథ్సువర్ణంహిరణ్యమభవత్ | తథ్సువర్ణస్యహిరణ్యస్యజ
న్మ | యఏవంసువర్ణస్యహిరణ్యస్యజన్మవేద | సువర్ణ ఆత్మనాభవతి ||
(అష్ట || ౨ || ౨ || ౨౧) || ౧౪ ||

బ్రహ్మవాదినోవదంతి కిందేవత్యంపార్ణమాసమితి ప్రాజాప
త్యమితి బ్రూయాత్తేనేంద్రంజ్యేష్ఠం పుత్రం నిరవాసాయ యదితి
తస్మాజ్యేష్ఠం పుత్రంధనేన నిరవాసాయయంతి || (సం || ౨ || ౧ || ౧౪) || ౧౫ ||

సంజ్ఞానంవిజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం జానదభిజానత్ | సంకల్పమానం
ప్రకల్పమానముపకల్పమాన ముపక్లప్తంక్లప్తం శ్రీయోపసీయతయ
త్సంభూతం భూతం | చిత్రకేతుః ప్రభానాభాకాథ సంభావ | జ్యో

తిష్ఠాగ్ంస్తేజస్సానాతపగ్ంస్త పన్నభితపగ్ంస్త । రోచనోరోచమాన
శ్శోభనశ్శోభమానః కల్యాణః ॥ (అష్ట॥ ౩॥ ౧౦॥ ౧) ॥ ౧౬ ॥

యోపాంపుష్పంవెద । పుష్పవాన్పృజావాన్పశుమాన్భవతి
చంద్రమావా అపాంపుష్పం । పుష్పవాన్పృజావాన్పశుమాన్
భవతి ॥ (ఆరణం ప్రశ్న ॥ ౧ ॥ ప ॥ ౭౭) ॥ ౧౭ ॥

తేనభూతేన హవిషాయ మాప్యాయతాంపుః । జాయాం
యామస్మా అవాక్షుస్తాగ్ంరసేనాభివర్ధతామ్ । అభివర్ధతాం పయ
సాభిరాష్ట్రేణ వర్ధతామ్ । రయ్యాసహసోపోషసే మాస్తామనపే
క్షితౌ । ఇహైవస్తం మావియోష్షం విశ్వమాయుర్యశ్శతమ్ ।
మహ్యైరద్రస్యస్తయే । ధృవైధిపోష్యామయిమహ్యం త్వదాద్భృ
హస్పతిః । మయాపత్యాప్రజావతీ సంజీవశరదశ్శతమ్ । త్వష్టాజాయా
మజనయత్త్వష్టాస్యైత్వాంపతిమ్ । త్వష్టాసహస్రమాయూగ్ం
షి దీధుకమాయుః కృణోతువామ్ ॥ (మం॥ ప్ర॥ ౧॥ ౮) ॥ ౧౮ ॥

సుమంగలీరియంవధూరిమాగ్ంసమేతవశ్యత । సౌభాగ్యమ
స్యైదత్వాయాథాస్తంవిపకేతనమ్ ॥ (మం॥ ప్ర॥ ౧ ॥ ౯) ॥ ౧౯ ॥

ఇమాంత్య మింద్రమీధ్వ స్సృపుత్రాగ్ంనుభగాం కృణు
(కురు) । దశాస్యాంపుత్రానాధేహిపతిమేకాదశంకృధి ॥ (మం॥
ప్ర॥ ౧ ॥ ౧౦) ॥ ౨౦ ॥

స్వస్తి వాచనమ్.

అశుశ్శిశానో వృషభోనయుధోఽశ్మనునాఘనః క్షోభణశ్చర్షణ
 గేనామ్ | సంక్రందనో ఽనిమిష ఏకవీరశ్శతగంసేనాఅజయఘ్నాకమి
 స్త ॥ | సంక్రందనేనానిమిషేణజిహ్వానాయుత్కారేణదుశ్చయనెన
 ధృష్టునా | తదింద్రేణజయతతథ్పహధ్వంయుధోనర ఇమహస్తైనవృ
 ఘ్నా | సఇమహస్తైస్సనిషంగిభిర్వశేసగ్గంప్రప్తాసయుధఇంద్రోగణేన | స
 గ్గంసృప్తజిహ్వోమహాబాహుశఙ్ఖార్థ్యధన్వా ప్రతిహితాభిరస్తా | బృ
 హస్పతేపరిదీయ ॥ ౧౬ ॥ రథేనుక్షోహే ఽమిత్రాగ్ం అపబాధ
 మానః | ప్రభంజస్థినాః ప్రమృణోయుధాజయన్నస్మాకమేధ్యవితా
 రథానామ్ | గోత్రభిదం గోవిదం వజ్రబాహుం జయంతమజ్మప్రమృ
 ణంతమోజసా | ఇమగ్ం సజాతాఅనువీరయధ్వమింద్రగంసఖాయో
 ఽనుగ్ంరథధ్వమ్ | బలవిజ్ఞాయస్థవిరః ప్రవీరస్సహస్వావా
 జీసహమానఉగ్రః | అభివీరోఅభినత్వాసహోజాజైత్రమింద్రరథమా
 తిష్ఠగోవిత్ | అభిగోత్రణి సహసాగాహమానో ఽదాయః ॥ ౧౭ ॥
 వీరశ్శతమన్యూరింద్రః | దుశ్చయవనః పృతనాషాడయుధ్యో ఽస్మాక
 గ్ం సేనా అవతు ప్రయుఘ్ను | ఇంద్రఆసాంనెతాబృహస్పతిర్దక్షిణా
 యజ్ఞః పుర ఏతుసోమః | దేవసేనానామభిభంజతీనాం జయంతీనాం
 మరుతోయంత్యగే ॥ | ఇంద్రస్యవృష్ణోవరుణస్యరాజ్ఞ ఆదిత్యానాంమ
 రుతాగ్ం శధణ్ఉగ్రమ్ | మహామనసాంభువనచ్యవానాం ఘోషోదే
 వానాం జయతాముదస్థాత్ | అస్మాకమింద్రస్సమృతేషు ధ్వజెష్వ
 స్మాకంయో ఇషవస్తాజయన్తు ॥ ౧౮ ॥ అస్మాకంవీరాఉత్తరేభవం
 త్వస్మాను దేవా అవతాహవెషు | ఉద్ధర్షయ మఘవన్నాయుధా
 న్యుభ్యత్వనాం మామకానాంమహాగ్ంసి | ఉద్వృత్రహన్వాజనాం

వాజినాన్యుద్రథానాంజయతామేతుఘోషః । ఉపప్రేత జయతా
సరిస్థి నిరావస్సంతుబాహవః । ఇంద్రోవశ్శిర్మయచ్ఛత్వనా ధృష్టాయ
థా ౭సథ । అవస్థప్తా పరాపత శరవ్యే బ్రహ్మసగ్ంశితా । గచ్ఛా
మిత్రాస్స ॥ ౧౯ ॥ విశమైషాం కంచనోచ్ఛిషః । మర్మాణితేవ
ర్మభిశ్చాదయామిసామస్తావరాజా ౭మృతేన భివస్తామ్ । ఉరోర్వ
రీయోవరివస్తైలస్సు జయంతంత్యామనుమదంతుదేవాః । యత్రబా
ణాస్సంపతంతి కుమారావిభిభాషవ । ఇంద్రో నస్తత్రవృత్రహః విశ్వా
హాశర్మయచ్ఛతు ॥ ౨౦ ॥ దీయాదాయోజయస్తవ్విమిత్రాస్స ॥ ౨౧ ॥
త్వా రిగ్ంశచ్చ ॥ (సం ॥ ౪ ॥ ౬)

జీమూతస్యవభవతి ప్రతీకంయద్వమియాతినమదాముప
స్థే । అనావిధయాతనువాజయత్వగ్ం సత్త్వా వర్మణోమహిమాపి
పర్తు । ధన్వనాగాధన్వనా ౭౭జిజయేమధన్వనాతీవాస్సమదోజ
యేమ । ధనుశ్శత్రోరపకామం కృణోతి ధన్వనా సర్వాః ప్రదిశోజ
యేమ । వక్ష్యంతీవేదాగనీగంతిర్క్లం ప్రియగ్ంసఖాయం పరిషన్వ
జానా । యోషేవశిజ్ కే వితతా ౭ధిధన్వన్ ॥ ౨౨ ॥ బ్యాఞ్చయగ్ం స
మనాపాగయన్తి । తేఆచరన్తి సమనేవయోషా మాతేవ పుత్తంబి
భృతాముపస్థే । అపశత్రూ విధ్యతాగ్ం సంవిదానె ఆత్మీఞ్చ
మేవిష్ఫురన్తి అమిత్రా । బహ్విదాంసితాబహురస్య పుత్త్రిశ్చి
శ్చా కృణోతి సమనా ౭వగత్య । ఇమధిస్సజ్ఞాః పుతనాశ్చసర్వాః
పృష్ఠేనినద్ధోజయతి ప్రసూతః । రథేతిష్ఠన్యతివాజినః పురోయ
త్రయత్ర కామయతేసుమారథిః । అభీశూనాంమహిమానమ్ ॥ ౨౩ ॥
పనాయతమనః పశ్చాదనుయచ్ఛన్తిరశ్మయః । తీవ్రాంఘోషాన్కు
ణ్వతే వృషపాణియో ౭శ్వారథేభిస్సహ వాజయంతః । అవక్రామం
తేప్రపదైరమిత్రాన్ని ణన్తి శత్రూగ్ంరసపవ్యయన్తః । రథవాహనగ్ం

హవిరన్యనామయత్రా యుధం నిహితమన్యవర్మ । తత్రారథమువశ
గ్మగం సదేమవిశ్వా ఒహవయగ్ం సుమనన్యమానాః । స్వాదుష
గ్ంనదఃపితరో వయోధాః కృచ్ఛ్యశ్రితశ్శక్తివంతోగభీరాః । చిత్రప
నా ఇమబలాఅమృద్ధాస్సతోఽపిరా ఉరవో వ్రాతసాహః । బ్రాహ్మ
ణానః ॥ ౨౯ ॥ పితరస్సన్యూసశ్శివేనోద్యావాపృథివీ అనహసా ।
పూషావసాతు దురితాదృతావృధో రక్షామాక్షినోఽఅశుశగ్ంనహ
శత । సువర్ణంవస్తైమృగోఅస్యాదంతోగోభిస్సంనద్ధావతతిప్రనూతా ।
యత్రానరస్సంచ విచద్రవంతి తత్రాన్మృత్యుమిషవశ్శర్మయగ్ంసకా ।
ఋజ్జేతేపరివృజ్గ్ధినో ఒశ్మా భవతునస్తనూః । సామో అధిబ్రవీతు
నో ఒదితిః ॥ ౩౦ ॥ శర్మయచ్చతు । ఆజంఘంతి సాన్వహంజఘనా
గ్ం ఉపజఘ్నుతే । అశ్వాజనిప్రచేతసా ఒశ్వాన్ధస్సముఘ్న చోద
య । అహిరివభోగైః పర్యేతి బాహుం బ్యాయా హేతిం పరిబాధ
మానః । హస్తఘ్నో విశ్వావయునానివిద్వాన్ప్రమాన్ప్రమాగ్ం
సంపరిపాతువిశ్వతః । వనస్పతేవీడ్వంగోహి భూయా అన్మృత్యుభాప్ర
తరణస్సవీరః । గోభిస్సంనద్ధో అసి వీడయస్వాస్థతా తే జయతుజె
త్వాసి । దివఃపృథివ్యాఃపరి ॥ ౩౧ ॥ ఓషడిద్భృతం వనస్పతిభ్యః ప
ర్యాభృతగ్ంసహః । అసామోజ్ఞానం పరిగోభిరావృతమింద్రస్యవజ్ర
గ్ం హవిహరథంయజ । ఇంద్రస్యవజ్రోమరుతామనీకం మిత్రన్యగ
రోవరుణన్యనాభిః । సమాంసోహవ్యదాతిం జహణో దేవరథ పృ
తిహవ్యాగృభాయ । ఉపశ్వానయపృథివీముతద్వ్యాం పురుత్రాతేమ
నుతాంవిష్మితంజగత్ । స దుందుభే సజారింద్రేణ దేవైరదూర
త్ ॥ ౩౨ ॥ దవీయో అశుశ శత్రూః । ఆక్రందయబలమోశో
నఅథావిష్టనిహిదురితాబాధమానః । అపప్రాథమందుభేదుచ్ఛసా
గ్ం ఇంద్రేంద్రస్య ముష్టిరసి వీడయస్వ । ఆమూరజప్రత్యావర్తయే

మాః కేతుమద్దుందుభిర్వావదీతి | సమశ్వపర్ణాశ్చరన్తినో నరో ౭
స్మాకమింద్రధినోజయంతు || 33 ||

ధన్వన్తహిమానంబ్రాహ్మణాసా ౭దితికి పృథివ్యాపరిదూ
రాదెకచత్వారిగంశచ్చ || ౩ ||

మమాగ్నేవశ్చో విహవేష్వస్తు వయంత్యైన్ధానాస్తనువం ఘ
షేమ | మహ్యం నమంతాం ప్రదిశశ్చతస్త్వయా ౭ధ్యక్షేణ పృ
తనాజయేమ | మనుదేవా విహవెనంతు సర్వఇంద్రావంతో మరుతో
విష్ణురగ్నిః | మమాంతరిక్షమురుగోపమస్మ మహ్యంవాతః పవతాం
కామేస్త్రిక్ష | మయిదేవాద్రవిణమాయజన్తాం మయ్యాశీరస్తుమ
యిదేపహూతిః | దైవ్యాహోతారావనిషంత || ౨౯ || పూర్వే ౭
రిష్టాస్సస్యమ తనువాసువీరాః | మహ్యంయజన్తమమయానిషా
వ్యా ౭౭ఘాతిస్తత్యామనసామేతస్తు | యేనోమానిగాం కతమచ్చ
నాహం విశ్వేదేవాసా అధివోచతామే | దేవీష్ణుడుర్వీరురుణికికృణో
తవిశ్వే దేవాసఇహవీరయధ్వన్ | మాహస్మహిప్రజయా మాతనూ
భిర్మారథామ ద్విష తేసామరాజ్న్ | అగ్నిర్మన్యం ప్రతినువన్తుర
స్తాత్ || 30 || అదభోగోపాః పరిపాహిసత్స్వమ్ | ప్రత్యంచోయంతు
నిఘతఃపునస్త ౭మైషాంచిత్రంప్రబుధావినేశిత | ధాతాధాతృణాం
భుమిశ్చ యస్పతిర్దేవగంనవి తారమభిమాతిషాహమ్ | ఇమంయజ్ఞ
మశ్వినోభా బృహస్పతిర్దేవాః పాన్తయజమానంన్యర్థాత్ | ఉరు
వ్యచానోమహిషశ్శర్మయగ్ం సదస్మి హవేపురుహూతః పురుషుః |
సఖఃప్రజాదైవ హర్యశ్వమృడయేంద్రమా || 31 || నారీరిషామాఘరా
దాః | వేదనస్సపత్నా అపతేభవంత్వింద్రాగ్నిభ్యామవబాధామహే
తాత్ | తనవోరుద్రా ఆదిత్యా ఉపరిస్పృశం మోగ్రంచెత్తా రమధి
రాజమర్కత్ | అత్యాంచమింద్రమముతోహవామహే యోగోజ్

ధనజిదశ్యజిద్యః । ఇమంనోయజ్ఞం విహవేజుషస్వాస్యకురోత్ హరిహో
మేదినంత్యా ॥ ౩౨ ॥

వనివంతపురస్తాన్మాత్రచత్వారిగ్ంతచ్చ ॥ ౩౩ ॥

అగ్నేర్మన్వేప్రథమస్య ప్రచేతసాయం పాంచజన్యం బహవస్స
మింధతే । విశ్వస్యాం విశి ప్రవివిశివాగ్ం సమీమహే సనో ముం
చత్వగ్ంహసః । యస్యేదం ప్రాణన్నిమిషద్యదేజతియస్యజాతం జన
మానంచ కలమ్ । స్తామ్యగ్నింనాథితోజోహవీమి సనోముంచత్వ
గ్ంహసః । ఇంద్రస్యమన్వే ప్రథమస్యప్రచేతసో వృత్రఘ్నస్తామీ
ఉపమాముపాగుః । యోదాశుషస్సుకృతోహవమువగంతా ॥ ౩౪ ॥
సనోముంచత్వగ్ంహసః । యస్సంగ్రామంనయతి సంవశీయుధేయః పు
ష్టానినగ్ంస్యజతిత్రయాణి । స్తామీంద్రంనాథితోజోహవీమి సనో
ముంచత్వగ్ంహసః । మన్వేవాంమిత్రావరుణా తస్యవిత్తగ్ం సత్యేజ
సాద్యగ్ంహణాయంనుదేధే । యారాజానగ్ంసరథం యాథక్షగ్రాతా
నో ముంచతమాగసః । యోవాగ్ంరథఋజరశ్మిస్త్యధర్మామిగు
శ్చరంతముపయాతిదూషయన్ । స్తామి ॥ ౩౫ ॥ మిత్రావరుణానా
థితో జోహవీమితేనోముంచతమాగసః । వాయోస్సవితుర్విదధాని
మన్వహేయావాత్మన్వద్భిభృతోమాచరక్షతః । మావిశ్వస్యసరిభూ
బభూవతుస్తానోముంచతమాగసః । ఉపశ్రేష్ఠాన ఆశిషోదేవయోధా
ర్శేఅస్థిరన్ । స్తామివాయుగ్ం సవితారంనాథితోజోహవీమి తేనో
ముంచతమాగసః । రథీతహరథీనామహ్వాఙ్ఞాతయేశుభం గమిష్యేసు
యమేభిరశ్వైః । యయోః ॥ ౩౬ ॥ వాందేవాదేవేవ్యనిశితమోజస్తా
నోముంచతమాగసః । యదయాతంవహతుగ్ంసూర్యాయాస్త్రిచ
క్రేణ సగ్ంసదమిచ్ఛమానా । స్తామిదేవావశ్వినోనాథితోజోహవీ
మి తేనోముంచతమాగసః । మరుతాంమన్వే అధినో బ్రువంతుషే

మాంవాచవిశ్వామవంతువిశ్వే! ఆశూహువెసుయమానూతయే
 తేనోముంచంత్వేనసః | తిగ్మచూముసంవీడితగ్ం సహస్వద్వివ్యగ్ం
 శధణః ॥ ౩౬ ॥ పృతనానుజిష్ణు | స్తామిదేవాన్మరుతోనాథితోజాహ
 ఏమి తేనోముంచంత్వేనసః | దేవానామస్వే అధినోబ్రువంతు పే
 మాంవాచవిశ్వామవంతువిశ్వే! ఆశూహువెసుయమానూతయే
 తేనోముంచంత్వేనసః | యదిదంమా ౭భిశోచతి పారుషేయేణదై
 వ్యేన | స్తామివిశ్వాస్తేవాన్నాథితోజాహఏమి తేనో ముంచంత్వేన
 సః | అనునో ౭ద్యానుమతిరను ॥ ౩౭ ॥ ఇదనుమతేత్వం వైశ్వానరో
 సః యోత్యపుష్కాదివి | యేఅప్రథేతామమితేభిరోజాభిర్యేవ్రతిపే
 అధవతాంవసూనామ్ | స్తామిద్యావాపృథివీనాథితోజాహఏమి తే
 నోముంచతమగ్ంహసః | ఉర్వీఃదసీవరివః కృణోతం తేత్రస్యవత్సీ
 అధినోబ్రూయాతమ్ | స్తామిద్యావాపృథివీనాథితోజాహఏమి తేనో
 ముంచతమగ్ంహసః | యత్తేవయం పురుషత్రాయవిష్టావిద్వాగ్ంస
 శ్చకృచూ కచ్చన ॥ ౩౮ ॥ ఆగః | కృధీస్వస్మాగ్ంఅదితేరనాగావ్యేనా
 గ్ంసిశిత్రథోవిష్వగ్గ్నే | యథాహతద్వసవో గార్యంచితృదిపితా
 మముంచతాయజత్తాః | ఏవాత్యమస్మత్ప్రముంచావ్యగంహః పా
 తార్యగ్నే ప్రతరాంసఆయుః ॥ ౩౯ ॥

గన్తాదూషయన్త్యామియయోశ్శిథో ౭నుమతిరనుచన
 చతుస్త్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౧౧ ॥

అగ్నేర్మస్వే యస్యేదమింద్రస్య యస్సంగ్రామగ్ం సనోము
 షత్వగంహసః | మస్వేవాంతానోముంచతమాగసః | యోవాం వా
 యోధుపరథితమా యదయాతమశ్వినౌతేనోముంచతమాగసః | య
 రుతాంతిగ్ంమరుతోదేవానాం యదిదంవిశ్వాం తేనో ముంచంత్వేన

సః! అనునడర్శిద్యావాపృథివీతేనాముంచతమగంహసాయత్తే | చతు
రగంహసష్టాగసశ్చతురేనసాద్విరగంహసః ||

స్వస్తివాచన మంత్రాః) స్వమాప్తాః.

పశ్చాత్తాప మంత్రాః.

హరిః ఓమ్ || శన్నోమిత్రశ్శంవరుణః! శన్నోభవత్వర్యమా!
శన్నఇంద్రోబృహస్పతిః | శన్నోవిష్ణు రురుక్రమః | సమోబ్రహ్మణే |
సమస్తేవాయో త్వమేవప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి | త్వమేవ ప్రత్యక్షం
బ్రహ్మవదిష్యామి! ఋతంవదిష్యామి! సత్యం వదిష్యామి! తన్నాకువతు-
తద్వక్తారమవతు - అవతుమాం - అవతువక్తారం - ఓం శాంతి శాంతి
శాంతిః || ౧ || సత్యంవదిష్యామి పంచచ || (తై||ఉ||౧||౧||౧)

శన్నోమిత్రశ్శంవరుణః - శన్నో భవత్వర్యమా - శన్న ఇం
ద్రో బృహస్పతిః - శన్నోవిష్ణు రురుక్రమః - సమో బ్రహ్మణే -
సమస్తేవాయో - త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి - త్వమేవప్రత్యక్షం
బ్రహ్మవదిషం - ఋతమవదిషం - సత్యమవదిషం - తన్నా
కువతు - తద్వక్తారమావతు - ఆవీన్మాం - ఆవీద్వక్తారం - ఓం
శాంతిశాంతి శాంతిః || ౨ || సత్యమవదిషంపశ్చచ.

సహనావవతు - సహనాభునక్తు - సహవీర్యం కరవావహై!
తేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహే - ఓం శాంతిశాంతిశాంతి
ః || ౩ || సహసావవతుపశ్చ || (తై||ఉ||౧||౨)

సమోవాచే + అనుమదన్తు || ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః.
(౯౯ తమశ్రుతే సామ్య ప్రతప్రకరణే స్ఫుటం ప్రకాశ
తః || ౪ ||

శన్నోవాతః పవతాం + తన్నోమాహసీత్ || ఓం శాంతి
శాంతిశాంతిః. (౧౦౩ తమపుట సామ్యవ్రత వ్రకరణేవ్య
క్తం ప్రకాశితః || ౫ ||

ఓమ్ || తచ్చంయోరావృణే మహే | గాతుంయజ్ఞాయ | గా
తుం యజ్ఞపతయే | దైవీస్వస్తిరస్తు నః | స్వస్తిర్మానుషేభ్యః | ఊ
ర్ధ్వంజగాతు భేషజం | శన్నో అస్తు ద్విపదే | శంచతుష్పదే |
ఓం శాంతి శాంతిశాంతిః.

పశ్చిశాంతిమంత్రా స్సమాప్తాః.

కేచిన్నాందీతర్పణం కుర్వన్తి, తత్ప్రకారమ్ - గోత్రస్యశ
ర్పణః కుమారస్యా ముక కర్మాంగం నాందీశోభన దేవతా ముద్దిశ్య
నాందీశోభన దేవతాప్రీత్యర్థం నాందీతర్పణాఖ్యం కర్మకర్తు మిత్య
నుజ్ఞాప్య విష్వక్సేన మారాధ్య - అనుగ్రహవత్సంజ్ఞల్పః - కరి
ష్యథివిశేషః - విష్వక్సేన ముద్వాప్య - నాందీశోభన దేవతాభ్యో
నమః - ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారాస్సమర్చయామి త్యా
రాధ్య - సత్యవస్వాభ్యా విశ్వేదేవా నాందీముఖాః ప్రియంతామ్,
నాందీముఖామాతృః ప్రియంతామ్, నాందీముఖాః పితృమహ్యః +
తామ్, నాందీముఖాః ప్రపితృమహ్యః + తామ్, సత్యవస్వాభ్యావిశ్వే
దేవాః ప్రియంతామ్, నాందీముఖాః పితరః పితృమహ్యః, నాందీము
ఖాః పితృమహ్యః ప్రి, నాందీముఖాః ప్రపితృమహ్యః ప్రి, సత్యవస్వా
భ్యావిశ్వేదేవాః ప్రి, నాందీముఖాః స్సపత్నీక మాతృమహ్యః ప్రి,
నాందీముఖాః స్సపత్నీక మాతృమహ్యః ప్రి, నాందీముఖాః స్స

వత్సేః మాతుః ప్రపితామహః ప్రి, సర్వేదేవాః ప్రి, సర్వేభ్యుచయః ప్రియంతామ్, శ్రీమహావిష్ణుః ప్రియతామ్.

అథ పూర్వోక్త ఏవగుణ + కైబ్బర్యరూపం గోత్రస్య శర్మణః కుమారస్యా ముక కర్మాంగం హిరణ్యరూపేణాభ్యుదయం నా గోత్రేభ్య శ్రీవైష్ణవేభ్య స్సంప్రదదే. 'ఇడాదేవహూ' రిత్యాదిసర్వం పూర్వవత్. అస్మిన్నాశే నిత్యానుసంధానాది ప్రబంధసేవాం కేచిద్భగవత్సన్నిధౌ 'శూఢ్రవిశుమ్భు' ఇత్యాది దశక ద్వయవర్జం కుర్వన్తి. పూర్వాచార్య సంభావనాదికంచ. మాత్రాదితిన్రః పిత్రాదిక త్రయోమాతా మహాదయః । త్రయశ్చ త్రిద్విగుణీకృత్య క్రమాదష్టాదశస్మృతాః ॥ ఆద్యంతయో స్త్రివర్గాణాం విశ్వేదేవాః పృథక్పృథక్ ॥ మాతుశ్చాగ్ధంతు పూర్వంస్యా త్పితౄణాం తదంతరం । మాతామహానా మప్యేవం తంత్రేవా వైశ్వదేవికం । ఉద్వాహేవిశేషః - నాందీముఖే వివాహేచ ప్రపితామహపూర్వకం । నామసక్కిర్తయేద్విద్వా నన్యత్ర పితృపూర్వకం ॥ ఇతి.

అథ వివాహాద్యగ్నినాశ ప్రాయశ్చిత్త ప్రకరణ మంత్రాః.

అపహతా అసురారక్షాగ్ంసిశాచా యేక్షయంతి పృథివి మను । అన్యత్రేతోగచ్ఛంతు యతైశాం గతంమనః ॥ 'శంసోదేవీః' (పుట)

'అయంతేయోనిః' (౧౫౯ పుట) (అష్ట ॥ ౨౧ ॥ ౫ ॥ ౪౧) (సం ॥ ౪ ॥ ౭ ॥ ౨౨)

అజహ్యసస్సు ప్రతీకః పురస్తా దగ్నేస్యాం యోనిమాసీదసా ధ్యాత్వా అస్మిన్ధృగ్ధన్ధే అధ్యుత్తరస్మిన్విశ్వేదేవాః ॥ (సం ॥ ౪ ॥ ౭ ॥ ౨౩)

ఉద్బుద్ధస్యాగ్నే ప్రతిజాగృహ్యేన మిష్టాపూర్తే సగం
సృజేథామయంచ | పునఃకృణ్వగ్గంప్త్యా పితరం యువానమన్వాతా
గ్ంసీత్వయితంతు మేతమ్ || (సం || ౪ || ౭ || ౨౮)

అగ్నిర్హోతా | అశ్వినాధ్వర్యా | త్వష్టాగ్నిత్ | మిత్ర
ఉపవక్తా | సోమసాసమస్య పురోగాః | శుక్రశ్శుక్రస్య పురోగాః |
శ్రాతాస్త ఇంద్రసోమాశి | వాతాపేర్హవన శ్శుతస్సాన్వహా ||
(౨౮ || ౩ || ౩)

బ్రాహ్మణవకహోతా | సయజ్ఞః | సమేదదాతుప్రజాంప
శూఘృష్టిం యశః | యజ్ఞశ్చ మేభూయాత్ | అగ్నిర్ద్విహోతా |
సభతాః | సమేదదాతుప్రజాం పశూఘృష్టిం యశః | భర్తాచ
మేభూయాత్ | పృథివీత్రిహోతా | సప్రతిష్ఠా | సమేదదాతుప్ర
జాం పశూఘృష్టిం యశః | ప్రతిష్ఠాచమేభూయాత్ | అంతరిక్షం
చతుర్హోతా | నవిష్ఠా | సమేదదాతు ప్రజాంపశూఘృష్టిం
యశః | విష్ఠాశ్చ మేభూయాత్ | వాయుఃపశ్చహోతా | సప్రాణః |
సమేదదాతు ప్రజాంపశూన్సుష్టిం యశః | ప్రాణశ్చ మేభూయాత్ ||
౫ || చంద్రమాష్టథోతా | సఋతూకల్పయాతి | సమేదదాతు
ప్రజాంపశూన్సుష్టిం యశః | ఋతవశ్చ మేకల్పంతామ్ | అన్నగంస
వహోతా | సప్రాణస్యప్రాణః | సమేదదాతుప్రజాంపశూఘృష్టిం
యశః | ప్రాణస్యచమేప్రాణోభూయాత్ | ద్యౌరష్యహోతా | సా
నాధృవ్యః || ౬ || సమేదదాతుప్రజాంపశూఘృష్టిం యశః | అనా
ధృవ్యశ్చభూయాసమ్ | ఆదిత్యోనవహోతా | సతేజస్వీ | సమేద
దాతు ప్రజాం పశూఘృష్టిం యశః | తేజస్వీచభూయాసమ్ | ప్ర
జాపత్రిక్షహోతా | సఇదగ్ంసర్వమ్ | సమేదదాతు ప్రజాంపశూఘృ
ష్టిం యశః | సర్వంచమేభూయాత్ || ౧౦ ||

భూగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో వాయవే ౭ న్మరితౌ
య స్వాహా సువరాదిత్యాయ దివెస్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసే
దిగ్భ్యస్సాహా నమో దేవేభ్యస్సవధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువరో
మ్ || ౪ || ౧౨ || ౨ || భూరన్నమగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో ౭
న్నంవాయవే ౭ న్మరితౌయస్వాహా సువరన్నమాదిత్యాయ దివెస్వా
హా భూర్భువస్సువరన్నం చంద్రమసే దిగ్భ్యస్సాహా నమో దేవేభ్య
స్సవధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువరన్నమోమ్ || ౧౩ || ౩ || భూరగ్న
యేచ పృథివ్యైచ మహతేచస్వాహా భువో వాయవేచాంతరితౌయ
చ మహతేచ స్వాహా సువరాదిత్యాయచ దివేచమహతేచ స్వాహా
(దా) - నా) భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచ సక్షత్రేభ్యశ్చదిగ్భ్యశ్చ
మహతేచ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్సవధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువ
మహారోమ్ || ౧౪ || ౪ ||

సమితగ్ం సంకత్పథాగ్ం సంప్రిహారోచిష్ణా సుమనస్య
మానా | ఇషమూర్జమభినంనసానా సంవాంమనాగ్ంసి సంవతాస
ముచిత్రాన్యాకరం || (సం || ౪ || ౨ || ౧౫)

పురీష్యస్తవమగ్నే రయిమాన్సుష్టిమాగ్ం అసి | శివాశ్చ
త్వాదిశస్త్వాస్సాస్వం యోనిమహానదః | భవతంసస్సమనసా స
మోకసా || ౧౬ || అరేపసా | మాయజ్జగంహిగ్ం సిద్ధం మా
యజ్జపతిం జాతవేదసా శివో భవతమద్యనః | మాతేవ పుత్రం సృ
ధివీ పురీష్యమగ్నిగ్ం స్వ యోనావభారుఖా | తాంవివైదేదేవై
ర్ ఋతుభిస్సంవిదానః ప్రజాపతిర్విశ్వకర్మా విముఞ్చతు | యదస్య
పారే రజసశ్శుక్రం జ్యోతిరజాయత | తన్నః పరేషదతిద్విజో ౭ గ్నే
వైశ్వానర స్వాహా | నమస్సుతే నిర్ఋతే విశ్వహుప || ౧౭ || అయ
స్మయం విచృతా బంధమేతమ్ | యమేవత్వం యమ్యా సం విదా

నోత్తమం నాకమధి రోహయేమమ్ | యత్రై దేవీ నిర్ఋతిరాబం
 ధ దామగ్నివాన్వవిచర్త్యమ్ | ఇదం తే తద్విష్యామ్యాముషోన
 మధ్యాదథాజీవః పితృమధి ప్రముక్తః | యస్యాపై అస్యాఃకూరత
 సంజహోమ్యేహం బంధానామవసజ్జనాయ | భూమిరితి త్వజనా
 విదునికార్ఋతిః || ౨౦ || ఇతి త్వాఽహం పరివేద విశ్వతః | అసు
 న్నంతమయజమానమిచ్ఛపైనస్యేత్యాం తస్కరస్యాన్వేషి | అన్యమ
 స్మదిచ్ఛ సాత ఇత్యా నమో దేవి నిర్ఋతే తుభ్యమస్తు | దేవీమ
 హం నిర్ఋతిం వందమానః పితేవ పుత్రం దసయేవచోభిః | విశ్వ
 స్యయా జాయమానస్యవేద శిరశ్శిరః ప్రతిసూరీ విచక్షే | నివేశన
 స్సం గమనో వనూనాంవిశ్వాహూపాఽభిచక్షే || ౨౧ || శచీభిః | దేవ
 ఇవసవితాసత్యధర్మేంద్రో నతస్థా సమరే వధీనాం | సంవరత్రా ద
 థాతన నిరాహావాన్మృణోతన | సింహామహా అవటముద్రిణం వయం
 విశ్వాఽహాదస్తమక్షీతం | నిష్కృతాహావమవటగం సువరత్రగం
 సుషేచనం | ఉద్రిణగం సింహా అక్షీతం | సీరాయుంజంతి కవయో
 యుగా వితన్వతే పృథక్ | ధీరా దేవేషు సుమ్నయా | యుసక్త
 సీరా వియుగాతనోత కృతేయోనా వపతేహ || ౨౨ || బీజమ్ | గిరా
 చ శుష్కిస్సభరా అసన్నోనదీయఇధస్పృశ్యావక్వమాయత్ | లాం
 గలం పవీవగం సుశేవగం సుమతిధ్వరు ఉదిత్కృషతి గామవిప్ర
 ఘర్వ్యంచ పీవరీమ్ | ప్రస్థావద్రథవాహనమ్ | శునంనః ఫాలావితుద
 న్నుభూమిగ్ం శునంకీనాశా అభియంతు వాహా | శునం ప్రజాన్యో
 మధునాసయోభిశ్శునాసీరా శునమస్మాసు ధత్తమ్ | కామం కామ
 దుఘే ధుత్వ మిత్రాయ వరుణాయ చ | ఇంద్రాయాగ్నయే ఛా
 వ్య ఓషధీభ్యః ప్రజాభ్యః | ఘృతేన సీతామధునా సమక్తా విత్వేదే

వైరసుమతా మరుద్భిః ఊజస్వతీ పయసా పిన్వమానా సస్మాన్మీధి
తే పయసా సభ్యావవృథ్స ॥ ౨౩ ॥

పితావిరాజామృషభో రయీణామ్ అంతరిక్షం విశ్వరూప ఆవి
వేశ | తమర్కైరభ్యర్చంతివథ్సం | బ్రహ్మసంతం బ్రహ్మణావర్ధ
యంతః ॥ (ఆష్ట ॥ ౨ ॥ ౮ ॥ ౬౬)

‘అచ్చాగిరః’ ఆగ్నేయవ్రత ప్రకరణే ద్రవ్యవ్యమ్.

శ్రీ యై న మః.

శ్రీవిష్ణు చిత్త కులనందన కల్పవస్త్రీం

శ్రీరంగరాజహరిచందన యోగదృశ్యాం

సాక్షాత్కమాంకరుణయా కమలామివాన్యాం

గోదామనస్యశరణ శ్శరణం ప్రపద్యే॥

శ్రీ రామానుజ సంప్రదాయ నిష్ఠాశాన అశేష విద్యచ్ఛ్రీ
వైష్ణవకళ తంగళ తిరుమాళికైయిలె నడక్కుమ్ వివాహ మ
ధ్యత్తిల్ పచ్చైకోలమెన్ఱు మొరు సామ్పదాయిక మంగళోత్సవం
శెయ్దుమ్ అన్దకాలత్తిల్ ఆణ్డల్ తిరువాయ్ మలర్నందరుళియ
“వారణమాయరమ్” ప్రబంధ మనుసన్నిష్ఠదుమున్ఱు. అవర్కళి
సాకర్యత్తుక్కాక విప్పిబన్ఱ మర్థత్తోదు వ్యక్తమాక్కప్పట్టదు.

శిలర్ ఇంద సామ్పదాయిక మహోత్సవత్తై అనాడరిత్త
దుమ్ దామిడ భామాన భిజ్జుత్తెయినాల్న్ది వేటారు శారణమ్ శాణ
ప్పడవిల్లై. ఎప్పడియాకిలుమిడిక ప్రచార మవశ్యకమెన్ఱు ప్రచురి
క్కప్పడుకిడు.

ఆణ్డల్ తిరువణికళే శరణమ్.

శ్రీ యో న మా.

ఆంధ్ర తిరునాటికి శరణమ్.

శ్రీ: యై న మః

ఆర్థాల్ తిరువడికళే శరణమ్.

ఆర్థాల్ అరుళిచ్చయ్ద నాయ్చ్చియార్ తిరుమొళియిర్,
వారణ మాయిరమ్.

అల్లి నాట్టామరైమేలారణంగినిత్తుడైవి
మల్లినాడాండమయిర్ మెల్లియలాల్
ఆయర్ కులవేన్దనాకత్తాల్
తెప్పదువైవేయర్ పయందవిళక్కు॥

అ || (అల్లి నాట్టామరై) ఇతూతానాయ్చ్చియార్ తిరు
మొళి త్తనియనాక అనుసన్ధిక్కప్పదుమదాయరుక్కుమ్. ఇదిర్
అండాళుడైయ విశ్వర్యమ్ తొడక్కమాన ఆభిజాత్యపర్యంతమాన
వైభవం శొల్లుకిఱుతు.

ప్ర - ప. అల్లి నాల్ - సద్యోవికసితమాన, తామరైమేర్ -
కమలవాసినియాన, ఆరణ్యనిత్తుడైవి - పెరియపిరాట్టియారుడైయని
ప్రియసఖయ్యమ్, మల్లినాడాండ - శ్రీవిల్లిపుత్తూరుక్కు నిర్వాహకై
యాన, మడమయిర్ - మయూరపింఛికైపోలే సుందరమానాచూర్
కుంతల భారముల్లవళుమ్, మెల్లియలాల్ - మృదుస్వభావముల్లవళు
మానవాణ్ణాల్ ; ఆయర్ కులవేన్దనాకత్తాల్ - గోపకులనాథనాద శ్రీ
కృష్ణ నోడే నిత్యసంశ్లేషంపెత్తిరుక్కిఱు, తెప్పదువై - సుందరమాన
శ్రీవిల్లిపుత్తూరిలిరుక్కుర్, వేయర్ పయందవిళక్కు - శ్రీవిషాచి

త్తుకులప్రభాశితైయానవిశక్కు. శ్రీకృష్ణనోడు విత్యసంశ్లేషకస్వభా
వత్త్వం శ్రీ అండాభుక్కుశొల్లిల్ విశేషస్వారస్యముండు.

కోలచ్చురిశంకెమాయ శైవ్యాయుక్కుణమ్ వినవుమ్

శీలత్తినల్ తెన్దిరుమల్లి నాడి శైవ్యజుహల్ మేల్

మాలైత్తోడై తెన్నరంగుక్కియుమతిప్పుడైయ

శోలైక్కిళి యవల్ తూయనత్పాతమ్ తుణైనమక్కి॥

(కోలచ్చురిశంకె) ఇతిల్, భగవత్ప్రత్యానన్నరైక్కు
టిత్తు అంద పెరుమాల్ తిరుమేని భోగ్యతైయై ప్రశ్న పణ్ణమ్మడియై
యుమ్, అంద దేశవానత్తాలుండాన ప్రాశస్త్యతైయుమ్, భర్తా
విగ్రహశీకరణ హేతునాన వాల్లభ్యతైయుమ్ శొల్లి ఇప్పడిప్పట్ట
అండాల్ తిరువడికల్ అనన్యగతికాళాన నమక్కు తుణైయన్గిటతు.

టీ॥ కోలచ్చురిశంకె - సుందరమాన సుషిరముళ్ల శంఖతై,
(కురిత్తు) మాయా - ఆశ్చర్య చేష్టితనాన కణ్ణుండై
య, శైవ్యాయుక్ - శివంద వధరత్తి, కుణమ్ - మాధుర్యాది గు
ణంగళై, వినవుమ్ - శ్రీవణంపణ్ణుకైయే, శీలత్తినల్ - స్వభావమా
కవుడైయవళుమ్ ; తెన్దిరుమల్లి నాడి - దక్షిణదిక్కిల్ దర్శనీయ
మాయిరుక్కిట తిరుమల్లి నాడి వన్నమ్ ప్రదేశ నిర్వాహకైయాన
వళున్, అదువే నిరూపకమామ్మడియాన అతిశయతై యుడైయవ
ళుమ్మనవడి- ఇనిభర్తృ వాల్లభ్యం శొల్లుకిటదు. శైవ్యజుహల్
మేల్ మాలైత్తోడై - విస్తృతమాన అలకభరత్తిమేల్ ధరిక్కు
ప్పట్ట పుష్పమాలైయై, తెన్నరంగుక్కియుమ్ - దక్షిణ దిక్కిలిరు
క్కిట శ్రీరంగక్షేత్ర నిర్వాహకనాన పెరియ పెరుమాళుక్కుక్కొ
డుక్కున్, మదిప్పడైయ - (స్వకబరీ భరధృతంగళాన పుష్పమాలై
యై పెరియ పెరుమాళుక్కు సమర్పివిక్కుమదాన) పెరుమైయైయ

డైయ, శోలైక్కిలి - (పెరియార్ వారుడైయ) ఆశ్రమాద్యాన
వనత్తుక్కు కిలిపోలిరుక్కుమవళుమాన, అవల్ - అందవాండాళుడై
య, తూయనత్పాదమ్ - పావనత్వభోగ్యత్వముల్ సమీచీనమాన
తిరువడికళే, నమక్కు - (అత్యంతా కించనాళాన) నమక్కు సహ
యభూతమ్, ఇందవాండాల్ తిరువడికళే బద్ధదత్తైయిర్ నమక్కు భ
గవదాళి ముఖ్య సంపాదక త్వేన సహాయముమాయ్, మేల్ అర్పిరా
దివళిక్కు త్తుడైయుమాయ్ అదుక్కుమేల్ అనన్యార్వ. నిరుపాధిక
శేవవృత్తిక్కు త్తుడైయుమాయ్ అదుక్కు వర్ధకమాయు మిరుక్కు
మెన్దపడి.

॥ ౨ ॥

మూ ॥ వారణమాయిరమ్ శూన్యవలమ్ శెయ్తు

నారణనమ్మినడక్కిన్డా నెన్దతిర్

పూరణపొన్కుడమ్ వైత్తుప్పుర మెంగుమ్

తోరణమ్ నాట్టక్కనాక్కండే తోట్టినా ॥ ౧ ॥

ప్ర - ప. తోట్టి-, నమ్మి - గుణపూర్తియైయుడైయనాన,
నారణ - కృష్ణ నానవణ, వారణమాయిరమ్ - ఆయిరమ్ ఆనైకళే,
శూన్య - శుశ్రీలుమ్ శూన్యందువర, వలమ్ శెయ్తు - ప్రదక్షిణమాక,
నడక్కిన్డా నెన్దు - నడందు వరుకితా నెన్దు, ఎతిర్ - ఎతిరే, పా -
పొన్నాలాకియ, పూరణక్కుడమ్ - పూర్ణ కుమ్భంగళై, వైత్తు - తం
దామ్ తిరుమాళికై వాళలిల్ ఇరణ్ణభాగంగళిలుముళ్ళ తిణ్ణై కళిల్
వైత్తు, పుటమెంగుమ్ - ఊర్పుటమెంగుం, తోరణమ్ నాట్ట - తోరణ
స్తమ్భంగళేనడ, నాక కనాక్కండే.

తా ॥ టపళి? ఎన్నే కల్యాణమృణ్ణిక్కొళ్ళు వడక్కాక
అనేకమాన గజాది పరివార పరిశుభనాయ శ్రీరంగనాథక ఎత్తొంద

రుళ, అవర్కు అభిముఖమాయ్ ఊరార్ స్వర్ణమయంగళాన పూ
ర్ణకుమ్భంగళై తంగళ్ తంగళ్ ద్వారంగళిల్ వైయ్త్తు నగరమెల్లామ్
తోరణసంభంగళ్ నడుమ్మడి కనాక్కండే.

॥ ౧ ॥

మూ ॥ నాళై వదువైమణమెన్ఱు నాళిట్టు

ప్పాలైకముకుపరిశుడైప్పందట్కిళ్

కోళరిమాతవణ్ కోవిందనెన్బాన్

కాళైపుకుతక్కనాక్కండే తోళిన్

॥ ౨ ॥

[ప్ర - ప. తోళి - నాళై - నాళైక్కు, వతువైమణమెన్ఱు -
కన్యకా వివాహమెన్ఱు, నాళిట్టు - పాలై - పాలైయుడనే కొండు
వందునడప్పట్టు, కముకుడై - పాక్కుమరంగళై యుడైత్తాన, పరిశు - పె
రుమైతంగియ, పందట్కిళ్ - పందలికీళి, కోళ్ - మిడుక్కెయ్య
డైయ, అరి - సింహమ్మాన్ఱ మేనాణిప్పుడైయనాయ్, మాతవణ్ -
పరమరసికనాన, కోవిందనెన్బాన్ - గోరక్షణత్తైయే తోళిలాకవు
డైయ కృష్ణనాకిట, ఓర్ - ఒరు, కాళై - యువావానవణ్, పుకుత -
వర, నాన్ కనాక్కండే.

తా ॥ అప్రమేయంహిత త్రేజోయన్యసాజనకా త్తజా' ఎన్ఱుమ్,
'రమాపతిత్వసుభగ' మెన్ఱుమిత్వాదికళాలుద్దోషిక్కపట్ట శ్రియశివ
తిత్వరూపమహావిభవశాలియాన వెమ్మెరుమాన్ సూరిసేవ్యత్వరూప
మానత్వ పరత్వం పారాతేగోరక్షకత్వమ్మదలాన సాలభ్యాదిగుణావి
ష్కారత్తాలెనాళైక్కుకన్యకా వివాహమగ్గళమెన్ఱు ముహూర్తమిట్టు
దివ్యపరిమళవత్తాన పుష్పగుచ్ఛయుక్తక్రముక కదళీస్తమ్భగళార్
శైవ్యప్పట్ట విస్తారముళ్ళ సుందరమాన పద్దలిన్కిళ్ సచ్చరిక్కుమ్మడి
నాన్ స్వప్నం కండే.

॥ ౩ ॥

మూ. || ఇంద్రనుభిష్ట తేవర్ కుట్ర మెల్లాయ్
వనిరున్నెన్నై మగళో పేళి మనిరిత్తు
మనిరిక్కోడియుదు త్రిమణమాత్రై
అందరిశూటకనాక్కండే తోట్టినాన్ || ౩ ||

[ప్ర- ప. ఇంద్రనుభిష్ట తేవర్ కుట్ర మెల్లాయ్-ఇంద్ర ముతలాన
దేవసమూహాల్లెల్లమ్, వన్దు-తత్తైయిలే కాల్ పావివన్దు, ఇరున్దు-
నల్ తరిక్కవిరున్దు, ఎన్నె-- మగళో పేళి-పెణ్ పేళి, మనిరిత్తు-ఇత్త
లైక్కుమ్ అత్తలైక్కుమ్ వేణ్ణువనఆరాయ్ న్దు తల్లిళిలే అఱుతియిట్టు,
అందరి-నాత్తనాన దుర్గైయానవో, మనిరిక్కోడి- మన్త్రవానసై,
ఉదుత్తి-ధరిప్పిత్తు, మణమాలైశూట్రై, తోట్టినాన్ కనాకణ్డే.

తా|| ఇంద్రాది దేవసమూహమెల్లమ్ పాదచారియాయ్
ఇక్కార్యంతలైక్కట్టినా లల్లదు ఎఱుందరుప్పదిలైగ్గప్పిరున్దు ఎన్నె పె
ణ్ పేళినమూహ త్రిన్ నిన్దుమ్ ఎఱుందరిన్దుపోయ్ రహస్యమాకపిరున్దు
అభిమన్త్రిత్తునా త్తనాన దుర్గైయానవో మన్త్ర పూతమాన వన్త్ర
తై ఎనక్కుధరిప్పిత్తు మణమాలై(కల్యాణమాలై) శూట్రకనా
కణ్డే. మనిరిత్తు-విచారిత్తు, అందరి-ఆకాశచారిణియాన దుర్గై ||

మూ — నాశ్రిన్దై త్తీర్ తమ్మోణ్ నుననిలేకి

పార్వనచ్చిట్టర్ కళో పల్లార్ పుత్తే త్తీ

పూప్పునొకణ్ణిప్పునితినోడెన్దన్నై

కాపునాణ్ కట్టకనాక్కండే తోట్టినాన్ || ౪ ||

[ప్ర - ప—తోట్టే—, పార్వనచ్చిట్టర్ కళో పల్లార్-ప్రభాష్ట
ణాగ్రేసరశ్శ్లోరుమ్, నాశ్రిన్దై-నాన్లదిక్కుక్కళిలుముళ్ళ, త్తీర్ తమ్-
తీర్థజ్ఞై, తోణ్ న్దు - తోణ్ణువన్దు, ననిలేకి - పలకాదిమ్ ప్రా
శీత్తు, ఎదుత్తు - ఉచ్చస్వరమాక ఎదుత్తు, వీత్తి - మల్లళాళాననమ్

పణ్ణి, పూ-శ్లాఘ్యమానపలవకై పుష్పజళాలే, పునై - అలజ్జరి
పట్ట, కణ్ణి - మాలైయైయుడైయనాయ్, పునితనోడు- పవిత్రనాన
కృష్ణనోడే, ఎన్ఱనై, కాపునాణ్కట్ట- కాపుక్కయిలుకట్ట, నాన్
కనాక్కండే. —

తా|| చక్రవర్తిత్తిరుమకై తిరువభిషేకత్తుక్కు శ్రీవానరవీర
ర్కళన్ నాలుసముద్రత్తిలుముళ్ళ జలంగైక్కొండువన్దాప్పోలే శివ్వుత
యావ్యపదేశ్యాళాన బ్రాహ్మణాగ్రేసరాళెల్లారుముచ్చస్వరమాక వి
రణ్డతలైక్కుమ్ మంగళాశాసనంపణ్ణి శ్లాఘ్యతమమాన నానాపుష్ప
గ్రథితమాన ఒరుతనిమాలైయైట్టు సానంపణ్ణికైయ్యమ్ పవి
త్రముమాయ్ పావనత్వసహకృతమానవినీతవేషత్తోడే వన్దకల్యాణపి
యైయోడెన్ఱైప్రతిసరసూత్రం కట్టినానాకక్కనాక్కండే. ||౪||

మూ,—కతిరొళితీపమ్కలశముడనేన్ది

చ్చతిరిశమంగైయర్ తామ్వన్దెత్తికొళ్ళ

మతురైయార్ మన్ననడినిలైత్తోట్టంగుమ్

అతిరపుకత్తక్కనాకండేతోఱీనాన్

||౫||

[ప్ర. ప—తోఱీ—, శతిర్-తామ్ పెలు మ్మేళుత్తుక్కు త్తక్క
పడి ఉడమ్ము కొడుక్కుమ్ శతిరైయమ్, ఇళ-వడివక్కు కైయమ్, మంగై
యర్ తామ్-మంగైప్పరువత్తైయుముడైయరాన స్త్రీకళన్, కతిర్ ఒళి-అది
త్వప్రభైపోలేయిలుక్కిల, తీపమ్-దీపత్తైయుడైయ, కలశమ్-పొల్కల
శత్తై, ఉడన్-వన్ది-కైయిలేన్దిక్కొండు, వందు-తంగళన్ మున్నడియైప్పార్త
వణ్ణ మాకవందు, ఎతిర్ కొళ్ళ-ఎతిర్ కొళ్ళానిల్క, మతురైయార్ శ్రీ
మధురైయిలుళ్ళార్కు, మన్నన్-రాజావానకృష్ణన్, అడినిలై-తన్ తిరు
వడినిలైగై, తోట్టు-అరుకిరుప్పార్ కైయిల్ కొడుత్తు, ఎంగుమ్ అతిర-
భూమియెల్లాన్ శబ్దిక్కుమ్బడి, పుకుత-నడందువర, నాన్ కనాకండే.

తా|| వెవాహికమానమంగళదీపత్తుక్కు ఒరువిచ్చేదంపరిత్

మంగళక్కుటవెనుటిదిత్యప్రభైపోలేయిటుక్కిరదీపంగళైయమ్, తాదృ
శమాన స్వర్ణమయపూర్ణకుంభంగళైయమ్ ధరిత్త చాతుర్యసౌంద
ర్యవిశిష్టాశానస్త్రీగళీ మున్నడిపార్తవణ్ణమాకవందు ఎదిర్కొళ్ళా
నిట్క శ్రీమధురానాథనాన కృష్ణ త్ తిరువడిలిలైకళై సమీపవ
ర్తికళికైయిల్కొడుత్తు , భారేణగాంసన్నమయ్ పదేపదే ,
ఎల్లిఱపడియేభూమియెల్లామదిరుమ్బుడినడందువర స్వప్నం కండే. ౧౧

మూ.—మత్తళజ్జొట్టవరిశంగమ్నిన్టూత

ముత్తుడైత్తామ నిరై తాళున్దవన్దట్టిమ్

మైత్తునన్ సమ్మిమతుశూతన్ వన్దెన్దె

క్కైత్తలమ్పమ్మక్కనాక్కండే తోట్టినాన్. ||౬||

ప్ర.ప—తోట్టి—, మత్తళమ్-మద్దళంగళీ, కొట్ట-అడిక్క
వుమ్, వరి-రేఖైకళై యుడైయ, శంగమ్-శంఖతై, నిన్ట-నిలైనిన్ట, ఊత
వుమ్, ముత్తుడైత్తామమ్-ముత్తుమాలైకళుడైయ, నిరై-వరిలైక
ళానవై, తాళున్ద-తలైయిలేవందుతాళున్ద, పందట్టిమ్- పందలిక్కి
మ్మి, మైత్తునన్-మైత్తునమైముత్రైయుడైయనాయ్, సమ్మి-గుణపూర్ణ
నాన, మతుశూతన్-మధువైనిరిసిత్త కృష్ణనానవన్, వందు-తానే
వందు, ఎన్దె, కైత్తలమ్పమ్మ- కైయైప్పిడిక్క, నాన్కనాకండే.

తా || రాజకులత్తార్ వివాహమ్మాలే మంగళవాద్యంగళీ
అవిచ్చిన్నమాయ్ ధ్వనిక్క ముక్తాహారాలజ్జుతమాన (ముక్తా
సరంగళీ తలైయిలేవందుతాళున్ద) పన్దలిస్కిమ్మ స్వయంమధుసూద
ననాకైయాలె వైవాహికప్రతిబంధకనివర్తనక్షమనానకృష్ణన్ ఎల్లన్ద
రుళిన్కపాణిగ్రహణంపణ్ణి నానాకకనాకండే. కనా-స్వప్నమ్. ||౬||

మూ—వాయనల్లార్ నల్లమపైయోతిమన్దిరత్తాల్

పాళిలైనాణట్టుదుత్తుప్పరితివైత్తు

క్కాయ్ శినమాకళిఱన్నాన్కైప్పమ్మి

తీవలమ్ శెయ్య క్కనాక్కండే తోటినాన్ ||౨||

ప్ర - ప. తోటీ-, వాయ్ నల్లార్ - అభుకితాక స్వరత్తిలే ఊరిక్కవల్లవర్ కళి, నల్ల - శాఘ్యమాన, మనైయోతి-వేదంగత్తిచ్చిల్లి, మందిరత్తాల్ - అందండక్రియైక్కు అనురూపమాన మంత్రం తైచ్చిల్లి, పాశు- పశుత్త, ఇలై-ఇలైయైయైయైత్తాన, నాణిల్-నాఱ్పులై, పడుత్తు-అగ్నియైచ్చుప్పడుత్తు, పరితివైత్తు-నమిత్తు తైయిట్టు, కాయ్ శినమ్-మిక్కశినత్తైయైత్తాయ్, మా-మదిత్తు, శిఱు అన్నాన్-యానైయైయైత్తు శెరుక్కైయైయై కృష్ణన్, ఎన్-చుడైయై, కై పుమ్మి-కైయైప్పిడిత్తుక్కొండు, తీవలమ్ శెయ్య- అయ్యైచ్చుమ్మివర, నాన్ కనాక్కండే.

తా || నల్లస్వరత్తోడే వేదోచ్చరణ సమర్థాశానవాల్ శాఘ్యమాన వేదంగత్తిచ్చిల్లి తత్త్త్త్రియానురూపంగళాన మంత్రంగళాలే ఆర్ద్రమానకాశంగళై పరిస్తరణపరిధి నిధానాది విధాన తోడే అగ్నిచ్చుప్పడుత్తు, కణ్ణన్ ఒరు మదగజమ్పాలె వందునైయైయైత్తానే పిడిత్తుక్కొండు ' ఏకమిష ' ఇత్యాది, సఖానవ్త దాభవ' ఎన్దుమళవాన సప్తపదీ విన్యాసపూర్వకమాయ్ అగ్ని పదక్షిణంపణ్ణినా నాక కనాక్కండే. ||౨||

మూ | ఇమ్మైక్కు మేళైమ్మిఱవిక్కుమ్ పమ్మ వాన్

సమ్మైయైయైయైవన్ నారాయణనమ్మి

శెమ్మైయైయైయైయైయైయై తాల్ పమ్మి

ఆమ్మిమితిక్క క్కనాక్కండే తోటినాన్. ||౩||

ప్ర - ప. తోటీ-ఇమ్మైక్కుమ్-ఇప్పిఱవుక్కుమ్, ఏళైమ్మిఱవిక్కుమ్-ఇనికాలముళ్యతనై యమ్, పమ్మ వాన్ - తున్జియామవనామ్, సమ్మైయైయైయైవన్- సమక్కు శేషియామ్, నమ్మి- కల్యాణగుంపరిపూర్ననాయ్, నారాయణన్-నారాయణనాన కృష్ణన్, శెమ్మై

యుడైయ - తామరై మలర్ పోలే శివంద, తిరుక్కైయార్ - తిరుక్కైకళాలే, తాళి - ఎక కాలై, పంబి-పిడిత్తు అమ్మమితిక్క-, నాకక్కనాక్కండే.

తా || ఇందజన్మత్తుక్కమ్ ఏళియై జన్మత్తుక్కమ్ సహాయభూతనాయ్ నమక్కశేషియాయ్ అఖలమేయ ప్రత్యనీక కల్యాణగుణ పరిపూర్ణనాన నారాయణ్ పద్మదళమ్బాలై శివందత్ తిరుక్కైకళాలే ఎన్నాలైప్పిడిత్తు , ఆతిప్పేమ మశ్శాన ' మెన్టుమ్ మంత్రసాధ్యమాన అశ్శాస్థాపన మంగళ పూర్తియై కనాక్కండే.

మూ || వరిశిలైవాణ్ముకత్తనై నై మార్ తాంవంది

ప్రైరిముకంపారిత్తెన్నై మున్నేనిటుత్తి

అరిముకినచ్చుత్తకై మేలెకైవెత్తు

ప్పొరిముకందట్టక్కనాక్కండేతోహ్నాన్. ||౯||

[ప్ర - ప. తోహ్న, వరి - అళియ, శిలై - విలైయైత్తు పురువత్తైయుమ్, వాళి - ఒళిపారుందియ, ముకత్తు - ముకత్తైయు ముడైయవరాన, ఎక - ఎన్నుడైయ, ఐమ్మార్ - భాితాక్కళానవరి కళ, వందిట్టు - వందు, ఎరిముకంపారిత్తు - అగ్నిముకత్తైపారిత్తు, ఎన్నై - లజ్జెయాలే పిన్నేనిట్కిఱ వెన్నై, మున్నేనిటుత్తి, మైత్తునమైముత్తైయుడైయార్ ఇళిమ్బుపడుత్తి చ్చిరిక్కవొణ్ణాతపడి, అరిముకన్ - సిమ్మామ్బాలే అనభిభవనీయనాయ్, అచ్చుత్త - ఆళితరైయెరుక్కాలుం కై విడతవనాన కృష్ణుడైయ, కైమేల్ - కైమేలే, ఎక - ఎన్నుడైయ, కైవెత్తు, పారి - నత్తొరియై, ముకందు - అళి, అట్టు - అగ్నియిలేపరిమాఱ, నాక కనాకండే.

తా || ఓసఖి ? అళియ ధనుస్సదృశభూయ్యుత్తైదుకూడి సుందరమాన ముఖకాంతియక్తాళాన ఎక భాితాక్కళేవందు లజ్జెయాలే పిన్నేనిట్కిఱవెన్నై మున్నేనిటుత్తి కల్యాణపిత్తైయై అ

చాతుర్యప్పదుత్తి పరిహసిక్కువేణుమెన్టు శిల విలాసచేష్టితంగత్త
 కాట్టినాలుం అవర్కళవేక్షితం సఫలమాకాదపడి సింహమ్మోలే
 అసభిభవనీయనాయ్ ఆశీతరై యెరుక్కాలుం కైవిడాదవనాన క
 ణ్ణై తనైగమేల్ ఎన్నుడైయ కైవెయ్తు అగ్నియిలే లాజహో
 మంపణ్ణి నానాక కనాకండ్డే.

॥ ౯ ॥

మూ ॥ కుంగుమమప్పిక్కుళిర్ శాండమ్మట్టిత్తు

మంగలవీతివలం శెయ్తుమణిన్

అంగవనోడుముడై శెన్టంగానైమేల్

మణ్ణనమాట్టక్కనాక్కండ్డే తోఱ్ఱనాన్. ॥౧౦॥

(ప్ర - ప. తోఱ్ఱ- కుంగుమం- కుంగుమక్కుళిమైట్టై, అప్పిని
 ఉడమ్మెంగుంపూశి, కుళిర్- కుళిర్, శాండం- కలవైచ్చందనత్తై-
 మట్టిత్తు- తిమిర్తు, మణిన్- వాసనైద్రవ్యంగళే శేర్, వసంతజల్ప
 తై, మంగలం- కల్యాణ నిమిత్తమాక అలంకరిక్క పట్ట, వీతి-వీధి
 యిలే, వలం శేయ్తు- ప్రదక్షిణమాకవందు, అంగు - అందవీధియిలే,
 అనైమేల్. అనైయిన్కఱ్ఱిత్తేమేలైయిరుందు, అవనోడుం- అందకృష్ణ
 నోడుకూడ, శెన్టు, ఉడైమణ్ణనమాట్ట - ఉడైమణిన్రాట్ట,
 నాన్ కనాక్కండ్డే.

తా ॥ ఓసఖి? సౌకుమార్యమగ్ని ముఖిత్తేయిరుక్క పా
 తాదెన్టు అదుక్కు పరిహరమాక కీతమాన కుంకుమత్తై తిరుమేని
 యెంగుంపూశి కుళిర్, కలవైచ్చందనత్తైవర్దిత్తు వాసనాద్రవ్యంగ
 లోడు శేర్, వసంతజల్పత్తై కల్యాణనిమిత్తమాకవలంకరిక్కపట్ట
 వీధియిలే గామప్రదక్షిణమాకవందు తాను మవనుమాకవందవీధి
 యిలే అనైయిన్కఱ్ఱిత్తేమేలైయిరుందు అందకృష్ణ నోడేదివ్యపరిమ
 లితార్థత్తాలే ఉడై మణిన్రాట్టినార్ కళాయ్ కనాక్కండ్డే. ఉడైమ
 ణిన్రాట్టు-దమ్మతికళిరువరు మొరుపుడవైయుడుత్తునీరాడుకై. ॥౧౦॥

మూ || ఆయనుక్తాకర్తాకండకనావినై

వేయర్ పుకటవిల్లిపుత్తూర్కోకోలైశోల్

తూయతమిటమాలైయైన్దుమ్వల్లవర్

వాయుమనన్మక్కలైప్పేర్లుముక్కియ్యిర్.

ప్ర - ప-వెయర్ - శ్రీవైష్ణవర్ కళాలె, పుకట - స్తుతిక్కప
ప్పడుగిఱ, విల్లిపుత్తూర్ - శ్రీవిల్లిపుత్తూరిలుళ్ళార్కు, కోకో - నిర్వా
హకరాన పెరియాళ్వార్ తిరుమకళారాన, కోలై - ఆణ్డాల్, ఆయ
నక్కు - ఆయర్ కులత్తిలేవన్దు తోన్దియక్కష్టనుక్కు, ఆక - అనన్యార్
యైయొక, తాకణ్డ - , కనావినై - కనావై, శోల్ - అరుళిచ్చె
యేతతాయ్, తూయ - పరిశుద్ధమాన, తమిటమాలై - తమిటత్తొ
యైయొన, ఈరైన్దుమ్ - పత్తుప్పాట్టుక్కలైయుమ్, వల్లవర్ - అను
సంధిక్క వల్లవర్ కళే, వాయుమ్ - తంగళే మనస్సుక్కుప్పోరిందిన
నల్ - విలక్షణరాన, మక్కలై - శిష్యపుత్రంగళై, పెర్లు - ల
భిత్తు, మక్కియ్యిర్ - ఆనన్దిక్క క్కడవర్ కళే,

తా || శ్రీవైష్ణవర్ కళాలె స్తుతిక్కప్పడుగిఱ శ్రీవిల్లిపుత్తూరిలు
ళ్ళార్కు నిర్వాహకరాన పెరియాళ్వార్ తిరుమకళారాన ఆణ్డాల్
గొపకులత్తిలేవన్దువతరిత్త క్కష్టనుక్కు అనన్యార్యైయొకతాకణ్డ
కనావినై అరుళిచ్చెయేతతాయ్ పరిశుద్ధమాన తమిటమాలైయొనవి
న్దుగాధాదశకలై వభ్యసితార్కుళాకిల్ తంగళే మనస్సుక్కుప్పోరునినవి
లక్షణరానశిష్యపుత్రంగళై లభిత్తు ఆనన్దిక్క క్కడవర్ కళే పెరియా
ళ్ళవారైప్పలై భగవత్ప్రవణరాన పుత్రంగళై ప్పెత్తువ్వాప్టరావర్కు
ళెన్దుపడి.

ఆణ్డాల్ తిరువడికళే శరణమ్.

ముమ్మిర్లు.

